

DET KONGELIGE
BARNE- OG FAMILIEDEPARTEMENT

St.prp. nr. 1

(2005–2006)

FOR BUDSJETTÅRET 2006

Utgiftskapitler: 800–868, 2530

Inntektskapitler: 3830, 3854, 3855, 3859

Innhold

Del I		Programområde 11	27
Innledende del	7	<i>Programkategori 11.00 Administrasjon</i>	27
1 Hovedmål og politiske prioriteringer	9	Kap. 800 Barne- og familiedepartementet (jf. kap. 3800)	27
1.1 En trygg økonomisk og sosial situasjon for barnefamilien	9	Kap. 3800 Barne- og familiedepartementet (jf kap. 800)	32
1.2 Gode oppvekst- og levekår for barn og ungdom	10	<i>Programkategori 11.10 Tiltak for familie og likestilling</i>	33
1.3 Full likestilling mellom kvinner og menn	11	Kap. 830 Samlivstiltak og foreldreveiledning (jf. kap. 3830)	34
1.4 Forbrukerens rettigheter, interesser og sikkerhet er ivaretatt	11	Kap. 3830 Samlivstiltak og foreldreveiledning (jf. kap. 830)	39
1.5 En kvalitetsbevisst, effektiv og åpen barne-, familie- og forbrukerforvaltning	11	Kap. 840 Krisetiltak	39
2 Oversikt over budsjettforslaget for BFD	12	Kap. 841 Samlivsbrudd og konfliktløsning ...	45
2.1 Forslag til utgifter og inntekter fordelt på kapitler og postgrupper .	12	Kap. 842 Familievern (jf. kap. 3842)	51
2.2 Poster med stikkordet «kan overføres»	15	Kap. 3842 Familievern (jf. kap. 842)	56
2.3 Merinntektsfullmakter	15	Kap. 843 Likestillings- og diskrimineringsnemnda	56
3 Likestillingsomtale	16	Kap. 844 Kontantstøtte	57
3.1 Integrering av kjønns- og likestillingsperspektivet i budsjettet	16	Kap. 845 Barnetrygd	60
3.2 Likestilling internt i BFD	16	Kap. 846 Familie- og likestillingspolitisk forskning, opplysningsarbeid mv. .	63
4 Omtale av miljøprofilen i budsjettet	19	Kap. 847 Likestillingssenteret	78
4.1 utfordringer knyttet til miljø- og ressursforvaltningen innenfor BFDs ansvarsområde	19	Kap. 848 Likestillingsombudet (jf. kap. 3848)	81
4.2 Grønn stat – innføring av miljøledelse i statlige virksomheter	21	Kap. 3848 Likestillingsombudet (jf. kap. 848)	83
5 Forskning og utvikling	22	Kap. 849 Likestillings- og diskrimineringsombudet	83
6 Om oppfølging av anmodningsvedtak fra Stortinget	23	<i>Programkategori 11.20 Tiltak for barn og unge</i>	85
6.1 Anmodningsvedtak nr. 84	23	Kap. 850 Barneombudet (jf. kap. 3850)	86
6.2 Anmodningsvedtak nr. 493	24	Kap. 3850 Barneombudet (jf. kap 850)	91
Del II		Kap. 852 Adopsjonsstøtte	92
Nærmere om budsjettforslaget for de enkelte programkategorier	25	Kap. 854 Tiltak i barne- og ungdomsvernet (jf. kap. 3854)	93
		Kap. 3854 Tiltak i barne- og ungdomsvernet (jf. kap. 854)	113
		Kap. 855 Statlig forvaltning av barnevernet (jf. kap. 3855)	114
		Kap. 3855 Statlig forvaltning av barnevernet (jf. kap. 855)	121
		Kap. 856 Barnehager (jf. kap. 3856)	122
		Kap. 3856 Barnehager (jf. kap. 856)	148
		Kap. 857 Barne- og ungdomstiltak	148
		Kap. 858 Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (jf. kap. 3858)	163
		Kap. 3858 Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (jf. kap 858)	170

Kap. 859 UNG i Europa (jf. kap. 3859)	171	Kap. 868 Forbrukerombudet (jf. kap. 3868) .	203
Kap. 3859 UNG i Europa (jf. kap. 859)	175	Kap. 3868 Forbrukerombudet (jf. kap 868)	210
<i>Programkategori 11.30 Forbrukerpolitikken</i>	176	Programområde 28	211
Kap. 860 Forbrukerrådet	177	<i>Programkategori 28.50 Fødselspenger og</i>	
Kap. 862 Positiv miljømerking	183	<i>adopsjonspenger</i>	211
Kap. 865 Forbrukerpolitiske tiltak og		Kap. 2530 Fødselspenger og	
internasjonalt samarbeid	186	adopsjonspenger	211
Kap. 866 Statens institutt for forbruks-			
forskning	197	Forslag til vedtak om bevilgning for	
Kap. 867 Sekretariatet for Forbrukertvistutvalget		budsjettåret 2006, kapitlene 800-868,	
og Markedsrådet (jf. kap. 3867)	201	2530, 3830, 3854, 3855, 3859	220
Kap. 3867 Sekretariatet for Forbrukertvistutvalget			
og Markedsrådet (jf. kap. 867)	203		

Tabelloversikt

Tabell 7.1 Aktiviteten ved krisesentrene		Tabell 7.12 Utdanning av førskolelærere ved	
2003-2004	42	statlige og private høyskoler	133
Tabell 7.2 Antall stønadsberettigede barn.		Tabell 7.13 Personalet og personaltetthet i	
Prognoser 2005 og 2006	60	barnehagene	134
Tabell 7.3 Forslag til satser for kontantstøtte		Tabell 7.14 Menn i barnehagen	135
i 2006	60	Tabell 7.15 Statlig driftstilskudd til ordinære	
Tabell 7.4 Forslag til satser for barnetrygden		barnehager og familiebarnehager	
i 2006 (kroner)	62	for 2006. Offentlige barnehager.	
Tabell 7.5 Antall stønadsberettigede barn		Kroner per år.	144
2004. Prognoser 2005-2006	63	Tabell 7.16 Statlig driftstilskudd til ordinære	
Tabell 7.6 Antall stønadsmottakere 2004.		barnehager og familiebarnehager	
Prognoser 2005-2006	63	for 2006. Private barnehager.	
Tabell 7.7 Fordeling av skriftlige saker hos		Kroner per år.	144
Likestillingsombudet 2000-2004 .	81	Tabell 7.17 Statstilskudd til drift av åpen	
Tabell 7.8 Antall barn i ordinære barnehager		barnehager for 2006.	
og familiebarnehager etter alder		Kroner per år.	144
og oppholdstid	126	Tabell 7.18 Investeringstilskudd til barne-	
Tabell 7.9 Kapasitetsvekst og økning i antall		hageplasser. Tilskuddssatser for	
barn i barnehage 1999-2004	128	2006. Kroner.	146
Tabell 7.10 Sammenstilling av kostnader per		Tabell 7.19 Forbruk blant gutter og jenter.	
korrigert oppholdstime i ulike		Kroner per måned	191
kategorier barnehager	130	Tabell 7.20 Fødsler og bruk av fødsels- og	
Tabell 7.11 Finansiering av kommunale og		adopsjonspengeordningen i 2003	
private barnehager. Prosent	131	og 2004	213

Figuroversikt

Figur 7.1 Antall offentlige og private barne-		Figur 7.3 Utvikling i dekningsprosent for	
hager i perioden 1999-2004	127	barn 1-5 år i barnehage, 2000-2004	128
Figur 7.2 Antall barn i offentlig og private			
barnehager i perioden 1999-2004 .	127		

DET KONGELIGE
BARNE- OG FAMILIEDEPARTEMENT

St.prp. nr. 1

(2005–2006)

FOR BUDSJETTÅRET 2006

Utgiftskapitler: 800–868, 2530

Inntektskapitler: 3830, 3854, 3855, 3859

*Tilråding fra Barne- og familiedepartementet av 23. september 2005,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Bondevik II)*

Del I
Innledning del

1 Hovedmål og politiske prioriteringer

Regjeringens forslag til statsbudsjett for 2006 under Barne- og familiedepartementet (BFD) omfatter programområde 11 Familie- og forbrukerpolitikk og programområde 28 Fødselspenger.

BFD har som hovedmål å legge til rette for gode oppvekst- og levekår for barn og ungdom, en trygg økonomisk og sosial situasjon for barnefamilie, styrking av foreldrerollen, stabile og varige samliv og likestilling mellom kvinner og menn. Andre hovedmål er å ivareta forbrukerens rettigheter, interesser og sikkerhet, samt videreutvikle barne-, familie- og forbrukerforvaltningen.

1.1 En trygg økonomisk og sosial situasjon for barnefamilien

Som et ledd i regjeringens satsing på å styrke forpliktende samliv og foreldreskap ble det i 2004 gjennomført et prøveprosjekt med gratis samlivskurs til førstegangsforeldre i utvalgte kommuner. I løpet av 2005 ser det ut til at ordningen vil omfatte nærmere 200 kommuner. Målet er å gjøre kurstilbudet landsdekkende i 2006. Kurstilbudet har fått navnet «Godt samliv! Parkurs for førstegangsforeldre» og tilbys primært gjennom helsestasjonene, men med ulike aktører som kursholdere. Hensikten er å gi inspirasjon og støtte til nybakte foreldre i en periode med store forandringer og nye utfordringer. Samlivskurset skal lære foreldrene om kommunikasjon, konflikthåndtering og samarbeid i parforholdet. Å satse forebyggende i denne fasen kan bidra til å styrke familielivet generelt og redusere antall samlivsbrudd. I 2006 økes den statlige bevilgningen til dette arbeidet med 10,7 mill. kroner.

På bakgrunn av den økende etterspørselen etter tilskudd til utviklingstiltak på samlivsområdet foreslår regjeringen også å styrke bevilgningen til utviklingstiltak med 0,5 mill. kroner. For å bedre tilgjengeligheten til samlivskurs for befolkningen, foreslås det videre å øke avsetningen til lokale samlivskurs med 1 mill. kroner, slik at flere aktører kan få mulighet til å tilby kurs til flere par. Totalt økes bevilgningen til samlivskurs mv. med vel 12 mill. kroner i 2006, slik at den samlede tilskuddsbevilgningen til samlivstiltak etter dette utgjør 31,5 mill. kroner.

Familievernet er grunnstammen i tilbudet om hjelp i forbindelse med familiekonflikter og parproblemer. Det er varierende dekningsgrad for familieverntjenesten i ulike deler av landet. Lang reiseavstand til familievernkontoret og lang ventetid bidrar til å heve terskelen for å ta kontakt. Regjeringen ønsker å styrke kapasiteten i familievernet slik at tjenesten blir bedre i stand til å møte de utfordringer den står overfor og utjevne tjenestetilbudet på landsbasis. Regjeringen vil øke bevilgningen med 4,6 mill. kroner i 2006 for å gi mulighet til økt bemanning ved enkelte kontorer med stor pågang og lang ventetid og eventuelt etablering av flere utekontorer i områder med lange reiseavstander.

Regjeringen foreslår å innføre obligatoriske adopsjonsforberedende kurs for adoptivsøkere. Formålet med kursene er å gi adoptivsøkere et bedre grunnlag til selv å vurdere om adopsjon er et egnet alternativ for dem, samt å bidra til at familien bedre kan takle utfordringer knyttet til adopsjon. Regjeringen foreslår å bevilge i overkant av 4,7 mill. kroner til adopsjonsforberedende kurs i 2006. Det forutsettes at deltakerne betaler en egenandel. Forslaget er sendt på høring.

Å adoptere barn fra utlandet innebærer en stor økonomisk belastning for familiene. Regjeringen foreslår derfor å heve adopsjonsstøtten fra 31 090 kroner per barn i 2005 til 38 320 kroner per barn i 2006. Tilskuddet er økt med i underkant av 15 000 kroner fra 2004.

I St.meld. nr. 29 (2002-2003) Om familien – forpliktende samliv og foreldreskap uttales det at regjeringen vil arbeide for å utvide fedrekvoten i form av en forlengelse av den samlede permisjonstiden. I Revidert nasjonalbudsjett 2005 ble det vedtatt å utvide fedrekvoten fra fire til fem uker fra 1. juli 2005. Regjeringen foreslår å utvide fedrekvoten med ytterligere en uke fra 1. juli 2006. Anslaget på fødsels- og adopsjonspenger for 2006 er økt med 130 mill. kroner som følge av dette.

Fra 1. januar 2006 innføres samme finansieringsordning for incestsentre som i dag gjelder for krisesentrene, jf. behandlingen av St. meld.nr.13 (2004-2005) Om incestsentra – tilbud, finansiering og forvaltning. Det statlige øremerkede tilskuddet trappes opp fra 50 prosent til 80 prosent av den offentlige støtten, mens kommunene og helseforetakene dekker de resterende 20 prosent.

1.2 Gode oppvekst- og levekår for barn og ungdom

Regjeringen vil fortsette arbeidet med å tilrettelegge for gode vilkår for småbarnsforeldre, bl.a. gjennom gode permisjonsordninger, kontantstøtte og barnehagesatsingen.

Regjeringens viktigste mål på barnehageområdet er barnehageplass til alle som ønsker det. Dette er også et av hovedmålene i barnehageforliket. Regjeringen antar at den forventede kapasitetsveksten i sektoren i 2006 vil være tilstrekkelig til at full behovsdekning ved trinn 1 i maksimalprisen kan nås i løpet av året. Den sterke utbyggingen i perioden 2002–2004 har gitt 20 300 flere barn plass i barnehager. Kapasitetsveksten i sektoren tilsvarte 27 400 heltidsplasser. I tillegg ble det etablert 1 400 flere plasser i åpen barnehage. Prognoser tyder på at måltallet for 2005 på 9 000 nye barn vil oppnås. I budsjettet for 2006 er det lagt inn midler til en kapasitetsvekst i barnehagesektoren tilsvarende 7 600 heltidsplasser for barn under tre år.

De viktige økonomiske virkemidlene i barnehagesektoren, som statlig driftstilskudd, investeringstilskudd og skjønnsmidler, videreføres i 2006. I tråd med forventet pris- og kostnadsvekst i kommunesektoren fra 2005 til 2006, settes maksimalprisen til 2 830 kroner per måned og 31 130 kroner per år fra 1. januar 2006.

Departementet vil utarbeide en plan for kompetanseheving innenfor barnehagesektoren med det formål å ruste opp og stimulere alle nivåer i sektoren til å møte de utfordringer i struktur og innhold som barnehagereformen, ny barnehagelov og rammeplan for barnehagen medfører. Planen skal omfatte opplæringsaktiviteter og støtte til utviklingsarbeid. Bevilgningen til dette formålet er økt med 50 mill. kroner. I tillegg vil også deler av departementets øvrige bevilgning på kap. 856 Barnehager post 21 bli benyttet til kompetanseplanen. Departementet vil også styrke forskningen om barnehager med 2,5 mill. kroner. Videre vil 7 mill. kroner av tilskuddet til tiltak for å bedre språkforståelsen blant minoritetsspråklige barn i førskolealder bli benyttet som del av kompetanseløftet.

Kristent Pedagogisk Forbund startet våren 2002 opp et 3-årig verdiprojekt, «Skal – skal ikke», i hovedsak finansiert gjennom et samarbeid mellom Utdannings- og forskningsdepartementet og BFD. Mange aktører (barn, ungdom, førskolelærere, lærere, foreldre, kommuner, frivillige instanser etc.) involveres. Et viktig mål for prosjektet er å gi barn og unge et grunnlag som gjør dem kvalifisert til å ta gode valg. Prosjektet har høstet stor lokal entusiasme for bredt og verdirelatert oppvekstmiljøarbeid. Prosjektperioden for «Skal – skal

ikke» gikk ut sommeren 2005, men prosjektet ble foreslått videreført av regjeringen i forbindelse med Revidert nasjonalbudsjett 2005. Regjeringen foreslår å bevilge 5 mill. kroner til videreføring av dette prosjektet i 2006.

Departementet vil følge opp arbeidet med foreldreveiledningsprogrammet i samarbeid med bl.a. Bufdir. Foreldre, barn og unge må tidligst mulig få den hjelpen de har behov for. Fagfolk som arbeider med foreldreveiledningsprogrammet må derfor også ha kompetanse om andre innsatsområder som tar sikte på å forebygge, redusere og avhjelpe mer spesifikke problemer. Det vil bl.a. bli satset på opplæring blant fagfolk som arbeider med barn og unge i kommunene, fornyelse av materiell og videreutvikling av eksisterende tilbud.

Regjeringen bygger sin politikk på at foreldrene er barnas viktigste omsorgspersoner. Der familien selv ikke strekker til, har samfunnet en særlig plikt til å sikre barn og unge gode omsorgstilbud og oppvekstvilkår. Regjeringen vil videreføre arbeidet med å prioritere nærmiljøbaserte tiltak i barnevernet, framfor bruk av institusjonsplasser. Foreløpige tall viser en økning i antall barn under omsorg i 2005. Som følge av dette er bevilgningen til det statlige barnevernet økt med om lag 160 mill. kroner i forhold til saldert budsjett 2005.

De aller fleste barn og unge har gode oppvekstvilkår, de vokser opp i trygge omgivelser og under gode økonomiske forhold. Dette gjelder imidlertid ikke alle. Tilskuddsordningen *Barne- og ungdoms-tiltak i større bysamfunn* er styrket med 6 mill. kroner i forhold til saldert budsjett 2005 for å styrke arbeidet rettet mot barn, unge og familier berørt av fattigdomsproblemer. Tilskuddsordningen har økt med om lag 17,9 mill. kroner fra saldert budsjett 2004, og vil i 2006 være om lag 41,4 mill. kroner.

Barn med rusmisbrukende foreldre er også en særlig utsatt og sårbar gruppe. Mange av barna fanges ikke opp av hjelpeapparatet, og det mangler en oversikt over hvor mange som lever med rusmiddelbrukende foreldre og hvilke tiltak de mottar. Det er igangsatt et pilotprosjekt for å få oversikt over hvilke tiltak som iverksettes for disse barna, og om tiltakene er evaluert. Rapport vil foreligge høsten 2005. Regjeringen ønsker å styrke innsatsen rettet mot barn med rusmiddelbrukende foreldre. Barna må sikres tilpasset oppfølging når foreldrene er i behandling og de må følges bedre opp på kommunenivå. Det er avsatt 14 mill. kroner til dette arbeidet i 2006 på BFDs budsjett. Midlene vil bli benyttet i samarbeid med Helse- og omsorgsdepartementet.

Regjeringen ønsker også å styrke arbeidet med å tilrettelegge for personer med nedsatt funksjonsevne. Regjeringen foreslår 700 000 kroner til å

bedre tilgjengeligheten på krisesentrene for voldsutsatte kvinner med funksjonsnedsettelse, samt 3 mill. kroner til kompetanseheving for personale i barnehagen i tilknytning til barn med nedsatt funksjonsevne. De 3 millionene inngår i kompetanseløftet på barnehager.

1.3 Full likestilling mellom kvinner og menn

En god familiepolitikk, særlig foreldrenes rettigheter i forbindelse med fødsel, adopsjon og barns sykdom, er en forutsetning for full likestilling mellom kjønnene. På flere områder har Norge kommet langt med hensyn til å gi kvinner og menn reelt like muligheter, rettigheter og ansvar i familie- arbeids- og samfunnsliv. Men fortsatt er det områder i samfunnet hvor det foregår forskjellsbehandling.

Fra 1. januar 2006 opprettes et nytt Likestillings- og diskrimineringsombud og en Likestillings- og diskrimineringsnemnd.

Likestillings- og diskrimineringsombudet skal håndheve lov om likestilling mellom kjønnene, lov om forbud mot diskriminering på grunn av etnisitet, religion mv., arbeidsmiljølovens likebehandlingskapittel og diskrimineringsforbudene i boliglovene, samt påse at norsk rett og forvaltningspraksis samsvarer med de forpliktelser Norge har etter FNs kvinnekonvensjon og FNs rasediskrimineringskonvensjon.

Videre skal ombudet ivareta pådriver- og veilederoppgaver som skal bidra til økt likestilling og likebehandling innen de områder som er omfattet av ombudets virkeområde. Ombudet skal også overvåke art og omfang av diskriminering, og bidra til å utvikle kompetanse og formidle kunnskap om likestilling.

Integrering av kjønns- og likestillingsperspektivet i budsjettarbeidet og likestilling internt i BFD er omtalt under pkt. 3 Likestillingsomtale.

1.4 Forbrukerens rettigheter, interesser og sikkerhet er ivaretatt

Regjeringen vil videreføre en forbrukerpolitikk som ivaretar forbrukerens rettigheter, interesser og sikkerhet. Forbrukerorganisasjonene spiller en viktig rolle ved å uttrykke brukernes interesser overfor næringsliv og offentlig tjenesteyting, og bidra til at forbrukerhensyn balanseres mot andre interesser ved offentlige beslutninger.

Markedsføringsloven ivaretar sentrale forbrukerinteresser og bidrar til å skape ryddige markedsforhold for næringslivet. Det er viktig at sanksjonssystemet gir mulighet for å gripe raskt inn og stanse ulovlig markedsføring. Departementet tar

sikte på å ferdigstille et forslag til revidert markedsføringslov i 2006 som vil bli sendt på alminnelig høring. Et viktig tema vil være egne regler om reklame rettet til barn og unge.

Forbruksnivå og forbruksmønster i samfunnet har stor innvirkning på miljøet i vid forstand. For at forbrukerne skal kunne vektlegge miljømessige, etiske og sosiale aspekter ved produktene eller produksjonen, må det finnes lett tilgjengelig informasjon om disse forholdene. En generell utfordring er å standardisere og tilrettelegge informasjon, for eksempel gjennom frivillige merke- eller deklarasjonsordninger. Departementet deltar i et arbeid som er startet opp i regi av Den internasjonale standardiseringsorganisasjonen; ISO, med å utvikle en internasjonal standard for bedrifters og organisasjoners samfunnsansvar («social responsibility»).

Departementet tar også sikte på å styrke samarbeidet med frivillig sektor om informasjonstiltak overfor forbrukerne om miljømessige og etiske aspekter ved forbruket.

Under EUs program for forbrukerpolitikk deltar Norge ved Forbrukerrådet i nettverket for løsning av forbrukertvister over landegrensene (EEJ-Net). Norge har til nå ikke deltatt i nettverket for nasjonale informasjonskontorer for EU/EØS-relaterte forbrukerspørsmål. Disse to nettverkene ble slått sammen til European Consumer Center nettverket (ECC) fra 1. januar 2005. Det tas sikte på å utvide dette til full deltakelse i ECC fra og med 2006. Oppgavene vil omfatte informasjon, rådgivning, markedsvurderinger med mer, og en vesentlig del av arbeidet vil være knyttet til informasjon og assistanse til norske og utenlandske forbrukere, samt ulike samarbeidsprosjekter mellom kontorene i nettverket.

1.5 En kvalitetsbevisst, effektiv og åpen barne-, familie- og forbrukerforvaltning

Departementet ønsker å sikre en kvalitetsbevisst, effektiv og åpen barne-, familie- og forbrukerforvaltning gjennom effektiv organisering og drift av departementet og sektoren. Det vil bli lagt vekt på best mulig samsvar mellom prioriterte oppgaver og bruken av ressurser og kompetanse i departementet.

Departementet vil videreføre sitt arbeid for forenkling, effektivisering og valgfrihet i offentlig sektor, jf. Regjeringens handlingsplan for modernisering 2005-2009 Modernisering for velferd. Departementets ansvarsområde angår i stor grad folks dagligliv og er viktig for utviklingen av velferdsstaten. Fokus på brukerperspektivet er nødvendig for å videreutvikle en god og effektiv barne-, familie- og forbrukerpolitikk.

2 Oversikt over budsjettforslaget for BFD

2.1 Forslag til utgifter og inntekter fordelt på kapitler og postgrupper

Utgifter fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2004	Saldert budsjett 2005	Forslag 2006	Pst. endr. 05/06
	Administrasjon				
0800	Barne- og familiedepartementet (jf. kap. 3800)	92 597	87 320	87 283	0,0
	Sum kategori 11.00	92 597	87 320	87 283	0,0
	Tiltak for familie- og likestilling				
0830	Samlivstiltak og foreldreveiledning (jf. kap. 3830)	11 919	18 507	35 699	92,9
0840	Krisetiltak	82 289	127 004	155 689	22,6
0841	Samlivsbrudd og konfliktløsning	26 547	32 192	16 981	-47,3
0842	Familievern (jf. kap. 3842)	258 617	257 120	267 231	3,9
0843	Likestillings- og diskriminerings- nemnda			1 500	
0844	Kontantstøtte	3 126 753	2 861 205	2 681 112	-6,3
0845	Barnetrygd	14 219 565	14 310 000	14 310 000	0,0
0846	Familie- og likestillingspolitisk forsk- ning, opplysningsarbeid mv.	30 507	31 386	29 546	-5,9
0847	Likestillingssenteret	6 002	6 214		-100,0
0848	Likestillingsombudet (jf. kap. 3848)	6 726	7 079		-100,0
0849	Likestillings- og diskriminerings- ombudet			26 582	
	Sum kategori 11.10	17 768 925	17 650 707	17 524 340	-0,7
	Tiltak for barn og ungdom				
0850	Barneombudet (jf. kap. 3850)	8 629	8 125	7 853	-3,3
0852	Adopsjonsstøtte	19 053	21 470	26 456	23,2
0854	Tiltak i barne- og ungdomsvernet (jf. kap. 3854)	440 292	362 180	432 335	19,4
0855	Statlig forvaltning av barnevernet (jf. kap. 3855)	3 286 486	3 149 483	3 332 583	5,8
0856	Barnehager (jf. kap. 3856)	10 155 195	11 872 775	13 545 805	14,1
0857	Barne- og ungdomstiltak	161 102	156 765	166 742	6,4

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2004	Saldert budsjett 2005	Forslag 2006	Pst. endr. 05/06
0858	Barne-, ungdoms- og familiedirektora- tet (jf. kap. 3858)	120 213	117 584	110 623	-5,9
0859	UNG i Europa (jf. kap. 3859)	5 264	5 660	5 446	-3,8
	Sum kategori 11.20	14 196 234	15 694 042	17 627 843	12,3
	Forbrukerpolitikk				
0860	Forbrukerrådet	77 423	80 172	82 359	2,7
0862	Positiv miljømerking	3 758	3 886	4 010	3,2
0865	Forbrukerpolitiske tiltak og interna- sjonalt samarbeid	9 382	10 700	11 739	9,7
0866	Statens institutt for forbruksforskning	21 921	22 697	23 101	1,8
0867	Sekretariatet for Forbrukertvistutval- get og Markedsrådet (jf. kap. 3867)	5 108	4 797	5 107	6,5
0868	Forbrukerombudet (jf. kap. 3868)	16 423	15 417	15 298	-0,8
	Sum kategori 11.30	134 015	137 669	141 614	2,9
	Sum programområde 11	32 191 771	33 569 738	35 381 080	5,4
	Stønad ved fødsel og adopsjon				
2530	Fødselspenger og adopsjonspenger	9 713 411	10 400 500	10 741 288	3,3
	Sum kategori 28.50	9 713 411	10 400 500	10 741 288	3,3
	Sum programområde 28	9 713 411	10 400 500	10 741 288	3,3
	Sum utgifter	41 905 182	43 970 238	46 122 368	4,9

Utgifter fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)					
Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2004	Saldert budsjett 2005	Forslag 2006	Pst. endr. 05/06
01-23	Drift	2 561 364	2 556 270	3 921 952	53,4
30-49	Nybygg og anlegg	47 889	57 008	47 379	-16,9
50-59	Overføringer til andre stats- regnskaper	144 514	149 066	178 466	19,7
60-69	Overføringer til kommuner	10 484 548	12 159 512	13 851 685	13,9
70-98	Overføringer til private	28 666 867	29 048 382	28 122 886	-3,2
	Sum under departementet	41 905 182	43 970 238	46 122 368 ¹	4,9

¹ I forbindelse med innføring av nettoordning for budsjettering og regnskapsføring av merverdiavgift i statsforvaltningen er om lag 70 mill. kroner flyttet fra BFDs budsjett til kap. 1633 på Finansdepartementets budsjett.

Inntekter fordelt på kapitler

					(i 1 000 kr)
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2004	Saldert budsjett 2005	Forslag 2006	Pst. endr. 05/06
	Administrasjon				
3800	Barne - og familiedepartementet (jf kap. 800)	4 257			
	Sum kategori 11.00	4 257			
	Tiltak for familie- og likestilling				
3830	Samlivstiltak og foreldreveiledning (jf. kap. 830)	92		400	
3842	Familievern (jf. kap. 842)	7 052			
3848	Likestillingsombudet (jf. kap. 848)	297			
	Sum kategori 11.10	7 441		400	
	Tiltak for barn og ungdom				
3850	Barneombudet (jf. kap 850)	816			
3854	Tiltak i barne- og ungdomsvernet (jf. kap. 854)	20 933	21 424	14 000	-34,7
3855	Statlig forvaltning av barnevernet (jf. kap. 855)	572 477	727 000	609 577	-16,2
3856	Barnehager (jf. kap. 856)	207			
3858	Barne-, ungdoms- og familiedirekto- ratet (jf. kap 858)	3 218			
3859	UNG i Europa (jf. kap. 859)	1 683	1 922	1 922	0,0
	Sum kategori 11.20	599 334	750 346	625 499	-16,6
	Forbrukerpolitikk				
3867	Sekretariatet for Forbrukertvistutval- get og Markedsrådet (jf. kap. 867)	101			
3868	Forbrukerombudet (jf. kap 868)	1 263			
	Sum kategori 11.30	1 364			
	Sum programområde 11	612 396	750 346	625 899	-16,6
	Sum inntekter	612 396	750 346	625 899	-16,6

2.2 Poster med stikkordet «kan overføres»

Under Barne- og familiedepartementet blir stikkordet foreslått knyttet til disse postene utenom postgruppe 30-49

			(i 1 000 kr)
Kap.	Post	Betegnelse	Forslag 2006
0846	79	Tilskudd til internasjonalt familie- og likestillingsarbeid	2 130
0855	45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold	47 379
0856	21	Spesielle driftsutgifter	87 859
0857	72	Styrking av oppvekstmiljøet mv.	5 512
0857	73	Barne- og ungdomstiltak i større bysamfunn	41 364
0857	79	Tilskudd til internasjonalt ungdomssamarbeid mv.	30 612
0859	01	Driftsutgifter	5 446
0865	79	EUs rammeprogram for forbrukerpolitikk	4 128

2.3 Merinntektsfullmakter

BFD foreslår at departementet i 2006 kan:

dekke merverdiavgift under kap. 1633 post 01 og overskride bevilgningen under	mot tilsvarende merinntekter under
kap. 842 post 01	kap. 3842 post 01
kap. 855 post 01	kap. 3855 postene 01, 02, 03 og 60
kap. 858 post 01	kap. 3858 post 01
kap. 868 post 01	kap. 3868 post 01

Det vises til nærmere omtale under kapitlenes postomtaler.

3 Likestillingsomtale

3.1 Integrering av kjønns- og likestillingsperspektivet i budsjettet

Likestillingsloven § 1 a pålegger offentlige myndigheter å arbeide aktivt, målrettet og planmessig for å fremme likestilling på alle politikkområder. Som ledd i oppfølgingen av denne aktivitetsplikten, koordinerer BFD departementenes arbeid med integrering av kjønns- og likestillingsperspektiv i arbeidet med statsbudsjettet. BFD og Finansdepartementet representerer Norge i et nordisk samarbeidsprosjekt (2004-2006) om slik integrering i det nordiske budsjettet og i de respektive landenes statsbudsjetter.

BFD har de siste tre årene lagt fram et likestillingsvedlegg til St.prp. nr. 1. Vedlegget har gitt en samlet presentasjon av likestillingsvurdering på de fleste departementenes fagbudsjettområder. Likestillingsvedlegget til St.prp. nr. 1 for BFD (2005-2006) vil for første gang få en enhetlig tematisk innretning på makronivå. Med dette ønsker man å få en mer helhetlig og overordnet tilnærming til kjønns- og likestillingsperspektiv i arbeidet med statsbudsjettet. I samarbeid med SSB og en arbeidsgruppe bestående av særlig berørte departementer har BFD ledet arbeidet med en rapport om *Fordelingen av økonomiske ressurser mellom kvinner og menn*, med fokus på inntektsfordeling mellom kjønnene i lys av tid brukt til betalt og ubetalt arbeid. Rapporten blir lagt fram som et særskilt vedlegg til St.prp. nr. 1 (2005-2006) for BFD. Hensikten med likestillingsvedlegget er å være et nyttig verktøy for departementene ved gjennomføringen av likestillingsanalyser på egne fagområder. Analysen på makronivå vil dessuten gi et godt grunnlag for å prioritere innsats for likestilling. Videre skal alle departementene foreta likestillingsvurdering innenfor egne budsjettområder og redegjøre for disse i sine egne budsjettproposisjoner. BFD leder en arbeidsgruppe som skal utarbeide en veileder som fagdepartementene kan legge til grunn for utformingen av denne redegjørelsen.

Samtlige av BFDs faglige ansvarsområder er kjønns- og likestillingsrelevante. BFD igangsatte allerede i 2000 et arbeid med vurdering og omtale av kjønns- og likestillingsperspektivet innenfor

eget departements budsjettområder. Integrering av kjønns- og likestillingsperspektivet er spesielt omtalt under kap. 841 Samlivsbrudd og konfliktløsning, kap. 856 Barnehager, kap. 865 Forbrukerpolitiske tiltak og internasjonalt samarbeid og kap. 2530 Fødselspenger og adopsjonspenger.

3.2 Likestilling internt i BFD

Likestillingsloven pålegger offentlige myndigheter en målrettet og planmessig pådriverrolle for likestilling på alle samfunnsområder. Det betyr at alle departementer har et selvstendig ansvar for å fremme likestilling som en integrert del av politikken på sine fagområder. Den reviderte likestillingsloven av 2002 stiller også krav til alle virksomheter om å rapportere om status for likestillingsarbeidet i egen virksomhet. Nedenfor følger en kort omtale av det interne likestillingsarbeidet i BFD.

Organisering

Det er ikke opprettet eget likestillingssekretariat i BFD, men denne funksjonen blir ivaretatt i Familie- og likestillingsavdelingen i samarbeid med Plan- og administrasjonsavdelingen.

Vervet som likestillingstillitsvalgt ambulerer mellom organisasjonene med ett års varighet. Den av organisasjonene som ikke innehar vervet, har vervet som vara. Likestillingsrepresentanten møter i Samarbeidsutvalget, og har et generelt ansvar for likestillingsspørsmål på arbeidstakersiden.

Statistikk fordelt på menn og kvinner

Kjønnsfordelingen i BFD

Kjønnsfordelingen i BFD er fortsatt skjev, med en mannsandel på 28 prosent i 2004. Imidlertid har andelen menn i departementet økt noe fra 2003, den var da på 25 prosent. Årsaken til skjevheten antas bl.a. å være at flere av departementets politikkområder tradisjonelt opptar kvinner, og at det således er flest kvinner som søker ledige stillinger i departementet. Kjønnsandelen varierer mellom avdelingene. Den avdelingen som har hatt lavest andel menn (tidligere familie-, barnehage- og like-

stillingsavdelingen) har imidlertid økt andelen av menn fra 10 prosent i 2003 til 16 prosent i 2004. Det er små endringer i de øvrige avdelingene.

Rekruttering

En gjennomgang av alle eksternt kunngjorte stillinger i 2003 viste at 30,5 prosent av den totale søkermassen var menn. Tilsvarende gjennomgang i 2004 viste at andelen mannlige søkere hadde økt til 39 prosent, hvorav 38 prosent av intervjukandidatene var menn, mot 37,5 prosent i 2003. Andelen tilsatte menn sank noe fra 40 prosent i 2003 til 38 prosent i 2004. Ser vi på det totale antall tilsetninger var imidlertid dette økt fra 10 i 2003, hvorav 4 menn, til 26 tilsetninger i 2004, og 10 menn.

Kjønn fordelt på ulike stillingskategorier

Kjønnfordelingen i departementet gjenspeiler seg til dels på de ulike stillingsnivåene, men menn er noe høyere representert i de øvre stillingsgruppene. 50 prosent av ekspedisjonssjefene, 30 prosent av avdelingsdirektørene, samt 33 prosent blant seniorrådgiverne er menn. Blant rådgivere og kontoransatte er kvinner overrepresentert.

Lønn

Ser en på departementet samlet ligger gjennomsnittslønnen til menn på lønnstrinn 54,1 og på lønnstrinn 50 for kvinner. Hovedforklaringen til ulikheten er at det er sterk overvekt av kvinner i de lavere stillingskategorier (sekretærer, førstesekretærer og konsulenter). Forskjellen i gjennomsnittslønn mellom menn og kvinner har forøvrig sunket siden 2003.

Ser en på de ulike stillingskategorier er det ingen vesentlige forskjeller i avlønning mellom kvinner og menn. Menn på avdelingsdirektørnivå og på seniorrådgivernivå tjener gjennomsnittlig henholdsvis 0,8 og 1,6 lønnstrinn bedre enn kvinnene på samme stillingsnivå. Blant rådgivere og førstekonsulenter har kvinner henholdsvis lik eller noe bedre gjennomsnittslønn (0,6 lønnstrinn) enn menn.

Resultatet av lokale lønnsforhandlinger etter HTA pkt. 2.3.3 i 2004 viser at 74 prosent av kvinnene fikk tildelt 76,5 prosent av forhandlingspoten. Omgjøring av stilling etter HTA pkt 2.3.4 ble foretatt for til sammen 15 personer, hvorav 1 mann.

Overtid

Overtidsstatistikken viser at 73 prosent av overtidstimen er utført av kvinner.

Bruk av deltid

Det var til sammen 20 ansatte i BFD som i 2004 hadde redusert stilling, samtlige er kvinner. Av disse var det 12 som hadde redusert stilling pga. omsorg for barn/familie. De øvrige har en kombinasjon av arbeid og pensjon. Antall kvinner som har redusert stilling pga. omsorg for barn/familie var for øvrig på 18 i 2003.

Bruk av kompetansehevende tiltak

Departementet har gjennomgått tiltak av kompetansehevende art. Det ble i 2004 innført en stipendordning hvor ni kvinner og en mann ble tildelt stipend. Videre ble det også igangsatt et egenutviklingsprogram for saksbehandlergruppen. Her har tre av totalt 22 deltakere vært menn.

BFDs likestillingstiltak

Departementet har videreført målsettingen om å bedre den interne kjønnsbalansen, og har bevisst gått inn for å rekruttere flere menn. Menn har vært oppfordret til å søke stillinger i BFD, spesielt i avdelinger og i type stillinger der kvinneandelen er høy, og en har vært bevisst på å innkalle kvalifiserte mannlige søkere til intervju. Ytterligere tiltak for å få en bedre kjønnsbalanse er foreløpig ikke vurdert da nevnte tiltak synes å ha effekt på andel nytilsatte menn, og dermed også på kjønnsfordelingen.

Det er gjennomført en arbeidsvurdering av 26 utvalgte stillinger, hvorav 62 prosent var besatt av kvinner og 38 prosent var besatt av menn. Hensikten har primært vært å kartlegge om departementet har kjønnsbetingede lønnsforskjeller. Arbeidsvurderingen baserte seg på lønnsstatistikk fra 2004, men ble gjennomført i 2005. Hovedfunnene i rapporten gir ikke grunnlag for å tro det er kjønnsbaserte lønnsforskjeller i BFD, og i utvalget var det liten forskjell i lønn for stillinger av lik verdi. Rapporten viste også at det er en jevn økning i lønn i forhold til stillingens verdi.

Statistikken viser at det i liten grad er kjønnsbetingede forskjeller i departementet.

Tilsatte/årsverk etter kjønn, tjenesteforhold og etat per 1. mars 2005

	Total antall tilsatte	Antall årsverk totalt	Menn				Kvinner			
			I alt	Herav		Årsverk menn 1.3.2005	I alt	Herav		Årsverk kvinner 1.3.2005
				Heltids tilsatte	Deltids tilsatte			Heltids tilsatte	Deltids tilsatte	
Barne- og familiede- partementet	157	151	42	42	0	42	115	86	29	109
Barne-, ungdoms- og familie- direktoratet	104	99	42	41	1	42	62	48	14	58
Barne-, ungdoms- og familieetaten	3 759	3 244	1 281	920	361	1 125	2 478	1 559	919	2 119
Barneombudet	13	12	6	6	0	6	7	5	2	6
Forbrukerombudet	25	25	15	14	1	15	10	10	0	10
Forbrukerrådet	129	119	53	51	2	52	76	47	29	67
Forbrukerrådet, sekretariatet	52	49	23	23	0	23	29	20	9	26
Forbrukerrådene i fylkene	77	69	30	28	2	29	47	27	20	40
Fylkesnemndene for sosiale saker	68	63	19	19	0	19	49	37	12	44
Likestillingsombudet	11	11	3	3	0	3	8	6	2	8
Likestillingscenteret	8	8	1	1	0	1	7	6	1	7
Sekretariatet for mar- kedsrådet og forbru- kervistutvalget	7	6	2	2	0	2	5	3	2	4
Statens institutt for forbruksforskning	46	44	17	15	2	17	29	22	7	27

4 Omtale av miljøprofilen i budsjettet

4.1 utfordringer knyttet til miljø- og ressursforvaltningen innenfor BFDs ansvarsområde

Regjeringens mål om en bærekraftig utvikling (jf. Sem-erklæringen) gir utfordringer innenfor mange sektorer, og vil på flere måter berøre BFDs fagområder.

Mål for BFDs arbeid

Forbrukerområdet

Et mål i forbrukerpolitikken er å bidra til et bærekraftig forbruksmønster gjennom informasjon, kunnskapsformidling og holdningspåvirkning. En overordnet utfordring er å bidra til større grad av konkretisering av hva et bærekraftig forbruk vil innebære i praksis. Informasjon om miljømessige, etiske og sosiale aspekter knyttet til varer og tjenester gir forbrukerne muligheter til å velge produkter som utgjør minst mulig belastning på miljøet. På den måten kan bevisste og aktive forbrukere påvirke næringsdrivende til i større grad å legge etikk- og bærekraftshensyn til grunn for investeringer og produksjon. Det vil også være en oppgave i forbrukerpolitikken å skape bevissthet om konsekvensene av vårt samlede forbruk.

BFDs strategier:

- å legge til rette, forenkle og standardisere informasjon om miljøaspekter og etiske aspekter ved forbruket, og
- å styrke kunnskapen og engasjementet til den jevne forbruker om temaene miljøkonsekvenser av forbruk og bærekraftig forbruk i vid forstand.

Både relevant informasjon og lite miljøbelastende produkter må være lett tilgjengelig for at forbrukerne skal kunne uttrykke sine miljøpreferanser gjennom etterspørsel i markedet. Informasjon om miljø- og etiske aspekter ved produkter og tjenester kan formidles for eksempel gjennom positiv miljømerking, nettbasert informasjon, produkttester og næringslivets egen markedsføring. I miljømerkingen sammenfattes den relevante informa-

sjonen i et symbol (det nordiske Svanemerket eller den europeiske Miljøblomsten) som gir et enkelt signal til forbrukeren. Det er et mål å videreutvikle og samordne de eksisterende offisielle miljømerkene. Videre er det viktig å styrke undervisningen i skolen om etisk og bærekraftig forbruk.

Barn og unge

Et overordnet mål i barne- og ungdomspolitikken er at barn og unge skal ha anledning til lek og aktivitet og til å drive friluftsliv som helsefremmende og miljøvennlig aktivitet. Det er viktig at det i nærmiljøet finnes arealer hvor barn kan utfolde seg og skape sitt eget lekemiljø, jf. Rikspolitiske retningslinjer for å styrke barn og unges interesser i planleggingen (RPR). Det er og av betydning å støtte opp om barn og unges miljøengasjement, bl.a. gjennom frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner, samt barn og unges deltakelse og innflytelse i lokal planlegging.

Barnehager

Omsorg, oppdragelse og læring i barnehagen skal fremme menneskelig likeverd, likestilling, åndsfrihet, toleranse, helse og forståelse for bærekraftig utvikling. Naturopplevelser og miljølære skal være integrerte deler av det pedagogiske opplegget, jf. Rammeplan for barnehagen. Kommunene har ansvar for å føre tilsyn med barnehagene.

Revidert lov og rammeplan for barnehagesektoren iverksettes fra 2006. Kommunens ansvar for å føre tilsyn med at barnehagene oppfyller krav i henhold til barnehagelovens bestemmelser er videreført. For kommunene blir det en ny utfordring å føre tilsyn med barns fysiske og psykososiale læringsmiljø på bakgrunn av barnehagelovens innholdsbestemmelse (§ 2). Fylkesmannen har fått ansvar for tilsyn med kommunen som barnehagemyndighet.

Rapport om resultater

BFD utarbeidet i 2002 en egen miljøhandlingsplan. Handlingsplanen tar for seg status og miljøutfordringer på departementets fagområder og

presenterer mål, virkemidler og tiltak for å redusere miljøbelastninger på disse områdene.

Forbrukerområdet

Den nordiske miljømerkeordningen Svanen hadde 250 norske lisenser og registreringer ved utgangen av 2004. Målet er at ved utgangen av 2006 skal det være 300 norske lisenser og registreringer. En lisens kan omfatte flere produkter, slik at det totale antall produkter tilgjengelig på det norske markedet vil være betydelig høyere. Nordisk Miljømerkings arbeid omfatter nå også utvikling av kriterier for tjenester. En undersøkelse, utført av Stiftelsen Miljømerking i Norge, viste en merkekjenning til Svanemerket på 87 prosent i Norge i 2004. Ved utgangen av 2004 hadde EUs miljømerkeordning Blomsten utviklet kriterier for 23 produktgrupper.

Departementet ga i 2004 økonomisk støtte til Stiftelsen Miljømerkings prosjekt «God Start», som sikter mot å øke bevisstheten om forholdet mellom forbruk og miljø. Det er blitt utarbeidet en brosjyre spesielt rettet mot småbarnsfamilier, som gir en oversikt over hva som finnes av miljømerkede og økologiske produkter. Hovedbudskapet i brosjyren er at miljømerkede og økologiske produkter både er tryggere for barn – og bedre for miljøet.

BFD videreførte i 2004 sin deltakelse i det nordiske samarbeidet mellom miljø-, nærings- og forbrukersektoren. Et viktig prosjekt var utarbeidelsen av den nordiske håndboken om miljøkommunikasjon til forbrukere (ferdigstilt i 2005).

Departementet samarbeidet med Forbrukerrådet og prosjektet YouthXchange under FNs miljøprogram (UNEP) om en norsk utgave av et hefte for ungdom om ansvarlig og bærekraftig forbruk. Videre ble det gitt økonomisk og faglig støtte til et samarbeidsprosjekt mellom UNESCO, UNEP, EU og 125 høyere utdanningsinstitusjoner – med overskrift *Consumer Citizenship* – som bl.a. arbeider med å utvikle læreplaner og materiell om bærekraftig forbruk.

Barn og unge

BFD har gjennom tilskudd til frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner stimulert til aktivitet i lag og organisasjoner som har kultur- og naturmiljø som aktivitet. Departementet har deltatt i arbeidet med utarbeidelse av *Handlingsplan for fysisk aktivitet 2005-2009* hvor det bl.a. rettes søkelys mot barn og unges mulighet for fysisk aktivitet. Videre deltar BFD i Miljøverndepartementets arbeid med oppfølging av barnerepresentantordningen jf. plan-

og bygningsloven og *Rikspolitiske retningslinjer for å styrke barn og unges interesser i planleggingen (RPR)*.

Barnehager

Lokaler og uteområder er av stor betydning for barnehagens miljø. Ved avslutningen av den treårige kvalitetssatsingen *Den gode barnehagen* gjennomførte NOVA en kartleggingsundersøkelse blant et representativt utvalg barnehagestyrere. Rapporten *Fra best til bedre? Kvalitetssatsing i norske barnehager* (Gulbrandsen og Sundnes, NOVA Rapport 9/04) konkluderer med at tilstanden for bygninger og uteområder jevnt over synes å være bra. Situasjonen er bedre i store barnehager enn i små, ifølge styrerne, særlig når det gjelder spørsmålet om barnehagens fysiske miljø er tilrettelagt for alle barn. 97 prosent av barnehagene har utarbeidet eller holder på med å utarbeide en plan for internkontroll, men fortsatt er det bare 78 prosent av barnehagene som er godkjent etter Forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler mv.

Miljøtiltakene er ofte samarbeidsprosjekt mellom skoler og barnehager i nærmiljøet. I 2004 har det særlig vært fokus på kompostering og avfallshåndtering, opplevelser og oppdagelser i skog og mark og barnehagens utemiljø. Fylkesmennene har gitt utviklingsmidler til flere prosjekt med miljøfokus.

Tiltak under BFD

Forbrukerområdet

Økonomisk støtte til arbeidet med miljømerkene Svanen og EU-blomsten vil bli videreført i 2006 (jf. kap. 862). BFD ønsker en best mulig samordning mellom EU-blomsten og Svanen.

Departementet vil vurdere et samarbeid med frivillig sektor om prosjekter som sikter mot å gi forbrukerne informasjon om etiske eller miljømessige aspekter ved varer og tjenester.

Departementet vil bidra i et arbeid under Den internasjonale standardiseringsorganisasjonen ISO for å få fram en standard for bedrifters og organisasjoners samfunnsansvar («social responsibility»).

En viktig oppgave i 2006 blir videre å bidra til å iverksette de nye læreplanene i «kunnskapsløftet», herunder å integrere emnet forbruk og miljø i de relevante fag og årstrinn. Materiale om dette emnet er utviklet med faglige bidrag bl.a. fra Stiftelsen Idebanken og Nettverk for miljølære under Utdanningsdirektoratet.

Barn og unge

BFD vil videreføre støtten til frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner. Det tverrdepartementale samarbeidet rundt oppfølging av Handlingsplan for fysisk aktivitet 2005-2009 videreføres. Gjennom arbeidet med å fremme barn og unges rettigheter, deltakelse og innflytelse, bl.a. gjennom Rikspolitiske retningslinjer for å styrke barn og unges interesser i planleggingen (RPR) og FNs barnekonvensjon, ønsker BFD å bidra til at barn og unges fysiske oppvekstmiljø blir tillagt vekt i regional og kommunal planlegging.

Barnehager

Departementet vil utarbeide informasjonsmateriell om sentrale tema i revidert barnehagelov og rammeplan. Kommunene og fylkesmennenes tilsyn er et viktig element i arbeidet med å sikre barnehagebarn gode utviklings- og aktivitetsmuligheter i trygge omgivelser. Departementet vil, i samarbeid med Sosial- og helsedirektoratet og Norsk forum for bedre innemiljø for barn, utarbeide informasjonsmateriell om barnehagens fysiske og psykososiale miljø. Materiellet skal gi en oversikt over gjeldende regelverk på området og eksempler på

hvordan foreldre kan gå fram for å klage dersom de ikke er tilfreds med barnehagens miljø. Materiellet vil bli distribuert til kommuner, barnehager og foreldre, og kan fungere som grunnlag for barnehagens tilrettelegging og oppfølging av miljøet, kommunens tilsyn og foreldrenes medvirkning.

4.2 Grønn stat – innføring av miljøledelse i statlige virksomheter

Det er et mål at alle statlige etater og virksomheter innen utgangen av 2005 skal ha innført miljøledelse som en integrert del av organisasjonenes styringssystem. BFD har innført miljøledelse som en integrert del av organisasjonens styringssystem. Til hjelp i arbeidet har BFD i 2005 utarbeidet en kortfattet og oversiktlig handlingsplan som følges opp ved behov. Hovedmålsettingen er at BFD skal drives på en miljøvennlig måte av miljøbevisste ansatte.

I handlingsplanen er det spesielt fokusert på innkjøp, tjenestereiser/transport, avfall/ kildesortering og enkle tiltak med hensyn til energisparing, jf. departementets Miljøhandlingsplan (2003–2006). Målsettingen med tiltakene er å redusere ressursforbruket og miljøbelastningen.

5 Forskning og utvikling

BFD legger vekt på å integrere FoU-basert kunnskap som en del av beslutningsgrunnlaget på departementets ansvarsområder. Departementet arbeider aktivt for å framskaffe ny kunnskap på aktuelle saksområder og for å sikre at kunnskap om og for sektoren oppdateres jevnlig. Dette skjer både gjennom langsiktige programbevilgninger til Norges forskningsråd, og gjennom direkte prosjektstøtte til fagmiljøer i institutt-, universitets- og høyskolesektoren. I tillegg til å framskaffe ny kunnskap, benyttes de samme miljøene når det er behov for å få sammenstilt eksisterende kunnskap, utarbeidet kunnskapsstatuser og utredninger,

gjennomført kartlegginger og innhentet statistikk. På flere av departementets områder blir forsøk og utviklingsarbeid benyttet for å forbedre og reformere metoder og tjenester. Forskningsbasert kunnskap vil ofte være et nødvendig grunnlag for dette arbeidet, samtidig som forsøk og utviklingsarbeid bidrar til kunnskaps- og erfaringsproduksjon. Forskningsbaserte evalueringer gjennomføres for å sikre treffsikkerhet og fornye og forenkle eksisterende tjenester og ordninger. BFD tar også ansvar for den langsiktige kompetanseoppbyggingen i FoU-miljøene gjennom å gi basisstøtte til forskningsinstitutter og kompetansesentre.

6 Om oppfølging av anmodningsvedtak fra Stortinget

6.1 Anmodningsvedtak nr. 84

I forbindelse med behandlingen av Stortingsmelding nr. 29 (2002-2003) Om familien – forpliktende samliv og foreldreskap (Familiemeldingen) i Stortinget 27. november 2003 vedtok Stortinget følgende anmodningsvedtak nr. 84:

«Stortinget ber Regjeringen fremme sak om offentlige ansattes plikter både i forhold til taushetsplikt og opplysningsplikt.»

Departementet har utarbeidet rundskrivet «Barnevernet og taushetsplikten, opplysningsretten og opplysningsplikten» av mars 2005 og veilederen «Formidling av opplysninger og samarbeid der barn utsettes for vold i familien» av juni 2005. Gjennom utarbeidelsen av rundskrivet og veilederen har departementet fulgt opp Stortingets anmodningsvedtak nr. 84.

Rundskrivet har som hovedmålsetning å gi den enkelte innenfor barnevernet tilstrekkelig kunnskap om bestemmelsene om taushetsplikt, opplysningsrett og opplysningsplikt og de muligheter og begrensninger de gir med hensyn til adgangen til å motta, innhente, og videreformidle opplysninger, og å etablere et nærmere samarbeid mellom barnevernet og andre instanser i konkrete saker. Sentrale tema er taushetspliktens innhold og omfang, barneverntjenestens adgang til å formidle opplysninger til og å samarbeide med andre og opplysningsplikten overfor barneverntjenesten.

Veilederen, som er utarbeidet i samarbeid med Justisdepartementet, Utdannings- og forskningsdepartementet og Sosial- og helsedirektoratet, omfatter barneverntjenesten, politiet, skolen, barnehagen, helsetjenesten, sosialtjenesten og familievernet. Hovedmålsetningen med veilederen er å gi de som utfører oppgaver på vegne av instansene og tjenestene kunnskap om plikten og adgangen til å utlevere og innhente opplysninger og mulighetene for nærmere samarbeid i saker der barn kan være, eller er, utsatt for vold i familien. Sentrale tema er de forskjellige instansenes og tjenestenes roller og regelverk, de andre instansenes og tjenestenes opplysningsplikt til barneverntjenesten og de forskjellige instansenes og tjenestenes opplysningsrett, som grunnlag for samarbeid.

Departementet vil på grunnlag av rundskriv og veileder følge opp overfor kommuner og berørte etater med nødvendig informasjon og kunnskapsformidling.

Reglene om taushetsplikt, opplysningsplikt og opplysningsrett på barnevernområdet er sentrale i saker der barn utsettes for vold i familien. Disse reglene ble drøftet i Stortingsmelding nr. 40 (2001-2002) Om barne- og ungdomsvernet, punkt 7.9. Det framgår her at etter BFDs syn er ikke regelverket i seg selv en vesentlig hindring for samarbeid. Der det av hensyn til barnet er viktig å samarbeide med andre, vil barnevernet kunne gi nødvendige opplysninger til samarbeidspartnerne sine. Hindringene kan stort sett knyttes til andre forhold, som for eksempel praktiseringen av regelverket. Ved behandlingen av stortingsmeldingen sa familie-, kultur- og administrasjonskomiteen seg enig i at det ikke trengs endringer i loven og syntes det var bra at departementet skulle sende ut et rundskriv om taushetsplikten og gjennomføringen av denne.

Etter departementets syn er det heller ikke i forhold til andre instanser og tjenester dagens regler som i seg selv er hinderet for formidling av opplysninger og samarbeid i saker der barn utsettes for vold i familien. Reglene åpner for den nødvendige adgang til å formidle opplysninger og å samarbeide. Som en konsekvens av at reglene skal ivareta flere til dels motstridende hensyn, er de imidlertid relativt kompliserte og skjønnsmessige. Videre er de spredd over flere regelverk som må leses i sammenheng. Departementet mener at det først og fremst er manglende oversikt over reglene og manglende kunnskap og trygghet i forhold til hvordan de skal praktiseres som utgjør det sentrale hinderet.

Ut i fra dette fant departementet at anmodningsvedtaket ville bli fulgt opp på en effektiv og handlingsrettet måte gjennom utarbeidelsen av rundskrivet og veilederen. Ved dette har barnevernet generelt, og ulike offentlige instanser og tjenester spesielt i forhold til barn som utsettes for vold i familien, fått nyttige verktøy for å tilegne seg kunnskap om hvilke regler som gjelder og hvordan disse skal praktiseres. Etter BFDs syn er disse verktøyene viktige bidrag til å forhindre at taus-

hetsplikten blir et hinder for samarbeid mellom instanser og tjenester der dette er til beste for barnet, spesielt i saker der barn utsettes for vold i familien, men også i andre saker der barn trenger hjelp fra det offentlige.

6.2 Anmodningsvedtak nr. 493

I forbindelse med behandlingen av barnehageloven (Ot.prp. nr. 72 (2004-2005) i Stortinget 14. juni 2005 vedtok Stortinget anmodningsvedtak nr. 493:

«Stortinget ber Regjeringen komme tilbake i egnet form med en plan for kompetanseheving innenfor barnehagesektoren (jf. Innst. O. nr. 117).»

Omfattende reformer og målet om kvalitet og mangfold krever økt satsing på kompetanseutvikling på alle nivåer i barnehagesektoren. Arbeids-

gruppen for kvalitet i barnehagen leverte sin rapport «Klar, ferdig, gå! Tyngre satsing på de små» i mars 2005. Flere av gruppens anbefalinger er knyttet til økt kompetanse og styrket innsats for forskning og dokumentasjon. Departementet vil utarbeide og iverksette en kompetanseplan for barnehagesektoren i 2006. Planen vil ha både et kortsiktig og langsiktig perspektiv. Tiltakene vil rette seg mot personalet i barnehagene, barnehageeiere, kommunen som barnehagemyndighet, fylkesmennene og Sametinget. Planen skal tydeliggjøre de ulike aktørenes roller og ansvar og legge premissene for samarbeid med for eksempel høyskoler og forskningsmiljøer. Planen vil omfatte opplæringstiltak, utviklingsarbeid, forskning, informasjonstiltak og erfaringsspredning. Det vises til kap. 856 Barnehager.

Del II
*Nærmere om budsjettforslaget for de enkelte
programkategorier*

Programområde 11

Programkategori 11.00 Administrasjon

Kap. 800 Barne- og familiedepartementet (jf. kap. 3800)

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2004	Saldert budsjett 2005	Forslag 2006
01	Driftsutgifter	88 600	84 021	83 881
21	Spesielle driftsutgifter	3 997	3 299	3 402
	Sum kap 800	92 597	87 320	87 283

Resultatrapport 2004

Rapporteringen tar utgangspunkt i de resultatmål som ble presentert i St.prp. nr. 1 (2003-2004).

Effektiv organisering og drift av departementet

Optimalt samsvar mellom oppgaveprioriteringer, ressursallokering og bruk av departementets samlede kompetanse

Departementet har satt i verk flere tiltak med formål å gi et best mulig samsvar mellom oppgaveprioriteringer, ressursallokering og bruken av den samlede kompetansen.

Departementet har bl.a. etablert en ressursbank som innebærer at en viss andel av fellesmidlene ikke fordeles ve årets start, men anvendes senere i budsjettåret til høyt prioriterte oppgaver som trenger å styrkes kompetanse- og kapasitetsmessig.

Ny organisering av departementet ble iverksatt fra 1. januar 2005 ved at virkemidler og oppgaver knyttet til oppvekst og levekår for barn og unge ble samlet i en avdeling, mens oppgaver og virkemidler som retter seg mot familie, samliv og foreldreskap er samlet i en annen avdeling. Formålet med en slik organisering er å få bedre konsentrasjon og utnyttelse av ressurser og kompetanse og en bedre samling av tilgrensende virkemidler.

Flere avdelinger har helt eller delvis tatt i bruk nye arbeidsformer slik at det er grupper og lag som er bærende arbeidsenheter. Formålet er bl.a. å gjøre det lettere å trekke på relevant kompetanse og ressurser på tvers av den tradisjonelle hierarkiske organiseringen. Nye arbeidsformer har, i en

avdelingene, blitt evaluert og enkelte justeringer av strukturen og prosessene er foretatt.

I 2004 startet departementet opp en intern hospiteringsordning for nyansatte. Det innebærer at alle fast nyansatte skal hospitere i de andre avdelingene med formål å bli kjent med oppgaver og arbeidsmåter. Formålet med hospiteringsordningen er bl.a. å gjøre det lettere senere å flytte ressurser og kompetanse etter behov mellom avdelingene.

Fornye og forbedre virksomheten gjennom bruk av IKT

Arbeidet med å forbedre virksomheten gjennom bruk av IKT, tar utgangspunkt i departementets IKT-strategi for 2001 – 2004. Hovedmålsettingen for IKT-arbeid er å bidra til at politikken på virksomhetsområdet gjennomføres på en effektiv og kvalitetsmessig god måte. Økt bruk av IKT i oppgaveløsningen gjør at stabile og tilgjengelige IKT-systemer og –utstyr er en kritisk faktor for departementets effektivitet. Likeledes er gode kunnskaper om systemene og ferdigheter i bruken av disse, avgjørende for å utnytte det potensialet som ligger i gode IKT-løsninger. I 2003 ble det foretatt store omlegginger ved at man både innførte elektronisk saksbehandling og la om driftsmiljøet. Oppfølging av dette gjennom konsolidering av driften samt opplæring av ansatte har vært sentralt. Omleggingen til terminalserver og sentralisering av driften har bidratt til vesentlig større stabilitet og oppetid. Dette har gjort det mulig å flytte ressurser fra retting av driftsproblemer til opplæring og

videreutvikling. I hovedsak har opplæringstiltak vært rettet mot bruk av systemet for elektronisk saksbehandling (Doculive).

Felles, effektiv og omstillingsdyktig økonomi- og virksomhetsstyring

Departementet arbeider kontinuerlig med effektivisering og kvalitetsforbedring av alle administrative rutiner og systemer knyttet til økonomi- og virksomhetsstyring. Til grunn for arbeidet ligger departementets økonomi- og virksomhetsstyringsstrategi fra 2001. Et viktig moment i strategien er å foreta en løpende vurdering av hvilke oppgaver departementet utfører og organiseringen av disse, mot det tjenestetilbudet Forvaltningstjenesten kan tilby departementene. I forbindelse med arbeidet med utvikling av ny felles økonomistyringsmodell i departementet, ble det høsten 2004 besluttet å legge driften av regnskapssystemet Agresso over til Forvaltningstjenesten. Det ble samtidig besluttet at BFD skal benytte rapporteringsverktøyet iCube som tilbys gjennom Forvaltningstjenesten, som styringsverktøy på personal, lønn og regnskap. Innføringen av dette systemet vil gi grunnlag for en robust og enhetlig økonomistyring med lett tilgjengelig og oppdatert styringsinformasjon. Rapporteringssystemet vil bli implementert i 2005.

Reglementet for økonomistyring i staten og Bestemmelsene om økonomistyring i staten, forelå i reviderte utgaver 12. desember 2003, med ett år for departementene for å tilpasse instruks og rutiner til nytt reglement. Departementets nye hovedinstruks for økonomistyring og styringsdialog med tilknyttede virksomheter i tråd med endringene, ble fastsatt 1. november 2004.

Effektiv organisering og drift av sektoren

Følge opp regjeringens program for modernisering, effektivisering og forenkling i offentlig sektor

Arbeidet for modernisering, effektivisering og forenkling i offentlig sektor er integrert i departementets løpende arbeid. Departementets ansvarsområde angår i stor grad folks dagligliv og er viktig for utviklingen av velferdsstaten. Tiltak som retter seg inn mot forenklinger overfor kommunesektoren og som kommer brukerne til gode, er derfor sentrale i departementets arbeid. Det vises for øvrig til omtale av konkret arbeid under de ulike fagområder.

Sikre den enkelte innbygger og virksomhet tilgang til relevant informasjon i rett tid om BFDs politikkområder

Holde høy informasjonsberedskap basert på BFDs informasjonsstrategi

Det ble produsert flere informasjonsstrategier og informasjonsmateriell, samt etablert nye kanaler – bl.a. på fagområdene barnehage, barnevern, likestilling og familiepolitikk. Det er utarbeidet egen kriseinformasjonsberedskap for departementet.

BFD har opprettholdt tilgjengeligheten og økt beredskapen på informasjon. Fagbladet Familia er etablert som nettutgave. Departementet har også omstrukturert sin hjemmeside på Odin og økt brukervennligheten. Departementet har tatt i bruk mange informasjonskanaler, både elektroniske og trykte. I tillegg til mediene ga departementet også ut direkte informasjon ved seminarer, møter samt samarbeid med andre etater og organisasjoner.

BFD har også betjent utenlandske medier i økende omfang i 2004 og gitt ut flere ulike informasjonsprodukter, spesielt på det likestillings- og familiepolitiske området. (Se nærmere omtaler under kap. 846 Familie- og likestillingspolitisk forskning, opplysningsarbeid mv.).

Sikre nødvendig og oppdatert kunnskap om og for sektoren

Fremme og legge til rette for departementets forskningspolitiske og strategiske innsats på egen sektor og i forhold til andre sektorer

BFD videreførte finansieringen av to forskningsprogrammer i regi av Norges forskningsråd: *Velferdsprogrammet – Samfunn, familie og oppvekst* (1999-2008) og programmet *Kjønnsforskning: kunnskap, grenser, endring* (2001-2007). Departementet har vært representert i begge programmene styrer. I Velferdsprogrammet ble det i løpet av året oppnevnt et nytt styre, også dette med representasjon fra departementet. Det nye styret har utarbeidet en ny programplan som skal gjelde for resten av programperioden og endret navnet på programmet til *Program for Velferdsforskning*. BFD var også representert i programkomiteén i *Velferdsforskningsprogrammet* (2001-2005) i regi av Nordisk ministerråd.

Det ble gitt støtte til FoU-tiltak i institutt-, universitets-, og høyskolesektoren. Disse tiltakene er det gjort rede for under de enkelte budsjettkapitlene.

Departementet har deltatt i Departementenes forskningsutvalg (DFU) og arbeidsgruppen under DFU. En har også samarbeidet med Norges forskningsråd og andre forskningspolitiske aktører og

samarbeidet med ulike fagmiljøer og andre departementer om forskningssaker.

Mål og strategier

For 2006 prioriteres følgende mål:

Effektiv organisering og drift av departementet

Samsvar mellom oppgaveprioriteringer, ressursallokering og bruk av departementets samlede kompetanse

Flere tiltak er igangsatt for å nå denne målsettingen. Ordningen med en ressursbank, som innebærer at en viss andel av driftsmidlene holdes igjen og kanaliseres senere i budsjettåret til oppgaver som trenger å styrkes kompetanse- og kapasitetsmessig, videreføres. Formålet med ressursbanken er å få en større utveksling av ressurser på tvers av departementet ettersom behovene og kravene til avdelingene naturlig nok vil variere over tid.

Ulike arbeidsformer som prosjektarbeid, ressursgrupper og team brukes i stadig større utstrekning i departementet – innenfor og på tvers av avdelingene. Formålet med slike arbeidsformer er å gjøre det lettere å trekke på relevant kompetanse og ressurser på tvers av avdelingene og på tvers av den tradisjonelle hierarkiske organiseringen.

I 2006 overtar Departementenes Servicesenter (DSS) de fleste av departementets oppgaver innenfor IKT og lønn og regnskap. Samordningen av disse oppgavene, som i prinsippet gjøres gjeldende for hele departementsfellesskapet, har som målsetting bl.a. å gi lavere administrative total kostnader, styrket datasikkerhet og utvidet bruker støtte på IKT-området. Det vil bli overført personellressurser knyttet til de oppgaver DSS overtar. Selv om det meste av driftsoppgavene legges til DSS, må departementet fortsatt ha tilstrekkelig kapasitet og kompetanse på kontroll-, opplærings- og bestillingsfunksjoner.

IKT-hjelpemiddel som legger til rette for effektiv saksbehandling med god kvalitet

Hovedmålsettingen for IKT-arbeidet i departementet er å utvikle verktøy som bidrar til at politikken på virksomhetsområdet gjennomføres på en effektiv og kvalitetsmessig god måte. Utbredt bruk av IKT i oppgaveløsningen gjør at stabile og tilgjengelige IKT-systemer og –utstyr er en kritisk faktor for departementets effektivitet. Likeledes er gode kunnskaper om systemene, og ferdigheter i bruk av disse, avgjørende for å utnytte det potensialet som ligger i gode IKT-løsninger. Driftsstabiliteten

av de kritiske IKT-systemene har vært meget god så langt i 2005. Opplæring av de ansatte vil bli prioritert i det kommende arbeidet. I tillegg vil økt systemsikkerhet knyttet til elektronisk saksbehandling av personsensitive saker være et mål.

Effektiv organisering og drift av sektoren

Følge opp regjeringens program for modernisering, effektivisering og forenkling i offentlig sektor

Departementet vil videreføre sitt arbeid for forenkling, effektivisering og valgfrihet i offentlig sektor, jf. regjeringens handlingsplan for modernisering 2005-2009 *Modernisering for velferd*. Departementets ansvarsområde angår i stor grad folks dagligliv og er viktig for utviklingen av velferdsstaten. Fokus på brukerperspektivet er nødvendig for å videreutvikle en god og effektiv barne-, familie- og forbrukerpolitikk, og vil være et viktig område for departementets oppfølging av moderniseringsplanen.

Regjeringen har lagt fram en plan for innføring av nye saksbehandlingsfrister i offentlig sektor. Områder som er viktige for borgerne og næringslivet er prioritert i planen. Det samme er saksområder som berører mange personer eller virksomheter. På BFDs område ble garantert responstid innenfor barnevernområdet innført i august 2005. Forslaget innebærer at det settes en garantert responstid for de lokale statlige fagteamene i søknader fra kommunene knyttet til hvilke tilbud eller rådgivning/veiledning Barne-, ungdoms- og familieetaten (Bufetat) skal gi det kommunale barnevernet. Statens fagteam for barnevern skal i løpet av de to påfølgende virkedager etter at kontoret har mottatt henvendelse/søknad fra kommunalt barnevern ta kontakt med kommunene om saken.

Kortere frist for Bufetats behandling av søknader om annen gangs (og videre) utenlandsadopsjon ble også innført i august 2005. Saksbehandlingen skal fullføres innen en måned så fremt kommunen har framlagt nødvendig underlag, og det ellers ikke har framkommet nye vesentlige opplysninger siden forrige adopsjon.

Videre er det foreslått å sette en frist for namsmennene til å behandle søknader om gjeldsforhandling innen 90 dager. Tiltaket vil gjøres gjeldende i 2006.

Styrke etatsstyringen

Departementet har etatsansvar for ulike typer etater, både i forhold til organisasjonsform og størrelse. Etableringen av et nytt Likestillings- og diskrimineringsombud samt det videre arbeidet

med Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, medfører store endringer i departementets etatsstyrerrolle. Dette innebærer spesielle utfordringer for departementet i form av kompetanse, ressursbruk og tilpasning av styringsdialogen med den enkelte virksomhet. Departementet vil arbeide for å styrke etatsstyringen bl.a. med vekt på vurdering av virksomhetenes egenart, deres økonomiske betydning, samt tidligere revisjonsfunn.

Sikre den enkelte innbygger og virksomhet tilgang til relevant informasjon til rett tid om BFDs politikkområder

Holde høy informasjonsberedskap basert på BFDs informasjonsstrategi

Hele departementets ansvarsområde blir systematisk gjennomgått for å avdekke informasjons- og kommunikasjonsbehov, og det foretas ukentlig gjennomgang av potensielle saker der informasjon er et viktig virkemiddel.

Når informasjon er et virkemiddel for å gjennomføre tiltak, blir det utarbeidet egne informasjonsplaner basert på departementets informasjonsstrategi. Her inngår bl.a. mål, situasjonsanalyse, målgruppebeskrivelse og kanalvalg. Departementet legger vekt på å være åpent og utgi forståelig informasjon i rett tid. Departementet skal ha en aktiv informasjonsvirksomhet og selv ta initiativ til informasjonstiltak. Et annet viktig prinsipp i departementets kommunikasjon med omverden er å utgi helhetlig informasjon.

Mye av virksomheten går med til å betjene media, som er en viktig kanal til publikum. Å være tilgjengelig samt å utvikle departementets kontakflate er viktige oppgaver i departementets informasjonsvirksomhet.

Nye reformer krever aktiv og intensiv informasjonsvirksomhet, som for eksempel: barnehagereformen, omorganiseringen av barnevernet og det nye likestillings- og diskrimineringsombudet. I tillegg legges det ofte opp til større informasjonstiltak som et viktig bidrag til regjeringens handlingsplaner.

Det legges vekt på å utvikle de ansattes informasjonsfaglige kompetanse i hele departementet ved møter, kurs og oppdaterte rutiner for å få til god, målrettet og brukervennlig informasjon. Arbeidet med å få til oppdatert og god beredskap for kriseinformasjon er også viktig.

Departementet har to faste eksterne kanaler for å nå innbyggerne. En viktig kanal er BFDs web-

side på ODIN www.bfd.no. Det er en kontinuerlig utvikling av websiden for at denne skal bli så aktuell og brukervennlig som mulig, og det utvikles egne nettsider og nyhetsbrev til ulike prosjekter. Det nettbaserte fagbladet *Familia* www.familia.dep.no kommer med kvartalsvise utgaver. BFD har Intranett til intern kommunikasjon.

En designprofil er utarbeidet for BFD for at publikum lett skal gjenkjenne departementets informasjon. I tillegg til ulike typer skriftlig og elektronisk informasjon, legges det også vekt på å identifisere og bruke arenaer der man kan opprette toveiskommunikasjon, som møter, seminarer, konferanser og nettverksbygging.

Stadig flere etterspør informasjon om BFDs politikkområder. Departementet har også mange internasjonale forespørsler, og derfor stilles det også krav til informasjon på ulike språk.

Sikre nødvendig og oppdatert kunnskap om og for sektoren

Fremme og legge til rette for departementets forskningspolitiske og strategiske innsats på egen sektor og i forhold til andre sektorer

For å sikre kunnskapsoppbygging innenfor egne ansvarsområder vil BFD legge vekt på å delta aktivt i de saker som legges fram i Departementenes forskningsutvalg (DFU) og arbeidsgruppen under DFU. Den forskningspolitiske innsatsen vil også innebære samarbeid med Norges forskningsråd og andre forskningspolitiske aktører, samt med ulike fagmiljøer og andre departementer.

BFD ser det som et overordnet mål å styrke velferdsforskningen. Departementet vil derfor videreføre sin deltakelse i finansiering og styring av *Program for Velferdsforskning* under Norges forskningsråd, og sin deltakelse i styringen av *Velferdsforskningsprogrammet* under Nordisk ministerråd. Forskningsinnsatsen på området kjønn og seksualitet vil bli videreført gjennom deltakelse i finansiering og styring av programmet *Kjønnforskning: kunnskap, grenser, endring* under Norges forskningsråd.

Det vil også bli gitt støtte til FoU-tiltak i institutt-, universitets- og høyskolesektoren. De prioriterte tiltakene er det gjort rede for under de enkelte budsjettkapitlene.

Departementets strategiske FoU-plan for perioden 2003-2005 vil bli oppdatert for en ny periode.

Oversikt over delmål og resultatmål for kap. 800 Barne- og familiedepartementet

Delmål	Resultatmål	Resultatindikator
Effektiv organisering og drift av departementet	Samsvar mellom oppgaveprioriteringer, ressursallokering og bruk av departementets samlede kompetanse	Større bruk av nye arbeidsformer innenfor og på tvers av avdelingene Ledere og medarbeidere opplever at departementenes samlede kompetanse brukes rasjonelt
Effektiv organisering og drift av sektoren	IKT-hjelpemiddel som legger til rette for effektiv saksbehandling med god kvalitet Følge opp regjeringens program for modernisering, effektivisering og forenkling i offentlig sektor Styrke etatsstyringen	Kompetansenivået hos brukerne og mer effektive saksbehandlingsrutiner Iverksette tiltak oppgavedeling regelforenklinger
Sikre den enkelte innbygger og virksomhet tilgang til relevant informasjon til rett tid om BFDs politikkområder	Holde høy informasjonsberedskap basert på BFDs informasjonsstrategi	Identifisere departementets og brukernes informasjonsbehov i god tid Lage informasjonsplaner og ta i bruk velegnede kanaler tilpasset målgruppene Utgi brukervennlig, tilgjengelig og pålitelig informasjon
Sikre nødvendig og oppdatert kunnskap om og for sektoren	Fremme og legge til rette for departementets forskningspolitiske og strategiske innsats på egen sektor og i forhold til andre sektorer	Følge opp departementets strategiske FoU-plan (2006-2008)

Nærmere om budsjettforslaget**Post 01 Driftsutgifter**

Den foreslåtte bevilgningen skal dekke lønn til faste stillinger, engasjementer, ekstrahjelp og godtgjørelser samt utgifter til varer og tjenester i departementet.

Fra 1. januar blir det innført nettoordning for budsjettering og regnskapsføring av merverdiav-

gift i statsforvaltningen. Posten er redusert som følge av dette.

Post 21 Spesielle driftsutgifter

Den foreslåtte bevilgning skal bl.a. dekke utgifter til tjenestemenn som er utlånt til Europakommisjonen på likestillings- og barne- og ungdomsfeltet, utvalgsarbeid i departementets regi og andre tidsbegrensede oppdrag.

Kap. 3800 Barne - og familiedepartementet (jf kap. 800)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2004	Saldert budsjett 2005	Forslag 2006
01	Tilfeldige inntekter	1 291		
16	Refusjon av fødselspenger / adopsjonspenger	1 407		
18	Refusjon av sykepenger	1 559		
	Sum kap 3800	4 257		

Post 01 Tilfeldige inntekter

Posten omfatter tilfeldige inntekter.

**Post 16 Refusjon av fødselspenger/
adopsjonspenger**

Posten omfatter regnskapsført refusjon i henhold til ordningen med refusjon av fødselspenger og adopsjonspenger. Utgifter motsvarende refusjo-

nen er regnskapsført på kap. 800 Barne- og familiedepartementet.

Post 18 Refusjon av sykepenger

Posten omfatter regnskapsført refusjon i henhold til ordningen med refusjon av sykepenger. Utgifter motsvarende refusjonen er regnskapsført på kap. 800 Barne- og familiedepartementet.

Programkategori 11.10 Tiltak for familie og likestilling

Utgifter under programkategori 11.10 fordelt på kapitler

					(i 1 000 kr)
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2004	Saldert budsjett 2005	Forslag 2006	Pst. endr. 05/06
0830	Samlivstiltak og foreldreveiledning (jf. kap. 3830)	11 919	18 507	35 699	92,9
0840	Krisetiltak	82 289	127 004	155 689	22,6
0841	Samlivsbrudd og konfliktløsning	26 547	32 192	16 981	-47,3
0842	Familievern (jf. kap. 3842)	258 617	257 120	267 231	3,9
0843	Likestillings- og diskriminerings- nemnda			1 500	
0844	Kontantstøtte	3 126 753	2 861 205	2 681 112	-6,3
0845	Barnetrygd	14 219 565	14 310 000	14 310 000	0,0
0846	Familie- og likestillingspolitisk forsk- ning, opplysningsarbeid mv.	30 507	31 386	29 546	-5,9
0847	Likestillingscenteret	6 002	6 214		-100,0
0848	Likestillingsombudet (jf. kap. 3848)	6 726	7 079		-100,0
0849	Likestillings- og diskriminerings- ombudet			26 582	
Sum kategori 11.10		17 768 925	17 650 707	17 524 340	-0,7

Utgifter under programkategori 11.10 fordelt på postgrupper

					(i 1 000 kr)
Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2004	Saldert budsjett 2005	Forslag 2006	Pst. endr. 05/06
01-23	Drift	190 533	194 372	193 146	-0,6
50-59	Overføringer til andre stats- regnskaper	16 252	15 794	35 379	124,0
60-69	Overføringer til kommuner	77 626	119 227	146 657	23,0
70-98	Overføringer til private	17 484 514	17 321 314	17 149 158	-1,0
Sum kategori 11.10		17 768 925	17 650 707	17 524 340	-0,7

Inntekter under programkategori 11.10 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2004	Saldert budsjett 2005	Forslag 2006	Pst. endr. 05/06
3830	Samlivstiltak og foreldreveiledning (jf. kap. 830)	92		400	
3842	Familievern (jf. kap. 842)	7 052			
3848	Likestillingsombudet (jf. kap. 848)	297			
	Sum kategori 11.10	7 441		400	

Hovedinnhold og prioriteringer

Programkategori 11.10 Tiltak for familie og likestilling inneholder bevilgninger til samlivstiltak og foreldreveiledning, krisetiltak, samlivsbrudd og konfliktløsning, familievern, kontantstøtte, barne-trygd, familie- og likestillingspolitisk forskning og opplysningsarbeid, samt bevilgninger til det nye Likestillings- og diskrimineringsombudet. Budsjettforslaget på programkategorien viser en nedgang på i underkant av en prosent selv om forslaget på enkelte kapitler, som kap. 830 Samlivstiltak og foreldreveiledning, har en betydelig økning. Bakgrunnen for dette er i hovedsak nedjustering av kontantstøtten i tråd med utbygging av barnehageplasser.

Hovedprioriteringene under tiltak for familie og likestilling er:

- videreføre gode økonomiske overføringsordninger til barnefamiliene
- gjøre kurstilbudet «Godt samliv! Parkurs for førstegangsførelde» landsdekkende

- øke bemanningen ved familievernkontorer med stor pågang og lang ventetid
- opprette et nytt Likestillings- og diskrimineringsombud
- innføre ny finansieringsordning for incestsentrene

I tillegg viderefører regjeringen vedtak i Revidert nasjonalbudsjett om innføring av kontantstøtte til adoptivbarn i to år etter at stønadperiodens adopsjonspenger er utløpt.

Det er forøvrig i budsjettforslaget for 2006 foretatt endringer i kapittelstrukturen til kap. 830, kap. 840 og kap. 842 med det formål å samle alle bevilgningene til familievernet under kap. 842 Familievern. Dette har medført diverse navneendringer, samt avvikling og opprettelser av nye poster.

Likestillingssenteret og likestillingsombudet inngår fra 1. januar 2006 i nytt felles håndhevingsapparat mot diskriminering, jf. omtale under kap. 849 Likestillings- og diskrimineringsombudet. Kap. 847 og kap. 848 utgår som følge av dette.

Kap. 830 Samlivstiltak og foreldreveiledning (jf. kap. 3830)

(i 1 000 kr)					
Post	Betegnelse	Regnskap 2004	Saldert budsjett 2005	Forslag 2006	
21	Spesielle driftsutgifter, foreldreveiledning, <i>kan nyttes under kap. 854 post 21</i>	3 435	4 293	3 239	
22	Driftsutgifter til samlivstiltak			954	
70	Tilskudd	8 484	14 214	31 506	
	Sum kap 830	11 919	18 507	35 699	

Resultatrapport 2004

Rapporteringen tar utgangspunkt i de resultatmål som ble presentert i St.prp. nr. 1 (2003-2004).

Styrke forpliktende og varig samliv og familien som base for barns oppvekst

Bedre kvalitet på samlivskurs

Tilskuddsordningen til samlivstiltak, som omfatter støtte til lokale samlivskurs og utviklingsarbeid, ble videreført i 2004.

Av bevilgningen på om lag 4,9 mill. kroner til formålet ble 3,1 mill. kroner overført til Barne-, ungdoms- og familieforvaltningen (BUFA), fra og med 1. juli 2004 Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir), til fordeling til lokal kursvirksomhet (jf. kap. 858 Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet).

Om lag 1,8 mill. kroner ble forvaltet av BFD til tilskudd til utviklingsprosjekter med sikte på å heve kvaliteten på samlivskursene og til annonsering av ordningen. Departementet mottok 63 søknader om tilskudd til 74 utviklingsprosjekter, til en samlet sum på 8,7 mill. kroner. I tillegg til organisasjoner og institusjoner som i flere år har drevet utviklingsarbeid på området, herunder Nasjonalforeningen for folkehelsen og Samlivssenteret ved Modum Bad, søkte flere kommuner, helsestasjoner, familievernkontorer og andre om midler til ulike utviklingsprosjekter. Antall søknader ble mer enn fordoblet fra 2003 til 2004 (i 2003 innkom 29 søknader). Prosjektene som fikk tilskudd gjaldt bl.a. skolering av kursholdere og utvikling av nye kursopplegg tilpasset familienes situasjon.

Evalueringen av tilskuddsordningen i regi av Møreforskning Volda ble ferdigstilt, og rapport forelå våren 2004 (Arbeidsrapport nr. 155 Høgskulen i Volda/Møreforskning Volda). Hovedkonklusjonen var at tilskuddsordningen har fungert etter hensikten. Søknadsmengden og den store interessen viser at ordningen dekker et behov. Den har bidratt til å utvikle et stort mangfold med hensyn til kurstilbud fra ulike aktører og har nådd mange. Evalueringen viste også at det i løpet av den 10-årsperioden ordningen har eksistert, har skjedd en forskyvning i søkermassen fra en hovedvekt av søknader fra religiøse menigheter og organisasjoner de første årene til andre aktører; humanitære, helserelaterte organisasjoner, kommuner, helsestasjoner, familievernkontorer mv. Det er derfor en jevnere fordeling mellom søkergruppene i dag. For øvrig gikk det fram at tilbudet om lokale samlivskurs er størst i sentrale, tettbygde strøk av landet, og at det er et behov for å øke samarbeidet mellom aktørene på samlivfeltet.

Utrede og gi tilbud om gratis samlivskurs for nybakte foreldre

I St.meld. nr. 29 (2002-2003) Om familien – forpliktende samliv og foreldreskap, behandlet og vedtatt i Stortinget i november 2003, foreslo regjeringen å utvikle et landsdekkende tilbud om gratis éndags samlivskurs for foreldre når de får sitt første barn. Formålet med tiltaket er å forebygge samlivsproblemer i en tidlig fase av parforholdet for å unngå samlivsbrudd. Stortinget bevilget 5 mill. kroner til å starte opp tilbudet i 2004.

BFD ga våren 2004 Bufdir ansvar for å igangsette, tilrettelegge og følge opp kurstilbudet lokalt. Arbeidet ble organisert som et prosjekt («God start- parkurs for førstegangsførelse»). Det ble foretatt en brukerundersøkelse blant førstegangsførelse av TNS Gallup Institutt AS til hjelp ved profileringen av kurstilbudet. Høsten 2004 ble det igangsatt et avgrenset pilotprosjekt i 25 kommuner spredt over hele landet for å høste erfaringer før tiltaket iverksettes i større skala. I den forbindelse ble det utarbeidet foreløpig kursmaterieell og foretatt skolering av kursholdere. 17 av pilotkommunene gjennomførte kurs for i alt 98 par.

Styrke foreldreskapet

Økt lokal mobilisering

Arbeidet med å lage en ny nasjonal implementeringsstrategi ble påbegynt.

Implementering i skolen

Implementering av foreldreveiledning i skolen er et ledd i arbeidet med ny nasjonal implementeringsstrategi som ble påbegynt i 2004.

Øke tilbudet til familier med minoritetsbakgrunn

BFD videreførte tilbudet om foreldreveiledning for foreldre med minoritetsbakgrunn og utvidet tilbudet ved å sørge for opplæring og spredning bl.a. i Stavanger, Drammen og Oslo. Diskusjonsheftet «Åtte tema for godt samspill» ble oversatt til somali, arabisk, tamil og urdu.

Øke kunnskapen og kompetansen om foreldreveiledning i kommunene

Arbeidet med foreldreveiledningsprogrammet fortsatte. Det var jevn pågang etter materieell utviklet i regi av programmet. Dette ble fulgt opp gjennom opptrykk, revidering og oppdatering av temahefter. Et temahefte til foreldre om ungdom og rus ble ferdigstilt.

Ny implementeringsmodell for de neste årene ble utviklet. I denne inngikk også planer for å øke kunnskap og kompetanse om foreldreveiledning i kommunene.

Styrke foreldreveiledning i asylmottak

Tilgjengelige fagpersoner for å veilede barn og familier i statlige asylmottak

BFD ga økonomisk støtte til Senter for Krisepsykologi til å videreføre arbeidet med foreldreveiledning og barnegrupper i asylmottak.

Tilstandsvurdering

Kvalitet og tilgjengelighet til samlivskurs

Det er en viktig utfordring å forebygge samlivsbrudd og legge til rette for at flere kan få et mer stabilt familieliv, ikke minst for barnas skyld. Tilskuddsordningen til samlivstiltak ble innført i 1994. Målet med ordningen er å styrke parforhold og samliv og forebygge familieoppløsning gjennom fokusering på alminnelige utfordringer i samlivet og på hvordan kommunikasjon og dialog kan bedres. Bufdir fordeler midler til lokale samlivskurs. BFD gir støtte til utviklingstiltak som skal heve kunnskap og kompetanse på feltet. Etter hvert som tilskuddsordningen er blitt mer kjent, har interessen for å sette i gang samlivstiltak steget jevnt.

En av konklusjonene i evalueringsrapporten fra Møreforskning er at det ikke er funnet belegg for å hevde at noen kurs typer fungerer bedre enn andre; ulike kurs synes å appellere til ulike målgrupper. Som en oppfølging av arbeidet fra Møreforskning har departementet gitt Bufdir i oppdrag å foreta en gjennomgang av de aktuelle tilbud om samlivskurs som eksisterer og vurdere om de ulike kursene ivaretar de antatte behov i befolkningen og om de i tilstrekkelig grad er tilpasset norske forhold. For øvrig bør det vurderes hvorvidt effekten av kursene samsvarer med målsettingen for de ulike kursmodellene.

To av de største aktørene på samlivskursområdet (Nasjonalforeningen for Folkehelsen og Samlivssenteret ved Modum Bad) har i 2005 fått tilskudd til et samarbeidsprosjekt for å arrangere en nasjonal fagkonferanse på dette området. En målsetting med tiltaket er å bidra til større koordinering og helhet i det forebyggende familiearbeidet.

Godt samliv! Parkurs for førstegangsførelde

Gratis samlivskurs for par når de får sitt første barn sammen har skiftet navn fra «God start» til «Godt samliv! Parkurs for førstegangsførelde».

Formålet med navnebyttet er å unngå sammenblanding med prosjektet «God start» i regi av stiftelsen Miljømerking. Hensikten med samlivskurs for førstegangsførelde er å gi inspirasjon og støtte til nybakte foreldre i en periode med store forandringer og utfordringer i hverdagen og i parforholdet. Samlivskurset skal lære foreldrene om kommunikasjon, konflikthåndtering og samarbeid i parforholdet. Paret skal bli bedre i stand til å takle samlivsproblemer og få økt kvalitet på samlivet. Å satse forebyggende i denne fasen av livet kan bidra til å styrke familielivet generelt, og til å redusere antallet samlivsbrudd. Kurstilbudet kan også bidra til å øke befolkningens kunnskap om samlivskonflikter, og føre til at par lettere søker hjelp for å løse problemer i samlivet.

En evaluering som Bufdir har fått gjennomført fra pilotfasen viser at kurset fikk god tilbakemelding fra deltakerne, både fra menn og kvinner. I 2005 har Bufdir arbeidet videre med å utvikle kursmodellen og gjort tilbudet kjent i alle kommuner. I løpet av 2005 ser det ut til at ordningen vil omfatte nærmere 200 kommuner. Det er etablert samarbeid mellom BFD og Helse- og omsorgsdepartementet og mellom Bufdir og Sosial- og helsedirektoratet om tiltaket. Kurstilbudet skal i første rekke formidles gjennom helsestasjonene, men ulike innstanser skal kunne være kursholdere, herunder menigheter og frivillige organisasjoner. Representanter fra ulike fagmiljøer og frivillige organisasjoner vil være blant kursholderne.

Styrke foreldreskapet

Familien har avgjørende betydning for barns utvikling og opplevelse av tilhørighet og trygghet. Det er derfor viktig å forebygge problemer blant barn og unge ved å gi et tilbud om støtte til foreldre i omsorgs- og oppdragerrollen. BFD viderefører derfor det nasjonale programmet for foreldreveiledning i samarbeid med Bufdir, Sosial- og helsedirektoratet og Utdanningsdirektoratet. Programmet er et forebyggende tiltak som legger vekt på å utvikle positiv kommunikasjon og samhandling i familien. Det er et frivillig tilbud til foreldre i regi av bl.a. helsestasjoner, familiesentre, barnehager og skoler. I samarbeid med Bufdir utvikler departementet en ny strategi for gjennomføring av foreldreveiledningsprogrammet. Dette innebærer både endringer i organiseringen av programmet og en fornying av allerede eksisterende materiell. Bl.a. vil utvalgte familievernkontorer og fagteam få opplæring i hovedprinsippene i foreldreveiledning slik at de kan være faglige rådgivere og drive opplæring overfor kommunene.

Foreldreveiledningsprogrammet har som utgangspunkt å nå alle foreldre. Dette innebærer at materiell må utvikles og tilbud tilpasses ulike målgrupper. Foreldre med ikke-vestlig minoritetsbakgrunn er en gruppe som tidligere ikke har hatt et eget tilbud. Departementet har gitt midler til et prosjekt overfor foreldre med minoritetsbakgrunn basert på foreldreveiledningsprogrammet. Erfaringene fra prosjektet har vært entydig positive og prosjektet er utvidet og videreført i 2005. Fagpersoner og ressurspersoner med minoritetsbakgrunn som jobber med minoriteter i Drammen, Stavanger og Oslo har gjennomgått opplæring i hovedprinsippene i foreldreveiledning, med spesiell vekt på å veilede familier med minoritetsbakgrunn.

Mange flyktningbarn og -ungdommer har behov for å bearbeide traumatiske opplevelser og for å få hjelp til å forebygge psykososiale vansker og psykiske ettervirkninger av bl.a. krig og flukt. Flere foreldre har behov for hjelp og støtte i foreldrerollen. Det er fortsatt behov for å videreføre tilbudet om foreldreveiledning og barnegrupper i asylmottak, og for å etablere et system for videreføring av tilbudet.

Mål og strategier

For 2006 prioriteres følgende mål:

Styrke forpliktende samliv

God kvalitet og tilgjengelighet til samlivskurs

Tilskuddsordningen til samlivstiltak er en viktig del av regjeringens satsing på forebyggende familiarbeid. På bakgrunn av den økende etterspørselen etter tilskudd til utviklingstiltak på samlivsområdet foreslår regjeringen å styrke bevilgningen til utviklingstiltak. For å bedre tilgjengeligheten til samlivskurs for befolkningen, foreslås det også å øke avsetningen til lokale samlivskurs, slik at flere aktører kan få mulighet til å tilby kurs til flere par.

Landsdekkende tilbud om gratis samlivskurs for førstegangsforeldre

Målet er at alle ektepar og samboere skal få tilbud om et gratis samlivskurs når de får sitt første barn sammen. Fra å ha vært et pilotprosjekt høsten 2004, med en gradvis økning i tilbudet i 2005, skal ordningen utvides til et landsdekkende tilbud i løpet av 2006, jf. nærmere beskrivelse under Tilstandsvurdering.

Samlivsveiledning overfor familier med barn med nedsatt funksjonsevne. Tilpasset tilbud til aleneforeldre

Kurstilbudet «Hva med oss? – samlivsveiledning for foreldre med barn med nedsatt funksjonsevne» er et populært og etterspurt kurstilbud til en foreldregruppe som har særlige utfordringer, og regjeringen foreslår at det videreføres. Midler til kursvirksomheten bevilges over dette kapitlet. Bufdir har det administrative ansvaret for tiltaket, og Samlivssenteret ved Modum Bad har et faglig utviklings- og oppfølgingsansvar. Ett familievernkontor i hver region gis et særlig ansvar for planlegging og løpende drift av kurstilbudet, jf. kap. 842 Familievern. Aleneforeldreforeningen har etterspurt et tilsvarende tilbud til aleneforeldre med funksjonshemmede barn, og departementet vil be Bufdir i samarbeid med Samlivssenteret om å utvikle et tilpasset tilbud til aleneforeldre.

Styrke foreldreskapet

Godt tilbud om foreldreveiledning over hele landet

Departementet vil følge opp arbeidet med foreldreveiledningsprogrammet i samarbeid med bl.a. Bufdir. Foreldre, barn og unge må tidligst mulig få den hjelpen de har behov for. Fagfolk som arbeider med foreldreveiledningsprogrammet må derfor også ha kompetanse om andre innsatsområder som tar sikte på å forebygge, redusere og avhjelpe mer spesifikke problemer. Det vil bl.a. bli satset på opplæring blant fagfolk som arbeider med barn og unge i kommunene, fornyelse av materiell og videreutvikling av eksisterende tilbud. Allerede igangsatte prosjekter vil følges opp. Dette gjelder bl.a. foreldreveiledningstilbud skreddersydd for familier med barn som har nedsatt funksjonsevne, for innsatte i fengsler, for familier med minoritetsbakgrunn og til bruk i barneverntjenesten.

Foreldrerettede tiltak i *Plan mot seksuelle og fysiske overgrep mot barn* vil også bli fulgt opp.

Opplæringen av fagpersoner ved utvalgte familievernkontorer og fagteam vil fortsette. Disse vil deretter få i oppgave å drive opplæring og veiledning ovenfor kommunene. For at foreldreveiledningsprogrammet skal få bærekraft, blir det også viktig for de utvalgte fagteamene og familievernkontorene å sørge for vedlikehold og oppfølging av kommunene over tid.

Departementet og Bufdir vil likeledes fortsette samarbeidet med ulike kompetansemiljøer, Sosial- og helsedirektoratet og Utdanningsdirektoratet.

Tilgjengelige fagpersoner for å veilede barn og familier i statlige asylmottak og i kommunene

BFD vil følge opp arbeidet med foreldreveiledning i asylmottak og i samarbeid med ansvarlige departementer. Et godt foreldreveiledningstilbud fra barna er helt små kan danne et godt grunnlag for barnas muligheter og utvikling i det norske samfunnet, og foreldrenes muligheter for aktiv deltakelse og oppfølging av barnas situasjon.

Departementet vil utvide kapasiteten og fortsette implementeringen av foreldreveiledningstilbudet rettet mot familier med minoritetsbakgrunn ved helsestasjoner og andre tjenesteområder som møter denne gruppen foreldre. Målet er å sørge for opplæring slik at foreldreveiledning blir et permanent tilbud til foreldre med minoritetsbakgrunn.

Oversikt over delmål og resultatmål for kap. 830 Samlivstiltak og foreldreveiledning

Delmål	Resultatmål	Resultatindikator
Styrke forpliktende samliv	God kvalitet og tilgjengelighet til samlivskurs	Antall lokale kurs og antall deltakere
	Landsdekkende tilbud om gratis samlivskurs for førstegangsforeldre	Antall kommuner som tilbyr gratis samlivskurs og antall deltakere
	Samlivsveiledning overfor familier med barn med nedsatt funksjonsevne. Tilpasset tilbud til aleneforeldre	Antall «Hva med oss?»-kurs og antall deltakere
Styrke foreldreskapet	Godt tilbud om foreldreveiledning over hele landet	Utvikle og følge opp ny implementeringsplan for Program for foreldreveiledning og allerede igangsatte prosjekter
	Tilgjengelige fagpersoner for å veilede barn og familier i statlige asylmottak og i kommunene	Implementere opplæring av fagpersoner i foreldreveiledningsprogrammet Følge opp ordningen med flyktningeveiledere og foreldreveiledere for innvandrerfamilier

Nærmere om budsjettforslaget

Post 21 Spesielle driftsutgifter, foreldreveiledning, kan nyttes under kap. 854 post 21

Bevilgningen omfatter driftsutgifter til Program for foreldreveiledning, i hovedsak til produksjon av relevant opplysningsmateriell til foreldre og fagmateriell for ansatte i tjenester som arbeider med barn og familier, prosjekter med vekt på foreldreveiledning for familier med minoritetsbakgrunn, familier og barn i flyktningemottak, metodeutvikling og konferanser.

I underkant av 1 mill. kroner er omdisponert til ny post 22.

Fra 1. januar 2006 blir det innført nettoordning for budsjettering og regnskapsføring av merverdi-

avgift i statsforvaltningen. Posten er redusert som følge av dette.

Post 22 Driftsutgifter til samlivstiltak

Det foreslås å opprette en ny post 22. Midlene overføres fra post 21. Midlene skal forvaltes av Bufdir og skal dekke administrative utgifter knyttet til samlivstiltaket «Godt samliv! – parkurs for førstegangsforeldre.» Midler til gjennomføring av kursvirksomheten dekkes over post 70.

Post 70 Tilskudd

Posten er vesentlig styrket for å gjøre tilbudet om gratis samlivskurs for førstegangsforeldre landsdekkende. I 2006 økes den statlige bevilgningen til

kursene med 10,7 mill. kroner. Midlene forvaltes av Bufdir.

Posten dekker også tilskudd til lokale samlivskurs som fordeles av Bufdir. Midlene nyttes videre til tilskudd til faglig utviklingsarbeid på samlivsombudet som fordeles av departementet. Tilskudd til

lokale samlivskurs økes med 1 mill. kroner og utviklingstiltak med 0,5 mill. kroner.

Fra posten nyttes også midler til tilskudd til kurs for foreldre med barn med nedsatt funksjonsevne («Hva med oss?»), som forvaltes av Bufdir.

Kap. 3830 Samlivstiltak og foreldreveiledning (jf. kap. 830)

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2004	Saldert budsjett 2005	Forslag 2006
01	Diverse inntekter	92		400
	Sum kap 3830	92		400

Post 01 Diverse inntekter

Posten gjelder inntekter ved åpent salg av foreldreveiledningsmaterieil gjennom Akademika, i hovedsak til enkeltpersoner og organisasjoner som ikke

får tilsendt materiellet uten kostnader, samt egenandeler knyttet til samlivskurs for foreldre med barn med nedsatt funksjonsevne («Hva med oss?»).

Kap. 840 Krisetiltak

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2004	Saldert budsjett 2005	Forslag 2006
21	Spesielle driftsutgifter	2 174	4 386	4 941
60	Tilskudd til krisesentre, <i>overslagsbevilgning</i>	77 626	99 512	117 431
61	Tilskudd til incestsentre, <i>overslagsbevilgning</i>		19 715	29 226
70	Tilskudd til voldsforybyggende tiltak mv.	2 489	3 391	4 091
	Sum kap 0840	82 289	127 004	155 689

Resultatrapport 2004

Rapporteringen tar utgangspunkt i de resultatmål som ble presentert i St.prp. nr. 1 (2003-2004).

Opprettholde og utvikle krisetiltak for mishandlede og utsatte for seksuelle overgrep

Videreføre de øremerkede tilskuddene til kommunene til krisetiltak

Det øremerkede tilskuddet til krisetiltak i kommunene ble videreført i 2004. Tilskuddsordningen omfatter krise-, incest- og voldtektssentre og utgjør 50 prosent av det totale budsjettet til sentrene. Det ble gitt statstilskudd til 50 krisesentre, 18 incestsentre og to ressursentre for voldtektsofre. Høsten 2004 ble det gjennomført en

ekstra søknadsrunde vedrørende statstilskudd for 2004.

Det ble gitt en omtale av krisesentrene i kommuneproposisjonen for 2005, jf. St.prp. nr. 64 (2003-2004). Sentrenes aktivitet i 2004 er også nærmere omtalt under tilstandsvurderingen.

Utrede omlegging av finansieringsmodellen

Krisesentrene

Stortinget behandlet finansieringen av krisesentrene våren 2004. Regjeringen foreslo å videreføre den tidligere modellen for finansiering, med et lokalt finansieringsansvar som utløser et statlig tilskudd til driften. Det statlige tilskuddet skulle imidlertid økes fra 50 prosent av driftsbudsjettet til 80 prosent, som betinger en kommunal andel på 20

prosent, ikke minst for å gi krisesentrene større sikkerhet for økonomien. Private gaver/bidrag holdes utenfor tilskuddsordningen som gir større forutsigbarhet både for krisesentrene og staten.

Omlegging av finansieringsordningen ble fulgt opp av regjeringen i budsjettet for 2005. Forvaltningen av tilskuddet og utviklingsoppgavene knyttet til krisesentrene ble flyttet fra departementet til Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) fra 1. januar 2005. En samordning av ansvaret for familievern, barnevern og krisetiltak vil styrke arbeidet mot vold i familiesammenheng som helhet.

Incestsentrene

Stortinget vedtok i juni 2004 at regjeringen i løpet av 2004 skulle foreta en vurdering av hvilket tilbud incestsentrene skal gi, hvordan tilbudet skal organiseres og finansieres, og hvorvidt tilbudet skal lovfestes. Regjeringen la på denne bakgrunn fram St.meld. nr. 13 (2004-2005) Om incestsentra – tilbud, finansiering og forvaltning, i desember 2004. Regjeringen foreslo bl.a. at incestsentrene, på samme måte som krisesentrene, får en øremerket statsstøtte på 80 prosent av driftskostnadene, og at forvaltningen av tilskuddet blir lagt til Bufdir fra 1. januar 2006. Det ble ikke foreslått å lovregulere incestsenteraktiviteten. Stortinget sluttet seg til regjeringens forslag i mars 2005.

Godt forebyggende arbeid

Bidra i Regjeringens samlede innsats for å forhindre vold mot kvinner

Regjeringen lanserte sommeren 2004 en ny handlingsplan, *Vold i nære relasjoner*, der en setter fokus både på kvinner og barn som rammes av menns vold i familien, og på overgriperen. BFD medvirker i 24 av de i alt 30 tiltakene som planen inneholder. I ni av tiltakene har BFD et hovedansvar. Justisdepartementet samordner og har ansvaret for statusrapporteringen. Alle tiltakene som BFD var ansvarlig for i 2004 ble iverksatt eller ferdigstilt. Ansvaret for oppfølging av en del av tiltakene som BFD har ansvar for i handlingsplanen er lagt til Bufdir fra 2005.

Nasjonalt kompetansesenter om vold og traumatisk stress (NKVTS) hadde sitt første driftsår i 2004. Bidragsytere til senteret er foruten BFD, Helse- og omsorgsdepartementet, Justisdepartementet, Arbeids- og sosialdepartementet og Forsvarsdepartementet. Helse- og omsorgsdepartementet la oppfølging og samordning av tildelingsbrev og styringssignaler fra de samarbeidende departementene til Sosial- og helsedirektoratet. Virksomheten framgår av senterets årsrapport.

BFD bidro sammen med Justisdepartementet og det daværende Helsedepartementet, med midler til virksomheten til Alternativ til vold (ATV). I tillegg ga departementet betydelige midler til prosjektet «Barn som lever med vold i familien» der Senter for Krisepsykologi samarbeider med ATV – se rapport under kap. 854 Tiltak i barne- og ungdomsvernet. Det ble i tråd med handlingsplanen innledet et samarbeid mellom NKVTS og ATV for vurdering av ATVs behandlingssopplegg.

Departementet bevilget også et mindre beløp til den eneste, så vidt departementet er kjent med, frivillige mannsorganisasjonen som arbeider forebyggende i forhold til menns vold – Menn mot vold (MMV).

Styrket kvalitet på tilbudene til barn

I 2004 hadde anslagsvis 40 prosent av kvinnene som bodde på krisesentrene med seg barn. En overveiende andel av barna var i aldersgruppen 0-12 år. Departementet er opptatt av at disse barna må få den støtte og hjelp de har krav på både under og etter oppholdet på senteret. Departementet utlyste derfor midler til tiltak for barn på krisesentrene, med vekt på tiltak som kunne utvikle kompetansen blant krisesenteransatte og styrke samarbeidet mellom sentrene og lokale hjelpeinstanser som familievernkontor og barnevern. Det ble delt ut midler til tiltak både i regi av sentre og krisesenterorganisasjoner. Departementet vil vurdere om noen av tiltakene som ble gitt støtte kan egne seg for erfaringsformidling eller lignende.

Bidra til Regjeringens samlede innsats mot handel med kvinner og barn

Arbeidet med oppfølging av regjeringens handlingsplan drives tverrdepartementalt. Det arbeides med å etablere et landsdekkende tilbud til ofre for menneskehandel som er trygge oppholdssteder med nødvendig hjelp i en refleksjonsperiode som er på minst 45 dager.

En døgnbemannet krisetelefon kan hjelpe og veilede ofre for menneskehandel og andre som kommer i kontakt med disse. Det er opprettet et tverrfaglig samarbeidsforum, et pilotprosjekt i Oslo, hvor representanter fra det offentlige og frivillige tjenesteapparatet definerer ansvar og roller for identifisering, henvisning og oppfølging av mulige ofre.

Kompetansehevingstiltak overfor ansatte på krisesentrene vedrørende menneskehandel er igangsatt, det samme gjelder arbeidet med informasjonstiltak.

Det er foreslått at handlingsplanperioden som opprinnelig gikk fra 2003 til 2005 forlenges ut 2008.

God kompetanse på krisesentrene

Krisesentrene har økende pågang fra kvinner med særskilte behov. Kvinner med utenlandsk opprinnelse utgjorde i 2004 om lag 48 prosent av krisesentrene beboere. Som ledd i utviklingen av krisesentrene kompetanse på særlige brukergruppers behov, har departementet initiert et prosjekt for utvikling av kompetanse på voldsutsatte etniske minoritetskvinner.

Prosjektet har som siktemål å utvikle krisesentermedarbeidernes og det lokale hjelpeapparatets kompetanse på denne brukergruppen, enten det dreier seg om innvandrerkvinner utsatt for vold i ekteskap med innvandrer menn eller kvinner som er offer for menneskehandel. Prosjektet er toårig og utføres under ledelse av NKVTS. Kompetanseutviklingsprosjektet har tre moduler: Undervisningsopplegg, hospitering på krisesentre med særlig erfaring med voldsutsatte etniske minoritetskvinner og etablering av regionale kompetanseenheter. Prosjektet startet opp i oktober 2004 og avsluttet pilotprosjektfasen i mars 2005 med avvikling av undervisningsopplegget for den første gruppen krisesentre og lokale hjelpeinstanser i Østfold. Prosjektet er et ledd i handlingsplanen *Vold i nære relasjoner* (2004-2009).

Tilstandsvurdering

Vold, mishandling og overgrep i hjemmet er et stort samfunnsmessig problem med alvorlige konsekvenser for dem som rammes. Vold i hjemmet karakteriseres ofte ved at den gjentas over tid og at gjerningspersonen står i nær relasjon til offeret. Å utsettes for denne form for vold kan medføre alvorlige skadevirkninger. Dette gjelder også barn som ikke selv er direkte utsatt for vold, men som opplever vold i familien.

Krise-, incest- og voldtektssentrene er viktige lavterskels supplement til det offentlige hjelpeappa-

ratet. Målet for de statlige tilskuddsordningene til drift av krisetiltak er å hjelpe ofrene, samt å bidra til å redusere omfanget av denne type overgrep. Stortinget har vedtatt fortsatt øremerket statstilskudd til disse tiltakene. Ny finansierings- og forvaltningsordning for krise- og voldtektssentrene ble iverksatt fra 1. januar 2005, mens en tilsvarende for incestsentre gjennomføres fra 2006.

Handlingsplanen *Vold i nære relasjoner* har fortsatt inneværende år. Styrking av samarbeidskompetanse og kunnskap i hjelpeapparatet, å sikre ofre nødvendig bistand og beskyttelse og styrking av behandlingstilbudet til voldsutøveren for å bryte voldsspiralen, er blant de overordnede målene i planen. Særlig viktige tiltak i forhold til BFDs områder har vært arbeidet for å bedre tilgjengeligheten og kvaliteten ved krisesentrene, særskilt i forhold til barn, innvandrerkvinner og funksjonshemmede. Det samme gjelder arbeidet med å styrke krisetiltakenes samhandling med det øvrige hjelpeapparatet.

Krisesentrene

Det finnes 50 krisesentre på landsbasis. Krisesentrene gir et tilbud om midlertidig bosted til kvinner og deres barn som er i en krisesituasjon på grunn av vold. Sentrene gir i tillegg råd, støtte og veiledning og driver forebyggende arbeid og informasjonsvirksomhet, også rettet mot det offentlige hjelpeapparatet.

Krisesentrene er i hovedsak offentlig finansiert. I 2004 var 380 av 433 kommuner med på å finansiere landets krisesentre. Fra og med januar 2005 fikk Bufdir overført ansvaret for forvaltningen av tilskuddsordningen til krise- og voldtektssentrene og for enkelte utviklingstiltak for krisesentrene.

Fra 2003 har det blitt arbeidet med å forbedre statistikken over aktiviteten ved krisesentrene. Statistikken for 2004 omfatter ikke alle sentrene, men hovedtrekkene presenteres i tabellen nedenfor.

Tabell 7.1 Aktiviteten ved krisesentrene 2003-2004

	2003	2004
Antall registrerte krisetelefonhenvendelser	16 045	13 371
Antall dagsbesøk	5 660	6 598
Antall personer som overnattet på krisesentrene, herav	2 748	3 607
-kvinner	1 578	2 000
-barn	1 155	1 600

Tabell 7.1 Aktiviteten ved krisesentrene 2003-2004

	2003	2004
-menn	15	7
Gjennomsnittlig oppholdstid på krisesentrene for kvinner (antall døgn), herav for	20	20
-norske kvinner	15	15
-utenlandske kvinner	24	23
Andel brukere med utenlandsk bakgrunn	45	48

Kvinner med barn har lengre oppholdstid på sentrene enn kvinner uten barn. Vel halvparten av barna som var på krisesentrene i 2004 var fem år eller yngre.

De fleste kvinnene som kommer til krisesentrene har vært utsatt for vold over lengre tid. I 2004 oppga seks prosent at de kom til senteret på grunn av en engangshendelse, 26 prosent hadde vært utsatt for flere voldsepisoder i løpet av det siste året, mens de øvrige kvinnene hadde vært utsatt for gjentatt vold over flere år. 70 prosent av kvinnene var gift eller samboende med voldsutøver.

Barn står for nærmere halvparten av alle overnattingsdøgn på krisesentrene. Disse har i stor grad vært vitne til vold mot mor, noen har også selv vært utsatt for vold. Sentrenes barnefaglige kompetanse om og tilbud til barn er varierende. Krisesentrene har hatt anledning til å søke om midler til tiltak for barn ved krisesentrene. Bufdir har fordelt om lag 615 000 kroner til ulike kompetansehevende og trivselsfremmede tiltak gjennom ordningen.

Det er fortsatt få krisesentre som er tilgjengelige for kvinner med nedsatt funksjonsevne eller redusert førlighet, selv om flere krisesentre har bedret tilgjengeligheten for disse gruppene de siste årene. Husbankens ordning for utbedringslån ble i 2004 utvidet til også å omfatte krisesentre med botilbud for å bedre betingelsene for ombygging og utbedring av krisesentre som har behov for dette. Lån skal også kunne gis til nybygg. Nettverk for kvinner med funksjonshemming og Krisesentersekretariatet er i ferd med å skrive en rapport om kommunenes hjelpetilbud til voldsutsatte kvinner med nedsatt funksjonsevne.

Incestsentrene

Det finnes i dag 18 incestsentre fordelt på 15 fylker. Enkelte krisetiltak driver kombinert krise- og incestsenter. Incestsentrene er primært et støttetilbud på dagtid for voksne som har opplevd seksuelle overgrep og pårørende til utsatte barn og ungdommer. Flere incestsentre gir imidlertid også til-

bud til barn og unge. Incestsentrenes mål er å gi råd, støtte og hjelp til brukerne, basert på prinsippet om hjelp til selvhjelp. Mange sentre driver også med forebyggende arbeid og informasjon og rettleiding til andre instanser som arbeider på fagfeltet. Incestsenteret i Vestfold har også døgnåpen hjelpetelefon og et botilbud. Incestsentrene får i større grad enn krisesentrene økonomisk støtte på regionalt nivå. I 2004 finansierte kommunene 35 prosent av sentrenes drift, men det regionale nivået dekket om lag ni prosent (helseforetakene 5 prosent og fylkeskommunene 4 prosent).

Stiftelsen fellesskap mot seksuelle overgrep (FMSO) er incestsentrenes interesseorganisasjon. 16 av sentrene er medlemmer. Organisasjonen arbeider bl.a. for kompetanseheving, distribusjon av informasjon og kunnskapsutveksling mellom sentrene. Det synes å være behov for en fellesorganisasjon som FMSO for sentrene.

Mål og strategier

For 2006 prioriteres følgende mål:

Et godt tilbud til brukerne av krise- og incestsentrene

Mer helhetlig kompetanse på volds- og traumefeltet på regionnivå

Forvaltningen av statstilskuddet og utviklingsoppgaver knyttet til incestsentrene vil bli lagt til Bufdir fra januar 2006, på samme måte som for krise- og voldtektssentrene. Etaten har fra før ansvar for barnevern og familievern. En samordning og kompetanseutveksling mellom disse sektorene vil styrke arbeidet mot vold som helhet. Videre vil forvaltningen gjennom Bufdir kunne gi en bedre samhandling i forhold til helseregionene.

Incestsentrenes selvhjelpsbaserte lavterskeltilbud synes å være et særlig viktig supplement til primær- og spesialisthelsetjenesten. I St.meld. nr. 13 (2004-2005) Om incestsentra – tilbud, finansier-

ing og forvaltning vises det til at det potensialet for bedre hjelp til brukerne som ligger i et samarbeid mellom incestsentrene og helsetjenesten må utnyttes bedre. Videre uttales det at incestsentrene kan være en av flere viktige samarbeidspartnere for helseforetakene når det gjelder å oppfylle målene i *Opptrappingsplanen for psykisk helse*, og at det er viktig at incestsentrene blir trukket med i det videre arbeidet som følger av *Nasjonal plan for satsing på selvhjelpsarbeid*.

Opprettelsen av regionale ressursentre om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging i hver av de fem helseregionene i 2006 har som mål å styrke den regionale kompetansen på volds- og traumefeltet permanent. De regionale ressursentrene skal bidra til bedre og mer helhetlige tjenester ved å bistå hjelpeapparatet med kompetanseutvikling, informasjon, veiledning og etablering av nettverk mellom relevante samarbeidsparter i hver region. Krisetiltakene vil også nyte godt av dette.

Prosjektet «Barn som lever med vold i familien» skal bidra til kunnskapsutvikling og kunnskapsspredning på familievernkantorene i prosjektet, og deres samarbeidspartnere på lokalt og regionalt nivå.

God tilgjengelighet for brukere med spesielle behov

Foreliggende kunnskap indikerer en sammenheng mellom nærhet til et krisesentertilbud og bruken av tilbudet (jf. bl.a. VISTA – rapport, 2004). Som en del av handlingsplanen *Vold i nære relasjoner* gjennomfører Bufdir i 2005 et tiltak for å kartlegge tilgjengeligheten til krisesentre for kvinner i hele landet, herunder reiseavstand til nærmeste krisesenter. Tilgjengeligheten for brukere med spesielle behov vil også bli kartlagt. Det har lenge vært et mål å tilrettelegge krisesentrene bedre for voldsutsatte kvinner med nedsatt funksjonsevne. Også sett i sammenheng med regjeringens øvrige satsing på tiltak for funksjonshemmede, er dette et viktig mål.

Husbankens ordning med utbedringslån omfatter krisesentrene. Bufdir og Husbanken vil bidra til å gjøre ordningen bedre kjent blant krisesentre og vertskommuner.

Det vil bli laget en plan for geografisk dekning når det gjelder incestsentrene, med sikte på et bedre samlet tilbud til brukere over hele landet, også menn.

God kvalitet på tilbudene til innvandrerkvinner og barn ved krisesentrene

Som et av tiltakene i handlingsplanen *Vold i nære relasjoner* har NKVTS fått i oppdrag å utvikle og

gjennomføre et kompetansehevingsprogram for krisesentrene og deres samarbeidspartnere. I programmet inngår fylkesvise kurs over to dager om arbeid med kvinner med innvandrerbakgrunn, med påfølgende veiledning og hospitering ved krisesentre som har særskilt erfaring på området. Kompetansetiltaket skal slutføres og evalueres i 2006.

Departementet ønsker et fortsatt økt fokus på kvaliteten på tilbudet til barn ved krisesentrene. Barna trenger derfor spesiell oppmerksomhet og omsorg, og muligheter for utfoldelse og normalt hverdagsliv. Bufdir vil også i 2006 gi krisesentrene anledning til å søke om spesielle midler til tiltak for barn, i form av kompetanseutviklingstiltak for egne ansatte, og tiltak som skal gi økt trivsel og stimulering blant barna. Et regionalt pilotprosjekt for utprøving av samarbeidsmodeller og samarbeidsrutiner mellom krisesentrene, barnevern og familievern for å styrke den barnefaglige kompetansen på krisesentrene vil bli videreført og evaluert i 2006. Bufdir vil ut fra erfaringene fra prosjektet vurdere hvordan erfaringsoverføring og videreutvikling kan skje.

Implementere ny finansieringsordning med 80 prosent statlig finansiering for incestsentrene

Ny finansieringsordning som ble vedtatt i forbindelse med Stortingets behandling av St. meld.nr.13 (2004-2005) Om incestsentra – tilbud, finansiering og forvaltning iverksettes fra 1. januar 2006.

Som en oppfølging av stortingsmeldingen om incestsentrene har departementet også satt i gang arbeidet med å utrede hvordan en landsdekkende hjelpetelefon for incestofre skal organiseres. Når utredningen foreligger, vil departementet foreslå en konkret organisering og lokalisering av hjelpetelefonen. Utredningen skal foreligge høsten 2005. Det vil bli iverksatt døgnåpen telefon i løpet av 2006.

Nær kontakt med det lokale hjelpeapparatet er viktig for kvaliteten på det tilbudet brukerne får under og etter krisesenteroppholdet. At forvaltningen av statstilskudd og utviklingsoppgaver knyttet til krisesentrene er lagt til Bufdir, som fra før har forvaltningsansvar for familievernet og det statlige barnevernet, skal bidra til ytterligere samarbeid, samordning og faglig utvikling av disse tjenestene. Dette gjelder også incestsentrene når forvaltningen fra 2006 flyttes til Bufdir.

Mindre vold mot kvinner og barn

Gjennomføre tiltak i Regjeringens handlingsplan mot menneskehandel

I juni 2005 ble *Regjeringens handlingsplan mot menneskehandel (2005-2008)* lagt fram. Regjeringens fornyede innsats har fokus på forebygging av denne organiserte kriminaliteten, bl.a. gjennom internasjonalt samarbeid. Arbeidet for å tilby beskyttelse og bistand til ofre fortsetter i samar-

beid mellom departementene og med aktuelle organisasjoner. Arbeidet vil bygge på erfaringer og kunnskap tilegnet gjennom første handlingsplanperiode. BFD har bl.a. ansvar for å iverksette informasjonstiltak for å bidra til å minske etterspørselen etter seksuelle tjenester. Når det gjelder annet arbeid mot vold mot kvinner og barn vises det til omtale under andre delmål om oppfølging av regjeringens handlingsplan *Vold i nære relasjoner*.

Oversikt over delmål og resultatmål for kap. 840 Krisetiltak

Delmål	Resultatmål
Et godt tilbud til brukerne av krise- og incestsentrene	Mer helhetlig kompetanse på volds- og traumefeltet på regionnivå God tilgjengelighet for brukere med spesielle behov God kvalitet på tilbudene til innvandrerkvinner og barn ved krisesentrene Implementere ny finansieringsordning med 80 prosent statlig finansiering for incestsentrene
Mindre vold mot kvinner og barn	Gjennomføre tiltak i <i>Regjeringens handlingsplan mot menneskehandel</i>

Nærmere om budsjettforslaget

Post 21 Spesielle driftsutgifter

Bevilgningen vil nyttes til oppfølging av tiltak i handlingsplanen *Vold i nære relasjoner* og *Regjeringens handlingsplan mot menneskehandel*, samt andre voldsforebyggende tiltak. Deler av midlene forvaltes av Bufdir. Det vil bli nytted midler fra posten til en landsdekkende hjelpetelefon for incestofre. I tillegg er det avsatt 0,7 mill. kroner til tiltak for å bedre tilgjengeligheten på krisesentrene for voldsutsatte kvinner med funksjonsnedsettelser.

Fra 1. januar 2006 blir det innført nettoordning for budsjettering og regnskapsføring av merverdiavgift i statsforvaltningen. Posten er redusert som følge av dette. Det er også foretatt enkelte mindre interne omdisponeringer.

Post 60 Tilskudd til krisesentre, overslagsbevilgning

Mål

Bevilgningen skal dekke tilskudd til krisesentre for mishandlede kvinner og deres barn.

Tildelingskriterier

Statstilskuddet er øremerket og utgjør 80 prosent av det totale budsjettet for krisesentrene. Finansieringen er delt mellom kommunene og staten. Vertskommunen skal godkjenne budsjettet.

Oppfølging og kontroll

Det blir utarbeidet egne retningslinjer for statstilskudd til krisesentrene i form av årlige rundskriv. Tilskuddsordningen forvaltes av Bufdir.

Rapport 2004

Krisesentrene avgir årsrapport og statistikk for virksomheten, jf. omtale under Resultatrapport og Tilstandsvurdering.

Budsjettforslag 2006

Posten er økt med om lag 17,9 mill. kroner fra saldert budsjett 2005. Som følge av kommunenes bevilgninger til krisesentrene har det vært en høyere utbetaling av statstilskudd i 2005 enn opprinnelig budsjettet. Det antas at utbetalingene vil ligge på samme nivå i 2006.

Post 61 Tilskudd til incestsentre, overslagsbevilgning

Bevilgningen dekker tilskudd til incestsentre for incestutsatte og pårørende til incestutsatte barn. Det vises ellers til omtale under post 60.

Posten er økt med midler som er trukket ut fra kommunene og helseforetakene, jf. ny finansieringsordning.

Post 70 Tilskudd til voldsforebyggende tiltak mv.

Bevilgningen dekker bl.a. tilskudd til Nasjonalt kompetansesenter om vold og traumatisk stress, Alternativ til vold og Stiftelsen fellesskap mot seksuelle overgrep. Bufdir forvalter deler av midlene til tiltak og prosjekter i regi av frivillige organisasjoner og andre som arbeider i tråd med tiltak som generelt forebygger voldsbruk i familien og i hjemmet. Midlene som Bufdir disponerer skal også nyttes til tilskudd til forsøks- og utviklingstiltak. Posten er prisjustert.

Kap. 841 Samlivsbrudd og konfliktløsning

Post	Betegnelse	(i 1 000 kr)		
		Regnskap 2004	Saldert budsjett 2005	Forslag 2006
21	Spesielle driftsutgifter, meklingsgodtgjørelse, <i>overslagsbevilgning</i>	10 481	10 786	11 131
22	Opplæring, forskning, utvikling mv.	5 468	5 994	5 850
70	Utviklings- og opplysningsarbeid m.v.	10 598	15 412	
	Sum kap 841	26 547	32 192	16 981

Resultatrapport 2004

Rapporteringen tar utgangspunkt i de resultatmål som ble presentert i St.prp. nr. 1 (2003-2004). Da het kapitlet Familievern og konfliktløsning.

Et faglig styrket familievern tilpasset familiens behov

Økt kunnskap og kompetanse i familievernet

Planen *Kompetansetiltak for familievernet* ble videreført. Det ble gitt støtte til diverse prosjekter i metodeutvikling, kompetanseheving og samarbeidsprosjekter mellom familievern og barnevern.

Driftsstøtten til de to organisasjonene i familievernet, Kirkens Familievern og Offentlige Familievernkontorers Organisasjon, ble videreført. Sistnevnte organisasjon ble nedlagt 31. desember 2004.

Departementet finansierte den årlige fagkonferansen for familievernet, som ble arrangert av Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir).

Styrking av det helhetlige forebyggende familiearbeidet

Det ble utarbeidet et strategidokument for familievernet med klar vektlegging av det forebyggende arbeidet. I tillegg til rådgivning og behandling er det utadrettede forebyggende arbeidet et viktig bidrag til å redusere samlivskonflikter og samlivsbrudd og styrke kvaliteten i familieliv og nære relasjoner.

Departementet finansierte en informasjonsvideo om barns reaksjoner på samlivsbrudd, med råd til foreldre om hvordan man best ivaretar barnas behov i en bruddsituasjon. Videoen er distribuert til alle landets familievernkontorer og er til utlån for klienter og i forbindelse med meklings.

Godt samarbeid med barnevern og andre tilgrensende tjenester

En felles forvaltningsordning for familievernet og barnevernet legger til rette for styrket samarbeid mellom tjenestene. Det er igangsatt samarbeid og fagutveksling mellom familievernet og fagteamene i barnevernet. Det ble gitt støtte til en konferanse om hvordan ulike deler av hjelpeapparatet kan

samarbeide i forhold til barn med vanskelige oppvekstvilkår.

En godt dokumentert og allment kjent tjeneste

Pålitelig statistikk til rett tid

Statistikken for familievernnet blir utarbeidet av Statistisk sentralbyrå (SSB). Det ble foretatt endringer og forbedringer i familievernets statistikkrapportering og gjort forberedelser til forenkla elektroniske rutiner for denne.

Bedret intern og ekstern informasjon

Det ble opprettet eget nettsted for Bufdir og Barne-, ungdoms- og familieetaten (Bufetat) med lett tilgjengelig informasjon om familievernnet. Det er utført et omfattende arbeid for å etablere et felles intranett for alle familievernkontorer. Familievernets kompetansekatalog ajourføres og legges ut på familievernets intranett tidlig i 2006.

En arbeidsgruppe laget utkast til en overordnet informasjonsstrategi for familievernnet. Hensikten er å øke den allmenne bevissthet om familievernets tilbud og senke terskelen for å søke hjelp.

Et bedret tilbud for familier med spesielle behov

Samlivsveiledning til familier med funksjonshemmede barn

Det 3-årige prosjektet «Hva med oss? – samlivsveiledning for foreldre med funksjonshemmede barn» var et ledd i regjeringens handlingsplan for funksjonshemmede som ble avsluttet i 2004, men tiltaket er videreført i 2005. Prosjektet har hatt som oppgave å utvikle og gjennomføre spesielt tilrettelagte samlivskurs for foreldre med barn med nedsett funksjonsevne. Prosjektet har bidratt til en styrking av kompetanse og nettverksarbeid innen ulike fagtjenester som arbeider med barn med funksjonshemninger.

I 2004 ble det avholdt 31 kurs for foreldre med til sammen 284 par (568 foreldre) og 36 kurs for fagfolk med til sammen 532 deltakere.

Bedret kompetanse på og tilbud til familier med minoritetsbakgrunn

Departementet ga støtte til kartlegging av familievernets kompetanse og tilbud til minoritetsetniske familier. Departementet ga også støtte til prosjekter av forebyggende, informativ karakter overfor innvandremiljøer, herunder et prosjekt som gjennomføres i nær kontakt med disse for bl.a. å:

- øke kunnskapsnivået i innvandrerfamilier om lover, regler og normer for familieliv i Norge

- høyne kompetansen i minoritetsmiljøene om forebyggende familiearbeid
- redusere vold mot kvinner og familier

Bedret kompetanse på og tilbud til familier med voldsproblematikk

For å styrke kompetansen i hjelpeapparatet om vold mot barn i nære relasjoner, tok departementet initiativ til et treårig prosjekt «Barn som lever med vold i familien» som er et tiltak i regjeringens handlingsplan *Vold i nære relasjoner* (2004-2007). Prosjektet ble iverksatt som et samarbeid mellom Alternativ til vold (ATV) og Senter for krisespsykologi i Bergen (jf. omtale og mål med prosjektet under kap. 854 Tiltak i barne- og ungdomsvernet). Familievernkontorene har en sentral rolle i prosjektet. Det ble etablert et nært samarbeid med Bufdir om kunnskapsformidling til familievernnet og det ble opprettet kontakt med ulike familievernkontorer over hele landet. I tillegg ble det etablert et samarbeid med tilliggende barneverntjenester og krisesentre med tanke på å heve kompetansen i disse tjenestene. Det ble utarbeidet et opplegg for kompetanseheving i fagteamene i Bufetat. Det ble opprettet kontakt med krisesentrene med tanke på å utarbeide en samtaleguide og for å tilby behandling til de barna som trenger det. Prosjektet «Barn som lever med vold i familien» har også hatt fokus på å styrke samarbeidet mellom de ulike instansene. I tillegg til dette har prosjektet hatt fokus på det kliniske arbeidet med barn som utsettes for vold i familien for å kunne systematisere og dokumentere kliniske erfaringer. Det ble utformet kartleggingsmetodikk og –verktøy og veiledningsmetodikk.

Et tilgjengelig og kvalitetsmessig godt meklingsapparat

Tilbud om meklingsapparat innenfor to timers reiseavstand og ventetid som ikke overstiger tre uker

Meklingsapparatet er fylkesvis tilpasset slik at det skal være geografisk tilgjengelig for alle uten vesentlig ventetid, og partene skal kunne velge meklingsinstans. Det er en adgang for partene til å få dekket reiseutgifter på steder i landet hvor det er lang reisevei til nærmeste mekler.

Det ble utført 13 978 meklingsapparat. Dette er om lag 300 flere meklingsapparat enn året før. 63 prosent av meklingsapparatene var i forbindelse med separasjon og skilsmisse. 37 prosent var meklingsapparat for barnfordelingssaker ved domstoler eller av fylkesmannen (fram til 1. april 2004).

Familievernet utgjør grunnstammen i meklingsapparatet. I tillegg har fylkesmennene oppnevnt prester, ansatte ved sosial- og helseinstitusjoner, advokater og psykologer som meklere. Familievernet utførte 8 785 meklinger på landsbasis. Familievernets andel av meklingene varierer i fylkene fra 99 prosent til 43 prosent. Hver mekling tok i gjennomsnitt to timer. Dette tallet holder seg stabilt.

I 18 prosent av sakene fikk partene time den samme uken som de bestilte mekling. Meklingsinstansene forsøker å tilby partene meklingstid i løpet av tre uker. At 26 prosent måtte vente mer enn tre uker, skyldtes i 42 prosent av tilfellene at det ikke passet for partene å møte til den timen de ble tilbudt og 51 prosent skyldtes mekler. I syv prosent av tilfellene skyldtes det utenforliggende forhold. I enkelte fylker er det stor pågang ved familievernkontorene som medføre lengre ventetid. Tallene er basert på meklingsstatistikken som utarbeides av Statistisk Sentralbyrå. Det er til dels store variasjoner i ventetiden mellom fylkene og også mellom kontorene.

Kontinuerlig opplæring av meklingskorpset i fylkene

For å sikre et godt kvalifisert meklingsapparat ble det gitt midler til opplæring av nye meklere og faglig oppfølging av allerede oppnevnte meklere. Fylkesmannsembetene arrangerer fylkesvis minst én faglig samling for meklerne i året.

Det ble bevilget midler til et etterutdanningstilbud i konflikthåndtering og mekling i regi av Dia-konhjemmets høgskole. Utdanningen tar sikte på å videreutvikle kunnskaper, ferdigheter og holdninger til konflikter, konflikthåndtering og mekling, der hovedvekten legges på erfaringer fra familie-mekling. Det blir lagt vekt på formidling av kunnskaper og ferdigheter fra ulike meklingsteorier og metoder som er nyttige verktøy for å utvikle forståelse og ferdigheter i konflikthåndtering og mekling.

Redusere konfliktnivået etter samlivsbrudd

En mer målrettet meklingsordning

I desember 2004 ble forslag om endringer i meklingsordningen sendt på høring. Forslaget går ut på at samboere med felles barn under 16 år skal være forpliktet til å møte til mekling ved samlivsbrudd. Begrunnelsen er at barn bør behandles så likt som mulig uavhengig av om foreldrene har valgt samboerskap eller ekteskap. Høringsnotatet foreslo å lovfeste i barnetrygdloven at meklingsat-

test må legges frem før utvidet barnetrygd skal kunne tilstås etter samlivsbrudd mellom samboere med felles barn under 16 år. Forslagene er fulgt opp i Ot.prp. nr. 103 (2004-2005) som ble oversendt Stortinget i juni 2005.

Metodeutvikling i forbindelse med mekling i vanskelige saker

Etter oppdrag fra departementet utga Psykologisk Institutt ved Universitetet i Oslo høsten 2004 en rapport med gjennomgang av litteratur om mekling. Rapporten munnet ut i en anbefaling av temaer som bør prioriteres ved videre forskning/utvikling vedrørende mekling i saker som er spesielt konfliktfylte.

Sikre barns rettigheter etter samlivsbrudd

Iverksette endringer i barneloven om nye saksbehandlingsregler og høring av barn i barnefordelingssaker

De nye saksbehandlingsreglene i barneloven trådte i kraft 1. april 2004. For å sikre en god iverksettelse utarbeidet departementet, i samarbeid med Dommerforeningen, Advokatforeningen, Norsk Psykologforening og Domstolsadministrasjonen, en veileder og arrangerte kurs i Oslo, Bergen og Tromsø som rettet seg mot alle aktørene i barnefordelingssaker (dommere, advokater og sakkyndige). Departementet har videre utarbeidet to nye brosjyrer i forbindelse med lovendringene. Den ene gir informasjon til barn om deres rett til å bli hørt og har tittelen «Hva med min mening da?», mens den andre retter seg mot foreldre og informerer bl.a. om deres plikt til å gi barn mulighet til å uttale seg. Den har tittelen «Barn og samlivsbrudd.»

Lovverk som ivaretar barnets tarv under vanskelig samvær

Som et ledd i satsingen på utviklingen av positive familiestrukturer og bekjempelse av vold i nære relasjoner, fikk en interdepartemental arbeidsgruppe i oppgave å drøfte problemstillinger og foreslå tiltak i forhold til påstander om overgrep i barnefordelingssaker, vern av trusselutsatte kvinner og barn (fiktiv identitet og sperret adresse) og krisesentre og taushetsplikt, samt foreldreansvar ved dødsfall. Arbeidsgruppen avga sin rapport i februar 2004. Rapporten ble sendt på høring med høringsfrist 2. juli 2004. Forslagene i rapporten er fulgt opp i Ot.prp. nr. 103 (2004-2005) og Ot.prp. nr. 111 (2004-2005).

Et tidsriktig barnebidragsregelverk

Videreføre arbeidet med å evaluere nytt regelverk – St.meld. i 2005

Den nye bidragsordningen trådte i kraft 1. oktober 2003. Per 1. oktober 2004 var også perioden for overgangsregler ute, og om lag 7 176 barn fikk sine bidrag justert som følge av dette. Stortinget har gjentatte ganger understreket betydningen av den løpende evalueringen av endringene. Foreløpige erfaringer ble gitt i en forholdsvis grundig omtale i St. prp. nr. 1 (2004-2005) for BFD. En egen melding om virkningene av den nye bidragsordningen vil bli forelagt Stortinget ved årsskiftet 2005/2006. Denne vil drøfte regelverket i forhold til målene om riktigere bidrag i forhold til behov, flere private avtaler og utviklingen i foreldresamarbeidet.

Som et ledd i evalueringen av den nye bidragsordningen har SSB gjennomført en undersøkelse om samvær i delte familier. Resultatene ble publisert våren 2004 bl.a. gjennom tre artikler i Samfunnspeilet. Titlene på artiklene gir en viss indikasjon på funnene i undersøkelsen; «Mer faktisk enn avtalt samvær», «Far har blitt viktigere, men mor er fortsatt viktigst» og «Hva svarer far og hva svarer mor?» Da resultatene av denne undersøkelsen med data fra høsten 2002 ble sammenlignet med en tidligere samværsundersøkelse i 1996, var konklusjonen at samværsforeldrene i 2002 var litt mer sammen med barna sine enn samværsforeldrene i 1996, men forskjellene var ikke store. Høsten 2004 ble det samlet inn data til en tilsvarende samværsundersøkelse som kan si noe om eventuelle endringer i samværs mønstrene etter innføringen av det nye bidragsregelverket. Resultatene av denne undersøkelsen vil bli redegjort for i den tidligere omtalte stortingsmeldingen.

Departementet finansierte i 2004 også andre undersøkelser om forholdene i delte familier, bl.a. prosjektet «Samværsfedrenes situasjon – økonomiske og normative problemstillinger» (Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring) og en undersøkelse av økonomien i familiene med datamateriale fra SSB. Endelige resultater ventes først ved utgangen av 2005. Videre har departementet i løpet av året samarbeidet med Rikstrygdeverket om å utarbeide god løpende statistikk på bidragsområdet. Utvikling av den administrative statistikken Rikstrygdeverket fører som ledd i sitt løpende arbeid med disse sakene, kan også gi mye informasjon om bl.a. de økonomiske forholdene i disse familiene på makroplan. Forskningsprosjektene ble finansiert over kap. 846 Familie- og likestillingspolitisk forskning, opplysningsarbeid mv.

Aktivitetene omtalt ovenfor vil bidra til god kunnskap om det nye bidragsregelverket, som departementet vil videreformidle til Stortinget i den planlagte stortingsmeldingen.

Tilstandsvurdering

Det har aldri vært registrert så høye skilsmissetall som i 2004. I 2004 var det 11 600 barn under 18 år som opplevde at foreldrene skilte seg. Dette er flere enn året før. De fem siste årene er det til sammen 55 200 barn under 18 år som har opplevd at foreldrene skilte seg. I tillegg kommer barn av samboere som går fra hverandre som det ikke finnes årlig statistikk over.

Det bor vel en million barn under 18 år i Norge (1 088 000 per 1. januar 2005). Barn og unge utgjorde dermed 24 prosent av befolkningen ved siste årsskifte. Andelen barn som bodde med begge foreldrene var 75 prosent per 1. januar 2004. 60 prosent bodde med gifte foreldre og 15 prosent med samboerforeldre. Videre bodde 17 prosent av barna bare med mor, tre prosent bare med far, fire prosent med mor og stefar og en prosent med far og stemor. Andelen som ikke bor med begge foreldre, har økt fra 18 til 25 prosent siden 1989. Denne statistikken viser ikke hvor mange barn som bor like mye hos hver av foreldrene (delt bosted) fordi hver person kun kan være registrert bosatt på en adresse. Utvalgsundersøkelser antyder at delt bosted kan gjelde for mellom fire og ti prosent av barna. Søskenforholdene er mer varierte i dag enn for ti år siden. Fortsatt bor likevel 85 prosent av barna sammen med bare helsøsken.

Stortinget behandlet i juni 2005 Ot. prp. nr. 82 (2003-2004) om felles foreldreansvar for samboende foreldre. Stortinget vedtok også endringer i barnelovens regler om farskap, jf. Innst.O.nr. 84 (2004-2005). For å iverksette endringene i barneloven om farskap og felles foreldreansvar for samboende foreldre fra 1. januar 2006, vil departementet høsten 2005 i samarbeid med Rikstrygdeverket utarbeide nye forskrifter, endringer i bestående forskrifter og blankettmateriale.

Departementet vil i løpet av 2005 tilby kurs for alle aktørene i barnefordelingssaker for retten hvor det fokuseres spesielt på forståelsen av og håndteringen av tyngre barnefordelingssaker hvor det er påstander om vold og overgrep.

Det er behov for mer forskning om meklingsprosesser i spesielt konfliktfylte saker, som påpekt i rapport fra Universitetet i Oslo. Departementet vil i løpet av 2005 igangsette slik forskning.

Bidragsreformen har, som forutsatt av Stortinget, blitt fulgt nøye, og enkelte mindre endringer er gjennomført. Reguleringstidspunktet for endrin-

ger i satser og indeksering er fra og med 2005 satt til 1. juli hvert år.

Et viktig siktemål med reformen var å tilpasse bidragsregelverket til de endringene i familiemønsteret vi har vært vitne til de siste tiårene, med bl.a. større likhet i mors- og farsrollen. Reformen hadde også som mål å bidra til et godt samarbeid mellom foreldrene og mer samvær mellom barnet og den av foreldrene barnet ikke bor sammen med. Både samværsfradraget og bidragsevnevurderingen av bidragspliktige før bidraget fastsettes, er ment å skulle bidra positivt til dette og styrke likestillingen mellom foreldrene.

Mål og strategier

For 2006 prioriteres følgende mål:

Et tilgjengelig og kvalitetsmessig godt meklingskorps

Tilbud om mekling der ventetiden ikke overstiger tre uker

Departementet har satt som mål at det som hovedregel ikke skal være mer enn tre ukers ventetid for å komme til mekling, og at meklingsapparatet skal være så godt utbygd at foreldrene skal ha tilbud om mekling innenfor to timers reisevei fra siste felles bopel.

Opplæring av meklingskorpset i fylkene

Viktige oppgaver vil være opplæring av nye meklere og faglig oppfølging av meklere som allerede er oppnevnt. En annen viktig oppgave er å utvikle metoder for rådgivning og støtte til familier med store konflikter, særlig i forbindelse med skilsmisse.

En målrettet meklingsordning

Gi et bedre tilbud til foreldre med høyt konfliktnivå

I Ot. prp. nr. 103 (2004-2005) foreslår regjeringen endringer i meklingsordningen slik at det blir én time obligatorisk mekling samtidig som rammene for frivillig mekling utvides. Foreldrene skal oppfordres til inntil tre nye timer med mekling hvis de ikke er enige etter den obligatoriske meklingen. Dersom mekler finner det hensiktsmessig, skal foreldrene tilbys ytterligere tre timer. I tilfeller hvor det er mulighet for foreldrene å komme fram til en avtale, kan de altså motta inntil syv timer med mekling.

Det er et mål å styrke meklingsordningen i tunge, konfliktfylte saker, og meklernes kompetanse må heves for å kunne yte best mulig hjelp til foreldrene, jf. plan for kompetanseutvikling i familievernet, omtalt under kap. 842 Familievern.

Innføre obligatorisk mekling for samboere med felles barn

Følge opp Stortingets eventuelle tilslutning til forslag i Ot. prp. nr. 103 (2004-2005) om at samboere med felles barn under 16 år skal være forpliktet til en times mekling ved samlivsbrudd på samme måte som ektepar. Videre å lovfeste i barnetrygdloven at meklingsattest må legges fram før utvidet barnetrygd skal kunne tilstås ved samlivsbrudd mellom samboere med felles barn under 16 år.

Ivaretagelse av barns rettigheter etter samlivsbrudd

Iverksette lovendringer som beskytter barn mot vold og overgrep

I Ot. prp. nr. 103 (2004-2005) er det foreslått endringer i barneloven slik at det presiseres at ved avgjørelsen av saker om foreldreansvar, fast bosted og samvær, skal det tas hensyn til at barnet ikke må utsettes for overgrep. Det er videre foreslått en lovendring hvor det framgår at dersom samvær ikke er til barnets beste, må retten avgjøre at det ikke skal være samvær. Det er også foreslått at Bufdir på regionalt nivå får en lovpålagt plikt til å oppnevne tilsynsperson i særlige tilfelle hvor tilsyn settes som vilkår for samvær. Forslagene tar også sikte på at omsorgssituasjonen for barnet skal bli bedre ivaretatt i de tilfelle en forelder har behov for beskyttelsestiltak som sperret adresse eller fiktiv identitet. Med samme formål er det også foreslått at sak om foreldreansvar, fast bosted eller samvær skal kunne reises for Oslo tingrett istedenfor barnets hjemting, slik at trusselutsattes adresse ikke oppspores, der barnet bor på sperret adresse eller det foreligger vurdering av fiktiv identitet som beskyttelsestiltak. Det er også foreslått at en forelder som ikke har hatt foreldreansvar og som er siktet for å ha forvoldt den annen forelders død, ikke automatisk skal få foreldreansvaret. Dersom gjenvlevende har hatt foreldreansvar før dødsfallet er det foreslått at tingretten skal fatte foreløpig avgjørelse om foreldreansvaret.

Evaluere de nye saksbehandlingsreglene i barneloven

Lovendringene i barneloven som trådte i kraft 1. april 2004, innebærer nye oppgaver og rolleutfor-

dringer i rettsprosessen både for dommere, advokater og sakkyndige. Senking av aldersgrensen til syv år for høring av barn setter økt fokus på hvor viktig det er at barns synspunkter kommer fram på en måte som både er juridisk og barnefaglig forsvarlig. Departementet vil evaluere de nye reglene for å se om hensynet til barnets beste blir ivaretatt på en god måte.

God kompetanse for advokater, sakkyndige og dommere som behandler saker etter barneloven

Departementet har gjennomført en rekke kompetansehevingstiltak i forbindelse med nye saksbehandlingsregler i barneloven, eksempelvis kurs for advokater, sakkyndige og dommere. For at reglene skal fungere til barnets beste, vil departementet bidra til fortsatt kompetanseheving.

God kunnskap og informasjon om barn og samlivsbrudd

Departementet legger stor vekt på å gi god informasjon om relevant lovgivning og om ulike ordninger for barnefamilieene ved oppdaterte brosjyrer og nettsider.

Prosjektet «Barns og foreldres erfaringer med delt bosted» ble påbegynt i 2004 og skal avsluttes i 2006. Prosjektet vil gi ny kunnskap og viktig infor-

masjon om hva de som har delt bosted selv synes. Blant mange foreldre oppstår det konflikter etter et samlivsbrudd. Gjennom dette prosjektet vil vi få kunnskap om hvorvidt delt bosted kan være et konfliktdepensende element. Prosjektet vil også gi omfattende kunnskap om hva barna synes om det å ha delt bosted.

Et tidsriktig barnebidragsregelverk

Følge opp stortingsmeldingen som evaluerer 2003-reformen

Departementet vil legge fram en egen stortingsmelding om evaluering av bidragsordningen ved årsskiftet 2005/2006. Den foreløpige evalueringen, jf. Resultatrapport, tyder på at samvær og brukertilpasning blir viktige spørsmål i meldingen. Stortingsmeldingen vil også inneholde en egen drøfting av regelverket i et likestillingsperspektiv. Meldingen og Stortingets behandling av denne vil bli fulgt opp med eventuelle regelverksendringer.

God kunnskap på barnebidragsfeltet

En god bidragsstatistikk fra Rikstrygdeverket vil være en viktig kunnskapskilde på området. Samtidig krever et økende antall private avtaler at feltet også følges opp med forskning.

Oversikt over delmål og resultatmål for kap. 841 Samlivsbrudd og konfliktløsning

Delmål	Resultatmål
Et tilgjengelig og kvalitetsmessig godt meklingskorps	Tilbud om mekling der ventetiden ikke overstiger tre uker Opplæring av meklingskorpset i fylkene
En målrettet meklingsordning	Gi et bedre tilbud til foreldre med høyt konfliktnivå Innføre obligatorisk mekling for samboere med felles barn
Ivaretakelse av barns rettigheter etter samlivsbrudd	Iverksette lovendringer som beskytter barn mot vold og overgrep Evaluere de nye saksbehandlingsreglene i barneloven God kompetanse for advokater, sakkyndige og dommere som behandler saker etter barneloven God kunnskap og informasjon om barn og samlivsbrudd
Et tidsriktig barnebidragsregelverk	Følge opp stortingsmeldingen som evaluerer 2003-reformen God kunnskap på barnebidragsfeltet

Nærmere om budsjettforslaget

Post 21 Spesielle driftsutgifter, meklingsgodtgjørelse, overslagsbevilgning

Posten omfatter godtgjøring til meklingsinstanser utenom familievern, herunder dekning av reiseutgifter i særlige tilfeller og utgifter til tolk når slike utgifter ikke faller inn under refusjonsordningen for tolketjenesten. Godtgjøring til meklere utenom familievern gis etter tilsvarende satser som for fri rettshjelp. I 2005 er satsen 790 kroner per time for inntil fire timers meklings. Satsen kan bli justert for 2006. Midlene utbetales av fylkesmannen og bispedømmene.

Post 22 Opplæring, forskning, utvikling mv.

Posten omfatter midler til opplæring av nye meklere og til kompetanseutvikling for meklingskorpset. Midler til opplæring av meklerne utbeta-

les av fylkesmannen. Departementet vil også nytte posten til kompetansetiltak som kurs og veiledningsmaterieell for aktørene i barnefordelingssaker. Midler vil også bli nyttet til forskning, herunder evaluering av de nye saksbehandlingsreglene i barneloven, og høring av barn, og informasjonsmaterieell knyttet til barneloven.

Posten er videreført nominelt fra 2005 til 2006. I tillegg blir det fra 1. januar 2006 innført nettoordning for budsjettering og regnskapsføring av merverdiavgift i statsforvaltningen. Posten er redusert som følge av dette.

Post 70 Utviklings- og opplysningsarbeid mv.

Posten er avviklet. Midler til de samme tiltakene føres nå under diverse poster på kap. 830 Samlivstiltak og foreldreveiledning, kap. 842 Familievern og kap. 854 Tiltak i barne- og ungdomsvernet.

Kap. 842 Familievern (jf. kap. 3842)

Post	Betegnelse	(i 1 000 kr)		
		Regnskap 2004	Saldert budsjett 2005	Forslag 2006
01	Driftsutgifter, <i>kan nyttes under post 70</i>	144 349	143 384	147 660
21	Spesielle driftsutgifter	4 996	5 166	6 006
70	Tilskudd til kirkens familievern mv., <i>kan nyttes under post 01</i>	109 272	108 570	113 565
	Sum kap 842	258 617	257 120	267 231

Resultatrapport 2004

Rapporteringen tar utgangspunkt i de resultatmål som ble presentert i St.prp. nr. 1 (2003-2004). Da het kapitlet Statlig forvaltning av familievern.

Styrke og videreutvikle kompetanse og tilbud i familievern

Likeverdig tilbud i regionene

Familievernkontorene er av svært ulik størrelse fra vel to stillinger til nærmere 20. De dekker forskjellige geografiske områder, fra avgrensede bydeler til et helt fylke. Det var små forskjeller mellom de fem regionene i gjennomsnittlig ventetid for å få time ved familievernkontorene. Tall fra hele 2004 viser at ventetiden i alle regioner lå på et gjennomsnitt på om lag 20 dager med unntak av region

Nord som hadde noe lavere ventetid. Byer som for eksempel Trondheim, Bergen, Stavanger, Drammen og til dels Oslo hadde ventelister over gjennomsnittet.

Bedre kvalitetssikring av tjenestene

Bufetat har opprettet et fagnettverk med de fem regionale familievernlederne og direktoratet. Nettverket tar opp felles faglige og administrative problemstillinger i familievern.

Rapportering til direktoratet viser at regionene har vektlagt ulike virkemidler for å kvalitetssikre tjenesten. Det er et mål at alle terapeuter ved kontorene skal ha minimum to års videreutdanning i familierapi. De fleste fast ansatte har, eller er i ferd med å skaffe seg slik videreutdanning. Kvalitetssikring blir også ivaretatt gjennom systematisk bruk av evaluering ved enkelte kontorer.

Satsing på forebyggende familiearbeid

Utadrettet forebyggende familiearbeid er en viktig del av familievernets virksomhet. Familievernet avholdt i løpet av 2004 et betydelig antall kurs både for foreldre og for annet fagpersonell ved for eksempel helsestasjoner og høyskoler. Familievernet utførte også veiledninger av private eller andre offentlige etater og andre utadrettede tiltak. Regionene fulgte opp de nasjonale satsingene på ulike typer samlivskurs. Det ble etablert gruppetilbud for innvandrerforeldre, og familievernet deltok i PMTO (Parental Management Training Oregon)-prosjekt og i opplæring av PMTO-terapeuter. I tillegg deltok flere familievernkontorer i prosjektet «Barn som lever med vold i familien». Familievernet var også sentralt med i det treårige prosjektet «Hva med oss? - samlivsveiledning til foreldre som har funksjonshemmede barn», hvor det var fagpersoner fra familievernet ansatt i prosjektet i alle fem regioner.

Administrativ effektivisering og bedre utnyttelse av ressursene

Bufdir har som hovedoppgave å gi barn, unge og familier som trenger det, hjelp og støttetiltak med høy kvalitet uansett geografisk plassering i Norge. Felles forvaltningsordning for barnevernet og familievernet gir administrative besparelser og legger til rette for effektiv ressursutnyttning og godt samarbeid mellom de to tjenestene.

Økt fokus på kommunikasjon og informasjon internt og eksternt og utvikling av et bedre informasjonssystem

Høsten 2004 startet arbeidet med å integrere de statlige og kirkelige familievernkontorene i ett felles nettverk. Familievernet fikk samme IKT-løsning som barnevernet. Dette har gitt en langt mer effektiv kommunikasjon. Implementeringen ble slutført i mars 2005. Det har også vært arbeidet med å tilpasse familievernets dataprogram til en ny felles IKT-løsning for hele tjenesten. Fra og med annet halvår 2004 ble det sendt ut ukentlige nyhetsbrev fra direktoratet via regionkontorene til alle familievernkontorene. Regionkontorene har drevet utadrettet informasjonsarbeid gjennom pressemeldinger, fagartikler i ulike medier og gjennom informasjonsmøter og standsvirksomhet. Videre har regionene utarbeidet eller bidratt til utarbeidningen av faginnslag til tidsskrift, dagspresse og til TV-programmer. Det ble avholdt informasjonsmøter og stands om familievernet gjennom året.

Tilstandsvurdering

Familievernet er en spesialtjeneste med familierelaterte problemer som sitt fagfelt. Tjenesten reguleres av lov om familievernkontorer og forvaltes av Bufetat. Departementet setter rammer og mål for virksomheten og ivaretar den strategiske styring gjennom etatsstyring av Bufdir. Tjenesten består av 63 familievernkontorer spredd over hele landet. Av disse er 38 kontorer statlige og 25 er kirkelige. Bufetat som statens myndighetsutøver på området familievern, gir tilskudd til driften ved de kirkelige kontorene. Staten yter full dekning for de kirkelige kontorenes tjenester, som er underlagt lov om familievernkontorer på samme måte som de offentlige kontorene. De kirkelige familievernkontorene vil fortsatt utgjøre en viktig del av det samlede tjenestetilbudet. Driftsavtalene mellom de kirkelige kontorene og Bufetats regionkontorer er viktige instrumenter for myndighetsutøvelse, god samhandling og dimensjonering av tjenesten totalt sett.

Departementet ser et behov for, i samarbeid med Kirkens familievern, å drøfte nærmere hvordan de «to spor» innenfor familievernet skal ivaretas.

Kapasitet

Familievernet er grunnstammen i tilbudet om hjelp i forbindelse med familiekonflikter og parproblemer. Det er varierende dekningsgrad for familievern tjenesten i ulike deler av landet. Departementet ønsker en utjevning av disse skjevhetene. Lang reiseavstand til familievernkontorene og lang ventetid bidrar til å heve terskelen for å ta kontakt dersom man trenger hjelp og veiledning. Den samlede kapasiteten i familievernet bør styrkes slik at tjenesten blir bedre i stand til å møte de utfordringene den står overfor. En styrking trenger ikke nødvendigvis skje ved etablering av nye kontorer, men gjennom å øke bemanningen ved eksisterende kontorer og ved etablering av utekontor. Familievernkontorene bør ha en viss størrelse (fire til fem fagpersoner) for å holde høy faglig kvalitet og ikke bli for sårbare.

Kompetanseutvikling

Kvalitetssikring av tjenestetilbudet er avhengig av kontinuerlig kompetanseutvikling. Bufdir har et særlig ansvar for å opprettholde høy faglig kompetanse i familievernet, samt ivareta den tverrfaglige sammensetningen av personalet som kjennetegner tjenesten. Dette skal ivaretas bl.a. ved å gi tilbud om kompetanseutvikling for tjenestens ulike grupper av personale. Bufdir utvikler et tilbud om leder-

opplæring for lederne ved familievernkantorene. Bufdir følger også opp prioriterte mål i *Kompetanseplanen for familievernet*.

Forebyggende arbeid

Familievernet har en viktig rolle i det forebyggende familiearbeidet. Å skape et godt oppvekstmiljø for barn og ungdom har vært et overordnet familiepolitisk mål i flere tiår. For å oppnå dette, forutsettes det et bredt tverretattlig samarbeid mellom ulike instanser, som barnevern, skolesektoren, helsetjenesten og familievernet. Den nye felles forvaltningsordningen for barnevern og familievern med opprettelsen av Bufetat og Bufdir bidrar til å styrke samarbeidet mellom disse tjenestene lokalt. Bl.a. vil den nye satsingen på foreldreveiledningsprogrammet innebære et faglig samarbeid mellom familievernet og fagteamene i barnevernet.

Tilbud til familier med spesielle behov

Det er viktig at også familier med spesielle behov kan få hjelp og veiledning ved familievernkantorene. Dette forutsetter at kantorene får mulighet til å heve sin kompetanse og utvikle tilpassede tilbud. Dette gjelder tilbud til familier med voldsproblematikk, med særlig fokus på å gi bedre hjelp til barn som er utsatt for eller vitne til vold i nære relasjoner, tilbud til familier med minoritetsetnisk bakgrunn og tilbud til familier med barn med nedsatt funksjonsevne.

Informasjon

Det er behov for økt informasjon om familievernkantorenes tilbud til befolkningen. Dette kan bidra til å senke terskelen for å søke hjelp tidlig i en problemutvikling. Økt offentlig fokus på familievernet og dets tilbud kan ses som en del av en større satsing på forebyggende familiearbeid. Dersom flere oppsøker tjenesten før konfliktene har blitt fastlåste, vil man på sikt kunne oppnå store samfunnsmessige gevinster i form av bedre og mer stabile samliv.

Mål og strategier

For 2006 prioriteres følgende mål:

Et faglig godt familievern tilpasset familiens behov

Styrking og utjevning av tjenestetilbudet i regionene

Departementet vil styrke kapasiteten i familievernet og utjevne tjenestetilbudet mellom regionene. Målet er å gjøre familievernet lettere tilgjengelig for befolkningen i hele landet. Det er viktig at kantorene har en viss størrelse for å utgjøre gode og robuste fagmiljøer. Styrkingen i 2006 vil skje ved økt bemanning ved enkelte kantorer med stor pågang og lange ventelister og eventuelt ved etablering av flere utekantorer i områder med lange reiseavstander.

Høy kompetanse og god kvalitet i tjenesten

Det viktigste kvalitetskriteriet for familievernet er at brukerne er tilfredse med tjenesten. Bufdir vil utarbeide et system for kvalitetssikring og kvalitetsutvikling for familievernet med vekt på brukerspektivet. Målet er å komme frem til et system som etter utprøving kan komme til generell anvendelse i tjenesten.

Bufdir og Bufetat har et særlig ansvar for å opprettholde høy faglig kompetanse i familievernet ved å gi tilbud om kompetanseutvikling for tjenestens ulike personalgrupper i tråd med *Kompetanseplanen for familievernet*. Lederne ved familievernkantorene vil få tilbud om lederopplæringskurs. Det skal foretas en vurdering av hvorvidt familievernets personale blir tilstrekkelig kvalifisert til sitt arbeid gjennom de ulike opplegg for videreutdanning i familieterapi som tilbys i dag.

Godt tilpasset brukerrettet og utadrettet familiearbeid

I tillegg til kjerneoppgavene behandling, rådgivning og mekling driver familievernkantorene utadrettet virksomhet om familierelaterte tema. Dette består bl.a. av kursvirksomhet, veiledning, informasjon og undervisning rettet mot hjelpeapparatet og publikum. Det er viktig at familievernets kunnskap på denne måten får et bredt nedslagsfelt. Familievernet vil ha en viktig rolle i tiltaket «Hva med oss? – samlivskurs for par med barn med nedsatt funksjonsevne» og vil fortsette sin medvirkning i tilbudet om gratis samlivskurs til første- og andreforeldre.

Et godt tilbud til familier med spesielle behov

God kompetanse på og tilbud til familier med voldsproblematikk, minoritetsetniske familier og familier med barn med nedsatt funksjonsevne

Regjeringen vil prioritere en sterkere satsning for å hjelpe barn som vokser opp i familier med vold. Flere familievernkontorer er med i et prosjekt i regi av Senter for krisepsykologi og Alternativ til vold (ATV) som har som mål å gi bedre hjelp til barn som er utsatt for eller vitne til vold i nære relasjoner. Prosjektet tar bl.a. sikte på å utvikle bedre faglig metodikk i behandling av familier med voldsproblematikk. Prosjektet videreføres i 2006, jf. nærmere omtale under kap. 854 Tiltak i barne- og ungdomsvernet. Familievernet vil gi gruppetilbud om sinnemestring for menn med aggresjonsproblemer.

Bedret tilbud til familier med minoritetsetnisk bakgrunn er et prioritert mål. Dette vil kunne gjøres både ved å styrke den faglige kompetansen til personalet i tjenesten, og ved å igangsette tiltak for å utvikle forbedret metodikk i terapeutisk og forebyggende arbeid med minoritetsetniske familier. Pågående prosjekter overfor disse målgruppene vil bli fulgt opp.

Tilbudet om samlivsveiledning for par med barn med nedsatt funksjonsevne som er etablert gjennom «Hva med oss?» - prosjektet vil bli opprettholdt og videreutviklet. Utvalgte familievernkontorer tilføres ressurser for å fungere som «lokomotivkontor» i hver region. Midler til «Hva med oss?» – kurs er avsatt under kap. 830 Samlivs tiltak og foreldreveiledning, jf. nærmere omtale der.

God kunnskap om familievernet i befolkningen og hjelpeapparatet

Utvikle informasjonsstrategi og kommunikasjonsstrategi

Ett av virkemidlene for å styrke det forebyggende familiarbeidet er økt informasjon. Departementet

vil utvikle en informasjonsstrategi som har som siktemål å øke kunnskapen i befolkningen om familievernkontorenes tilbud og å alminneliggjøre samlivs- og familieproblemer og senke terskelen for å søke hjelp.

Pålitelig statistikk til rett tid

Familievernkontorene rapporterer om sin faglige virksomhet en gang per år til Statistisk sentralbyrå. Denne rapporteringen danner grunnlag for familievernstatistikken som offentliggjøres i Norges offisielle statistikk. Det er utarbeidet en endret versjon av statistikken som vil bli tatt i bruk tidlig i 2006. Den nye versjonen er mer brukervennlig, forenklet og tilpasset dataprogrammet som benyttes i familievernet.

Godt samarbeid med andre deler av hjelpeapparatet

Samorganiseringen av familievernet og det statlige barnevernet legger til rette for et styrket samarbeid mellom de to tjenestene. Målet er å øke kvaliteten på tjenestetilbudet innenfor begge fagområder. Mye tyder på at brukerne vil få det beste ut av begge tjenester dersom begge tjenesters egenart blir ivaretatt og videreutviklet. Det legges til rette for felles kompetanseutvikling og faglig samarbeid mellom familievernet og fagteam i barnevernet. Et eksempel på dette vil være i forhold til den nye satsingen på foreldreveiledningsprogrammet, der ett familievernkontor og ett fagteam i hver region vil fungere som opplærings- og veiledningsinstans for kommunene.

Det er også et mål at familievernet samarbeider med psykisk helsevern, deler av rusomsorgen, pedagogisk-psykologisk tjeneste og andre beslektede tjenester om et best mulig tilbud til befolkningen.

Oversikt over delmål og resultatmål for kap. 842 Familievern

Delmål	Resultatmål	Resultatindikator
Et faglig godt familievern tilpasset familiens behov	Styrking og utjevning av tjenestetilbudet i regionene	
	Høy kompetanse og god kvalitet i tjenesten	Brukernes tilfredshet med tjenesten Antall tiltak påbegynt/gjennomført ihht. plan for kompetansetil-tak i familievernet
Et godt tilbud til familier med spesielle behov	Godt tilpasset brukerrettet og utadrettet familiearbeid	Antall utadrettede tiltak
	God kompetanse på og tilbud til familier med voldsproblematikk, minoritetsetniske familier og familier med barn med nedsatt funksjonsevne	
God kunnskap om familievernet i befolkningen og hjelpeapparatet	Utvikle informasjonsstrategi og kommunikasjonsstrategi	
	Pålitelig statistikk til rett tid	
	Godt samarbeid med andre deler av hjelpeapparatet	Antall kommuner tjenesten har systematisk samarbeid med

Nærmere om budsjettforslaget**Post 01 Driftsutgifter, kan nyttes under post 70**

Posten dekker lønn til faste stillinger, engasjementer, ekstrahjelp og godtgjørelser samt utgifter til varer og tjenester i det offentlige familievernet. Posten er styrket med 4,6 mill. kroner for å øke bemanningen ved enkelte familievernkontorer med stor pågang og lange ventelister. Videre er 1,050 mill. kroner omdisponert fra kap. 841 Samlivsbrudd og konfliktløsning post 70 til statlige familievernkontorers oppgaver knyttet til samlivstiltaket «Hva med oss?», jf. kap. 830 Samlivstiltak og foreldreveiledning. Posten skal også dekke administrasjonsutgifter knyttet til familievernet ved regionkontorene i Bufetat.

Fra 1. januar 2006 blir det innført nettoordning for budsjettering og regnskapsføring av merverdiavgift i statsforvaltningen. Posten er redusert som følge av dette.

Familievernet vil ha diverse inntekter knyttet til kurs og informasjonsvirksomhet. På grunn av usikkerhet om størrelsen på inntektene ber BFD om fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 842 Familievern post 01 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3842 Familievern post 01, jf. forslag til romertallsvedtak II.

Post 21 Spesielle driftsutgifter

Posten dekker utgifter til forskning, utviklingsarbeid og kompetanseheving i familievernet. Deler av bevilgningen forvaltes av Bufdir, bl.a. til oppfølging av tiltak i Kompetanseplanen for familievernet og til utvikling av et system for kvalitetssikring med vekt på brukerperspektivet.

Posten er noe styrket.

Post 70 Tilskudd til kirkens familievern mv., kan nyttes under post 01

Midlene på posten nyttes til å finansiere drift av kirkelige familievernkontorer. De kirkelige familievernkontorene gis midler til drift ved tilskuddsbrev fra Bufetat i henhold til inngått avtale om drift av familievernkontor. 1,050 mill. kroner er omdisponert fra kap. 841 Samlivsbrudd og konfliktløsning post 70 til kirkelige familievernkontorers oppgaver knyttet til samlivstiltaket «Hva med oss?», jf. kap. 830 Samlivstiltak og foreldreveiledning. Posten dekker også tilskudd til drift av organisasjonen Kirkens Familievern. For å oppnå målet om likeverdig tilbud og ved eventuelle strukturendringer i familievernet, for eksempel om et kirkelig kontor blir offentlig eller omvendt, kan det overføres midler mellom postene 01 og 70.

Kap. 3842 Familievern (jf. kap. 842)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2004	Saldert budsjett 2005	Forslag 2006
01	Diverse inntekter	3 618		
16	Refusjon av fødselspenger/adopsjonspenger	568		
18	Refusjon av sykepenger	2 866		
	Sum kap 3842	7 052		

Post 01 Diverse inntekter

Inntektene skriver seg fra ulike prosjekter og tiltak. Inntektens størrelse varierer fra år til år.

Post 16 Refusjon av fødselspenger/adopsjonspenger

På posten regnskapsføres refusjoner i henhold til ordningen med refusjon av fødsels- og adopsjons-

penger. Ugiften motsvarende refusjonen regnskapsføres på kap. 842 Familievern.

Post 18 Refusjon av sykepenger

På posten regnskapsføres refusjoner i henhold til ordningen med refusjon av sykepenger. Utgiften motsvarende refusjonen regnskapsføres på kap. 842 Familievern.

Kap. 843 Likestillings- og diskrimineringsnemnda

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2004	Saldert budsjett 2005	Forslag 2006
01	Driftsutgifter			1 500
	Sum kap 843			1 500

Status for virksomheten

Den nye Likestillings- og diskrimineringsnemnda overtar oppgavene som i dag ligger til Klagenemnda for likestilling. Som følge av ny diskrimineringsombudslov oppheves likestillingslovens bestemmelser om organisasjon, funksjoner, kompetanse og saksbehandling for Klagenemnda for likestilling fra 1. januar 2006.

Mål og strategier

Likestillings- og diskrimineringsnemnda skal treffe vedtak eller gi uttalelser i saker som blir brakt inn for nemnda eller som nemnda selv ber seg forelagt. Nemnda skal behandle saker vedrørende ombudets uttalelser etter likestillingsloven, diskrimineringsloven, arbeidsmiljølovens likebehandlingskapittel og boliglovens diskrimineringskapitler.

Nemnda overtar arbeidet med klagesaker som i dag ligger til Klagenemnda for likestilling.

Nemnda er et kollegialt organ som etableres med i alt tolv medlemmer, hvorav en leder, en nestleder, seks øvrige medlemmer og fire varamedlemmer.

Nemnda har et eget sekretariat til sin bistand. Sekretariatet skal forberede møtene i nemnda, fremlegge saker i nemnda, utforme nemndas vedtak og administrere ordningen med tvangsmulkt. Sekretariatet skal videre sørge for den administrative betjeningen av nemnda. Nemndsekretariatet samlokaliseres med ombudets kontor. Departementet vil ha det administrative ansvaret for nemnda, herunder ansettelse.

Nærmere om budsjettforslaget**Post 01 Driftsutgifter**

Det foreslås bevilget 1,5 mill. kroner til drift av Likestillings- og diskrimineringsnemnda, og dets sekretariat.

Posten dekker lønn til medarbeidere, øvrige driftsutgifter for sekretariatet og godtgjørelse og

utgiftsdekning for nemndmedlemmer og eventuelle vitner og sakkyndige som innkalles.

Kap. 844 Kontantstøtte

Post	Betegnelse	(i 1 000 kr)		
		Regnskap 2004	Saldert budsjett 2005	Forslag 2006
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan nyttes under kap. 846 post 50</i>	1 990	1 205	1 112
70	Tilskudd, <i>overslagsbevilgning</i>	3 124 763	2 860 000	2 680 000
	Sum kap 844	3 126 753	2 861 205	2 681 112

Resultatrapport 2004

Rapporteringen tar utgangspunkt i de resultatmål som ble presentert i St.prp. nr. 1 (2003-2004).

God kunnskap om bruk og virkninger av kontantstøtten

Prosjekter som belyser ulike sider ved kontantstøtten

En undersøkelse om kontantstøttens konsekvenser for barnevernsbarn (NOVA-rapport 6/04) viser at det har vært en nedgang i bruk av kontantstøtte generelt, og at nedgangen har vært noe større blant barnevernsbarn. Generelt utbetales det kontantstøtte for barnevernsbarn i noe mindre omfang enn hvis en ser på alle barn under ett. Dette skyldes i hovedsak at barn i fosterhjem og institusjon ikke har krav på kontantstøtte. Det har ikke vært noen nedgang i bruk av barnehage som barnevernstiltak. Bruk av barnehage som hjelpetiltak har holdt seg på samme nivå fra 1998 og frem til 2002.

Barnehagene melder relativt sjelden fra til barnevernet om mistanke om omsorgssvikt; i alt stod barnehagene for 5 prosent av slike meldinger. I de fleste tilfeller er det foreldrene som melder fra til barnevernet om omsorgssvikt.

Fra prosjektet «Tid brukt til arbeid ute og hjemme blant foreldrepar» er det publisert tre artikler (Statistisk sentralbyrå (SSB)). Analysene viser at mødre med barn i småbarnsfasen (null til seks år) sto for 1/3 av parets samlede arbeidstid. Etter at barnet var fylt tre år utgjorde mødres andel i snitt ca. 40 prosent av parets arbeidstid. Parets samlede arbeidstid øker med mors utdanning. Fars arbeidstid har liten betydning for mors arbeidstid. Kun 12 prosent av mødrene hadde en partner som brukte mindre tid i yrkeslivet enn dem selv.

Kontantstøttemottakere er etablert som en variabel i Arbeidskraftundersøkelsen (AKU) (jf. Tilstandsvurdering i St. prp. 1 (2004-2005)). Formålet er å kunne gi løpende informasjon om tilknytningen til arbeidsmarkedet for mødre med barn i kontantstøttealder. Tallene fra årene 1999 til 2003 viser at innføringen av kontantstøtten samlet sett ikke har ført til en endring av sysselsettingen for mødre med barn i kontantstøttealder. Kontantstøttemottakere som er i arbeid har imidlertid en mye lavere andel i heltidsarbeid enn ikke-mottakere, henholdsvis 43 og 70 prosent. Mottakere av kontantstøtten arbeider også mye oftere utenom vanlig dagtid. Den klart høyeste andel kontantstøttemottakere finner vi blant mødre som jobber i pleieyrket i helsevesenet.

En undersøkelse om den «hvite» dagmamma-virksomheten, viser at det i hovedsak er barn under tre år som passes hos dagmamma. I følge SSB skyldes dette den lave barnehagedekningen for aldersgruppen, i tillegg til at kontantstøtten kan føre til slike valg. Til tross for innføring av maksimalpris vil barnehager være betydelig dyrere enn dagmammaer når man tar hensyn til kontantstøtten. Rundt 80 prosent av dagmammaene som er intervjuet oppgir at de er i slekt med eller kjenner den ene eller begge foreldrene til barna. Undersøkelsen viser at det er stor utskifting av dagmammaer i løpet av året. De «hvite» dagmammaene utgjør om lag 1/3 av alle dagmammaer, og en skal derfor være forsiktig med generaliseringer av resultatene.

Tilstandsvurdering

Barn med kontantstøtte

Ifølge statistikk for bruk av kontantstøtte (Rikstrygdeverket) mottok i gjennomsnitt 78 184 barn støtte i 2004, som tilsvarer 68,6 prosent av ett- og toåringene. Dette er 5 356 færre barn enn i 2003,

hvor 83 540 barn (72 prosent) var med i ordningen. Reduksjonen skyldes 1 920 færre barn i aldersgruppen og 3 436 flere barn med heldagsplass i barnehage. Det er flere ettåringer enn toåringer med kontantstøtte, henholdsvis 42 301 (74,3 prosent) og 35 883 (62,8 prosent), en reduksjon på henholdsvis 3,2 og 4 prosentpoeng fra 2003. Det er heller ikke i 2004 noen klar utvikling i retning av at flere kombinerer deltids plass i barnehage med delvis kontantstøtte. Andelen barn med delvis kontantstøtte var på 11,3 prosent, 0,3 prosentpoeng høyere enn i 2000. Det er mer vanlig å motta delvis kontantstøtte for toåringene enn for ettåringene – henholdsvis 10 og 24,1 prosent av ett- og toåringene med kontantstøtte mottar delvis støtte.

Tall ved utgangen av første halvår 2005 viser at det var 2 372 færre barn med kontantstøtte enn på samme tidspunkt året før. 4 511 flere ett- og toåringer hadde heldagsplasser i barnehage.

Kontantstøtten blir utbetalt til kvinner i 95 prosent av tilfellene.

Utvidet rett til kontantstøtte for adopterte barn

Kontantstøtte ytes for barn mellom ett og tre år som ikke eller bare delvis gjør bruk av barnehageplass det ytes offentlig driftstilskudd for. Det har ikke vært gjort unntak fra aldersgrensene. Mange adoptivbarn er så gamle når de kommer til Norge at familien ikke har kunnet velge å benytte seg av kontantstøtten i to år, slik andre familier kan.

I Ot.prp. nr. 98 (2004-2005) foreslo regjeringen å endre kontantstøtteleven slik at det, hvis de øvrige vilkårene er oppfylt, kan gis kontantstøtte i to år fra kalendermåneden etter at stønadperioden for fulle adopsjonspenger er utløpt, selv om barnet er fylt tre år. Lagtinget vedtok 17. juni 2005 endringer i kontantstøtteleven i tråd med regjeringens forslag, jf. Innst.O.nr. 131 (2004-2005) og Besl.O.nr. 135 (2004-2005). Endringen trådte i kraft 1. juli 2005. Endringen medfører til dels betydelige endringer i trykdeetatens IT-systemer. Det tidligst mulige tidspunktet for utbetaling av kontantstøtte etter de nye reglene vil dermed være oktober 2005. Stønad vil bli etterbetalt for dem som har fått nye rettigheter etter lovendringen.

Prosjekter som belyser ulike sider ved kontantstøtten

«Kontantstøttens langsiktige konsekvenser for småbarnsforeldres yrkesdeltakelse» (jf. Tilstandsvurdering i St.prp. nr. 1 (2003-2004)) og «Økonomisk likestilling i norske barnefamilier» (jf. Tilstandsvurdering i St.prp. nr. 1 (2003-2004)), avsluttes i 2005.

Mål og strategier

For 2006 prioriteres følgende mål:

Sikre småbarnsforeldre valgfrihet og mer tid til omsorg

En god kontantstøtteordning som supplement og alternativ til barnehage

Kontantstøtten er et alternativ og supplement til bruk av barnehage. Stønad utbetales for barn som ikke eller bare delvis gjør bruk av barnehageplass som det ytes offentlig driftstilskudd for. Kontantstøtte ytes med ulike satser avhengig av den oppholdstiden som er skriftlig avtalt.

Det skal være mulig å kombinere deltidsopphold i barnehage med delvis kontantstøtte. Tilbakemeldinger til departementet tyder på at det er behov for bedre tilpasning mellom ordningene. Problemstillingen er nærmere omtalt i St. meld nr. 29 (2002-2003) Om familien – forpliktende samliv foreldreskap. Departementet vil vurdere endringer som kan gi en bedre tilpasning av kontantstøtten til bruk av deltids plass.

God kunnskap om bruk og virkninger av kontantstøtten

Prosjekter som belyser småbarnsforeldres tilpasning til yrkesliv og omsorgsoppgaver

Departementet har i 2005 igangsatt en kartlegging av minoritetsspråklige barns bruk av barnehage og kontantstøtte, for å få oppdatert kunnskap på området (jf. Mål og strategier i St. prp. nr. 1 (2004-2005)). Kartleggingen vil bli avsluttet i 2006. Sett i sammenheng med de pågående prosjektene vil departementet vurdere videre forskningsbehov for 2006. Et viktig hensyn vil være å sikre bredden i forskningen rundt kontantstøtten.

Oversikt over delmål og resultatmål for kap. 844 Kontantstøtte

Delmål	Resultatmål
Sikre småbarnsforeldre valgfrihet og mer tid til omsorg	En god kontantstøtteordning som supplement og alternativ til barnehager
God kunnskap om bruk og virkninger av kontantstøtten	Prosjekter som belyser småbarnsforeldres tilpassning til yrkesliv og omsorgsoppgaver

Nærmere om budsjettforslaget**Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan nyttes under kap. 846 post 50**

Midlene vil bli nyttet til finansiering av forskningsprosjekter som belyser småbarnsforeldres tilpassning til yrkesliv og omsorgsoppgaver.

Fra 1. januar 2006 blir det innført nettoordning for budsjettering og regnskapsføring av merverdiavgift i statsforvaltningen. Posten er redusert som følge av dette.

Post 70 Tilskudd, overslagsbevilgning

Kontantstøtten er hjemlet i lov 26. juni 1998 nr. 41 om kontantstøtte til småbarnsforeldre (kontantstøtteloven).

Mål

- gi småbarnsforeldre mer tid til omsorg for egne barn
- legge til rette for større frihet i valg av omsorgsform for barna
- gi mer likhet i de statlige overføringene til småbarnsfamiliene uavhengig av omsorgsform

Tildelingskriterier

Kontantstøtte ytes fra og med måneden etter at barnet fyller ett år til og med måneden barnet fyller tre år.

Kontantstøtten er utformet som et alternativ og supplement til barnehage, slik at barn med heltidsplass i barnehage som mottar offentlig driftstilskudd, ikke har rett til kontantstøtte. Dersom barnet har deltidsplass i barnehage, kan det foreligge rett til delvis kontantstøtte.

Kontantstøtte utbetales til den barnet bor hos fast. Hvis foreldrene ikke bor sammen og skriftlig har avtalt delt bosted i samsvar med barneloven § 36 første ledd andre punktum, kan foreldrene få utbetalt kontantstøtte med en halvpart hver dersom de er enige om det. Med virkning fra 1. juli

2005 utløser adoptivbarn i førskolealder rett til kontantstøtte i de to første årene etter at stønadsperioden for fulle adopsjonspenger er utløpt, selv om barnet er fylt tre år. Det vises til nærmere omtale under Tilstandsvurdering.

Det er et vilkår for rett til kontantstøtte at både barnet og stønadmottaker er bosatt i Norge. Kontantstøtte utbetales også for barn som oppholder seg på Svalbard og som er medlem av folketrygden etter folketrygdloven § 2-3. Som følge av EØS-avtalen (forordning nr. 1408/71) utbetales det kontantstøtte for barn bosatt i EØS-området hvis forsørgeren arbeider i Norge eller på annen måte er omfattet av norsk trygdlovgivning i henhold til EØS-avtalens regler. Kontantstøtte kan også utbetales for barn bosatt i EØS-området når forsørgeren arbeider på norsk kontinentalsokkel.

Oppfølging og kontroll

Kontantstøtten forvaltes av Rikstrygdeverket, som administrativt er underlagt Arbeids- og sosialdepartementet. Det er etablert rutiner for samhandling mellom Arbeids- og sosialdepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet og BFD om bl.a. årlige tildelingsbrev og etatsstyring generelt. Som ledd i resultatoppfølging og økonomikontroll avholdes to etatsstyringsmøter årlig mellom nevnte departementer og Rikstrygdeverket, i tillegg til jevnlig faglige kontaktmøter. Departementet mottar også månedlige regnskapsrapporter fra Rikstrygdeverket. Når det gjelder målene om å gi småbarnsforeldre mer tid til omsorg for egne barn og større valgfrihet følger departementet disse opp gjennom finansiering av relevante forskningsprosjekter om bruk og virkning av kontantstøtten.

Rapport 2004

Jf. Resultatrapport og Tilstandsvurdering.

Budsjettforslag 2006

Budsjettforslaget for 2006 bygger på:

- nominell videreføring av satsene fra 2005

- forventet antall ett- og toåringer i 2006 basert på bl.a. Statistisk sentralbyrås siste befolkningsframskriving
- forventet utvikling i bruk av kontantstøtteordningen basert på Rikstrygdeverkets statistikk,

måltall for barnehageutbyggingen i 2005 og målet om 7 600 nye heltidsplasser for barn under tre år i 2006, jf. kap. 856 Barnehager

Tabell 7.2 Antall stønadsberettigede barn. Prognoser 2005 og 2006

	Års-gjennomsnitt 2004	Års-gjennomsnitt 2005	Års-gjennomsnitt 2006
Antall ett- og toåringer med kontantstøtte	78 184	74 520 ¹	68 600

¹Saldert budsjett

Tabell 7.3 Forslag til satser for kontantstøtte i 2006

Avtalt oppholdstid i barnehage per uke	Kontantstøtte i		
	prosent av full ytelse	Beløp per barn per år	Beløp per barn per måned
Ikke bruk av barnehageplass	100	43 884	3 657
Til og med 8 timer	80	35 112	2 926
9 – 16 timer	60	26 328	2 194
17 – 24 timer	40	17 556	1 463
25 – 32 timer	20	8 784	732
33 timer eller mer	Ingen kontantstøtte	0	0

Kap. 845 Barnetrygd

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2004	Saldert budsjett 2005	Forslag 2006
70	Tilskudd	14 219 565	14 310 000	14 310 000
	Sum kap 845	14 219 565	14 310 000	14 310 000

Resultatrapport 2004

Rapporteringen tar utgangspunkt i de resultatmål som ble presentert i St.prp. nr. 1 (2003-2004).

Tilskudd til forsørgelse av barn

Videreføre barnetrygden som en universell støtteordning

Barnetrygden ble videreført uten endringer i 2004. Antall stønadsmottakere i 2004 er oppgitt i tabell over antall stønadsberettigede barn 2004 under Nærmere om budsjettforslaget.

Tilstandsvurdering

Barnetrygden er den største og viktigste overføringsordningen til barnefamilie og et sentralt virkemiddel for å kompensere for merutgifter knyttet til forsørgeransvar for barn.

I St.prp. nr. 1 (2004–2005) for BFD ble det varslet at regjeringen ville sende på høring spørsmål om innføring av kontrolltiltak og en innstramming av retten til barnetrygd ved utenlandsopphold. Saken ble sendt på offentlig høring i februar 2005. I Ot.prp. nr. 106 (2004-2005) Om lov om endringer i barnetrygdloven mv., som ble oversendt Stortinget i juni 2005, foreslår departementet innføring av

meldeplikt for skoler til trygdekontoret når elever har fravær som kan skyldes utenlandsopphold. Det foreslås også at retten til barnetrygd under utenlandsopphold strammes inn ved at barnet ikke regnes som bosatt i Norge ved utenlandsopphold over seks måneder. Etter gjeldende rett regnes barnet fortsatt som bosatt i Norge og utløser dermed rett til barnetrygd ved utenlandsopphold opp til 12 måneder.

Arbeidstakere, som etter EØS-avtalens regler er trygdet i Norge, har rett til barnetrygd for sine barn bosatt i EØS-området. Finnmarkstillegget i barnetrygden er et særskilt tilskudd til dem som er bosatt og oppholder seg i tiltakssonen i Finnmark og Nord-Troms. Tillegget utbetales derfor ikke til dem som arbeider i sonen, men som er bosatt utenfor. En kvinne som arbeider i tiltakssonen og som bor i Finland har klaget til EFTAs overvåkingsorgan ESA. Hun har fått avslag på krav om finnmarkstillegg fordi hun og barnet ikke er bosatt i tiltakssonen. Norge er ved stevning fra ESA av 5. april 2005 innstevnet for EFTA-domstolen. ESA mener at Norge ikke overholder sine forpliktelser etter EØS-avtalen når det blir satt som vilkår for rett til finnmarkstillegget at barnet og forsørgeren er bosatt i tiltakssonen. I Norges tilsvarende av 15. juni 2005 fremgår det at norske myndigheter ikke kan se at praktiseringen av finnmarkstillegget er i strid med EØS-avtalen.

Mål og strategier

For 2006 prioriteres følgende mål:

Tilskudd til forsørgelse av barn

Videreføre barnetrygden som en universell støtteordning

Den som forsørger barn har utgifter som andre ikke har. Barnetrygden gis for alle barn bosatt i Norge og utbetales med lik sats for alle barn, uavhengig av alder og av hvor mange barn det er i søskenflokk. Regjeringen ønsker å videreføre barnetrygden som en universell støtteordning for barnefamilie.

Retten til utvidet barnetrygd (barnetrygd for ett barn mer enn det faktiske barnetall) faller bort

når stønadsmottakeren inngår ekteskap, har levd i et ekteskapslignende forhold i en felles husholdning i minst 12 av de siste 18 måneder eller har eller får felles barn med en person som han eller hun lever sammen med i et ekteskapslignende forhold i en felles husholdning.

Bestemmelsen om bortfall av rett til utvidet barnetrygd for samboere kom inn i loven etter forslag i Ot.prp. nr. 8 (1993-1994). Proposisjonen legger opp til å etablere årlige rutiner for egenerklæringer fra stønadsmottakerne og at «*endring i barnetrygden som følge av inngått samboerforhold der det ikke er felles barn, bare skjer på ett tidspunkt i året – fra januar måned året etter at egenerklæringen er avgitt.*»

Opphør av utvidet barnetrygd for samboere uten felles barn skjer altså bare en gang per år. Stønadens stanses fra januar måned, etter at stønadsmottakerne har fylt ut egenerklæring om sin samlivsstatus per 1. november. For eksempel vil en person som i juni 2005 har vært samboer i 12 måneder, få utvidet stønad ut 2005. Et samboerforhold som ble inngått i oktober 2003 vil medføre at utvidet barnetrygd stanses fra 1. januar 2005, mens et samboerforhold inngått i november 2003 først medfører stans av utvidet stønad fra 1. januar 2006.

BFD ønsker å endre praksis, slik at utvidet barnetrygd stanses fra måneden etter at stønadsmottakeren har levd i et ekteskapslignende forhold i en felles husholdning i 12 av de siste 18 måneder. Dagens praksis innebærer at utvidet barnetrygd gis i inntil 13 måneder etter at mottakeren egentlig ikke lenger fyller lovens vilkår for rett til stønad. Dette kan oppfattes som urimelig og urettferdig. Departementet antar at en endring i praksis som foreslått vil gi et mer rettferdig og forståelig resultat for publikum.

Arbeids- og sosialdepartementet foreslår en tilsvarende endring når det gjelder stans av stønader til enslig mor eller far etter folketrygdloven kapittel 15.

Departementet foreslår at praksis endres fra og med 1. januar 2006, slik at utvidet stønad opphører fra måneden etter at samboerforholdet har vart i 12 av de siste 18 måneder.

Det anslås at innsparingen kan beløpe seg til om lag 30 mill. kroner årlig.

Oversikt over delmål og resultatmål for kap. 845 Barnetrygd

Delmål	Resultatmål
Tilskudd til forsørgelse av barn	Videreføre barnetrygden som en universell støtteordning

Nærmere om budsjettforslaget

Post 70 Tilskudd, overslagsbevilgning

Barnetrygden er hjemlet i lov 8. mars 2002 nr. 4 om barnetrygd.

Mål

Barnetrygden skal bidra til å dekke utgifter knyttet til forsørgelse av barn.

Tildelingskriterier

Barnetrygd ytes for alle barn mellom 0–18 år som er bosatt i Norge. Også barn som oppholder seg på Svalbard er omfattet dersom de er medlem i folketrygden etter folketrygdloven § 2-3. Som følge av EØS-avtalen (forordning nr. 1408/71) utbetales det også barnetrygd for barn bosatt i EØS-området hvis forsørgeren arbeider i Norge eller på annen måte er omfattet av norsk trygdelovgivning i henhold til EØS-avtalens regler. Barnetrygd kan også utbetales for barn bosatt i EØS-området når forsørgeren arbeider på norsk kontinentalsokkel.

Etter barnetrygdloven er det Stortinget som i sine årlige budsjettvedtak fastsetter barnetrygdsatsene. Barnetrygden utbetales månedlig fra og med kalendermåneden etter at barnet er født til og med kalendermåneden før barnet fyller 18 år. Hvis barnet inngår ekteskap før fylte 18 år faller retten til barnetrygd bort.

Barnetrygd utbetales til den barnet bor fast hos. Hvis foreldrene ikke bor sammen og skriftlig har avtalt delt bosted i samsvar med barneloven § 36 første ledd andre punktum, kan hver av foreldrene få utbetalt barnetrygd med 50 prosent av den stønaden de utløser rett til dersom det fremsettes krav om det.

Enslige forsørgere får barnetrygd for ett barn mer enn det faktiske barnetallet. Enslig forsørger som inngår ekteskap eller som har levd i et

ekteskapsliknende forhold med samboer i minst 12 av de siste 18 måneder mister retten til utvidet barnetrygd. Utvidet barnetrygd for særkullsbarn faller også bort når samboere får felles barn.

Til enslig forsørger som fyller vilkårene for rett til utvidet barnetrygd etter barnetrygdloven og full overgangsstønad etter folketrygdloven, og som har barn i alderen 0–3 år, ytes det et småbarnstillegg. Tillegget utbetales fra og med kalendermåneden etter at barnet er født til og med kalendermåneden barnet fyller tre år. Det gis ett tillegg per enslig forsørger, uavhengig av hvor mange barn i alderen 0–3 år vedkommende faktisk forsørger.

Familier som er bosatt og oppholder seg i Finnmark og enkelte kommuner i Nord-Troms (Lyn-gen, Skjervøy, Kåfjord, Karlsøy, Nordreisa, Storfjord og Kvæningen) mottar et særskilt tillegg for hvert barn, det såkalte finnmarkstillegget.

Småbarnstillegget til enslige forsørgere og finnmarkstillegget er ikke hjemlet i barnetrygdloven, men fastsettes ved årlige budsjettvedtak.

Oppfølging og kontroll

Barnetrygden forvaltes av Rikstrygdeverket, jf. tilsvarende punkt under kap. 844 Kontantstøtte.

Budsjettforslag 2006

Budsjettforslaget er basert på uendrede stønads-satser fra 2005, prognoser over antall stønadsberet-tigede barn og antall stønadsmottakere med rett til utvidet barnetrygd og ekstra småbarnstillegg for enslige forsørgere, jf. tabellene nedenfor. Prognosene bygger bl.a. på Statistisk sentralbyrås siste befolkningsframskriving.

Utgiftsanslaget er redusert med 30 mill. kroner som følge av praksisendringen når det gjelder stans av utvidet barnetrygd til stønadsmottakere som har levd i ekteskapsliknende forhold i en felles husholdning i 12 av de siste 18 måneder, jf. omtale under Mål og strategier.

Tabell 7.4 Forslag til satser for barnetrygden i 2006 (kroner)

	Satser per måned	Satser per år
Ordinær barnetrygd	970	11 640
Småbarnstillegg til enslige forsørgere med barn 0-3 år	660	7 920
Finnmarkstillegg for barn 0-18 år	320	3 840

Tabell 7.5 Antall stønadsberettigede barn 2004. Prognoser 2005-2006

	Års-gjennomsnitt 2004	Års-gjennomsnitt 2005	Års-gjennomsnitt 2006
Stønadsberettigede barn	1 073 035	1 078 253	1 080 581
Barn med finnmarkstillegg	22 291	22 180	22 189
Stønadsberettigede barn på Svalbard	325	325	350

Tabell 7.6 Antall stønadsmottakere 2004. Prognoser 2005-2006

	Års-gjennomsnitt 2004	Års-gjennomsnitt 2005	Års-gjennomsnitt 2006
Stønadsmottakere med barnetrygd for ¹			
- ett barn	184 593	186 599	187 002
- to barn	281 194	284 249	284 863
- tre barn	113 460	114 693	114 490
- fire barn	21 693	21 929	21 976
- fem eller flere barn	5 119	5 174	5 186
Sum stønadsmottakere	606 059	612 644	613 967
Stønadsmottakere med utvidet stønad	121 192	123 373	123 640
Stønadsmottakere med småbarnstillegg til enslige forsørgere	7 376	7 325	7 362

¹ I tallene for antall stønadsmottakere med barnetrygd for to, tre barn mv. inngår enslige forsørgere som mottar en ekstra barnetrygd (utvidet stønad), for eksempel enslig forsørger med to barn som mottar tre barnetrygder.

Kap. 846 Familie- og likestillingspolitisk forskning, opplysningsarbeid mv.

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2004	Saldert budsjett 2005	Forslag 2006
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan nyttes under post 50</i>	6 186	6 893	5 671
22	Refusjon av utgifter til DNA-analyser, <i>overslagsbevilgning</i>	4 728	5 186	5 082
50	Forskning, <i>kan nyttes under post 21 og kap. 844 post 21</i>	10 250	9 580	8 797
70	Tilskudd	3 622	4 789	4 789
71	Særlige familiepolitiske tiltak	976	977	977
72	Tiltak for lesbiske og homofile	2 250	2 100	2 100
79	Tilskudd til internasjonalt familie- og likestillingsarbeid, <i>kan overføres</i>	2 495	1 861	2 130
	Sum kap 846	30 507	31 386	29 546

Resultatrapport 2004

Rapporteringen tar utgangspunkt i de resultatmål som ble presentert i St.prp. nr. 1 (2003-2004).

Styrke likestillingen i offentlig politikk

Integrering av kjønns- og likestillingsperspektiv i statsbudsjettet

Det ble tatt initiativ til forskning og utvikling om fordeling av ressurser i et kjønnsperspektiv i helse-sektoren, og det ble gitt støtte til flere prosjekter med sikte på å kartlegge fordelingen av offentlige ressurser og styrke integreringen av kjønns- og likestillingsperspektiv regionalt og lokalt. Med sikte på å bedre omfanget og presentasjonen av kjønnsdelt statistikk, ble det gitt støtte til en koordinatorstilling for likestillingsrelatert statistikk ved Statistisk sentralbyrå. Krav til departementene om å redegjøre for likestilling internt i egen virksomhet ble gitt omtale i Finansdepartementets hovedbudsjettsskriv for statsbudsjettet 2005. Likestillingsvedlegget til BFDs budsjettproposisjon ble derfor konsentrert om departementenes arbeid med kjønns- og likestillingsperspektiv på fagområdene, i tråd med aktivitetsplikten i likestillingsloven som pålegger offentlige myndigheter å fremme likestilling på alle samfunnsområder.

Styrke mannspektivet i likestillingspolitikken

Menn og likestilling var også i 2004 et sentralt utviklingsområde for å nå målet om et kjønnslikestilt samfunn. Fremdeles har vi et kjønnsdelt arbeidsmarked der utdannings- og yrkesvalg fortsatt er tradisjonelt for de to kjønnene. Kvinner velger omsorgsyrker og offentlig virksomhet, menn velger bredere og privat virksomhet og er sterkt underrepresentert i omsorgs- og læringsyrkene. Departementet lanserte i 2004 en Handlingsplan for likestilling i barnehagene; *Den gode barnehagen er en likestilt barnehage*, der ett av hovedmålene er 20 prosent menn ved utgangen av 2007. Ved utgangen av 2004 var det åtte prosent menn ansatt i norske barnehager. Se nærmere omtale under kap. 856 Barnehager.

Et viktig mål i likestillingspolitikken er å virkeliggjøre målet om lik deltaking og lik lønn for arbeid av lik verdi. For å nå dette målet er det bl.a. viktig å få menn til å arbeide med barn. Se omtale under nordisk og internasjonalt samarbeid.

Virksomheten ved Ressursenter for menn – REFORM – ble evaluert av Statskonsult i 2004.

Rapporten anbefaler bl.a. at REFORM bør bli en enda viktigere aktør i arbeidet med menn og likestilling, og at mer behandlingsrettede tiltak bør tones ned i framtiden til fordel for rollen som premissleverandør i likestillingsarbeidet. Ellers konkluderer Statskonsult med at senteret langt på vei har lykket i å nå de oppsatte målene i prøveperioden.

Et tidsriktig apparat og regelverk for å fremme likestilling mellom kjønnene

Innarbeide kvinnekonvensjonen i norsk rett

Regjeringen la i desember 2004 frem forslag om endringer i likestillingsloven, jf. Ot.prp. nr. 35 (2004-2005) Om lov om endringer i likestillingsloven mv. (Gjennomføring av Europaparlaments- og rådsdirektiv 2002/73/EF og innarbeiding av FN-konvensjonen om avskaffelse av alle former for diskriminering av kvinner med tilleggsprotokoll i norsk lov). Forslagene gikk ut på at FNs kvinnekonvensjon med tilleggsprotokoll inkorporeres uten forrang. Som ledd i å tilpasse norsk lov til kvinnekonvensjonen, ble det i tillegg foreslått enkelte endringer i annen lovgivning.

Videre foreslo regjeringen enkelte andre endringer i likestillingsloven. Bakgrunnen for forslaget er å sikre tilfredsstillende gjennomføring av Europaparlaments- og rådsdirektiv 2002/73/EF om gjennomføring av prinsippet om lik behandling av menn og kvinner når det gjelder adgang til arbeid, yrkesutdanning og forfremmelse samt arbeidsvilkår. Et annet viktig formål er å sikre harmonisering mellom likestillingsloven og arbeidsmiljøloven samt fremtidig lov om forbud mot diskriminering på grunn av etnisitet, religion m.v. (diskrimineringsloven). Håndhevingen av disse lovene legges fra 1. januar 2006 til nytt felles håndhevingsapparat, jf. kap. 849 Likestillings- og diskrimineringsombudet.

Vurdere å opprette et felles håndhevingsapparat mot diskriminering

Regjeringen la i desember 2004 fram forslag til et nytt felles håndhevingsapparat mot diskriminering, jf. Ot.prp. nr. 34 (2004-2005) om lov om likestillings- og diskrimineringsombudet og Likestillings- og diskrimineringsnemnda.

Det nye felles apparatet trer i virksomhet fra 1. januar 2006, jf. kap. 843 Likestillings- og diskrimineringsnemnda og kap. 849 Likestillings- og diskrimineringsombudet.

God informasjon og veiledning for å sikre oppfølging av kravet til aktivitetsplikt

Departementet tok initiativ overfor fylkesmennene for å styrke deres rolle som veiledere for offentlige myndigheter når det gjelder plikten til å fremme likestilling på alle samfunnsområder. Bl.a. ble aktivitetsplikten presentert og forklart på det årlige høstmøtet med fylkesmennene.

Kjønnsbalanse i arbeids- og næringsliv

40 prosent representasjon av begge kjønn i styrene i statlige selskaper

Styrene i virksomhetene som er 100 prosent eid av staten (statsaksjeselskaper, særlovselskaper, statsforetak og visse andre) hadde en betydelig høyere kvinneandel enn styrene i de privateide allmennaksjeselskapene. For disse selskapene trådte kravet om 40 prosent representasjon av det underrepresenterte kjønn i styrene i kraft 1. januar 2004. Kvinneandelen i de heleide statlige selskapene har i flere år vært over 40 prosent, og regjeringen har fulgt utviklingen nøye for å påse at den høye kvinneandelen opprettholdes.

Drive aktivt påvirkningsarbeid overfor næringslivet

Reglene om 40 prosent representasjon av begge kjønn i privateide allmennaksjeselskaper ble vedtatt høsten 2003, men skulle ikke tre i kraft dersom 40 prosent representasjon ble oppnådd innen 1. juli 2005 uten lovgivning. Regjeringen har fulgt utviklingen nøye, og hatt god kontakt med næringslivets organisasjoner. Det vises til nærmere omtale under Tilstandsvurdering.

Reduserte lønnsforskjeller mellom menn og kvinner

Samarbeide nasjonalt, nordisk og internasjonalt om likelønn

Et nordisk samarbeidsprosjekt «På sporet av likelønn» ble etablert i 2004. Prosjektet gjennomføres i regi av Nordisk Ministerråd og ledes av Likestillingscenteret på Island. Hensikten er å finne årsakene til lønnsforskjellene og identifisere hvilke mekanismer som opprettholder forskjellene. Prosjektet skal også arbeide for en harmonisert lønnsstatistikk som viser lønnsforskjeller mellom kvinner og menn og utvikle gode indikatorer. Prosjektet skal gjennomføres i løpet av to år og avsluttes i 2006.

Det treårige prosjektet om arbeidsvurdering som virkemiddel for likelønn ble i hovedsak avslut-

tet i 2004, og rapporten ble lagt fram våren 2005. Prosjektet har utviklet et kjønnsnøytralt system for å vurdere arbeidets verdi, gjennom utprøving i 15 virksomheter. Det viste seg at det kjønnsdelte arbeidslivet betyr mye for lønnsforskjellene mellom kvinner og menn. Kvinnene i de 15 bedriftene hadde i gjennomsnitt 86 prosent av menns årslønn. Etter gjennomført arbeidsvurdering viste det seg at kvinnene i gjennomsnitt har 95,6 prosent av menns lønn i samme stillingsgruppe. Vurderingen viste dermed at 2/3 av lønnsgapet forklares med at kvinner oftere har stillinger som har lavere verdi. Resten av lønnsgapet kan skyldes verdsettingsdiskriminering og/eller direkte lønnsdiskriminering av kvinner. Innad i bedriftene var det lite systematiske forskjeller i lønn mellom kvinner og menn. Forsøket har vist at arbeidsvurdering kan være et effektivt virkemiddel for å identifisere lønnsforskjeller mellom kvinner og menn, både innad i én virksomhet og mellom virksomheter fra ulike sektorer.

Solid kunnskapsgrunnlag for familie- og likestillingspolitikken

Det ble avholdt en rundebordskonferanse om tidsklemma som en oppfølging av Stortingets debatt om samme tema. Formålet var å drøfte den presede situasjonen mange barnefamilier er i. Deltagerne drøftet både de samfunnsmessige rammebetingelsene for kvinner og menns tidsbruk, den enkeltes frihet til å velge sin tilpasning, samt rammene for å kunne prioritere i ulike livsfaser. Det er laget en rapport fra konferansen.

Delta i finansiering av forskningsprosjekter og –programmer

Størstedelen av kapittelets forskningsmidler gis som støtte til programmer innenfor Norges forskningsråd. I 2004 ble det besluttet å fortsette *Velferdsprogrammet; samfunn, familie, oppvekst* til ut 2008. Det ble utnevnt et nytt programstyre av Divisjon for store satsinger i Norges forskningsråd. Det nye styret har utarbeidet en ny programplan: Programplan for Velferdsforskning 2004-2008. Planen har to tematiske prioriteringer, den ene er forholdet mellom velferdsordninger, sosiale institusjoner, familien og arbeidsmarkedet, den andre er en mer effektiv og treffsikker tjenesteyting. Målet er at temaene skal belyses fra tre ulike innfallsvinkler; et makroperspektiv, et institusjonelt perspektiv og et individ- og brukerperspektiv.

Det forrige programstyret har laget en midtveisrapport for perioden 1999-2004 med en oppsummering av kunnskapsstatus og anbefalinger

om videre forskning. Programmet var bygget opp omkring fem tematiske hovedsatsinger og ga støtte til 149 nye forskningsprosjekter. Familien og Offentlig velferdspolitikkk var to av satsingene. Et utvalg prosjekter fra disse to områdene refereres her.

I prosjektet «Kjønn, familiedannelse og forsørgermodeller - mer likestilling og større ulikheter?» (Statistisk Sentralbyrå) viser forskerne at det har utviklet seg nye mønstre for familiedannelse i Norge. Kvinnenes økonomiske stilling har blitt sterkere, noe som har resultert i at de er blitt mer selektive i valg av partner, bl.a. når det gjelder utdanning og inntekt. Samtidig gir denne økonomiske uavhengigheten større mulighet til å bryte ut av samlivet. Utviklingen tyder på at mange flere menn vil bli barnløse, samtidig som andelen menn med flere barnekull øker. Sannsynligheten for skilsmisse reduseres med økende utdanning for ektefellene. Skilsmisserisikoen er generelt høyest når ektefellene har kort utdanning.

Analysen av foreldres tidsbruk gir liten støtte til en oppfatning om at mødrenes økte tidsbruk til lønnet arbeid utenfor hjemmet har minsket deres tid til omsorg i familien, jf. «Småbarnsforeldres tidsklemme – en myte?» (Institutt for samfunnsforskning). Utviklingen i den faktiske tidsbruk til aktiv omsorg for barn i perioden 1980-2000, har forandret seg lite. Denne stabiliteten henger bl.a. sammen med at i samme periode som mødrenes sysselsetting har økt, har det også blitt innført utvidede sosiale rettigheter for omsorg med barn (fødselspenger, kontantstøtte mv.). Samlet sett har antall timer småbarnsforeldre bruker på inntekts-givende arbeid økt noe de siste 20 årene. Men det er fortsatt betydelig rom for samvær med barn.

I analysen «Skilsmisssers virkninger på barn» (Norges teknisk-naturvitenskaplige universitet) fremkommer det at de fleste barna har greid seg godt gjennom skilsmisssen og tilpasset seg den nye familiesituasjonen relativt raskt, bare et mindretall har vist eller viser fortsatt negative konsekvenser av skilsmisssen, ifølge foreldrene. Økonomiske problemer og tap av sosialt nettverk utgjør en stor risiko for barnets livskvalitet etter en skilsmisse. Foreldresamarbeidet er avgjørende når en skal forstå hvordan barn «har det» og «gjør det» etter et samlivsbrudd. For mer informasjon om denne forskningen, se St. meld. nr 29 (2002-2003) Om familien – forpliktende samliv og foreldreskap, vedlegg 2.

Analysen «Vold og krenkelser i parforhold» (Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring) viser at vold fra en partner ikke rammer blindt. Både mannlige og kvinnelige ofre for slik vold hadde selv en tendens til å være aggressive og utagerende i ulike sammenhenger. Ofrene

skilte seg ut ved å ha et forhøyet forbruk av rusmidler, og ved at de oftere enn andre var tilknyttet vennenettverk med et visst avvikspreg. De som var blitt utsatt for partnervold skilte seg ut i forhold til andre allerede i tenårene.

Resultatene fra evaluering av kontantstøtteordningen, som også hadde midler fra programmet, hadde en sentral plass i St.meld. nr. 43 (2000-2001) Om evaluering av kontantstøtten.

Program for kjønnsforskning – kunnskap, grenser, endring, - tildelte midler for siste del av programperioden til 11 forskningsprosjekter. Programmet har ikke i utgangspunktet fokusert på spesielle tematiske felt, men hoveddelen av prosjektporteføljen kan stort sett grupperes under overskriftene kropp og seksualitet, maskulinitet, globalisering og migrasjon, barn og familie, lesbiske og homofiles levekår. Prosjektporteføljen består p.t. av 34 ulike prosjekter.

Rapporten «Fraværbehov i graviditeten. Er dagens bruk av trygdemidler og regelverk den beste?» - peker på at det er et stort fravær blant gravide. Andelen yrkesaktive gravide med minst ett sykefravær i graviditeten var om lag 60 prosent i perioden 1999-2003. Fraværbehovet kan reduseres ved mer systematisk tilrettelegging. Svangerskapspengeordningen er gunstig fordi den synliggjør strukturelle årsaker til gravidens fraværbehov og stimulerer til tilrettelegging. I rapporten pekes det på et underforbruk av svangerskapspenger. Den viktigste grunnen til dette antas å være manglende feriepenge rett.

For rapport om forskning som tar opp temaet delte familier, se Resultatrapport under kap. 841 Samlivsbrudd og konfliktløsning (Et tidsriktig barnebidragsregelverk).

Forpliktende samliv og foreldreskap

Følge opp St.meld. nr. 29 (2002-2003) Om familien – forpliktende samliv og foreldreskap

I Ot.prp. nr. 7 (2004-2005) som ble lagt fram for Stortinget 29. oktober 2004 foreslo regjeringen rett til lønnskompensasjon under fedrekvoten basert på egen opptjening. Ordningen trådte i kraft 1. januar 2005.

Departementet har i 2004 gjennomført et interdepartementalt arbeid med å vurdere selvstendig næringsdrivendes rettigheter i forbindelse med svangerskap, fødsel og omsorg for små barn, se Resultatrapport under kap. 2530 Fødselspenger og adopsjonspenger.

Stortinget behandlet i juni 2005 Ot.prp. nr. 82 (2003-2004) om felles foreldreansvar for samboende foreldre. Dette er nærmere omtalt under kap. 841 Samlivsbrudd og konfliktløsning.

I Ot.prp. nr. 103 (2004-2005) er det foreslått endringer i meklingsordningen, bl.a. i form av en utvidelse av det frivillige tilbudet, samt obligatorisk mekling for samboende foreldre. Se nærmere omtale under kap. 841 Samlivsbrudd og konfliktløsning.

Institutt for samfunnsforskning er sammen med Norges byggforskingsinstitutt tildelt prosjektet «Barns og foreldres erfaringer med delt bosted». Prosjektet er delt i tre delprosjekter. Delprosjekt 1 skal kartlegge barns erfaringer med delt bosted, og drøfte hvordan bosituasjonen har innvirket på barnas tilværelse. Delprosjekt 2 retter seg mot foreldrene, og tar form av en spørreundersøkelse. Hovedspørsmålene som stilles til foreldrene er årsaker til, erfaringer med og kjennetegn ved delt løsning. Delprosjekt 3 tar sikte på å analysere hvordan delt bosted virker inn på omsorgsformer, boforhold og boligøkonomi.

Samarbeid med organisasjoner på familie- og likestillingsområdet

Videreføre tilskuddsordning til frivillige organisasjoner på familie- og likestillingsområdet

Ansvar for å tildele tilskuddsmidlene til frivillige organisasjoner på familie- og likestillingsområdet er lagt til Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir). For fordeling av midlene vises det til Resultatrapport for 2004 under kap. 858 Barne-, ungdoms og familiedirektoratet.

Aktivt internasjonalt samarbeid på familie- og likestillingsområdet

Sikre deltakelse i nordisk, europeisk og internasjonalt samarbeid for å fremme likestilling og god familiepolitikk

Departementet har deltatt på internasjonale konferanser, statsbesøk og i en rekke arbeidsgrupper samt bidratt med foredrag for å presentere norske erfaringer og politikk (bl.a. i Tyrkia, Japan, Russland, Tyskland, Italia, Pakistan og Singapore). Departementet mottok delegasjoner på minister-, parlamentariker- og administrativt nivå fra flere land.

Likestillingsspørsmål blir hvert år behandlet i FNs kvinnekommisjon (CSW). I 2004 sto to tema i fokus: Menns og gutters rolle i arbeidet for likestilling og kvinners deltakelse i fredsarbeid og konfliktløsning. Det ble vedtatt omforente konklusjoner som ligger på Kvinnekommisjonens nettside. Det ble vedtatt en rekke resolusjoner, bl.a. om integrering av kjønnsperspektiv i FN systemets eget arbeid. Det ble utarbeidet en rapport til FN om

nasjonalt likestillingsarbeid etter verdenskvinnekonferansen i 1995 («Implementation of the Beijing platform for action. Norway 2004»). De nasjonale rapportene er viktige innspill til FNs tilrettelegging av oppfølgingskonferansen i 2005 (Beijing +10).

Departementet deltok i to forberedende møter i FNs økonomiske komité for Europa (UNECE). Norge ga sin støtte til at handlingsplanen fra verdenskonferansen i 1995 (Platform for Action) er et godt dokument i det internasjonale arbeidet for å styrke kvinners stilling.

Sentrale spørsmål i Europarådets styringskomité for likestilling har vært; å fremme like muligheter og rettigheter for kvinner og menn, vold mot kvinner og å videreutvikle det metodiske arbeidet for å integrere likestilling i Europarådets og i medlemslandenes virksomhet. Handel med kvinner for seksuell utbytting har vært et viktig tema i styringskomiteen. Det ble opprettet en egen komité som har arbeidet med utvikling av internasjonale standarder for handel med mennesker for Europarådets medlemsland.

Departementet deltok på UNECEs befolkningskonferanse The European Population Forum 2004 i Genève med ett av hovedinnleggene.

Norge var en aktiv bidragsyter i det nordiske samarbeidsprosjektet som startet opp våren 2004, for integrasjon av kjønns- og likestillingsperspektiv i budsjettene i de nordiske landene. Norge var representert i Europarådets ekspertgruppe for kjønnlikestilling og bidro aktivt til at utkastet til en rapport kunne ferdigstilles i 2004. Rapporten som inneholder en kartlegging og rekommandasjoner til medlemslandene om integrering av kjønns- og likestillingsperspektiv i det statlige budsjettarbeidet, vil bli lagt fram for Europarådets styringskomité (CDEG) for likestilling for vedtak i 2005.

Ved utvidelsen av EU/EØS 1. mai 2004 ble to finansieringsordninger opprettet, den norske finansieringsordningen og EFTA-ordningen. Gjennom disse ordningene forplikter Norge seg til å bidra med nær 10 mrd. kroner i perioden 2004-2009. Midlene går til utviklings- og investeringsprosjekter i de ti nye medlemslandene, samt i Hellas, Portugal og Spania. Rammeavtalene som nå er undertegnet mellom samtlige av de nye landene og Norge og EFTA-landene, reflekterer mange av departementets fagområder. Særlig gjelder dette barn og unge, familie- og likestillingspolitikken.

I tråd med EØS-komiteens beslutning og Stortingets ratifikasjon av norsk deltakelse i EUs 5. handlingsprogram for likestilling mellom kvinner og menn (2001-2005), har Norge deltatt aktivt i EUs arbeid for likestilling. Under programmet har

Norge ledet og gjennomført prosjektet «Women towards ownership in Business and Agriculture» i samarbeid med partnere fra fire medlemsland. Prosjektet har innhentet kunnskap og satt søkelyset på kvinners rolle i økonomien som eiere og entreprenører. Prosjektet ble avsluttet våren 2005. BFD er medlem av styringskomiteen for handlingsprogrammet, og finansierer en nasjonal ekspert i EU-kommisjonen tilknyttet programmet.

Departementet og Likestillingsombudet deltok som observatører i EU-kommisjonens rådgivende komité for likestilling. Departementet leder EFTAs arbeidsgruppe for likestilling og familiespørsmål. Departementet samarbeider med European Institute for Public Administration (EIPA) om å forankre likestilling på den europeiske dagsorden.

BFD deltok på de uformelle ministermøtene om likestilling mellom kvinner og menn under både det irske og nederlandske formannskapet. Tema som ble satt på dagsorden for møtene var likestillingspolitikken i et utvidet EU og likestillingsperspektivet i integrerings- og sosialpolitikken.

Norge deltar gjennom EU-programmet DAPHNE II i videreføringen av det europeiske samarbeidet til bekjempelse av vold mot barn, unge og kvinner og for å verne offer- og risikogrupper.

Fra 2004 deltar departementet i en ny ekspertkomité for barn og familier i Europarådet. Komiteens arbeid skal konsentreres om temaet «Parental action and childhood in a changing society». Det er satt ned to arbeidsgrupper under komiteen: «Parental skills, especially for preventing and combating violence affecting children», og «Parenting of children at risk of social exclusion». Det har vært et første møte i «Committee of Liaison Officers» under Europarådet som planlegger den neste familieministerkonferansen i 2006.

Et utkast til samarbeidsprogram for det nordiske likestillingsarbeidet 2006 – 2010 ble utarbeidet og presentert i ministerrådsmøtet i september 2004, for vedtak i 2005. Norges posisjon er bl.a. at Ministerrådet for likestilling skal øve påtrykk på de øvrige sektorene i Nordisk Ministerråd (NMR) for å integrere likestillingsperspektivet. Departementet deltar i embetsmannskomiteen for likestilling under NMR. Komiteen forbereder bl.a. de årlige ministermøtene, hvor de i 2004 vedtok et nordisk likelønnsprosjekt «På sporet av likelønn», drøftet ulike erfaringer med foreldrepermisjonsordninger og en rapport til Nordisk Råd om arbeidet med likestilling i ministerrådet.

Departementet deltar i arbeidsgruppen for menn og likestilling under embetsmannskomiteen. Departementet deltar også i en nordisk prosjekt-

gruppe for å følge prosjektet «Hvordan pornografiens utbredelse innvirker på jenter og gutters oppfatning av kjønn» (2004-2006).

Det nordisk/baltiske likestillingssamarbeidet ble videreført i 2004, og det ble vedtatt et forslag til nytt samarbeidsprogram for 2004 – 2006. Mange initiativ foregår vedrørende handel med mennesker, og det ble vedtatt et forslag til bedre samordning mellom sektorene og de mange tiltakene.

Nordisk ministerråd finansierer Nordisk institutt for kvinne- og kjønnsforskning (NIKK). I 2004 ble det vedtatt å evaluere instituttet.

Likebehandling av og respekt for lesbiske og homofile i samfunnet

Følge opp St.meld. nr. 25 (2000-2001) Levekår og livskvalitet for lesbiske og homofile i Norge og ha god dialog med organisasjonene

De fleste av tiltakene er fulgt opp på en tilfredsstillende måte, jf. svar datert 4.11.2004 på spørsmål fra Sosialistisk venstrepartis stortingsgruppe om oppfølgingen av meldingen. Landsforeningen for lesbisk og homofil frigjøring (LLH) og departementet har hatt flere møter med gjensidig informasjonsutveksling. Driftsstøtten til LLH ble videreført. Det framgår av LLHs rapport om driftstilskuddet at foreningens viktigste utfordring er å skape lokalsamfunn der lesbiske og homofile kan føle seg trygge på seg selv og omgivelsene, og foreningen har gitt økonomisk støtte til ulike lokallag. En egen ungdomsorganisasjon, Skeiv ungdom, ble etablert i 2004.

Antidiskrimineringsprosjektet ble etter søknad fra LLH forlenget ut 2004. Rapportering av arbeidet må vente til evalueringen av prosjektet er ferdigstilt, jf. Tilstandsvurdering.

Kjennskap til regelverk og rettigheter blant publikum

Gjennomføre målrettede informasjonstiltak

Departementet reviderte i 2004 den norske oversettelsen av konvensjonen om avskaffelse av alle former for diskriminering av kvinner, FNs kvinnekonvensjon (CEDAW). Konvensjonen ble sendt til utvalgte instanser, og heftet ble også lagt ut på departementets hjemmeside på Odin.

Departementet oversatte 2003-utgaven av brosjyren «Småbarnforeldres rettigheter» til engelsk.

Hindre tvangsekteskap

Forbedret kontroll av vigslar

En rekke endringer i ekteskapsloven trådte i kraft 1. oktober 2004 og innebærer at folkeregisteret skal foreta prøving av om ekteskapsvilkårene er oppfylt,

og i så fall utstede prøvingsattest og endelig vig-selsattest. Den nye prøvingsordningen inngår som en del av handlingsplanen mot tvangsekteskap. Ekteskapet er ugyldig dersom det ikke forelå gyldig prøvingsattest ved inngåelsen. Blanketten «Prøvingsattest / Melding om vigsel/Vigselsbok» medfører at prøvingsattesten og vigslerens melding om vigsel (midlertidig vigselsattest) skjer på samme skjema. På denne måten vil folkeregisteret være i stand til å fange opp vigselsmeldinger som ikke mottas, og sikre at alle inngåtte ekteskap bli registrert. Folkeregisteret anses å ha bedre mulighet til å undersøke hvorvidt opplysningene fra partene er riktige. Likeledes vil også en ensartet saksbehandling oppnås med den nye ordningen. Etter 1. oktober 2004 vil også seremonileder eller tilsvarende i livssynssamfunn under visse forutsetninger kunne foreta vigsel. Departementet har gitt forskrift om tildeling og tilbaketrekking av vigselsrett for seremonileder eller tilsvarende i livssynssamfunn. Forskriften trådte i kraft 1. oktober 2004. En ytterligere lovendring som trådte i kraft 1. mars 2004 er en ny bestemmelse som gir fylkesmannen adgang til å reise sak for å få dom for at ekteskap består eller ikke består. Bestemmelsen kan bl.a. brukes der det foreligger spørsmål om bigami, tvangsekteskap mv. Departementet har utarbeidet nye blanketter til bruk ved prøving av vilkårene, diverse rundskriv, samt foretatt utsendelse av orienteringsbrev vedrørende overgangen til nytt regelverk. I tillegg har departementet gjennomført kompetansehevende tiltak i samarbeid med Skattedirektoratet forut for ikrafttreddelsen. Alle folkeregistrene har fått grundig opplæring i de nye reglene.

Stortinget har bedt regjeringen følge utviklingen, og vurdere virkningen av intensjonen om å forebygge tvangsekteskap, jf. anmodningsvedtak nr. 148 (2003-2004). Etter at den nye ordningen ble gjeldende, har departementet hatt løpende kontakt med folkeregistrene og vigslere rundt om i landet. I forhold til publikum har det i overveiende grad dreiet seg om å gi en orientering om regelverket, samt å henvise til rett kontor. Departementet har ikke mottatt noen umiddelbare negative reaksjoner fra publikum. Departementet har skrevet til fylkesmannsembetene og bedt om en redegjørelse for eventuelle klager på folkeregistrenes vedtak om ikke å utstede prøvingsattest. I tillegg er det bedt om fylkesmennes generelle synspunkter på den nye prøvingsordningen. Ut i fra de tilbakemeldingene departementet har mottatt, synes det nye regelverket å fungere bra, men at det ellers er vanskelig å trekke noen generelle synspunkter på den nye ordningen basert på så begrenset erfaringsmateriale. Departementet har også så langt inntrykk av at det nye regelverket fungerer godt. Departe-

mentet er ikke kjent med forhold som skulle tilsi at endringene har medført problemer.

Ifølge Skattedirektoratet kan det synes som om overføringen av prøvingskompetansen til folkeregistermyndigheten kan ha hatt en viss dempende virkning på mindre velfundert ekteskapsplanlegging. Videre kan folkeregistrenes overtagelse også ha hatt den effekt at man i dag bedre får kontrollert brudefolkens sivilstand. Todelingen av vigselsprosessen - en prøvingsdel og en ekteskapsinngåelsesdel - hvor myndigheten ligger hos ulike instanser, gir i seg selv et potensial for bedre og jevnere kvalitet. I forhold til tidligere prøvingsordning, kan Skattedirektoratet ikke utelukke at det i noen tilfeller kan ha vært tatt for lett på kontrollen av om ekteskapsvilkårene virkelig var oppfylt. At folkeregistrene har funnet det nødvendig å bruke mer tid på dette arbeidet enn forhåndsestimaterne skulle tilsi, kan være en indikasjon på det. Statistikk, eller annet tallmateriale som viser omfanget av tvangsekteskap, finnes ikke og gjør det derfor vanskelig å analysere hvilken virkning det nye regelverket har på antall tvangsekteskap i det norske samfunnet. Det kan imidlertid ikke utelukkes at forbudet mot tvangsekteskap er enklere å håndheve når vigslerne ikke lenger har ansvaret for prøvingen.

For å kunne sjekke ut om ekteskapet inngås av fri vilje, er folkeregistrene gjennom kompetanseoppbygning instruert om at partene hver for seg kalles inn til muntlig konferanse hvis man har grunn til å anta at det kan foreligge tvang. Dette anses i seg selv å ha en preventiv effekt. Erfaringer Skattedirektoratet har, er at en del personer som i utgangspunktet ber om prøvingspapirer aldri kommer tilbake. Det er også rapportert om tilfeller der det påpekes at nødvendige dokumenter mangler, og hvor man deretter ikke hører noe mer fra vedkommende. Noen holdepunkter for å vite om det i disse tilfellene dreier seg om forsøk på tvangsekteskap, foreligger imidlertid ikke. Selv om det skulle vise seg at den nye prøvingsordningen effektivt forebygger tvangsekteskap, må man likevel være klar over muligheten til å omgå det norske regelverket på området ved å inngå ekteskap i utlandet etter utenlandsk rett. Etter norsk internasjonal privatrett vil et ekteskap inngått i utlandet som hovedregel bli anerkjent i Norge dersom det er formelt gyldig etter stiftelseslandets rett.

Sikker fastsetting av farskap etter barneloven

Dekke kostnadene ved DNA-analyser rekvirert av domstolene og fylkestrygdekontorene

Rettsmedisinsk institutt (RMI) ved Universitetet i Oslo foretok i 2004 DNA-analyser i 1 458 farskapsaker, herav 351 saker fra domstolene. Her er det

en økning i antall saker fra 318 i 2003. Det er grunn til å anta at økningen i hovedsak skyldes endringen i barneloven som trådte i kraft 1. april 2003, ved at vilkår og tidsfrister for å reise farskapssak er fjernet. Mor til barnet, juridisk far og en mann som mener han er far til et barn, kan reise sak om endring av farskapet og få saken avgjort ved DNA-test. Barnet har alltid hatt en slik ubetinget rett til å reise sak om farskapet.

I 599 saker var fylkestrygdekontorene oppdragsgiver, en økning fra 577 i 2003. Analyser på oppdrag fra domstolene og fylkestrygdekontorene utgjør 65 prosent av DNA-analysene som blir foretatt av RMI. 10 oppdrag er kommet fra trygdekontorer.

Tilstandsvurdering

Likestilling og økonomisk fordeling

Lønnsforskjeller mellom kvinner og menn

Lønnsstatistikken viser ikke noen betydelig endring når det gjelder lønnsforskjeller mellom kvinner og menn, og det er fortsatt slik at menn i gjennomsnitt tjener mer enn kvinner. Det vises til nærmere omtale i likestillingsvedlegget «Fordelingen av økonomiske ressurser mellom kvinner og menn» som gir en helhetlig framstilling av inntekt, sysselsetting og tidsbruk blant kvinner og menn.

Prosjektet om arbeidsvurdering som virkemiddel for likelønn viste at arbeidsvurdering er et godt virkemiddel for å identifisere urimelige lønnsforskjeller mellom kvinner og menn (se omtale under Resultatrapport). Det ble i liten grad funnet systematiske forskjeller i lønn mellom kvinner og menn som har stillinger av samme verdi på samme arbeidsplass. Metoden påviste enkelte stillinger med betydelige avvik i 14 av 15 virksomheter, og de involverte i prosjektet oppfattet arbeidsvurderingen som kjønnsnøytral og objektiv. Forsøket har også foretatt sammenligninger på tvers av virksomheter i både offentlig og privat sektor. I gjennomsnitt tjente kvinnene i prosjektet 86 prosent av menns lønn og det viste seg at 2/3 av dette lønns-gapet kan forklares med det kjønnssegregerte arbeidsliv. Forsøket viste at det er mulig å gjennomføre en arbeidsvurdering på tvers av virksomheter, og at de sentrale partene i arbeidslivet derfor har en mulighet til å få identifisert eventuelle lønnsmessige avvik mellom yrkesgrupper.

Kjønn i styre og politikk

Reglene om kjønnsrepresentasjon for de offentlig eide foretakene trådte i kraft 1. januar 2004. Godt over 40 prosent av styremedlemmene var da kvinner. Stortinget vedtok at reglene om kjønnsrepresentasjon for de privat eide allmennaksjeselska-

pene ikke skulle tre i kraft dersom den ønskede kjønnsrepresentasjonen ble oppnådd innen 1. juli 2005. Tall fra Statistisk Sentralbyrå viser at per 1. juli 2005 var 15,5 prosent av de faste styremedlemmene i de privateide allmennaksjeselskapenes styre kvinner. 13,1 prosent av de privateide allmennaksjeselskapene hadde oppfylt alle lovens krav til kjønnsrepresentasjon. Selv om kjønnsbalansen har blitt bedre de siste årene, er det ennå et godt stykke igjen til disse selskapene fyller lovens krav om 40 prosent representasjon av det underrepresenterte kjønn i styrene. Det følger av regelverket at det vil være en overgangsperiode på to år, regnet fra ikrafttredelsesdatoen for selskaper som var registrert på ikrafttredelsestidspunktet. For selskap som registreres etter at loven har trådt i kraft, må kravet om kjønnsrepresentasjon i styret være oppfylt for at selskapet skal kunne registreres.

Kvinneandelen økte med ett prosentpoeng etter kommunevalget i 2003 og er på 35,3 prosent i kommunestyrene. Kvinneandelen i fylkestingene er på 42 prosent. Heller ikke Stortinget representerte sammensetningen i befolkningen, med 37 prosent kvinner i stortingsperioden 2001-2004. For å sette søkelyset på kvinnerepresentasjonen i folkevalgte organer inviterte BFD bl.a. til et tverrpolitisk møte, hvor nominasjonsprosessen for stortingsvalget ble diskutert.

Kjønns- og likestillingsperspektiv i budsjettarbeidet

De siste årene har departementenes rapportering om kjønnsperspektiv i budsjettarbeidet vært gjennomført ved at departementene har bidratt til utarbeidelsen av et vedlegg til St.prp. nr. 1 for BFD. Hovedhensikten har vært å analysere budsjettområder som i utgangspunktet fremstår som kjønnsnøytrale. Det har vært BFDs mål at en gjennom likestillingsvurdering på departementenes fagbudsjettområder kan bidra til en mest mulig rettferdig og treffsikker fordeling av offentlige budsjettmidler. Det har vært gjennomført gode analyser av anvendelse og fordeling av offentlige midler på avgrensede tilskuddsmidler og programmer, både på statlig og lokalt/regionalt nivå. Det mangler imidlertid analyser av kjønns-effekten av større poster over statsbudsjettet, helhetlige analyser av hvordan allokeringer og prioriteringer over statsbudsjettet påvirker den kjønnsmessige arbeidsdelingen i betalt og ubetalt arbeid, og de økonomiske konsekvenser av dette for individet og for samfunnet.

Menn og likestilling

Endringer i manssrollen og ny kunnskap om betydningen av å se menns situasjon i et kjønnsper-

spektiv gjør det stadig påkrevd å utvikle likestillingspolitiske tiltak som også retter seg mot menn. Dette er særlig en utfordring i arbeidet med å integrere likestilling på alle politikkområder. Det er viktig med mer forskning på menn som kjønn, å ha fokus på hvordan jenter og gutter blir møtt av voksne ansatte i det offentlige rom og det kulturtilbudet som gis. Endelig er det en stor utfordring å kunne trekke menn med minoritetsbakgrunn med i arbeidet. Regjeringens finansiering av ressurs- og rådgivningssenteret for menn, REFORM, er evaluert, jf. Resultatrapport. Senteret har nådd en rekke av målene som ble satt, og virksomheten har vist sitt behov. Det forutsettes at senteret foretar tilpasninger i virksomheten som gjør det til en mer sentral aktør på den likestillingspolitiske arenaen, og at senteret leverer en skisse eller et forslag til hvordan arbeidet med å forebygge menns vold mot kvinner bør legges opp. Arbeidet med slik forebygging vil stå sentralt i 2006.

Også for 2005 vil effekten av tiltakene i Handlingsplan for likestilling i barnehagene; *Den gode barnehagen er en likestilt barnehage* bli vurdert.

Stortingsmelding om ensliges levekår

BFD har påbegynt et arbeid med sikte på en stortingsmelding om ensliges levekår. Meldingen skal, i tillegg til å presentere bred kunnskap om ensliges levekår og livskvalitet, også drøfte den økonomiske fordelingen mellom enslige og par/barnefamilier. Med enslig menes personer som lever alene uten barn og uten ektefelle/samboer. Etter planen skal meldingen legges fram høsten 2006.

Et første ledd i arbeidet er en utredning der formålet er å kartlegge mest mulig om ensliges situasjon. Statistisk sentralbyrå har fått i oppdrag å gjennomføre utredningen.

Likestillingsloven

Endringer i likestillingsloven

Forslag til endringer i likestillingsloven ble etter høring lagt frem for Stortinget 17. desember 2004. Forslaget ble vedtatt av Stortinget i mai 2005, jf. Innst.O.nr. 70 (2004-2005). Vi viser til nærmere omtale av endringer under Resultatrapport.

Som ledd i å tilpasse norsk lov til kvinnekonsensjonen, ble i tillegg ekteskapsloven endret ved en ny bestemmelse som understreker og synliggjør at et ekteskap skal inngås frivillig.

Videre har gjennomføringen av Europaparlaments- og rådsdirektiv 2002/73/EF (om gjennomføring av prinsippet om lik behandling av menn og kvinner når det gjelder adgang til arbeid, yrkesutdanning og forfremmelse samt arbeidsvil-

kår) medført flere endringer i likestillingsloven. Disse går bl.a. ut på et forbud mot bruk av gjeldelse overfor noen som har fremmet klage over brudd på loven eller som har gitt uttrykk for at slik klage kan bli fremmet. Det er vedtatt et forbud mot medvirkning til brudd på Likestillingsloven. Forbuds- og vernebestemmelsen i likestillingsloven vedrørende seksuell trakassering har blitt utvidet til også å omfatte trakassering på grunn av kjønn. Arbeidsgivers objektive erstatningsansvar har også blitt utvidet til å omfatte saker om brudd på forbudet mot seksuell trakassering og trakassering på grunn av kjønn. I tillegg har regelen om delt bevisbyrde i likestillingsloven blitt utvidet til også å gjelde utenfor arbeidslivet, samt i saker vedrørende seksuell eller annen trakassering på grunn av kjønn. Endringene trådte i kraft 1. juli 2005.

Aktivitetsplikten

Likestillingsloven fastslår at det skal arbeides aktivt, målrettet og planmessig for likestilling på alle samfunnsområder. Det kan konstateres at kunnskapen og forståelsen for plikten til å redegjøre for likestilling internt i virksomheten (redegjørelsesplikten) til en viss grad er økende, både i private og offentlige virksomheter. Det er likevel behov for kontroll og aktivt informasjonsarbeid i samarbeid mellom BFD, Likestillings- og diskrimineringsombudet og andre kontrollinstanser for å bedre på dette.

Aktivitetsplikten som pålegger offentlige myndigheter å fremme likestilling i det eksternt rettede arbeidet er ikke underlagt redegjørelsesplikt, jf. likestillingsloven § 1 a. Arbeidet med integrering av kjønns- og likestillingsperspektivet i arbeidet med statsbudsjettet er et ledd i oppfølgingen av aktivitetsplikten, jf. separat omtale.

Alle fylkesmannsembetene har rapportert om likestilling internt i virksomheten, til dels med utfyllende redegjørelse for statistikk.

Internasjonalt arbeid med likestilling mellom kjønnene

Med de store endringene som skjer i samfunnet knyttet til organisering av familielivet og forholdet mellom kjønnene, er både kunnskapsinnhenting og internasjonalt samarbeid nødvendig for å utforme en god politikk på disse feltene. Norge har mye å lære av internasjonalt samarbeid, samtidig som departementet opplever stor etterspørsel etter norske erfaringer med en aktiv familie- og likestillingspolitikk. Regjeringens mål om å sikre familiene valgfrihet gjennom gode familie-

politiske ordninger og tilrettelegging for høy yrkesaktivitet blant kvinner, vekker stor internasjonal interesse.

Departementet har på politisk og administrativt nivå utviklet et bredt internasjonalt kontaktnett, og har bl.a. utvekslet erfaringer med enkelt land som Japan, Kina, Singapore, Tyskland og Canada. Norge har etablert kontakter i Russland om styrking av kvinners situasjon i næringslivet og entreprenørskap, i forbindelse med statsministerens reise til Russland og møte med president Putin våren 2005. Kontakten med Russland utvikles videre i samarbeid med Nordisk Ministerråd i forbindelse med avslutningskonferansen om Women and Democracy som skal holdes i St. Petersburg høsten 2005. Barne- og familieministerens besøk i Kina våren 2005, skal følges opp med et sosialpolitisk seminar i Hainan høsten 2005 - i samarbeid med Kina og Sverige - for å markere unionsoppløsningen. Departementet har videre deltatt på flere seminarer/rundebord i Japan, bl.a. i forbindelse med EXPO, der temaene har vært likestilling mellom kjønnene, familiepolitikk, arbeidsliv, demografi og god samfunnsøkonomisk utvikling.

Departementet prioriterer fortsatt likestillings-samarbeidet med Nordisk ministerråd, EU/EØS, Europarådet og FN. I forbindelse med 100 års markeringen av unionsoppløsningen har flere norske ambassader (Frankrike, Tyskland, Spania) arrangert seminarer om norsk familie- og likestillingspolitikk, med deltakelse fra BFD. Pornofisering av det offentlige rom er et tema for nordisk samarbeid, og en undersøkelse om pornografiens eventuelle innflytelse på nordiske unges oppfatning og forståelse av kjønn fortsetter.

I forbindelse med de nye EØS-finansieringsordningene, har departementet valgt å videreføre arbeidet ovenfor Polen, Ungarn, Tsjekkia, Slovakia og landene i Baltikum.

Norge deltar i EUs handlingsprogram for likestilling mellom kvinner og menn. Tema for prosjekter som får støtte i 2005 er kjønn, sport og media, og Norge deltar i et prosjekt ledet av Island. Prosjektet vil kartlegge hvordan kvinnelige sportsutøvere blir fremstilt i mediene og har som mål å øke bevisstheten om kjønnsstereotyper i sporten for på den måten å skape forandring. Prosjektet om kvinner og eierskap, som ble finansiert av handlingsprogrammet for likestilling mellom kvinner og menn, ble avsluttet våren 2005. Et gjennomgående funn fra alle landene som deltok i prosjektet, er at kvinner opplever det som vanskeligere enn menn å få tilgang på startkapital.

Samliv

Fruktbarhetsutviklingen

Departementet har bidratt med midler til et arbeid i Statistisk sentralbyrå med å utvikle et modellapparat til overvåking av fruktbarhetsutviklingen. Utviklingen vil bygge på erfaringer fra prosjektet «Family policies, fertility trends and family changes in the Nordic countries», som inngår i Nordisk Ministerråds velferdsprogram. I dette prosjektet er det utviklet et felles modellapparat for å studere fruktbarhetsutviklingen i Danmark, Finland, Norge og Sverige på 1980 og 1990-tallet og de faktorer som har påvirket denne utviklingen. En første norsk versjon er utprøvd på data til og med 2003, men det gjenstår ennå noe arbeid før modellen kan tas i bruk i den løpende overvåkingen. Arbeidet vil fortsette utover høsten 2005 og det tas sikte på å dokumentere modellen og modellresultater basert på data til og med 2004 i løpet av 2005.

Lesbiske og homofiles levekår

Departementet har bevilget 100 000 kroner til Landsforeningen for lesbisk og homofil frigjøring (LLH) til evaluering av *Antidiskrimineringsprosjektet*. Evalueringen vil omfatte en beskrivelse av henvendelsene og hva som er gjort. Det vil bli vurdert om henvendelsene handler om diskriminering og om de faller inn under kompetanseområdet for det nye diskrimineringsombudet. Evalueringen skal etter planen ferdigstilles innen utgangen av 2005.

Departementet har gitt midler til ferdigstilling av et forskningsprosjekt om unge homofile og selvmord.

I 2004 tildelte departementet midler til en sammenstilling av rapportene fra de prosjektene som fikk midler til opplysnings- og informasjonsarbeid i kjølvannet av stortingsmelding nr. 25 (2000-2001) Levekår og livskvalitet for lesbiske og homofile i Noreg. Rapporten er nå ferdigstilt. Noen av prosjektene har vært av forholdsvis kortvarig karakter, andre, som filmene og rapportene, har lengre levetid og aktualitet, men alle sammen har på sitt vis formidlet ulike aspekter av det å være lesbisk, homofil, bifil eller transseksuell til ulike målgrupper. Forfatteren fremhever enkelte prosjekter som peker seg ut som særlig spennende, og med potensial for videreutvikling/utvidelse. Dette dreier seg bl.a. om et prosjekt som problematiserte /anskueliggjorde homofili gjennom «Teater i undervisningen», en form som viste seg som en god og engasjerende måte å sette tematikken på dagsorden. Et annet prosjekt som fremheves var en omfattende kampanje om respekt og toleranse overfor lesbiske og homofile på bygda og viste seg å være

svært vellykket. Rapport og dokumentarfilm om homofile med innvandrerbakgrunn fremheves også som et viktig prosjekt. Departementet vil vurdere hvordan rapporten skal benyttes.

Innsats mot tvangsgifte

Tvangsgifte er nærmere omtalt under kap.854 Tiltak i Barne- og ungdomsvernet.

Som en del av tiltaksplanen *Fornytt innsats mot tvangsekteskap* og som en oppfølging av Ot. prp. nr. 103 (2002-2003) Om endringer i lov 4.juli 1991 nr. 47 om ekteskap (ekteskapslova) m.m. ble forslag til endringer i ekteskapsloven og straffeprosessloven sendt på høring i juli 2005.

Etter norsk rett må partene som hovedregel ha fylt 18 år for å inngå ekteskap og begge parter må være tilstede under vigselen. I høringsnotatet foreslås det bl.a. at ekteskap inngått i utlandet, der en eller begge parter er under 18 år eller hvor ekteskapet er inngått ved stedfortreder, ikke skal anerkjennes i Norge dersom minst en av partene er norsk statsborger eller fast bosatt i Norge. Hensikten er å forhindre barneekteskap og tvangsekteskap. Det foreslås videre 16 år som absolutt nedre grense for når fylkesmannen kan innvilge dispensasjon fra 18-årskravet i ekteskapsloven. For å avhjelpe alvorlige negative konsekvenser ved manglende anerkjennelse av et ekteskap foreslås det en mulighet for etterfølgende anerkjennelse av ekteskapet dersom det foreligger sterke grunner.

Den som er blitt utsatt for tvangsekteskap kan i dag få kjent ekteskapet ugyldig av retten. For noen kan det imidlertid være mer ønskelig å oppløse ekteskapet ved skilsmisse. Det foreslås derfor at en part(eventuelt begge) som har vært usatt for tvangsekteskap skal få mulighet til direkte skilsmisse dersom de ønsker det. Parten(e) slipper da belastningen med en lang separasjonstid. Videre foreslås det endringer i straffeprosessloven slik at mulighetene til å fremme borgerlige rettskrav i en straffesak blir utvidet.

Stortinget vedtok på eget initiativ i 2003 (Dok. nr. 8:122(2002-2003) og Innst.O.nr. 132 (2002-2003)) at brudepar skal erklære lik rett til skilsmisse i forbindelse med inngåelse av ekteskap. Det har kommet reaksjoner fra flere hold, bl.a. katolikene med henblikk på å underskrive en slik erklæring. Som en følge av reaksjonene på lovendringen i ekteskapsloven, har familie-, kultur- og administrasjonskomiteen i Innst.O.nr. 17 bedt departementet om å se på andre formuleringer av intensjonen i erklæringsblanketten. I omtalte høringsnotatet foreslås det å endre erklæringsskjemaet slik at kommende ektefeller skal erklære at de respekte-

rer menn og kvinners like rettigheter etter norsk lov.

Forskning

Program for velferdsforskning har våren 2005 tildelt forskningsmidler til 24 nye prosjekter for perioden 2004-2008. Program for kjønnsforskning; kunnskap, grenser, endring, lyste våren 2005 ut midler til forskning om kjønnslikestilling i familiefæren. Fire prosjekter ble tildelt midler til forskning om kjønn og likestilling i familier, foreldreskap og samlivsrelasjoner.

Departementet har i 2005 bevilget midler til ulike prosjekter som vil belyse utviklingen på departementets ansvarsområder. Følgende prosjekter er under arbeid: betydningen av familie og barn for ansattes karrierer og lønn i norsk arbeidsliv, unge homofile og selvmord, ektefelledelt arbeidstid, det kjønnsdelte arbeidslivet og rekruttering av kvinner til norsk lokalpolitikk.

Mål og strategier

For 2006 prioriteres følgende mål:

Fokus på likestilling mellom kjønnene

Integrering av kjønns- og likestillingsperspektivet i statsbudsjettet og på politikk-områdene

Det vil bli arbeidet med å fremskaffe kunnskap om hvordan statsbudsjettet og de viktigste budsjettmessige prioriteringene og avveiningene på makronivå påvirker samfunnet i et kjønnsperspektiv. Likestillingsvedlegget til St.prp. nr. 1 for BFD vil bli brukt til å belyse statsbudsjettet og fordelingsvirkningene i et kjønnsperspektiv. Likestillingsvedlegget skal være et effektivt redskap for å øke forståelsen av hvordan statsbudsjettet påvirker kjønnslikestilling og medvirke til å heve kvaliteten av likestillingsvurdering på politikkområder som ikke i utgangspunktet har likestilling som mål. Departementet vil bidra til å sikre at personrettet statistikk som produseres ved SSB er kjønnsdelt, og at det foretas og publiseres likestillingsrelevante analyser. BFD vil støtte departementers arbeid med likestillingsvurdering på egne fagbudsjettområder.

Statssekretærutvalget for likestilling vil utarbeide en veileder som departementene kan legge til grunn for utformingen av omtalen i egne budsjettproposisjoner. For å vurdere nyorienteringen av arbeidet med kjønnsbudsjettering, og kvalitets-sikre det fortsatte arbeidet med likestillingsvurdering innenfor departementenes fagbudsjettområ-

der, vil departementet få gjennomført en ekstern evaluering over tre år, med forventet oppstart tidlig i 2006. Departementet ønsker med dette å vurdere omfang, kvalitet og nytteverdi i arbeidet med likestillingsvurdering og redegjørelse i budsjettproposisjonen.

Fylkesmannsembetenes tilsyn av status for likestilling

Departementet ser at det er behov for å gi fylkesmennene grunnleggende innføring i betydningen av aktivitetsplikten i likestillingsloven, forventninger departementet har til rapporteringen om oppfyllelse av denne, og generelt om kjønnsperspektiv og integreringsstrategien. Departementet vil gjennomføre et opplæringsstilbud overfor embetene.

Bredt internasjonalt samarbeid på familie- og likestillingsområdet ved deltakelse i internasjonale fora og program

EUs handlingsprogram for likestilling mellom kvinner og menn (2001-2005) vil bli utvidet med ett år, og departementet vil videreføre Norges deltakelse i programmet.

Departementet vil arbeide for at kjønnsperspektiv og likestilling skal gjennomsyre norsk innsats i FN og andre fora for internasjonalt arbeid.

Norge vil fortsatt delta aktivt i det nordiske og europeiske samarbeidet for integrering av kjønns- og likestillingsperspektiv i budsjettarbeidet. Europakommisjonen vurderer tiltak for integrering av kjønns- og likestillingsperspektiv i EU-budsjettet. Europarådet vil følge opp sin ekspertgrupperapport fra 2005 med anbefalinger til medlemslandene.

Norge er i 2006 formannskapsland for det nordiske samarbeidet, og på familie- og likestillingsområdet er det lagt opp til en rekke konferanser og tiltak. I februar vil det bli holdt en presentasjonskonferanse om det nordiske samarbeidsprogrammet for likestilling mellom kjønnene for perioden 2006-2010, vedtatt av de nordiske ministrene i mai 2005. Hovedtema i samarbeidet er «Kjønn og makt» og «Ungdom og kjønn». I mai vil det bli holdt en konferanse om ungdom og kjønn – påvirkning og medvirkning, i forbindelse med den årlige ministerkonferansen. I juni vil det bli holdt en konferanse om menn og likestilling i samarbeid med Nordisk institutt for kvinne- og kjønnsforskning (NIKK). Resultatene av det nordiske forskningsprosjektet «Pornofisering av det offentlige rom» vil bli presentert på en konferanse i september.

I forbindelse med det nordiske samarbeidet har det også utviklet seg et samarbeid med øvrige

regioner i nord, Nordvest Russland og Østersjøregionen. Departementet vil fortsette arbeidet med å fremme utvikling og gode samarbeidsrelasjonen i det nordlige Europa.

Europarådet har nå 46 medlemsland. Europarådets 3. toppmøte 17. mai 2005 kom med klare føringer på likestillingsområdet. Europarådet vil ha en viktig rolle i årene fremover i forhold til likestilling og menneskerettigheter. Prioriterte områder er bl.a. standarder og mekanismer for implementering av likestilling, øking av kvinners deltakelse i besluttede organer og kvinners deltakelse i konfliktforebygging. I juni 2006 vil Sverige arrangere Europarådets 6. likestillingsministermøte. Tema for møtet vil være likestilling i et menneskerettighetsperspektiv og integrering av kjønns- og likestillingsperspektiv i budsjettarbeidet.

I mai 2006 vil Portugal arrangere Europarådets 28. familieministerkonferanse med tittel «Changes in parenting: Children today, parents tomorrow». Departementet vil fortsette sin deltakelse i ekspertkomiteen for barn og familier i Europarådet, jf. Resultatrapport.

Departementet vil arbeide videre med å følge opp EØS finansieringsordningene i 2006, men prioriterer engasjement i forhold til følgende hovedsamarbeidsland; Polen, landene i Baltikum, Slovakia, Tsjekkia og Ungarn. Det er individuelle etater, frivillige organisasjoner og kommuner/fylkeskommuner som er prosjektpartnere.

BFD vil fortsatt delta som observatør i EU-kommisjonens rådgivende komité for likestilling. Norge viderefører sin deltakelse i EU-programmet Daphne II (2004-2008). Departementet er også medlem av EFTAs arbeidsgruppe for familie- og likestilling. Norge vil fortsette å holde en høy profil i FN-fora der kvinnespørsmål står på dagsorden.

En tidsriktig forvaltning på alle nivåer for å fremme likestilling mellom kjønnene

Etablere et felles håndhevingsapparat mot diskriminering

Departementet vil ha en tett oppfølging av det nye Likestillings- og diskrimineringsombudet i det første virksomhetsåret, og bistå i fullføringen av etableringen, jf. kap. 849 Likestillings- og diskrimineringsombudet.

Økt bevissthet blant menn om menns rolle i likestillingen

Det er fortsatt en vesentlig oppgave å formulere og vinkle en likestillingspolitikk og en retorikk som gjør det riktig og nødvendig for menn å delta i likestillingsarbeidet. Barn bør få anledning til å møte

begge kjønn også i den offentlige delen av oppveksten, og andelen menn som arbeider i skole og barnehage bør derfor økes. Departementet vil i samråd med ulike parter i dette arbeidet bidra til økt bevissthet om menns betydning for å oppnå likestilling.

Også for 2006 vil effekten av tiltakene i *Handlingsplan for likestilling i barnehagene; Den gode barnehagen er en likestilt barnehage* bli vurdert.

Stimulere til nettverksbygging, holdnings- skapende virksomhet og forebygging av vold

Likestillingscenterets initiativ i 2005, i samråd med departementet, om å utmeisle et strategidokument som kan gi grunnlag for en mannspolitikk vil bli fulgt opp i 2006.

Et viktig initiativ er å få mannlige politikere til å være aktive i likestillingsdebatten og selv ta likestillingsinitiativ for å vise at dette er noe som angår menn også. Gjennom bl.a. en konferanse der menn og likestilling som prioritert område i det nordiske samarbeidet skal oppsummeres, vil mannlige politikere bli invitert og utfordret.

Et vesentlig hinder for å oppnå likestilling er menns vold mot kvinner. Det er nødvendig å sette fokus på hvordan denne volden kan forebygges, og departementet vil prioritere dette i 2006 på grunnlag av et forarbeid gjort av ressurscenter for menn, REFORM.

Det er viktig med fortsatt fokus på hvordan jenter og gutter blir møtt av voksne ansatte i det offentlige rom, og det kulturtilbudet som gis. Departementet vil derfor følge opp *Handlingsplanen for likestilling i barnehagen; Den gode barnehagen er en likestilt barnehage*, herunder å få flere menn til å arbeide i barnehagene. Se mer om dette under kap. 856 Barnehager.

Endelig er det en stor utfordring å kunne trekke menn med minoritetsbakgrunn med i arbeidet, det vil derfor bli tatt kontakt med organisasjonene i innvandrer miljøet.

Departementet vil vurdere finansieringsformen av REFORM i forbindelse med avklaring av senterets fremtidige virksomhet. Departementet vil opprettholde støtte inntil slik finansiering er avklart, slik at senteret kan videreutvikle sitt arbeid som likestillingsaktør.

Det er nødvendig med et langsiktig arbeid for å få økt forskning på menn i et kjønnsperspektiv, bl.a. gjennom departementets kontakt med Norges forskningsråd.

Fokus på inntektsfordeling mellom kvinner og menn

Pådriver for å få partene i arbeidslivet og ansvarlige myndigheter til å;

- stimulere til mindre kjønnsstereotype yrkesvalg
- fortsatt arbeide for likelønn

Departementet vil samarbeide opp mot offentlige instanser og partene i arbeidslivet ved å være pådriver for og diskusjonspartner for en politikk som kan gi resultater på feltet. Dette vil bl.a. skje gjennom arbeid for å motvirke stereotype utdannings- og yrkesvalg som sementerer ulik lønn.

Større likhet i kvinners og menns råderett over økonomiske ressurser

Departementet vil bidra til kunnskapsinnhenting og spredning av denne kunnskapen som kan bidra til påvirkning i spørsmål omkring reformer og tiltak som kan ha konsekvenser i fordelingen av samfunnets økonomiske ressurser mellom kjønnene.

Bredt kunnskapsgrunnlag for familie- og likestillingspolitikken

Finansiering av forskningsprogram og – prosjekter

Departementet viderefører støtten til Program for velferdsforskning og til *Program for kjønnsforskning; kunnskap, grenser, endring*. Mange av prosjektene, som har en flerårig tidsramme, er viktige for departementets kunnskapsgrunnlag for videre politikkutforming.

Det vil videre bli lagt vekt på forskning som ser på virkningene og konsekvenser av tiltakene på det familie- og likestillingspolitiske området. Forskning på samvær og økonomi i delte familier fortsetter i 2006.

Departementet vil støtte en norsk intervjuundersøkelse som del av det internasjonale samarbeidsprogrammet «Generation and Gender Programme» (GGP) og videreføring av «Livsløp, aldring og generasjon» (LAG). Til sammen vil de to studiene ta for seg forutsetningene for en bærekraftig velferdspolitik i et aldrende samfunn og gi unike data om atferd og familierelasjoner blant personer i alle stadier av livsløpet. Sentrale temaer er fruktbarhet, pardannelser (og brudd), yrkesdelta- telse og barneomsorg, forholdet mellom generasjonene, økonomiske overføringer, pensjonsatferd, helse og helseatferd, livskvalitet med mer.

Informasjonstiltak

Departementet vil gjennom en rekke fora spre kunnskap ved å holde foredrag, delta på møter/seminarer og distribuere informasjonsmateriell om familie- og likestillingspolitikken.

Departementet vil prioritere å informere underliggende etater og aktuelle frivillige organisasjoner/institusjoner om EØS-finansieringsordningene og oppfordre disse til å bidra til at det kommer i stand relevante prosjekter i samarbeid med og etter initiativ fra mottakerlandene (de nye EU landene).

Likebehandling og respekt for lesbiske og homofile

Støtte til organisasjonsvirksomhet

Det er fortsatt nødvendig med målrettet innsats for å skape holdningsendringer til lesbiske og homofile i Norge. Det er videre behov for å bedre levekårene og livskvaliteten for lesbiske og homofile.

I arbeidet for å hindre diskriminering, fremme likebehandling og respekt for homofile og lesbiske i samfunnet videreføres driftstilskuddet til Landsforeningen for lesbisk og homofil frigjøring (LLH) og til bladet Blikk.

For LLH forutsettes det at midlene bl.a. benyttes til rettighetsarbeid, organisasjonsutvikling og

informasjonsarbeid. Ungdom skal prioriteres og det regionale hensynet skal ivaretas.

Departementet avventer evalueringen av Antidiskrimineringsprosjektet (jf. Tilstandsvurdering). Evalueringen kan bli et viktig bidrag for å vurdere eventuell ytterligere innsats på homopolitikkens område.

Departementet skal vurdere hvordan sammenstillingen av rapportene fra prosjekter som fikk midler i kjølvannet av stortingsmelding nr. 25 (2000-2001) skal benyttes (jf. Tilstandsvurdering).

For Blikk forutsettes det at driftsmidlene bl.a. benyttes til å ivareta oppgaven som kunnskaps- og informasjonsformidler.

Sikker fastsetting av farskap etter barneloven

Dekke kostnadene ved DNA-analyser rekvirert av domstolene og fylkestyngdekantorene

Rutinemessig bruk av DNA-analyser i farskapsaker hvor det etter barneloven kan pålegges blodprøver videreføres. Departementet dekker kostnadene ved DNA-analyser i farskapsaker som er rekvirert av domstolene og fylkestyngdekantorene. Departementet vil følge med i utviklingen i antall farskapsaker som en følge av endring i barneloven kap. 2 om farskap, jf. Resultatrapport.

Oversikt over delmål og resultatmål for kap. 846 Familie- og likestillingspolitisk forskning, opplysningsarbeid mv.

Delmål	Resultatmål
Fokus på likestilling mellom kjønnene	Integrering av kjønns- og likestillingsperspektivet i statsbudsjettet og på politikkområdene Fylkesmannsembetenes tilsyn av status for likestilling
En tidsriktig forvaltning på alle nivåer for å fremme likestilling mellom kjønnene	Bredt internasjonalt samarbeid på familie- og likestillingsområdet ved deltakelse i internasjonale fora og program
Økt bevissthet blant menn om menns rolle i likestillingen	Etablere et felles håndhevingsapparat mot diskriminering
Fokus på inntektsfordeling mellom kvinner og menn	Stimulere til nettverksbygging, holdningsskapende virksomhet og forebygging av vold Pådriver for å få partene i arbeidslivet og ansvarlige myndigheter til å: – stimulere til mindre kjønnsstereotype yrkesvalg – fortsatt arbeide for likelønn

Delmål	Resultatmål
Bredt kunnskapsgrunnlag for familie- og likestillingspolitikken	Større likhet i kvinners og menns råderett over økonomiske ressurser Finansiering av forskningsprogram og –prosjekter
Likebehandling og respekt for lesbiske og homofile	Informasjonstiltak Støtte til organisasjonsvirksomhet
Sikker fastsetting av farskap etter barneloven	Dekke kostnadene ved DNA-analyser rekvirert av domstolene og fylkestyrgdekontorene

Nærmere om budsjettforslaget

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan nyttes under post 50

Forsknings- og utviklingsmidlene på denne posten nyttes i hovedsak til finansiering av større og mindre enkeltprosjekter av særlig betydning for områdene familie og likestilling.

I tillegg nyttes midler på posten til informasjon og erfaringsformidling som ledd i gjennomføringen av de mål departementet har satt for arbeidet på familie- og likestillingsområdet. Dette gjelder bl.a. informasjon om foreldres og barns rettigheter og informasjon om endringer i regelverket ellers på familie- og likestillingsområdet.

500 000 kroner er omdisponert til post 50, jf. omtale under post 50.

Fra 1. januar 2006 blir det innført nettoordning for budsjettering og regnskapsføring av merverdiavgift i statsforvaltningen. Posten er redusert som følge av dette.

Post 22 Refusjon av utgifter til DNA-analyser, overslagbevilgning

Rettsmedisinsk institutt ved Universitetet i Oslo utfører alle DNA-analyser som rekvireres av domstolene eller av fylkestyrgdekontorene ved fastsetting av farskap, og departementet refunderer utgifter dette medfører. Utgiftene til DNA-analyser følger automatisk barnelovens regelverk om fastsetting og endring av farskap.

Fra 1. januar 2006 blir det innført nettoordning for budsjettering og regnskapsføring av merverdiavgift i statsforvaltningen. Posten er redusert som følge av dette.

Post 50 Forskning, kan nyttes under post 21 og kap. 844, post 21

Av midlene nyttes 6,5 mill. kroner til tilskudd til *Program for velferdsforskning* (1999-2008) og *Pro-*

gram for kjønnsforskning – kunnskap, grenser, endring (2001-2007) under Norges forskningsråd.

Det er overført 3 mill. kroner til kap. 856 Barnehager post 51 Forskning.

Posten er styrket med 500 000 kroner. I tillegg er det overført 500 000 kroner fra post 21. Midlene skal nyttes til å støtte en norsk intervjuundersøkelse som del av det internasjonale samarbeidsprogrammet *Generation and Gender Programme* (GGP) og videreføring av *Livsløp, aldring og generasjon* (LAG).

Post 70 Tilskudd

Mål

Posten nyttes primært til driftsstøtte til de frivillige organisasjonene som arbeider på familie- og likestillingsområdet, inklusive driftsstøtte til mannsenteret REFORM. Målet med tilskuddsordningen er å sørge for et mangfoldig organisasjonsliv på det familie- og likestillingspolitiske området. Mangfoldet skal bidra til debatt og oppmerksomhet om familie- og likestillingspolitiske tema. Tilskuddsordningen skal bidra til å utvikle demokratiet og være med på å gjøre de frivillige organisasjonene til et alternativ og supplement til det offentlige familie- og likestillingsarbeidet.

Tiltak rettet mot menns roller, implementering av handlingsplaner fra FNs kvinnekonferanser og andre internasjonale planer og programmer vil være sentrale. Bladet BLIKK finansieres over post 70.

Tilskuddskriterier

Det gis tilskudd til drift til frivillige organisasjoner som arbeider med familie- og likestillingspolitikk. Midlene lyses ut, og tildeling foretas en gang i året på grunnlag av søknad. Tildelingen foretas av Bufdir etter retningslinjer fastsatt av departementet. Frivillige organisasjoner som har klare familie- eller likestillingspolitiske mål og som dokumenterer dette med vedtekter, målsettinger og planer kan søke om driftsstøtte. Organisasjoner som mot-

tar, eller er berettiget til annen statlig driftsstøtte, kan ikke gis driftsstøtte. Tilskuddet differensieres etter dokumentert medlemstall. Størrelsen og fordelingen av tilskuddet vil være knyttet til størrelsen på organisasjonene og hvor mange organisasjoner som er støtteberettiget.

Organisasjoner som ikke er berettiget til driftsstøtte, kan søke om støtte til tiltak som er i tråd med formålet for tilskuddsordningen. Paraplyorganisasjoner, nasjonale organisasjoners kvinneutvalg, andre liknende underutvalg på lokalt nivå og lokal lag av landsomfattende organisasjoner gis ikke støtte. Organisasjonene som har mottatt støtte tidligere må rapportere om bruken av midlene, jf. Oppfølging og kontroll.

Oppfølging og kontroll

Tilskuddsmottaker som har mottatt denne type støtte tidligere, må sende inn revisorbekreftet regnskap mv., senest sammen med ny søknad om støtte. Rapporten må vise at midlene er brukt i tråd med vilkårene for tildeling. Ny tildeling vil kunne bli nedkortet tilsvarende om tildelte midler er brukt i strid med vilkårene og/eller ikke er tilstrekkelig dokumentert. Det vil ikke bli foretatt ny tildeling før rapport og regnskap foreligger.

Rapport 2004

Jf. Resultatrapport.

Budsjettforslag 2006

Posten videreføres nominelt fra 2005.

Post 71 Særlige familiepolitiske tiltak

Bevilgningen nyttes til driftstilskudd til Aleneforeldreforeningen (AFFO), Foreningen 2 Foreldre (F2F) og Vi som har et barn for lite. Tilskuddet fordeles til de tre organisasjonene etter medlemstall.

Mål, tildelingskriterier og oppfølging og kontroll av tilskuddene samsvarer med øvrige tilskudd til frivillige organisasjoner som arbeider på familie- og likestillingsområdet, jf. omtale under post 70 Tilskudd.

Rapport 2004

Jf. Resultatrapport.

Budsjettforslag 2006

Posten videreføres nominelt fra 2005.

Post 72 Tiltak for lesbiske og homofile

Posten vil bli nyttet til driftsstøtte til Landsforeningen for lesbisk og homofil frigjøring (LLH). Posten videreføres nominelt fra 2005.

Post 79 Tilskudd til internasjonalt familie- og likestillingsarbeid, kan overføres

Målet med bevilgningen er å stimulere til internasjonalt samarbeid for likestilling mellom kvinner og menn. Posten benyttes i 2006 til ett års forlengelse av EUs handlingsprogram for likestilling mellom kvinner og menn, som var planlagt avsluttet i 2005. Bidragene til deltakelsen i EUs ulike programmer fastsettes etter fordelingsnøkkelen som er nedfelt i EØS-avtalen.

Departementet følger opp virksomheten i EUs handlingsprogram for likestilling gjennom deltakelse i egen programkomité. Midlene til prosjekter under programmet utlyses en gang i året med en åpen utlysning for de frivillige organisasjonene og en lukket utlysning begrenset til offentlige myndigheter. Prosjektsøknadene behandles i EU-kommisjonen og legges frem for vedtak i programkomiteen.

Norge ved Likestillingssenteret har søkt om prosjektmidler for 2006. Samarbeidsprosjektet vil gi økt internasjonal kunnskap om menn som omsorgspersoner og betingelser for bedre balanse mellom arbeidsliv og familie. Bevilgningen dekker egenandelen på 20 prosent.

EU-kommisjonen har lagt frem forslag om at handlingsprogrammet for likestilling inngår i rammeprogrammet PROGRESS for sysselsetting og sosial solidaritet fra 2007.

Posten er noe styrket.

Kap. 847 Likestillingscenteret

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap	Saldert	Forslag
		2004	budsjett 2005	
50	Basisbevilgning	6 002	6 214	
	Sum kap 847	6 002	6 214	

Likestillingssenteret inngår fra 1. januar 2006 i nytt felles håndhevingsapparat mot diskriminering, jf. omtale under kap. 849 Likestillings- og diskrimineringsombudet.

Resultatrapport 2004

Rapporteringen tar utgangspunkt i de resultatmål som ble presentert i St.prp. nr. 1 (2003-2004).

Arbeide for å rette opp ubalansen mellom kvinner og menn gjennom å:

- avdekke skjevheter og påvirke strukturendringer
- sørge for at interessen for og kunnskapen om likestilling øker

I 2004 har satsingsfeltene til Likestillingssenteret vært: vold i et likestillingsperspektiv, prostitusjon og trafficking (handel med kvinner og barn), ungdom, oppvekst og sosialisering, familie, livsfase og likestillingspolitikk, etniske minoriteter og likestilling, økonomi og velferdsgoder i et likestillingsperspektiv, kvinner i beslutningsprosesser og internasjonalt likestillingsarbeid.

Senteret har vært synlig i media, satt likestilling på dagsorden, hatt nært samarbeid med organisasjoner, informert publikum og vært en møteplass. Slik det skal ifølge sitt mandat. I 2004 lånte Likestillingssenteret ut lokalene sine til 95 møter for diverse organisasjoner som jobber med likestillingsrelaterte saker. Senteret har i 2004 publisert 1 341 artikler på sine nettsider, holdt 73 foredrag, avgitt 12 høringsuttalelser, avviklet 29 arrangementer/konferanser, publisert seks kronikker i avisene og det var 825 treff på nettsidene.

I 2004 har Likestillingssenteret videreutviklet sin forumsfunksjon. Senteret skal være en aktiv pådriver for likestilling og en møteplass for meningsutveksling. Senteret har hatt en innholdsrik møteserie med en rekke faglunsjer med foredrag og diskusjoner, workshops og nettverksbygging. Når det gjelder internasjonalt arbeid, samarbeider senteret bl.a. med Nordisk Ministerråd, EU og FN.

Likestillingssenteret bruker mye tid på å formidle statistikk og informasjon til de som er interesserte og som henvender seg direkte til senteret – i tillegg til henvendelser om litteratur, handlingsplaner for likestilling i fylker og kommuner, foredrag og besøk fra utlandet.

I 2004 har også større informasjonsspredning stått på dagsorden. Bl.a. gjennom en omstrukturering av Likestillingssenterets nettsted. Bruken av nettstedet har økt betraktelig med innføring av nye

nettsider - en økning på 170 prosent på antall sider som blir lest på nettstedet fra 2003 til 2004. Antall unike brukere per dag har økt med 64 prosent. Likestillingssenteret drifter i alt fire nettsteder: www.likestilling.no, www.umag.no, www.genderpaygap.no og www.kampanjen.org.

Vold i et likestillingsperspektiv

Vold mot kvinner er et av de største samfunnsproblemene i Norge i dag. Vold mot kvinner er et kraftig uttrykk for undertrykking av kvinner. Vold begrenser mange kvinners muligheter til makt og innflytelse over sin egen hverdag og har derfor lenge vært et prioritert innsatsområde for senteret.

Likestillingssenteret har koordinert og informert i forhold til EUs DAPHNE-program for prosjekter mot vold mot kvinner og barn. Dette ansvaret var i 2004 overført til senteret fra BFD. Det har vært avholdt flere informasjonsmøter med aktuelle organisasjoner. Likestillingssenteret har også vært prosjektleder i et DAPHNE-prosjekt med tittel «Service-provision for minority women subject to victimation by repeat perpetrators», et prosjekt i samarbeid med Danmark, Island og Tyskland.

Vold mot kvinner har også vært et sentralt tema i relasjon til menn og makt. Utover generell informasjonsvirksomhet om volden menn utøver i hjemmene, har senteret i dette arbeidet forsterket sitt samarbeid med Alternativ til Vold. REFORM – ressurscenter for menn - er en annen viktig samarbeidspartner. I Likestillingsbarometeret 2004 er det et nytt kapittel med tittel Likestilling i hjemmet, hvor vold i nære relasjoner er omtalt.

Prostitusjon og trafficking (handel med kvinner og barn)

Internasjonal handel med kvinner og barn for seksuell utnyttelse og prostitusjon er et økende problem, også i Norge. Etterspørsel etter seksuelle tjenester bidrar til å legge grunnlaget for slik menneskehandel. Likestillingssenteret har derfor vært opptatt av at arbeidet mot handel med kvinner må sees i sammenheng med arbeidet mot prostitusjon.

På dette feltet har senteret også et nettverks-samarbeid med blant andre FOKUS, JURK, Kvinnefronten, Tana kommune og Krisesentersekretariatet. Nettverket arrangerte i 2004 flere møter med internasjonal ekspertise på feltet.

Ungdom, oppvekst og sosialisering

Ungdom er en viktig målgruppe i Likestillingssenterets arbeid, med fokus på de unges holdninger til likestilling, og å få etablert et engasjement hos

ungdom for likestilling. I 2004 lanserte Likestillingssenteret en håndbok med elevoppgaver og forslag til diskusjoner for lærere om ungdom, kjønn og likestilling. Undervisningsmateriellet omfatter også en DVD med filmklipp fra diverse nordiske ungdomsfilmer. Likestillingssenteret har tilbudt lærerne gratis kurs i å bruke materialet. Det har vært avholdt kurs i flere byer. Håndboken er laget i samarbeid med Læringssenteret og Utdannings- og forskningsdepartementet.

Likestillingssenteret arrangerte i 2004 reklamekonkurranse i samarbeid med studentene ved Westerdals reklameskole i Oslo. Konkurransen bidrar til å sette fokus på kjønnsstereotyper i reklame, motvirke tradisjonelle holdninger til kjønnene, og til bevisstgjøring av de kommende reklameskaperne. På oppdrag fra Likestillingssenteret utarbeidet en gruppe studenter fra Prosjektforum ved Universitetet i Oslo en rapport om kjønnsdelte utdanningsvalg, hvilke konsekvenser det får for den enkelte og for samfunnet, og hva som bør gjøres.

Familie, livsfase og likestillingspolitikk

Senteret har særlig gjennom nettverksbygging og deltakelse i ulike fora satt familie, livsfase og likestillingspolitikk på dagsorden. Foredragene har særlig vært konsentrert om mannsrollen, menns situasjon i arbeidslivet og menn som fedre. I 2004 har fokuset vært rettet mot menns rettigheter til foreldrepermisjon. Likestillingssenteret har på bakgrunn av bl.a. erfaringer fra Island, foreslått at foreldrepermisjonen bør deles i tre: fire måneder til mor, fire måneder til far og fire måneder som kan deles.

På oppdrag fra Likestillingssenteret har en gruppe studenter fra Prosjektforum ved Universitetet i Oslo laget en rapport med tittelen «Engasjement Mann». Rapporten beskriver et utvalg menns forståelse av likestilling og inneholder anbefalinger til hvordan Likestillingssenteret kan bidra til å øke likestillingsengasjementet blant menn.

Etniske minoriteter og likestilling

Likestillingssenteret er partner i et NorFa-prosjekt som tar utgangspunkt i et stort krisesenter i hvert partnerland. Her skal en undersøke hvordan voldsutsatte og utvisningstruede minoritetskvinner blir møtt på sentrene i Danmark, Sverige og Norge. Målet er å avdekke hvilke behov disse kvinnene har.

Gjennom det flernasjonale samarbeidsprosjektet «Service provision and policy making for ethnic minority women victimised by repeat perpetrators»

under EU-programmet DAPHNE, har Likestillingssenteret satt fokus på kvinner med etnisk minoritetsbakgrunn, som utsettes for vold i hjemmet etter giftemål eller annet nært forhold til menn av etnisk norsk, dansk, tysk eller islandsk opprinnelse. Prosjektets siktemål er å identifisere kvinnes behov i møtet med krisesentrene, utlendingsmyndigheter og helsetjenester.

Økonomi og velferdsgoder i et likestillingsperspektiv

Likestillingssenteret uttalte seg i 2004 kritisk til Pensjonskommisjonens forslag til modernisert folketrygd.

Likestillingssenteret tok initiativ til kampanjen «Fordi vi fortjener det», en tverrpolitisk kampanje for å sikre at reformen må ta hensyn til likestillingspolitiske mål. Kampanjen fikk bred støtte.

Kvinner og beslutningsprosesser

Likestillingsbarometeret ble lansert for femte året på rad i november 2004, og fikk også denne gangen mye oppmerksomhet i mediene. Nytt av året var kapittelet «Likestilling i hjemmet» med bl.a. fokus på vold i nære relasjoner. Barometeret «måler trykket» på likestilling også innen stat og styring, kommune, næringsliv, arbeidsliv, forskning og utdanning. Barometeret formidler statistikk og gode eksempler til nytte for mange ulike grupper.

Internasjonalt likestillingsarbeid

Likestillingssenteret arrangerer hvert år i samarbeid med FOKUS og BFD Beijing+5- milepælkonferanse for NGOene og norske myndigheter. Dette er et forum som gir mulighet for NGOene å rapportere tilbake til myndighetene som ledd i den nasjonale oppfølging av plattformen fra kvinnekongressen i Beijing i 1995. Temaet i 2004 var Norges innrapportering til CEDAW (FNs kvinnekommisjon) samt kvinners rolle i konfliktløsning og fredsbygging.

Likestillingssenteret har i 2004 sammen med FOKUS og flere av dets tilskuttede organisasjoner utarbeidet en alternativ rapport til CEDAW.

Likestillingssenteret har vært en pådriver for at FN's Kvinnekonvensjon skulle inkorporeres i menneskerettsloven, ut fra hensynet til at FN's seks konvensjoner må ha samme status i norsk lovgivning.

Likestillingssenteret deltok videre i departementets dialogforum for departementer og etater som er berørt av forslaget om opprettelsen av et

felles håndhevingsapparat for likestilling og mot diskriminering, jf. Ot.prp. nr. 34 (2004-2005) Om lov om Likestillings- og diskrimineringsombudet

og Likestillings- og diskrimineringsnemnda (diskrimineringsombudsloven).

Kap. 848 Likestillingsombudet (jf. kap. 3848)

Post	Betegnelse	(i 1 000 kr)		
		Regnskap 2004	Saldert budsjett 2005	Forslag 2006
01	Driftsutgifter for Likestillingsombudet	6 726	6 754	
21	Driftsutgifter for Klagenemnda for likestilling		325	
	Sum kap 848	6 726	7 079	

Likestillingsombudet inngår fra 1. januar 2006 i nytt felles håndhevingsapparat mot diskriminering, jf. omtale under kap. 849 Likestillings- og diskrimineringsombudet.

Resultatrapport 2004

Rapporteringen tar utgangspunkt i de resultatmål som ble presentert i St.prp. nr. 1 (2003-2004).

Håndheve likestillingsloven på en korrekt og effektiv måte

I 2004 ble det registrert 517 nye saker hos Likestillingsombudet. Dette er en økning fra 476 saker i 2003. I perioden 2000-2004 er antallet innkomne saker økt til det dobbelte. I tillegg kommer 335 kontroller av redegjørelser for likestilling.

Tabell 7.7 Fordeling av skriftlige saker hos Likestillingsombudet 2000-2004

	2000	2001	2002	2003	2004
Enkelt saker	207	270	350	390	440
Saker oversendt Forbrukerombudet	16	20	28	11	18
Høringssaker	33	47	44	75	59
Totalt	256	337	422	476	517

I 2004 kom litt under 30 prosent av klagen fra menn, 50 prosent fra kvinner, seks prosent fra organisasjoner, mens Likestillingsombudet tok opp 15 prosent av sakene på eget initiativ.

Mange av enkeltsakene, 333 saker, gjelder spørsmål om forskjellsbehandling knyttet til likestillingslovens generalklausul, § 3. Denne bestemmelsen fastsetter et generelt forbud mot forskjellsbehandling på grunn av kjønn, og sakene er derfor av svært ulik karakter. Antallet enkeltsaker etter § 3 var 265 i 2003. Blant sakene etter likestillingslovens § 3 dominerer saker vedrørende graviditet og fødselspermisjoner.

De øvrige enkeltsakene gjelder stort sett forhold knyttet til arbeidslivet, ansettelsesforhold

eller likelønn. Likestillingsombudet behandlet 26 saker om stillingsutlysning, 53 saker om tilsetninger og 22 saker om likelønn i 2004.

I 2004 har Ombudet kontrollert i alt 335 redegjørelser for likestilling (redegjørelser avgitt for året 2003), jf. likestillingsloven § 1 a. 175 av disse er private, de resterende er offentlige virksomheter (departementer, underliggende etater, statsforetak og kommuner). Virksomhetene er valgt ut etter størrelse. Resultatene viser at 50 prosent av virksomhetene i det offentlige oppfyller likestillingslovens krav, mens tilsvarende tall for de private virksomhetene er 30 prosent.

Bidra til å utvikle likestillingsretten

Nasjonalt

Likestillingsombudets rolle som høringsinstans anses som viktig i utviklingen av likestillingsretten. Som nevnt ovenfor mottok Ombudet 59 hørings saker i 2004. Det ble gitt høringsuttalelser i 21 av disse sakene.

Mange av hørings sakene var svært viktige, både i forhold til likestillingsjuss og likestilling mellom kvinner og menn generelt. Ombudet uttalte seg bl.a. om endringer i likestillingsloven, håndhevingen av arbeidsmiljølovens likebehandlingsregler, kvinnevoldsutvalgets innstilling, modernisert folketrygd, ny arbeidslivslov, endringer i fødselspengereglene og endringer i barneha geloven.

I tillegg til de hørings sakene som er nevnt foran er det verdt å trekke fram saken om foreldre ansvar som ble tatt opp av Foreningen 2 Foreldre, som et eksempel på en viktig prinsipiell sak. Like stillingsombudet kom til at barnelovens regler om foreldre ansvar er i strid med likestillingsloven, og ba BFD ta initiativ til å endre reglene slik at foreldre, uavhengig av sivil status, får foreldre ansvar automatisk. Departementet har påklaget Ombu dets avgjørelse og vedtak fra Klagenemnda for like stilling kan ventes i løpet av våren/sommeren 2005.

Kvinnelige skihopperes kamp for like mulighe ter til å drive sin idrett var den saken som fikk over legent mest oppmerksomhet i 2004. Saken var ikke spesielt vanskelig juridisk sett, men viste på en svært illustrerende måte at likestilling ikke er noe man kan ta for gitt på alle områder, men tvert imot er noe man stadig må kjempe hardt for å vinne gjennomslag for.

Av vedtakene fra Klagenemnda for likestilling er det særlig grunn til å trekke fram sak 1/2004 der nemnda nedla forbud mot kjønns spesifikke forsikringspremier. Dette var et særdeles viktig vedtak, men det gjenstår fortsatt å se om vedtaket blir gjennomført i praksis. Forsikringsbransjen fikk en frist på to år til å implementere kjønnsnøytrale premier, men ba i desember 2004 om utsatt frist. Klagenemnda har avvist begjæringen om utsatt iverksettelse i vedtak av 4. mai 2005.

Internasjonalt

Det internasjonale samarbeidet er viktig for å kunne utvikle likestillingsretten i samsvar med Norges internasjonale forpliktelser. Det viktigste er likevel at Likestillingsombudet på denne måten

bidrar til at kvinners menneskerettigheter ivaretas på en bedre måte internasjonalt. Ombudet holdt innlegg på likestillingskonferanser i Mexico, Slova kia og Japan i 2004.

Likestillingsombudet deltok på det årlige nor diske ombudsmøtet som ble holdt i København. Disse møtene er viktige for utveksling av erfaringer og synspunkter mellom land med relativt like problemstillinger og kultur. I tillegg er det viktig for det norske ombudet å få anledning til å disku tere rettsutviklingen innenfor EU, selv om Likestil lingsombudet er medlem av EUs Advisory Commi tee on Equal Opportunities for Women and Men og får informasjon om utviklingen innenfor EU gjen nom dette vervet.

Likestillingsombudet mottok 12 internasjonale delegasjoner i 2004, bl.a. fra FN, EU, Sverige, Kenya, Japan, Kina, Vietnam, Iran og Bangladesh.

Informere om likestillingsloven og Likestillings ombudets oppgaver

Informasjonsarbeidet har vært noe lavere priori tert i 2004 enn i tidligere år, på grunn av omfat tende arbeid med aktivitets- og redegjørelsesplik ten. Likestillingsombudets nettsider har vært den viktigste informasjonskanalen, og har i 2004 blitt ukentlig oppdatert med nyheter fra Ombudets arbeid. Likestillingsombudet har jevnlig kontakt med de fleste riksdekkende medier, og mange har ukentlig bedt om innsyn i saksdokumenter. Ombu det ga 236 intervjuer/kommentarer til media i 2004.

I 2004 skrev Ombudet 12 artikler, kronikker og innlegg som ble trykket i dagspresse og fagtids skrift. Nytt av året var Ombudets artikkelserie i Tidsskrift for Kritisk Juss (4 artikler).

Likestillingsombudet holdt 43 foredrag i 2004. Etterspørselen etter foredrag er størst fra fagfore ninger og ulike organisasjoner.

Likestillingsombudet har gitt ut følgende trykte publikasjoner; årsmelding for 2003 på norsk og engelsk, faktaark om rettigheter ved fødselspermisjon (lønn) og faktaark om rettig heter ved fødselspermisjon (tilbakekomst/ omorganisering).

Likestillingsombudet deltok i departementets dialogforum for departementer og etater som er berørt av forslaget om opprettelsen av felles hånd hevingsapparat for likestilling og mot diskrimine ring, jf. Ot.prp. nr. 34 (2004-2005) Om lov om Likestillings- og diskrimineringsombudet og Like stillings- og diskrimineringsnemnda (diskrimine ringsombudsloven).

Kap. 3848 Likestillingsombudet (jf. kap. 848)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2004	Saldert budsjett 2005	Forslag 2006
01	Ymse inntekter	3		
16	Refusjon av fødselspenger / adopsjonspenger	228		
18	Refusjon av sykepenger	66		
	Sum kap 3848	297		

Post 01 Ymse inntekter

På posten er det regnskapsført diverse inntekter.

Post 16 Refusjon av fødsels- og adopsjonspenger

På posten er det regnskapsført refusjoner i henhold til ordningen med refusjon av fødsels- og

adopsjonspenger. Utgifter motsvarende refusjoner er regnskapsført på kap. 848 Likestillingsombudet.

Post 18 Refusjon av sykepenger

På posten er det regnskapsført refusjoner i henhold til ordningen med refusjon av sykepenger. Utgifter motsvarende refusjoner er regnskapsført på kap. 848 Likestillingsombudet.

Kap. 849 Likestillings- og diskrimineringsombudet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2004	Saldert budsjett 2005	Forslag 2006
50	Basisbevilgning			26 582
	Sum kap 849			26 582

Status for virksomheten

Regjeringen la i desember 2004 fram forslag til et nytt felles håndhevingsapparat mot diskriminering, jf. Ot. prp. nr. 34 (2004-2005) om lov om Likestillings- og diskrimineringsombudet og Likestillings- og diskrimineringsnemnda (diskrimineringsombudsloven). Forslaget ble vedtatt i Stortinget i mai 2005. Diskrimineringsombudsloven trer i kraft 1. januar 2006.

Det nye Likestillings- og diskrimineringsombudet omfatter oppgavene til Likestillingssenteret, Likestillingsombudet og deler av oppgavene til Senter mot etnisk diskriminering. Som følge av ny diskrimineringsombudslov oppheves likestillingslovens bestemmelser om det eksisterende Likestillingsombudets og Likestillingssenterets organisasjon, funksjoner, kompetanse og saksbehandling fra 1. januar 2006.

Resultatrapport 2004

Det vises til resultatrapporteringene under kap. 847 Likestillingssenteret, kap. 848 Likestillingsombudet og St. prp. nr 1 (2005-2006) for Kommunal- og regionaldepartementet om kap. 513 Senter mot etnisk diskriminering.

Mål og strategier

Likestillings- og diskrimineringsombudet skal håndheve:

- lov om likestilling mellom kjønnene (likestillingsloven)
- lov om forbud mot diskriminering på grunn av etnisitet, religion mv. (diskrimineringsloven)
- arbeidsmiljølovens likebehandlingskapittel og diskrimineringsforbudene i boliglovene (husleiloven, eierseksjonsloven, burettslagslova og bustadbyggjelagslova)

Ombudet skal også påse at norsk rett og forvaltningspraksis samsvarer med de forpliktelser Norge har etter FNs kvinnekonvensjon og FNs rasediskrimineringskonvensjon.

Videre skal ombudet ivareta pådriver- og veilederoppgaver som skal bidra til økt likestilling og likebehandling innen de områder som er omfattet av ombudets virkeområde. Ombudets pådriverarbeid skal bidra til økt likestilling i samfunnet som helhet. Ombudet skal ha en rolle som premisslevertør for utformingen av politikken på området. Ombudet skal videre drive opplysningsarbeid mot allmennheten, og gi støtte og veiledning til offentlige instanser, private og frivillige som arbeider for likestilling og mot diskriminering. For eksempel kan arbeidslivets parter, skoler og foreninger søke råd og veiledning hos ombudet.

Ombudet skal også overvåke art og omfang av diskriminering, og bidra til å utvikle kompetanse og formidle kunnskap om likestilling.

Et felles ombud ventes å kunne intensivere innsatsen på diskriminerings- og likestillingsfeltet gjennom større faglig synergi, bedre ressursutnyttelse og økt tyngde og synlighet i forhold til hva som er mulig med så vidt små, separate organer som man har på området i dag.

Personer som mener de har vært utsatt for diskriminering i strid med de nevnte lovverkene vil, i likhet med hva man allerede i dag kan etter likestillingsloven, få en hurtig og gratis avgjørelse av sine saker, sammenlignet med hva man vil kunne få ved å gå veien om det alminnelige rettsapparatet. Det antas at overføringen av håndhevingsansvaret fra domstolene til et lavterskeltilbud som ombudet vil gi en økning i antall saker som reises etter disse lovverkene. Ombudet skal videre drive et pådriverarbeid for likestilling på de feltene som faller inn under disse lovverkene.

Ombudet vil i 2006 være i en etableringsfase og noe ressurser vil gå med til utformingen av organisasjonen og til å etablere etaten i den offentlige bevisstheten og markedsføre seg overfor brukergruppene.

Nærmere om budsjettforslaget

Post 50 Basisbevilgning

Det foreslås en bevilgning på 26,582 mill. kroner til ombudet. Av dette er 14,378 mill. kroner flyttet fra andre kapitler på BFDs budsjett (i hovedsak tidligere bevilgninger til Likestillingssenteret og Likestillingsombudet over henholdsvis kap. 847 og kap. 848), 7,204 mill. kroner er flyttet fra kap. 513 post 01 under Kommunal- og regionaldepartementet og 1 mill. kroner fra kap. 640 post 01 under Arbeids- og sosialdepartementet. 1,5 mill. kroner er flyttet til nytt kap. 843 Likestillings- og diskrimineringsnemnda. Posten er styrket med 5,5 mill. kroner for å ivareta nye oppgaver.

Posten skal dekke lønn til medarbeidere og øvrige driftsutgifter. Ombudet vil i 2006 være i en etableringsfase og noe ressurser vil gå med til utformingen av organisasjonen og til å etablere etaten i den offentlige bevisstheten og markedsføre seg overfor brukergruppene.

BFD ber om fullmakt til at Likestillings- og diskrimineringsombudet kan gis unntak fra bevilgningsreglementet § 3 fjerde ledd, jf. forslag til romertallsvedtak VI. Forslaget ble fremmet i Ot.prp. nr. 34 (2004-2005) om Lov om Likestillings- og diskrimineringsombudet og Likestillings- og diskrimineringsnemnda (diskrimineringsombudsloven).

Programkategori 11.20 Tiltak for barn og unge

Utgifter under programkategori 11.20 fordelt på kapitler

					(i 1 000 kr)
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2004	Saldert budsjett 2005	Forslag 2006	Pst. endr. 05/06
0850	Barneombudet (jf. kap. 3850)	8 629	8 125	7 853	-3,3
0852	Adopsjonsstøtte	19 053	21 470	26 456	23,2
0854	Tiltak i barne - og ungdomsvernet (jf. kap. 3854)	440 292	362 180	432 335	19,4
0855	Statlig forvaltning av barnevernet (jf. kap. 3855)	3 286 486	3 149 483	3 332 583	5,8
0856	Barnehager (jf. kap. 3856)	10 155 195	11 872 775	13 545 805	14,1
0857	Barne- og ungdomstiltak	161 102	156 765	166 742	6,4
0858	Barne-, ungdoms- og familiedirekto- ratet (jf. kap. 3858)	120 213	117 584	110 623	-5,9
0859	UNG i Europa (jf. kap. 3859)	5 264	5 660	5 446	-3,8
	Sum kategori 11.20	14 196 234	15 694 042	17 627 843	12,3

Utgifter under programkategori 11.20 fordelt på postgrupper

					(i 1 000 kr)
Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2004	Saldert budsjett 2005	Forslag 2006	Pst. endr. 05/06
01-23	Drift	2 251 681	2 247 664	3 613 507	60,8
30-49	Nybygg og anlegg	47 889	57 008	47 379	-16,9
50-59	Overføringer til andre stats- regnskaper	28 918	30 403	37 627	23,8
60-69	Overføringer til kommuner	10 406 922	12 040 285	13 705 028	13,8
70-98	Overføringer til private	1 460 824	1 318 682	224 302	-83,0
	Sum kategori 11.20	14 196 234	15 694 042	17 627 843	12,3

Inntekter under programkategori 11.20 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2004	Saldert budsjett 2005	Forslag 2006	Pst. endr. 05/06
3850	Barneombudet (jf. kap 850)	816			
3854	Tiltak i barne- og ungdomsvernet (jf. kap. 854)	20 933	21 424	14 000	-34,7
3855	Statlig forvaltning av barnevernet (jf. kap. 855)	572 477	727 000	609 577	-16,2
3856	Barnehager (jf. kap. 856)	207			
3858	Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (jf. kap 858)	3 218			
3859	UNG i Europa (jf. kap. 859)	1 683	1 922	1 922	0,0
	Sum kategori 11.20	599 334	750 346	625 499	-16,6

Hovedinnhold og prioriteringer

Programkategori 11.20 Tiltak for barn og unge inneholder bevilgninger til barne- og ungdomstiltak, barnehager, tiltak i barne- og ungdomsvernet, adopsjonsstøtte, samt driftsbevilgninger til det statlige barnevernet og Barneombudet og Barne-, ungdoms-, og familiedirektoratet. Budsjettforslaget innebærer en økning i bevilgningen på programkategorien på 12,3 prosent.

Hovedprioriteringene under tiltak for barn og unge er:

- barnehageplass til alle som ønsker det
- kompetanseheving i barnehagesektoren
- innføre obligatoriske adopsjonsforberedende kurs for adoptivsøkere
- heve adopsjonsstøtten til 38 320 kroner per barn
- videreføre verdiprosjektet «Skal – skal ikke»
- styrke tilskuddsordningen *Barne- og ungdomstiltak i større bysamfunn*
- styrke innsatsen rettet mot barn med rusmidelmisbrukende foreldre
- videreutvikle det statlige barnevernet
- styrke arbeidet med å tilrettelegge for personer med nedsatt funksjonsevne

Kap. 850 Barneombudet (jf. kap. 3850)

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2004	Saldert budsjett 2005	Forslag 2006
01	Driftsutgifter	8 629	8 125	7 853
	Sum kap 850	8 629	8 125	7 853

Status for virksomheten

I Lov om Barneombud av 5. desember 1981 er Barneombudet gitt et bredt ansvar for å fremme barns interesser og rettigheter innen alle samfunnsområder.

Barneombudet kan ta opp saker etter eget ønske eller etter henvendelser fra andre. Enhver kan henvende seg til Barneombudet. Henvendelsene til Barneombudet kommer inn via telefon, brev, faks, Internett og Klar Melding Inn. (Klar Melding er et nettsted for spørsmål om rettigheter.) Henvendelser kommer også gjennom direkte

møter i forbindelse med besøk i kommuner og institusjoner, og ved besøk til Barneombudets kontor. Barneombudet har taushetsplikt om alle personlige forhold.

Offentlige myndigheter, og offentlige og private institusjoner for barn, skal uten hinder av taushetsplikt gi Ombudet de opplysninger som trengs for at Ombudet skal kunne utføre sine oppgaver etter loven. Barneombudet benytter i enkelte saker denne innsynsretten. Gjennom analyse av saksdokumenter, samtale med involverte parter og ikke minst ved å lytte til barna selv, får Barneombudet

et godt innblikk i enkelte barns livssituasjon på tvers av innarbeidede sektorgrenser og ansvarsområder. Hovedtyngden av de personlige henvendelsene som kommer til Barneombudet handler naturlig nok om opplevelser knyttet til problemsidene i samfunnet. I henvendelsene beskrives livsvilkårene til barn som føler de har et liv preget av tilfeldigheter, manglende omsorg, manglende offentlig oppfølging og mangel på tydelige voksne som kan ta ansvar. Barneombudet er klar over at dette bildet bare er en liten del av opplevelsene av oppvekstforholdene til barn i Norge, men det er en viktig gruppe å rette innsatsen mot.

Viktige innsatsområder er sikkerhetsnettet som skal ivareta barn og unge som har behov for ekstra tiltak. I de fleste tilfeller ser man at barn og unge får hjelp, men i mange tilfeller oppleves det at manglende kommunikasjon mellom hjelpeinstansene fører til at barn ikke får nødvendig hjelp.

Andre sentrale områder er helseproblematikken og det faktum at usunn mat og feilernæring fører til at barn og unge utvikler sykdommer og påføres en dårlig livskvalitet. Dette er det viktig å sette søkelyset på og å finne botemidler mot.

Av andre viktige områder kan nevnes ulikheten i det norske samfunnet og fattigdomsproblematikken som bidrar til å ekskludere enkelte barn. En fellesnevner for utfordringene er å utvikle en helhetlig tverrfaglig holdning til synet på barnet og til sentrale faktorer i barns generelle oppvekstvilkår. Skoleverket er et sentralt element i dette bildet.

Barneombudet har ingen formell beslutningsmyndighet. Via enkelthenvendelser og oppsøkende virksomhet skal Barneombudet arbeide for at barns behov, rettigheter og interesser blir tatt hensyn til. Ombudet skal særlig følge med på at lovgivning til vern om barns interesser blir fulgt, og at norsk rett samsvarer med de forpliktelser Norge har etter FNs konvensjon om barns rettigheter.

Som følge av at de fleste land i verden har ratifisert FNs barnekonvensjon, og at FNs ekspertkomité for barnekonvensjonen oppfordrer til opprettelse av barneombud, får det norske barneombudet mange internasjonale forespørsler om råd og informasjon. Barneombudet ønsker å dele erfaringene man har fått gjennom årene med en fri og uavhengig barneombudsordning i Norge.

Resultatrapport 2004

Rapporteringen tar utgangspunkt i de resultatmål som ble presentert i St.prp. nr. 1 (2003-2004).

I 2004 ble nytt Barneombud utnevnt.

Barneombudets virksomhet og agenda styres i stor grad av de daglige henvendelsene som kommer inn til kontoret.

Henvendelser fra privatpersoner følges opp med rådgivning, veiledning eller henvisning til relevant instans. Barneombudet får også en formidlerrolle for å få etablert dialog og bevegelse i saker der partene er kommet inn i fastlåste posisjoner. I noen saker er innsynsretten tatt i bruk kombinert med oppfølging i forhold til lokal/regional forvaltning.

Et overordnet mål i Ombudets behandling av henvendelser er å:

- gi rask og relevant hjelp
- utvikle måten Barneombudet besvarer henvendelser fra privatpersoner på, ut fra en målsetning om å mobilisere egen styrke og kraft hos henvender
- utvikle rutiner for å håndtere den informasjonen som ligger i henvendelsene på en hensiktsmessig måte
- knytte kontakter med andre instanser som har tilgrensende og overlappende funksjoner i forhold til barn og unge

Bidra til implementering av FNs barnekonvensjon, lokalt, nasjonalt og internasjonalt

Det har gjennom året vært mye fokus på oppfølging og overvåkning i forbindelse med inkorporeeringen av FNs barnekonvensjon. Barnekonvensjonen blir mer aktivt enn tidligere benyttet som rettskilde og refereres til som gjeldende norsk lov. Barneombudet har holdt en rekke foredrag og intervjuer om betydningen av Barnekonvensjonen.

Barneombudet har samarbeidet med Senter for Menneskerettigheter i forbindelse med senterets årlige rapportering om menneskerettighetssituasjonen i Norge. Ombudet har vært aktivt inne i forbindelse med senterets utarbeidelse av informasjonsmateriell til kommunene om barnekonvensjonen.

Det har vært avholdt flere konferanser og møter der Barneombudet har hatt innspill i forbindelse med muligheter og begrensninger knyttet til barn og unges talsperson, slik dette er hjemlet i plan- og bygningsloven. Funksjonen kan være sårbar, og Ombudet mener derfor at lovgrunnlaget for talspersonen bør styrkes. Barneombudet vil fortsette å arbeide med dette i 2005.

Arbeidet knyttet til rapporteringen til FNs barnekomité har stått sentralt i Barneombudets arbeid gjennom året. På bakgrunn av prosjektet «Livet Under 18», som ble initiert av Barneombudet i samarbeid med Forum for Barnekonvensjonen, ble det videreutviklet undervisningsmaterieell til bruk i grunnskolen. Dette utviklingsarbeidet ble støttet av Utdanningsdirektoratet og tar sikte på å

engasjere elever rundt tema som rettigheter, barnekonvensjonen og medvirkning. Ved årets slutt forelå det materiell til bruk på ulike trinn i grunnskolen. Arbeidet vil fortsette i 2005.

Barneombudet har deltatt i referansegrupper og en rekke andre faglige sammenhenger der tema har vært barn og ungdoms bruk av ny teknologi. Det har vært et tett samarbeid mellom Ombudet og det store forskningsprosjektet «Digital Barndom» i regi av SINTEF. I tillegg har Barneombudet samarbeidet tett med prosjektet «Safety, Awareness, Facts and Tools» (SAFT), et europeisk prosjekt initiert og ledet fra Norge. Prosjektet har som mål å øke oppmerksomheten rundt trygg bruk av Internett for barn og unge. Fokus for Barneombudets arbeid er på beskyttelsesaspektet satt opp mot pedagogiske og sosiale muligheter som utviklingen innen IT gir. Mye oppmerksomhet har blitt viet industrien selv, der Barneombudet har tatt til orde for frivillige initiativ som kan trygge barn og unge. Filtrene mot barnepornografi som nå blir tatt i bruk av de største Internettleverandørene i samarbeid med KRIPOS, er et godt eksempel på bransjens samfunnsansvar og et resultat av bl.a. Barneombudets initiativ.

Barneombudets ansvar i henhold til film og videogramloven ble videreført i 2004. Området blir vurdert og overvåket kontinuerlig.

Prosjektet «Barn og beskyttelse» ble slutført i 2004. Rapporten blir tilgjengelig i 2005. Her har Barneombudet, med støtte fra bl.a. Nordisk Ministerråd, gått inn i problematikken rundt foreldres rett til samvær med barn og hvordan barn kan beskyttes mot overgrep i samværsituasjonene. Det har også vært et samarbeid med Menneskerettssenteret rundt menneskerettsdimensjonen på barns rettigheter ved overgrep og mishandling i familien. Dette arbeidet videreføres i 2005. I samarbeid med Politidirektoratet har Barneombudet også sett på mulighetene for bedre registrering og sikring av barn i politisaker der barn er involvert.

Fokus har også vært på hvordan tilliten til barnevernet kan styrkes og hvordan man kan bidra til å øke tjenestens legitimitet i befolkningen.

Prosjektet «Barn som reiser alene» ble avsluttet i 2004. På bakgrunn av spørreskjemaundersøkelse og i samarbeid med eksterne fagfolk ble det utarbeidet en veiledningsbrosjyre til foreldre i forbindelse med problemene knyttet til barn som reiser alene mellom foreldre. Brosjyren er gjort tilgjengelig på Internett og de ulike reiseoperatørene er gjort kjent med den.

Barneombudet etablerte i 2004 en god kontakt med Sametinget og innledet en dialog om opplærings situasjonen for samiske barn og unge. Ivare-

takelse av samiske barns språk og kultur vil bli et sentralt tema for det videre arbeidet.

Det Europeiske nettverk av Barneombud (ENOC) ble etablert etter et norsk initiativ i 1997 og omfatter nå totalt 24 ombud. Sentrale tema, som ombudenes deltagelse i rapportering til FN, ungdom og den kriminelle lavalder, FNs studie om vold mot barn, samt barn og unges arbeidsmiljø i skolen er tatt opp. Under temaet barn og unges arbeidsmiljø i skolen vakte Norges arbeid med opplæringslovens kapittel 9a stor oppmerksomhet. En lov som sikrer barn og unge et godt arbeidsmiljø, både psykososialt og fysisk, ble sett på som et viktig gjennombrudd for rettssikkerheten til denne gruppen av befolkningen.

Bidra til å utvikle informasjon til og kommunikasjon med barn og unge slik at deres medvirkning i samfunnet blir reell

Gjennom Barneombudets nettsider har det kontinuerlig foregått en kartlegging av det lokale arbeidet knyttet til «Manifest mot mobbing». Som en del av Ombudets manifestforpliktelser lå det at kontoret skulle oppfordre landets elevråd til å melde inn status for arbeidet mot mobbing lokalt. Erfaringer fra elevrådene er blitt publisert på Ombudets nettsider. De fylkesvise stafettene der lokale myndigheter forplikter seg på arbeidet mot mobbing, er blitt høyt prioritert.

Det har vært et mål for dette arbeidet å bidra til at elevrådene gis funksjoner som er meningsfylte og viktige for elevene. Elevrådene skal ikke bare ha en symbolfunksjon, men være et reelt medvirkningsforum.

Barneombudets Internettparlament, som nå omfatter 70 skoler over hele landet, er en del av denne styrkingen av elevrådene, i tillegg til å fungere som rådgivende for Barneombudet. To landsdekkende avstemningsrunder ble gjennomført og tema for første runde var «Barn, ungdom og medier» der synet på fritid og TV-bruk ble kartlagt. Den andre avstemningen gikk på problematikken «Voksne som mobber barn». Dette hadde som bakgrunn meldinger om barn og unge som blir utsatt for mobbing og krenkende atferd fra bl.a. lærere og andre voksne i skolemiljøet. I denne saken samarbeidet Barneombudet med Foreldretutvalget for grunnskolen.

Antall skriftlige henvendelser til Barneombudet er økende selv om kontoret også i 2004 kunne se en fortsettelse av tendensen fra 2003 til at stadig mer informasjon ble hentet fra Internettsidene. Det var i 2004 en formidabel økning av besøkende på web-sidene. Nettsidene hadde ca.

22 000 besøkende per måned, noe som tilsier ca. 260 000 treff i 2004, mot rundt 150 000 treff i 2003.

Det ble journalført til sammen 2 262 skriftlige henvendelser til Barneombudet i 2004. Dette er en økning på ca. 27 prosent i forhold til året før.

Antall meldinger til kontoret over Klar Melding-tjenesten er fremdeles økende, men det er en tendens til at telefonhenvendelsene i stadig større grad er useriøse. Det er nå atskillig flere tjenester og telefoner der barn og unge kan henvende seg med sine spørsmål, og det virker som om disse blir benyttet. Barneombudet har derfor besluttet å legge ned Klar Melding-telefonen i 2005 da utgiftene knyttet til denne telefonen ikke samsvarer med den praktiske nytten telefonen nå har. Stadig flere av de seriøse henvendelsene fra barn og unge kommer via e-post og Barneombudet ønsker derfor å satse på dette området.

Statistikken viser at Barneombudets sider om vanlige spørsmål og svar blir flittig benyttet. Dette virker å være et nyttig redskap også for barn og unge. Med støtte fra Forskningsrådet har Ombudet utviklet et nytt nettsted, www.faktisk.no, der man ønsker å formidle forskning og fakta om barn og unge. En stor del av økningen i antall besøk på Barneombudets nettsider kan tilskrives disse sidene som er blitt meget populære.

Bidra til å formidle Barnekunnskap til alle som arbeider med barn

Gjennom bl.a. samarbeidet med partene i «Manifest mot mobbing» har ressurser blitt styrt inn mot kontakt med skoler og opplæringsmiljøene der Barneombudets perspektiv har vært på ledelse. Et hovedelement for å nå målene i arbeidet for et bedre arbeidsmiljø for elevene er klar og tydelig ledelse. Dette har Barneombudet formidlet i møter og øvrig kontakt med kommuner, skoler og organisasjoner gjennom året.

Elevenes arbeidsmiljølov, opplæringslovens kap. 9a, har stått sentralt for Barneombudets arbeid i 2004. Nasjonalt og internasjonalt er denne loven et gjennombrudd for elevenes individuelle rettigheter i skolen. Selv i forhold til skoleeier og tilsynsmyndigheter er det et stort behov for informasjon og utvikling av gode rutiner før man kan si at elevenes rettssikkerhet er forsvarlig ivaretatt. I samarbeid med Barneombudet utførte Fylkesmannen i Oslo og Akershus et tilsyn som viste nedslående resultater av skolens praktisering av loven. I samarbeid med fylkesmannen er det utarbeidet en veiledningsbrosjyre om kap. 9a i opplæringsloven der det gis konkret og praktisk råd om hvordan man skal gå fram ved klager og anke på vedtak. Denne brosjyren er utgitt av Utdanningsdirektora-

tet og distribuert over hele landet. Brosjyren er også tilgjengelig på Barneombudets nettsider. I alle møter med beslutningstagere, skoler og elevråd gir Ombudet informasjon om lovreformen.

Det har vært utstrakt kontakt med Utlendingsdirektoratet og Utlendingsnemnda i forbindelse med barneperspektivet i utlendingssaker. Omsorgen og behandlingen av enslige mindreårige asylsøkere har vært et sentralt tema i denne kontakten.

Barneombudet har initiert et prosjekt med fokus på overvekt og fedme som et økende helseproblem for barn og unge. Barneombudet har satt ned en ekspertgruppe som skal komme med innspill til en skolemåltidreform. Det er sendt en anmodning til Utdannings- og forskningsdepartementet om en utredning og en kost/nytteanalyse av forslaget om et skolemåltid for alle elever.

I forbindelse med flomkatastrofen i Asia i desember 2004, ble det avdekket et behov for en beredskap for informasjon til barn, unge, foreldre og fagfolk. Gjennom godt samarbeid med Senter for krisepsykologi i Bergen ble det umiddelbart etter at katastrofen ble kjent, gjort tilgjengelig informasjon og veiledningsmaterieell med tanke på krise- og sorgbehandling. Dette stoffet ble fordelt til helsepersonell over hele landet via Internett og i samarbeid med ulike fagmiljøer.

Mål og strategier

For 2006 vil Barneombudet prioritere følgende delmål:

- bidra til å virkeliggjøre Barnekonvensjonen som rettighetsdokument for barn og unge
- bidra til å sikre sikkerhetsnett for barn og unge
- bidra til fokus på barns og unges helse

Hovedmål for Ombudets virke framgår i Lov om Barneombud. Barneombudets overordnede oppgaver er å fremme barns interesser i samfunnet, herunder om lovverket, forvaltning og rettspraksis samsvarer med de forpliktelser Norge har etter FNs konvensjon om barns rettigheter. FNs Barnekonvensjon er norsk lov og tatt inn i Menneskerettighetsloven. Dette gir et styrket mandat til Barneombudet. I motsetning til andre ombud har Barneombudet ikke ansvaret for konkret forvaltning av lovverket i form av enkeltvedtak, men skal overvåke alle deler av barn og unges oppvekstvilkår. Et unntak fra dette er Ombudets ansvar i henhold til Lov om film og videogram.

Fem hovedområder vil bli sentrale for Barneombudets arbeid i 2006:

- konsekvenser av inkorporering av FNs Barnekonvensjon

- barn og helse
- samfunnets sikkerhetsnett for barn og unge
- lokale oppvekstvilkår med særlig vekt på skole
- medbestemmelse for barn og unge

Det er viktig å følge med i det informasjonsarbeidet som gjøres rundt Barnekonvensjonen og kartlegge konvensjonens anvendelse som rettskilde. En kontinuerlig oppfølging av kommentarene og tilrådingene fra FN's ekspertkomité for barns rettigheter vil stå sentralt i Ombudets arbeid det kommende år.

Barn og unges medvirkning og deltagelse er forankret i konvensjonen og en videreutvikling av dette innen flere samfunnsområder er viktig. Medvirkning må få en naturlig plass i et levende demokrati. Barn og unges skolehverdag er sentralt her. Gjennomføringen av Opplæringslovens kap. 9a, Barn og unges arbeidsmiljølov, krever fortsatt årvåkenhet og vil bli fulgt opp av Barneombudet. Skolens øvrige innhold og organisering står også sentralt for Ombudets arbeid.

Samiske barn og unges rettigheter må ivaretas, og et tettere samarbeid med bl.a. Sametinget bør utvikles.

Når det gjelder barn og unge med minoritetsbakgrunn er det flere områder som krever ytterligere oppmerksomhet, spesielt barnevernets oppfølging og ansvar for enslige mindreårige asylsøkere.

Et sterkere fokus på samfunnets sikkerhetsnett for barn og unge er et viktig område for Ombudet i 2006. Barneombudet ønsker å bidra til å styrke barnevernets legitimitet for derved å styrke barns rettssikkerhet.

Ny teknologi er viktige områder for Barneombudet. Det er et åpenbart behov for overvåkning, debatt og veiledning med tanke på «chatting», barnepornografi, utvikling av nettvetsregler osv.

Barn og unges helse er også et viktig område for Barneombudets oppmerksomhet i det kommende år. Ernæring og kosthold vil fortsatt stå sentralt og oppfølging av skolematprosjektet vil ha høy prioritet.

Andre stikkord under dette området vil være skolehelsetjenesten, psykisk helsevern, barn og somatiske lidelser, og barn med ulike former for nedsatt funksjonsevne.

Oversikt over delmål og resultatmål for kap. 850 Barneombudet

Delmål	Resultatmål
Bidra til å virkeliggjøre Barnekonvensjonen som rettighetsdokument for barn og unge	Overvåke inkorporeringen av FN's barnekonvensjon og følge opp arbeidet i FN's barnerettighetskomité
	Overvåke domstolens og forvaltningens anvendelse av Barnekonvensjonen som rettskilde
	Bidra til at barn og unge får en reell medvirkning og deltakelse
	Bidra til å ivareta rettighetene til samiske barn og unge
	Bidra til å sikre rettighetene til barn og unge med minoritetsbakgrunn
	Videreutvikle barneombudets nettsider som informasjonsplattform for rettighetstenkning for barn og unge
	Sikre Barnekonvensjonen som rettighetsdokument gjennom internasjonalt samarbeid
Bidra til å sikre sikkerhetsnettet for barn og unge	Overvåke utviklingen av barnevernet og være pådriver for en styrket innsats i tjenestene
	Videreføre arbeidet med bakgrunn i prosjektet «Barn og beskyttelse»

Delmål	Resultatmål
Bidra til fokus på barn og unges helse	Analysere enkelthenvendelsene til Barneombudet for å avdekke eventuell svikt i samfunnets rutiner og ansvar for å trygge barn og unge
	Bidra til å beskytte barn i forhold til bruk av ny teknologi og nye medier
	Etablere prosjekt med fokus på organisert og uorganisert fysisk aktivitet og idrett
	Bevisstgjøre og vie oppmerksomhet til forholdet mellom barn og unges kosthold, livsstil og helse
	Videreføre arbeidet med fokus på skolemåltid

Nærmere om budsjettforslaget

Post 01 Driftsutgifter

Posten dekker utgifter for lønn for faste medarbeidere og engasjementer, samt utgifter til varer og tjenester ved Barneombudets kontor. Barneombu-

det har 13 tilsatte fordelt på 12 årsverk per 1. mars 2005.

Fra 1. januar 2006 blir det innført nettoordning for budsjettering og regnskapsføring av merverdiavgift i statsforvaltningen. Posten er redusert som følge av dette.

Kap. 3850 Barneombudet (jf. kap 850)

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2004	Saldert budsjett 2005	Forslag 2006
01	Ymse inntekter	223		
16	Refusjon av fødselspenger/adopsjonspenger	469		
18	Refusjon av sykepenger	124		
	Sum kap 3850	816		

Post 01 Ymse inntekter

Inntektene refererer seg til prosjekter som initieres av Barneombudet og som utløser tilskudd fra ulike departementer og andre samarbeidspartnere. Størrelsen på inntektene varierer fra år til år.

Post 16 Refusjon av fødselspenger/ adopsjonspenger

På posten regnskapsføres refusjoner i henhold til ordningen med refusjon av fødselspenger og adop-

sjonspenger. Utgifter motsvarende refusjonen regnskapsføres på kap. 850 Barneombudet.

Post 18 Refusjon av sykepenger

På posten regnskapsføres refusjoner i henhold til ordningen med refusjon av sykepenger. Utgifter motsvarende refusjonen regnskapsføres på kap. 850 Barneombudet.

Kap. 852 Adopsjonsstøtte

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2004	Saldert budsjett 2005	Forslag 2006
70	Tilskudd til foreldre som adopterer barn fra utlandet, <i>overslagsbevilgning</i>	19 053	21 470	26 456
	Sum kap 852	19 053	21 470	26 456

Resultatrapport 2004

Støtte til foreldre som adopterer barn fra utlandet var 23 400 kroner per barn. Dette er samme nivå som i 2003. Det ble utbetalt 19,1 mill. kroner i støtte for 816 barn i 2004 mot 12,8 mill. kroner for 547 barn i 2003. Den store økningen i bevilgningsnivå skyldes stort etterslep av søknader fra 2003 som først ble behandlet i 2004 på grunn av omorganiseringen. For nærmere omtale av omorganiseringen, se omtale under kap. 854 Tiltak i barne- og ungdomsvernet og kap. 858 Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet.

Tilstandsvurdering

Kostnadene knyttet til adopsjon fra utlandet varierer fra 80 000 kroner til 120 000 kroner. Beløpet dekker utgifter til organisasjonene, samt reisekostnader og eventuelt opphold i barnets opprinnelsesland. De tre siste årene er det formidlet i gjennomsnitt 721 adopsjoner per år gjennom de tre godkjente adopsjonsorganisasjonene.

Nærmere om budsjettforslaget**Post 70 Tilskudd til foreldre som adopterer barn fra utlandet, overslagsbevilgning****Målsetting**

Tilskuddet er ment å bidra til å motvirke en skjev sosial fordeling av adopsjon knyttet til foreldrenes

økonomi på grunn av de høye kostnader ved adopsjon fra utlandet.

Tildelingskriterier

Det er Bufdir som forvalter ordningen med engangsstøtte til foreldre som adopterer barn fra utlandet. Støtten ytes til adoptivforeldre som på forhånd har innhentet norske myndigheters samtykke til adopsjon fra utlandet. Adopsjonen må enten være gjennomført i Norge ved at norske myndigheter har utstedt adopsjonsbevilling, eller den må være gjennomført i utlandet og registrert i det sentrale adopsjonsregisteret i Bufdir. Direktoratet skal ha mottatt doms- og frigivelsesdokumenter før søknaden kan behandles. Som et vilkår for engangsstøtten stilles det krav om at adoptivforeldre faktisk var bosatt i Norge da de fikk barnet i sin omsorg og da adopsjonen ble gjennomført eller registrert her i landet. I helt spesielle tilfeller vil det på bakgrunn av forhold i opprinnelseslandet ta uforholdsmessig lang tid å få adopsjonen registrert i Norge. Engangsstøtten kan i slike tilfeller likevel ytes dersom barnet har kommet til Norge med sikte på adopsjon, og adoptivforeldrene faktisk var bosatt her i landet da de fikk barnet i sin omsorg.

Budsjettforslaget for 2006

Tilskuddet til foreldre som adopterer barn fra utlandet økes fra 31 090 kroner per barn i 2005 til 38 320 kroner per barn i 2006.

Kap. 854 Tiltak i barne - og ungdomsvernet (jf. kap. 3854)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2004	Saldert budsjett 2005	Forslag 2006
01	Driftsutgifter - Fylkesnemndene for sosiale saker	96 088	90 995	91 760
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan nyttes under kap. 830 post 21</i>	21 374	27 171	33 098
50	Forskning, <i>kan nyttes under post 71</i>	12 894	13 335	13 762
64	Tilskudd ved bosetting av enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger, <i>overslagsbevilgning</i>	287 423	205 400	134 745
65	Refusjon av kommunale utgifter til barneverntiltak knyttet til enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger, <i>overslagsbevilgning</i>			120 022
70	Tilskudd til Rostad ungdomsheim og Rostad ettervernsheim	2 098	2 169	2 238
71	Utvikling og opplysningsarbeid mv., <i>kan nyttes under post 50</i>	20 415	23 110	36 710
	Sum kap 0854	440 292	362 180	432 335

Resultatrapport 2004

Rapporteringen tar utgangspunkt i de resultatmål som ble presentert i St.prp. nr. 1 (2003-2004).

Høy rettssikkerhet og god kvalitet i saksbehandling, tjenester og tilbud

I tråd med Besl.O.nr. 64 (2002-2003) Om lov om endringer i lov av 17. juli 1992 nr. 100 om barneverntjenester (barnevernloven) og lov av 19. juni 1997 nr. 62 om familievernkontorer (familievernkantorloven) mv., overtok staten fylkeskommunens oppgaver på barnevern- og familievernområdet fra 1. januar 2004. Statens barnevern og familievern (SBF) ble opprettet fra samme tidspunkt. Fra 1. juli 2004 ble SBF og Barne-, ungdoms- og familieforvaltningen (BUFA) slått sammen til Barne-, ungdoms- og familieetaten (Bufetat). Virksomheten er organisert med et sentralt kontor, Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir), og fem underliggende regionkontorer med ansvar for å drive utøvende virksomhet innen barnevern og familievern (jf. kap. 855 Statlig forvaltning av barnevernet og kap. 858 Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet).

Departementet arbeidet med å følge opp perspektiver, forslag og tiltak i tråd med Stortingets behandling av St.meld. nr. 40 (2001-2002) Om barne- og ungdomsvernet, samt Stortingets videre anmodningsvedtak på basis av stortingsmeldingen.

Departementet sendte i oktober 2004 forslag til endringer i barnevernloven, sosialtjenestelo-

ven og smittevernloven på høring. Endringsforslagene gjaldt bl.a. innføring av internkontrollplikt for kommunens oppgaver etter barnevernloven, lovfesting av plikt for kommunen til å vurdere egnet bolig for enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger ved bosetting i kommunen, presisering av barneverntjenestens ansvar for oppfølging av biologiske foreldre etter omsorgsovertakelse, endring av barnevernloven og adopsjonsloven i saker som gjelder adopsjon mot foreldrenes vilje, spørsmål om endring av reglene om opplysningsplikt og utvidelse av omfanget av krav om politiattest etter barnevernloven.

Flere av forslagene hadde sammenheng med forslag til endringer som ble framsatt av Befringutvalget i NOU 2000:12 Barnevernet i Norge og er også omtalt i St.meld. nr. 40 (2001-2002) Om barne- og ungdomsvernet. For nærmere omtale av forskriftsendringer viser vi til resultatrapport under mål om «Bedret tilsyn av barn og unge i barneverntiltak» og om «God oppfølging av fosterhjemmene».

Departementet nedsatte høsten 2003 et utvalg som skulle kartlegge omfang og bakgrunn for omsorgssvikt og overgrep mot barnehjemsbarn i perioden 1945-1980. Utvalget la 1. november 2004 fram NOU 2004:23 Barnehjem og spesialskoler under lupen, Nasjonal kartlegging av omsorgssvikt og overgrep i barneverninstitusjoner 1945-1980. Regjeringen vedtok deretter at det skulle lages en stortingsmelding med vurderinger og forslag til oppfølging basert på konklusjoner og tilråding fra utvalget.

Meldinger, undersøkelsessaker og tiltak skal gjennomføres i samsvar med lovens tidsfrister

Det kom fortsatt et stort antall meldinger til barneverntjenesten i kommunene. I alt kom det inn 29 000 nye meldinger i 2004. Det er 700 flere enn i 2003, det vil si en økning på om lag 6,5 prosent fra 2003 til 2004 (jf. kommunenes halvårsrapporteringer). I følge loven skal alle meldinger gjennomgå i løpet av en uke fra meldingen mottas. I 2004 ble 97 prosent av meldingene gjennomgått i løpet av en uke. Dette er samme prosentandel som i 2003.

I om lag 82 prosent av tilfellene fant barnevernet det nødvendig å sette i gang undersøkelse etter å ha gjennomgått meldingen (tilsvarende i 2003). Antallet nye undersøkelsessaker steg fra vel 22 500 saker i 2003 til omlag 23 700 saker i 2004. Det vil si en økning på om lag fem prosent. I likhet med tidligere år ble noe under halvparten av sakene som ble undersøkt henlagt etter undersøkelsen.

Fra en undersøkelse settes i gang til den avsluttes skal det ikke gå mer enn tre måneder, i særlige tilfeller seks måneder. Andelen fristoversittelser i undersøkelsessakene var om lag 12 prosent. Dette er ingen endring fra 2003. Det var store forskjeller mellom kommunene, og variasjoner fra fylke til fylke. Departementet samarbeidet tett med fylkesmennene for å få fristoversittelsene ned. I de tilfellene der kommunene brøt tidsfristbestemmelsene ga fylkesmennene råd og veiledning. I denne sammenheng har også flere fylkesmenn vurdert bøter, slik loven tilsier.

Departementet opprettholdt inntil videre rapporteringen fra kommunene to ganger i året som et viktig styringsredskap.

BFD videreførte støtten til opplæringsprogrammet i barnefaglig sakkyndighetsarbeid i regi av Norsk Psykologforening.

Rasjonell drift av fylkesnemndene for sosiale saker

Etter flere år med stor økning i antallet innkomne saker til fylkesnemndene for sosiale saker, har saksantallet de siste tre årene kun vist en liten økning landet sett under ett. Forhandlingsmøtene er den mest omfattende og ressurskrevende saksbehandlingstypen fylkesnemnda benytter. Antallet forhandlingsmøter økte med 10 prosent fra 2002 til 2003. I 2004 var det kun en liten endring i forhold til 2003. Saksbehandlingstiden fra saken var innkommet til fylkesnemnda til vedtaket var sendt kommunen, gikk i 2004 ned med ca. åtte prosent sammenlignet med 2003. Dette er en positiv utvikling.

Regjeringen nedsatte i 2004 et utvalg som har vurdert effektivitetsfremmende forenklinger for fylkesnemndens saksbehandling og rutiner.

I 2002 startet et prosjekt med sikte på å innføre et nytt elektronisk saksbehandlingssystem for fylkesnemndene i løpet av 2004. Prosessen ble noe forsinket, men arbeidet med utviklingen av selve saksbehandlingssystemet begynte i 2004.

God oppfølging av fosterhjemmene

Fosterhjems plasseringer var det mest benyttede omsorgstiltaket i barnevernet. I følge halvårsrapporteringen fra kommunene (tall fra siste halvår 2004) var om lag 6 600 barn og unge plassert i fosterhjem ved utgangen av 2004. Av disse var om lag 1 500 barn plassert i fosterhjem som frivillig hjelpetiltak med samtykke fra foreldrene.

Oppfølgingen av barn plassert i fosterhjem, samt oppfølging av fosterforeldre og av biologisk familie ble styrket. På bakgrunn av den nye fosterhjemsforskriften som kom i 2003, forskrift av 18. desember 2003, ble det i 2004 utarbeidet nye retningslinjer for fosterhjem (Retningslinjer av 15. juli 2004 til lov om barneverntjenester av 17. juli 1992 nr. 100). Nytt er bl.a. at barneverntjenesten alltid skal vurdere om noen i barnets familie eller nære nettverk kan velges som fosterforeldre. Likeledes skal barn som er fylt syv år, og yngre barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, informeres og gis anledning til å uttale seg før fosterhjem velges. Rekrutterings- og opplæringsprogrammet for fosterforeldre (PRIDE), fortsatte innenfor den statlige regionale barnevernforvaltningen.

Fylkesmennene fortsatte opplæringen av tilsynsførere i de enkelte fylkene. Kursene har bidratt til å tydeliggjøre tilsynsførerrollen og understreke den enkeltes tilsynsførers særskilte ansvar. Arbeidet er et viktig tiltak for å sikre best mulig oppfølging av barn i fosterhjem. De nye retningslinjene understreker også barneverntjenestens ansvar for at det blir ført tilsyn.

Bedret tilsyn av barn og unge i barnevernstiltak

BFD har i samarbeid med fylkesmennene satt i gang tiltak for å forbedre tilsynet med institusjoner og kommuner. Dette omfatter opplæring i tilsyn med kommunene etter systemrevisjonsmodellen, utvikling av felles rutiner og informasjon, samt revidering av sentrale forskrifter på området. Fra 1. januar 2004 trådte bl.a. ny forskrift av 27. oktober 2003 om krav til kvalitet i barneverninstitusjoner og forskrift av 27. oktober 2003 om godkjenning av private og kommunale institusjoner i kraft. I 2004 ble det gjennomført et landsomfattende tilsyn med

tre kommuner i hvert fylke. Tema for tilsynet var tiltaksplaner, omsorgsplaner og tilsynsførere. Tilsynet ble gjennomført som en oppfølging av Riksrevisjonens rapport om mangler ved det kommunale barnevernet. Det ble også gjennomført regionale konferanser med deltakelse fra alle kommuner med fokus på forhold ved det kommunale barnevernet omtalt av Riksrevisjonen. Hensikten var kompetanseheving og å bedre dialogen med kommunene om det kommunale barnevernet. Det ble også startet et arbeid med utvikling av veiledningsmaterieell til kommunene på utvalgte områder som tiltaksplaner og tilsynsførere.

Høyt kunnskapsnivå i barneverntjenesten

BFD videreførte driftstilskuddene til de tre regionale utviklingssentrene i barnevernet i Bergen, Trondheim og Tromsø.

Departementets støtte til barnevernforskningen ble videreført som en del av programmet Velferdsprogrammet - Samfunn, familie og oppvekst (1999-2008) i regi av Norges Forskningsråd, i likhet med støtte til forskning og utviklingsprosjekter på områder som det etter departementets vurdering var særlig viktig å få utviklet mer kunnskap om. BFD ga i 2004 i tillegg støtte til flere enkeltstående prosjekter knyttet til kjerneområdene i barnevernet, bl.a. til en langtidsstudie basert på registerdata om barnevern, et langtidsprosjekt som følger opp barn som er i fosterhjem og et prosjekt som ser på godkjenningsordninger, tilsyn og internkontroll i institusjonene.

I samarbeid med andre departementer og utdanningsinstitusjoner ga BFD støtte til utdanningstiltak på prioriterte viktige områder. De prioriterte områdene var i 2004 et forsøk med spesialisert videreutdanning i fosterhjemsarbeid ved Universitetet i Bergen (2001-2004), og etterutdanning om barnevern og etnisitet ved Høgskolen i Oslo.

Tverrfaglig og tverretatlig samarbeid og bedre koordinering av tjenestene

BFD koordinerte en interdepartemental gruppe som har som oppgave å utvikle samarbeidet om utsatte barn og unge.

Som en oppfølging av St.meld. nr. 40 (2001-2002) Om barne- og ungdomsvernet, fortsatte BFD arbeidet med å bedre samordningen mellom ulike etater og tjenester i kommunene når det gjelder innsatsen rettet mot utsatte barn og unge. I samarbeid med berørte departementer ble det iverksatt en utredning som skal se barnevernet, barnehagen, skolen, fritidssektoren, Pedagogisk-psykologisk tjeneste (PPT), helsestasjonene og

skolehelsetjenesten i sammenheng og vurdere det helhetlige tilbudet til barn og unge ut fra brukernes behov. En kunnskapsstatus om det samlede tjenestetilbudet til barn og unge vil foreligge høsten 2005. BFD satte videre, sammen med Helse- og omsorgsdepartementet, fokus på styrking av samarbeidet mellom barnevernet, barne- og ungdomspsykiatrien og rusomsorgen til barns beste. Departementene har bl.a. bedt regionkontorene innenfor Bufetat og regionale helseforetak om å arrangere regionvise møter hvor samarbeid skal være tema. Møtene vil bli arrangert i 2005.

I samarbeid med Helse- og omsorgsdepartementet, Utdannings- og forskningsdepartementet og Arbeids- og sosialdepartementet, ble et felles rundskriv «Samarbeid mellom tjenesteytere som gir tilbud til barn og unge under 18 år med nedsatt funksjonsevne - bruk av individuell plan» sendt ut til landets kommuner våren 2004. Målet er å gi et bedre tilbud til barn med sammensatte problemer.

Tidlig og riktig hjelp til utsatte og vanskeligstilte barn, unge og deres familier

Økt bruk av familie- og nærmiljøbaserte metoder

I tråd med stortingsmeldingen om barnevernet la departementet fortsatt vekt på å stimulere til videreutvikling og bruk av faglige metoder i barnevernet basert på tiltak i barn og unges nærmiljø og i dialog med barna og familiene.

I 2003 ble det gitt tilskudd til et prosjekt for å gjennomføre *Nasjonal plan for utprøving og evaluering av metoden familierådslag*. Metoden innebærer at den utvidede familie (slekt og andre nære) samles og kommer frem til tiltak overfor barnet eller den unge. Prosjektet ble videreført i 2004.

Departementet videreførte også støtten til nasjonal samordning og oppfølging av Home-Start Familiekontakten Norge, som er et forebyggende tiltak for familier med små barn som er i en vanskelig livssituasjon.

BFD fortsatte arbeidet med å utvikle hjelpe-tilbudene til utsatte barn og familier med rusproblemer. Det ble tatt initiativ til en kartlegging av hvilke tiltak barn som lever med rusmisbrukende foreldre får. Prosjektet er i regi av Statens institutt for rusmiddelforskning (SIRUS). Rapport vil foreligge høsten 2005. Videre ble et temahefte rettet mot foreldre om ungdom og rus ferdigstilt (jf. omtale i kap. 830 Foreldreveiledning og samlivstiltak). Departementet deltok i en tverrdepartemental arbeidsgruppe som følger opp regjeringens *Handlingsplan mot rusmiddelproblemer* (2003-2005), og i et interdepartementalt utvalg ledet av Kultur- og kirkedeparte-

mentet for arbeid mot doping som samfunnsproblem. Støtten til PAG-Stiftelsen, (det tidligere Wanda-senteret) ble videreført i 2004. Stiftelsen gir råd, veiledning og støtte til dem som ønsker å starte opp tiltak i lokalmiljøer for barn av rusmiddelmissbrukere.

I St.meld. nr. 6 (2002 – 2003) Tiltaksplan mot fattigdom er barn og vanskeligstilte barnefamilier prioritert. BFD har rettet en innsats mot fattige barnefamilier gjennom barnevernet, og har iverksatt tiltak for å stimulere til tverrsektorielt samarbeid. Det ble avholdt to regionale konferanser om fattigdom for kommuner, fagteam, barne- og ungdomsinstitusjoner, fosterhjemstjeneste, nærmiljøbaserte tiltak og familiekontor innenfor Bufetat. Barneverntjenesten i åtte kommuner inngikk i et samarbeid for styrket innsats mot fattigdom hvor de tilbys veiledning og oppfølging av forskningsstiftelsen Fafo og Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA).

BFD deltok i en tverrdepartemental samarbeidsgruppe for å følge opp tiltak foreslått i regjeringens strategiplan mot spiseforstyrrelser. Departementet utga et hefte til foreldre og fagpersoner om spiseforstyrrelser og overvekt blant barn og unge, og deltok i planlegging og gjennomføring av en større nasjonal konferanse om forbygging av spiseforstyrrelser hos barn og unge.

BFD bidro til lansering og informasjon om det Internett-baserte skoleprosjektet TENK. Nettstedet er rettet mot ungdom i grunnskole og videregående skole og er tilgjengelig gjennom skoleportalen «Skolenett» og skal spesielt fokusere på forebygging og kroppsbevissthet. Gjennom dette verktøyet har man utviklet en kommunikasjonskanal som ungdom bruker og øker sin kunnskap gjennom. Prosjektet og verktøyet har vært utviklet i tett samarbeid med lærere og elever ved utvalgte pilotskoler. Det er utarbeidet et undervisningsopplegg som er gjennomført ved utvalgte ungdomsskoler og videregående skoler i flere byer. Undervisning og informasjon ble prioritert, og prosjektet ble formelt avsluttet i 2004. Sluttrapport og evaluering av prosjektet vil foreligge i 2005.

Departementet videreførte samarbeidet med organisasjoner i barnevernfeltet, bl.a. Norsk fosterhjemforening, Norges barnevernsamband og Landsforeningen for barnevernsbarn og ga støtte til bl.a. Røde Kors-telefonen for barn og ungdom og MOT (toppidrettsfolk mot narkotika).

Redusert vold, mobbing og annen problematferd blant barn og unge

Arbeidet med «Manifest mot mobbing», som var en del av oppfølgingen av regjeringens *Handlingsplan mot barne- og ungdomskriminalitet* (jf. St.meld. nr. 17 (1999-2000)), ble formelt avsluttet i 2004. Samarbeidet mellom manifestpartnerne for å forebygge og bekjempe mobbing vil likevel bli videreført, bl.a. ved at alle grunnskoler fortsatt vil få tilbud om å ta i bruk effektive program mot mobbing.

Tilbudet om behandlingsmetodene Parent Management Training Oregon (PMTO) og Multi-systemic Therapy (MST) ble videreført og utvidet i 2004. Metodene gir reduksjon av atferdsproblemer både hjemme og på skolen. I løpet av 2004 mottok ca. 500 familier PMTO-behandling. Alle fylker hadde i 2004 også minst ett MST-team. I løpet av 2004 var det ca. 700 familier som fikk MST. Implementeringen av PMTO og MST er en sentral del av arbeidet ved Senter for studier av problematferd og innovativ praksis, som er et randsonesenter tilknyttet Universitetet i Oslo. Senteret driver studier av hvordan problematferd oppstår og problemenes omfang, utvikling av metoder og teori for forebygging av problematferd og metoder for å avhjelpe/ behandle problematferd, samt evaluering av metodene. En viktig oppgave for senteret er å bygge opp et nasjonalt nettverk for forskning og metodeutvikling på feltet. BFD videreførte den økonomiske støtten til senteret.

I samarbeid med svenske myndigheter fikk BFD i 2003 utarbeidet en kunnskapsoversikt over forskning om institusjonsbehandling av utagerende ungdommer. Kunnskapsstatusen dannet grunnlag for at det i 2004 ble satt i gang et samarbeid med Bufdir for å starte helt nye institusjoner i barnevernregionene for ungdom med atferdsproblemer som ikke kan hjelpes med hjemmebaserte tiltak. Høsten 2004 ble det iverksatt et femårig prosjekt for å implementere den nye modellen i fem nye institusjoner, en i hver barnevernsregion.

Tilskuddet til den videregående skolen ved Rostad ungdomsheim og Rostadtun ettervernsheim ble videreført.

Fortsatt styrking av arbeidet med ulike former for overgrep og vold mot barn

BFD fulgte opp tiltak i St.meld. nr. 29 (2002-2003) Om familien - forpliktende samliv og foreldreskap og St.meld. nr. 40 (2001-2002) Om barne- og ungdomsvernet for å bedre situasjonen til og oppfølgingen av barn og unge som utsettes for overgrep og vold (inklusive vitner til vold) i nære relasjoner,

jf. omtale under kap. 840 Krisetiltak og kap. 841 Samlivsbrudd og konfliktløsning. Med Justisdepartementet som hovedansvarlig departement, deltok BFD i et tverrdepartementalt arbeid med å utforme regjeringens handlingsplan *Vold i nære relasjoner* (2004-2007) som ble lagt fram i juni 2004. Den er en oppfølging av NOU 2003:31 Retten til et liv uten vold. Handlingsplanen inneholder til sammen 30 tiltak og flere av tiltakene har barn og unge som utsettes for vold som målgruppe.

BFD tok initiativ til iverksetting av prosjektet «Barn som lever med vold i familien» som startet opp i februar 2004. Prosjektet er treårig og gjennomføres som et samarbeid mellom Alternativ til Vold og Senter for Krisepsykologi i Bergen. Prosjektets målgruppe er barn som utsettes for vold enten som vitne til vold i familien og/eller barn som selv utsettes for barnemishandling/fysisk vold.

I samarbeid med andre departementer og aktuelle instanser, arbeidet BFD med å lage en samlet plan mot seksuelle og fysiske overgrep mot barn.

Bekjempe menneskehandel og seksuell utnyttning av mindreårige

BFD arbeidet spesielt for å ivareta barneperspektivet og interessene til utsatte personer under 18 år under utforming og implementering av tiltak i *Regjeringens handlingsplan mot menneskehandel*. Kontakt med frivillige og andre relevante organisasjoner, samarbeid og vedlikehold av internasjonale nettverk på området (bl.a. gjennom Østersjørådet) ble prioritert.

De berørte departementer la også i 2004 vekt på å videreføre og videreutvikle arbeidet med å bekjempe spredning av ulovlige framstillinger med et seksuelt preg av mindreårige over Internet (jf. kap 857 Barne- og ungdomstiltak). Det ble med støtte fra BFD satt i verk to nye forskningsprosjekter om ungdom som utfører seksuelle tjenester for penger eller andre motytelser. Resultatene fra ett av disse prosjektene ble publisert i rapport 13/04 «Ansvar i grenseland – 16-åringers forståelse av seksuell utnyttning» fra forskningsstiftelsen NOVA.

Styrket oppfølging ved bosetting av enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger

BFD arbeidet videre med å styrke tilbudet til og oppfølgingen av enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger som er bosatt i kommunene, bl.a. ved å bedre barneverntjenestens kompetanse om og arbeid med gruppen.

Departementet utarbeidet et rundskriv om barneverntjenestens ansvar for enslige mindreårige

asylsøkere og flyktninger i ulike situasjoner (jf. rundskriv Q-17/2004). Det ble også utarbeidet et rundskriv om nye prosedyrer vedrørende statsrefusjon for kommunale barnevernutgifter for enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger (Q-05/2004). Bufdir overtok ansvaret for å administrere denne refusjonsordningen fra fylkesmannen. BFD ba Bufdir om å foreta en tilpassing av rekrutterings- og opplæringsprogrammet for fosterforeldre (PRIDE), til et flerkulturelt perspektiv. De nye retningslinjene for fosterhjem fikk et eget kapittel om plassering av enslige mindreårige i fosterhjem. BFD bidro, i samarbeid med Kommunal- og regionaldepartementet og Sosial- og helsedirektoratet, med midler til videreføring av samtalegrupper for barn i asylmottak, inklusive enslige mindreårige asylsøkere. BFD sendte på høring forslag til endringer i barnevernloven. Et av endringsforslagene gikk ut på å lovfeste en plikt for kommunene til å foreta en vurdering av den enkeltes behov og på denne bakgrunn tilby egnet bolig for enslige mindreårige ved bosetting i en kommune. Dette endringsforslaget kom bl.a. som følge av Stortingets anmodningsvedtak om å utrede om barnevernloven bør endres, slik at også enslige mindreårige asylsøkere under 18 år på lik linje med enslige norske barn blir ivaretatt av barnevernet ved ankomst til Norge.

Bekjempe kjønnslemlestelse og hindre tvangsekteskap

Handlingsplan mot kjønnslemlestelse som ble lagt fram i desember 2000 virket fra 2001 og ut 2004 og ble i hovedsak gjennomført som et nasjonalt prosjekt, «OK-omsorg og kunnskap mot kvinnelig omskjæring». I mai 2002 presenterte regjeringen en samlet innsats mot kjønnslemlestelse. Innsatsen var en konkretisering og utvidelse av handlingsplanen gjennom 33 tiltak. Sentralt i arbeidet var utvikling av metoder og virkemidler for å nå berørte grupper og kompetanseheving av offentlige etater; gjennom skoling av ressursgrupper, utarbeidelse av kurspakker og målrettet informasjon. OK-prosjektet har gjennomført skoling av en rekke personer som skal drive informasjons- og kommunikasjonsarbeid overfor sine egne. Det ble også utarbeidet en informasjonsbank på prosjektets hjemmeside (www.okprosjekt.no). Denne er på tre språk og oppdateres fortløpende. Det lokale prosjektet, OK-Oslo, hadde den somaliske befolkning i Oslo og bedring av deres levekår som fokus. Prosjektet har særlig lagt vekt på kvinner, barn og unge. En rekke grupper ble igangsatt og samarbeid med ulike offentlige instanser (skole, helsestasjon, barnevern) ble etablert. Regjeringen ved-

tok et tillegg i lov om forbud mot kjønnslemlestelse om plikt for navngitte yrkesgrupper til å avverge at unge jenter blir omskåret, dersom de har kvalifisert mistanke om det. OK-prosjektet ble avsluttet 31. desember 2004. Forskningsinstitusjonen NIBR startet i desember 2004 en evaluering av deler av OK-prosjektet.

Regjeringen arbeidet for å gjennomføre tiltakene i dokumentet «Fornytt innsats mot tvangsekteskap våren 2002». Formålet er å forebygge at ungdom med minoritetsbakgrunn utsettes for tvangsekteskap. Informasjonstelefonen om tvangsekteskap ble videreført i 2004. Videre ble det gjennomført seminarer for å heve kompetansen om problematikken rundt tvangsekteskap for offentlig ansatte i de største byene. Det ble gitt støtte til frivillige organisasjoner som driver informasjon og holdningsskapende arbeid både i forhold til offentlige etater og minoritetsgrupper. Det ble også gitt støtte til to organisasjoner som særlig arbeider med å hjelpe ungdom i alvorlig krise på grunn av tvangsekteskap (Norges Røde Kors og SEIF – «Selvhjelp for innvandrere og flyktninger»).

Styrke det internasjonale samarbeidet om tiltak for utsatte barn, unge og familier

Godt samarbeid innen Norden, Østersjørådet, aktuelle europeiske og internasjonale fora og bilateralt samarbeid med andre land

Det er etablert et nordisk forskningssamarbeid for å utvikle sosiale indikatorer som kan brukes komparativt for å belyse barn og unges levekår i Norden. *Handlingsplanen for barn og unge i Nærområdene* i regi av Nordisk Ministerråd har vært et viktig bidrag i innsatsen for å bedre livskvalitet og levekår for barn og unge i de nordiske nærområdene. Handlingsplanen har særlig fokusert på prosjekter med lokal forankring som har bidratt til å sette i gang lokale prosesser og aktiviteter rettet mot barn og unge. Departementet prioriterte i 2004 spesielt innsats i Nordvest-Russland og prosjekter rettet mot oppvekstvilkår og kompetansebygging.

BFD deltok i WGCC (Working Group for Children at Risk in the Baltic Sea Region) i regi av Østersjøsamrådet i gjennomføringen av regionale prioriteringer. Det ble videre laget en regional handlingsplan for enslige mindreårige som krysser landegrensene og/eller er blitt utsatt for menneskehandel («Unaccompanied and Trafficked children») som inkluderer Østersjørådets medlemsland, Ukraina, Hviterussland og Moldovia. Arbeidet med å bygge opp et nasjonalt IT-nettverk i Norge som kan bidra til det regionale IT-nettverket, ble prioritert. Kompetanseutviklingen og sam-

arbeidet på dette området har vært et viktig bidrag for å styrke arbeidet for utsatte barn og bekjempe seksuell utnyttning og overgrep mot barn og unge i regionen.

Sikre barns interesser ved innenlands- og utenlandsadopsjon

God kompetanse om adopsjon blant involverte instanser og private parter

Den nye organiseringen av saker som gjelder behandling av søknad om adopsjon, innebærer at adopsjonsfeltet nå er satt inn i en bredere faglig sammenheng. Videre innebærer den nye organiseringen at arbeidet med informasjon om adopsjon og tilsyn med utenlandsadopsjonene er blitt styrket.

I forbindelse med omorganiseringen gjennomførte departementet i samarbeid med Bufdir opplæringstiltak i relevant regelverket for ansatte i regionene som arbeider med saker som gjelder søknad om adopsjon.

God forvaltning i behandlingen av adopsjonssakene

Arbeidet med å sikre forpliktelsene etter Haagkonvensjonen om vern av barn og samarbeid ved internasjonale adopsjoner ble videreført. Haagkonvensjonen er et viktig instrument for å sikre at internasjonale adopsjoner foregår på en betryggende måte og til barnets beste. Målsettingen om gjennomsnittlig saksbehandlingstid på tre måneder for klagesakene i departementet, ble oppfylt.

Ny organisering for behandling av adopsjonssøknader

Ny organisering for behandling av søknader om adopsjon trådte i kraft fra 1. januar 2004. Ansvaret for behandlingen av søknad om adopsjon ble delegert til de fem regionene i Bufetat, med BUFA som klageinstans.

Søknad om adopsjon blir etter omorganiseringen, med noen få unntak, behandlet av regionene i Bufetat som førsteinstans, med Bufdir som klageinstans.

BFD er klageinstans for vedtak fattet av Bufdir.

Tilstandsvurdering

Et godt fungerende barnevern

Barneverntjenesten er i de senere årene blitt utførlig utredet og omtalt jf. NOU 2000:12 Barnevernet i Norge, senere fulgt opp av St.meld. nr. 40 Om barne- og ungdomsvernet, behandlet i Stortinget i

februar 2003. Hovedsynspunktet i meldingen er at barnevernet må komme inn tidligere i familier som har det vanskelig, slik at foreldrenes omsorgsevne styrkes og plassering av barn utenfor hjemmet og vekk fra sitt nærmiljø i større grad enn i dag kan unngås. Det innebærer at de lokale tjenester for barn og unge må arbeide sammen og ha et langsiktig forebyggende perspektiv. Barneverntjenesten må spille en sentral rolle i det lokale samarbeid. Det vil bidra til å skape et åpnere barnevern og med større legitimitet i befolkningen - også viktige mål i meldingen.

Der plassering av barn viser seg å være nødvendig, må det gis tilstrekkelig veiledning og oppfølging av fosterforeldre uavhengig av hvor de bor i landet. Barnevernet må følge opp biologisk familie etter de har blitt fratatt barn og gi bistand slik at samarbeid mellom fosterfamilie og biologisk familie kan bli best mulig. Det må skaffes tilstrekkelig antall fosterhjem tilpasset det enkelte barns behov, og alle barn skal ha regelmessig tilsyn av en uavhengig part. Barn med flyktningbakgrunn, psykiske lidelser eller nedsatt funksjonsevne har spesielle utfordringer som må ivaretas. Det samme gjelder barn som utsettes for vold eller andre overgrep. Institusjonsplassering må ha et solid faglig grunnlag og knyttes sammen med tiltak i nærmiljøet. Det må utvikles metoder for at barns synspunkter best mulig kommer fram i saker som angår dem og at barn og ungdom får informasjon om sine rettigheter. Sist men ikke minst, må forskning og kompetanse styrkes slik at barnevernets beslutninger og metoder i størst mulig grad er basert på kunnskap, ikke skjønn.

Departementet arbeider systematisk med å følge opp utfordringene fra meldingen. Et viktig styringsmessig bidrag for å skape et likeverdig, kunnskapsbasert barneverntilbud over hele landet var den statlige overtakelsen av de fylkeskommunale barnevernopp gavene og opprettelsen av Bufetat i 2004.

Høy rettssikkerhet og god kvalitet i saksbehandling og tjenestetilbud

I følge Statistisk sentralbyrå var det per 31. desember 2004 28 775 barn som mottok tiltak fra barnevernet. Dette er en økning på 5,2 prosent fra året før. De aller fleste av disse barna (22 949 barn) mottok bare hjelpetiltak som for eksempel besøks hjem, barnehage eller støttekontakt. De resterende 5 826 barna (20,2 prosent) hadde det offentlige overtatt omsorgen for etter vedtak i fylkesnemnda. Økningen i antall barn med omsorgstiltak fra 2003 til 2004 er på 2,3 prosent. Økningen fra 2002 til 2003 var til sammenlikning på 3,3 prosent.

Et viktig mål for barnevernet er at hjelp gis til rett tid, og er tilpasset det enkelte barns behov. Samtidig er det viktig at også andre deler av tjenesteapparatet som helsestasjonen, barnehagen og skolen gir nødvendig hjelp og støtte. For å nå barn og unge med sammensatte problemer er utvikling av et forpliktende samarbeid sentralt. Regjeringen har rettet et særlig fokus på at barn og unge som mottar hjelp fra barneverntjenesten, får nødvendig bistand fra barne- og ungdomspsykiatrien og tverrfaglig, spesialisert rusomsorg. BFD og Helse- og omsorgsdepartementet vil satse på å styrke samarbeidet og utvikle forpliktende avtaler mellom de aktuelle tjenestene, både på lokalt og statlig nivå. Det er også behov for større kunnskap om barnevernbarnas problemer knyttet til psykiske belastninger og eventuelle rusproblemer.

Målet om et kunnskapsbasert barnevern innebærer nødvendigheten av å satse på forskning og utvikling, sammen med kunnskapsspredning. BFD har utarbeidet en langsiktig forsknings- og utviklingsstrategi på barnevernområdet. Det er særlig viktig å få større kunnskap om barn som er under offentlig omsorg, utvikle familie- og nærmiljøbaserte tiltak og evaluere dem, om risiko og tiltak knyttet til rusmisbruk, vold, etnisitet og psykisk helse. Det er også behov for større kunnskap om barnevernets praksis og organisering.

Samtidig er det behov for fortløpende å evaluere og justere regelverket for å sikre god rettsikkerhet og kvalitet i barnevernet. Våren 2005 fremmet regjeringen Ot.prp. nr. 64 (2004-2005) Om lov om endringer i lov 17. juli 1992 nr. 100 om barneverntjenester og lov 13. desember 1991 nr. 81 om sosiale tjenester (sosialtjenesteloven) mv. med forslag om flere endringer i lov om barneverntjenester.

Lovendringene gjelder bl.a.:

- innføring av internkontrollplikt for kommunene
- lovfesting av plikt for kommunen til å vurdere egnet bolig for enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger ved bosetting i kommunen
- presisering av barneverntjenestens ansvar for oppfølging av biologiske foreldre etter omsorgsovertakelse
- endring av barnevernloven og adopsjonsloven i saker som gjelder adopsjon mot foreldrenes vilje
- endring av bestemmelsene om opplysningsplikt
- rettslig overprøving av fylkesnemndas vedtak etter barnevernloven

Som oppfølging av Stortingets vedtak ved behandlingen av odelstingsproposisjonen, er departementet i ferd med å utarbeide forskrifter og iverksette de nødvendige opplærings- og veiledningstiltak som lovendringene forutsetter.

Departementet har i 2005 vært særlig opptatt av å fremme rettssikkerheten for barn og unge som oppholder seg i institusjon, bl.a. gjennom å stille krav til opplæring av de ansatte om aktuelt regelverk.

Departementet har utarbeidet rundskrivet «Barnevernet og taushetsplikten, opplysningsretten og opplysningsplikten» i mars 2005 og veilederen «Formidling av opplysninger og samarbeid der barn utsettes for vold i familien» i juni 2005. For nærmere omtale av dette vises det til pkt. 6 i del I Om oppfølging av anmodningsvedtak innledningsvis.

Departementet viser til anmodningsvedtak nr. 219 (2003 – 2004) angående feil og mangler ved barnevernet som Riksrevisjonen påpeker i Dokument nr. 3:10 (2002–2003) «Riksrevisjonens undersøkelse av oppfølging og tilsyn i barnevernet». Det vises også til departementets tilsvarende til rapporten og generelle tiltak som på det tidspunktet var gjennomført eller vedtatt og planlagt gjennomført. I tråd med anmodningsvedtaket informerte BFD Stortinget om oppfølgingen i St.prp. nr. 65 (2004/2005) Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet medregnet folketrygden 2005. En rekke tiltak ble gjennomført i 2004 og mange tiltak er planlagt iverksatt i 2005.

Da staten 1. januar 2004 overtok ansvaret for det fylkeskommunale barnevernet, ble også ansvaret for en rekke bo- og behandlingsskolekollektiver som gir hjelp og omsorg til barn og ungdom med adferds- og rusproblemer statlig. Institusjonene praktiserer medleverordninger som innebærer at arbeidstakerne både bor og arbeider sammen med institusjonens beboere i den tiden de oppholder seg på institusjonen. I forbindelse med den statlige godkjenningen ble det avdekket at flere av kollektivene opererer med arbeidstidsordninger som ikke fullt ut er forenlig med arbeidsmiljøloven. Arbeids- og sosialdepartementet har bedt BFD evaluere arbeidstidsordningene i barneverninstitusjonene. Rapport vil foreligge våren 2006. For å regulere arbeidstidsordningene, har Arbeids- og sosialdepartementet utarbeidet særlige arbeidstidsregler i forskrift som gjør det mulig å videreføre hovedtrekkene i dagens omsorgs- og behandlingstilbud.

I 1998 ble mulighetene for ettervern utvidet fra 20 år til 23 år. Det er imidlertid fortsatt en utfordring å styrke ettervernet for barnevernklienter over 18 år. Oppfølgingen er ikke tilstrekkelig målrettet ut fra denne gruppens spesielle behov. Det har skjedd store endringer i samfunnet de siste tiårene, med større krav til utdanning og kvalifisering for å etablere seg på arbeidsmarkedet. De fleste som fyller 18 år i Norge i dag går på videregående skole og bor fortsatt hjemme. På samme måte tren-

ger unge som har vært under omsorg av barnevernet, eller som har mottatt hjelpetiltak, også bistand og oppfølging fram mot en selvstendig tilværelse. Departementet planlegger en kartlegging av hva slags tiltak som iverksettes av barnevernet knyttet til ettervern og en identifisering av god praksis. Departementet vil spre erfaringene herfra til bruk i kommunene.

Som oppfølging av NOU 2004:23 Barnehjem og spesialskoler under lupen la departementet fram St.meld. nr. 24 (2004 – 2005) Erstatningsordninger for barn i barneheimar og spesialskular for barn med åtferdsvanskar 18. mars 2005. Meldingen ble behandlet i Stortinget 10. juni 2005. Stortinget gikk enstemmig inn for å gjøre en tilpasning av Stortingets billighetserstatning for de som er berettiget til erstatning fra det offentlige, og som ikke har krav på vanlig erstatning, samt for barn plassert i fosterhjem i samme periode. Øvre beløpsgrense ble fastsatt til 300 000 kroner. For øvrig mente Stortinget at det er opp til kommunene på selvstendig grunnlag å vurdere hvordan de stiller seg til krav om kommunal granskning og erstatning i slike saker. Departementet vil utarbeide en veileder til bruk for kommuner som velger å sette i gang kommunale granskinger.

Tidlig og riktig hjelp til grupper av utsatte og vanskeligstilte barn, unge og deres familier

Barnevernets tradisjonelle hjelpetiltak er i hovedsak rettet mot å styrke barnets utvikling i positiv retning, for eksempel ved tilbud om barnehage, støttekontakt og besøkshjem. Disse er imidlertid ikke spesielt rettet mot å bedre foreldres omsorgskompetanse med sikte på å skape en god omsorgssituasjon i hjemmet. Det er derfor en utfordring å utvikle tiltak og metoder som i større grad styrker foreldres omsorgskompetanse slik at plassering i fosterhjem og på institusjon unngås.

Det er også nødvendig å styrke forebyggende tiltak overfor familier som er i en vanskelig livssituasjon; bl.a. overfor familier med fattigdomsrelaterede problemer og familier som har barn med funksjonsnedsettelse.

Vold og overgrep

Både hjelpetilbudet til barn og unge som er vitne til og/eller blir utsatt for vold i nære relasjoner og kompetansen i hjelpeapparatet er mangelfull. Det er viktig å framskaffe dokumentasjon og innsikt om de skadene som påføres voldsutsatte barn, for dermed å gi bedre hjelp til barna. Nasjonalt kompetansesenter om vold og traumatisk stress (NKVTS) ble etablert i 2004. NKVTS er også et

kompetansemiljø på områdene seksuelle, fysiske og psykiske overgrep mot barn (jf. omtale under kap. 840 Tilskudd til krisetiltak). Det er behov for å formidle kunnskap til allmennheten om konsekvenser av vold i nære relasjoner, bl.a. med det formål å forebygge og stoppe volden.

Det er videre behov for å utvikle og bedre den hjelp og støtte tjenesteapparatet gir til de som er utsatt for menneskehandel gjennom kjøp og salg av sex. Utnyttingen må også bekjempes gjennom systematisk samarbeid med avsenderlandene og gjennom overnasjonalt samarbeid.

Innsattes barn

Innsattes barn er en sårbar og usynlig gruppe barn og unge. Livssituasjonen og oppvekstvilkårene for barn av innsatte må bedres. Dette bl.a. for å forebygge senere levekårsproblemer, psykososiale problemer, framtidig kriminalitet med mer. BFD har gitt støtte til undersøkelsen «Fangers pårørendes helse og livssituasjon» i regi av Foreningen for Fangers Pårørende hvor barne- og ungdomsperspektivet er inkludert. En slik undersøkelse skal gi kunnskap om levekår og om fangers barns helsesituasjon. Det er videre behov for å oversette veiledningsmateriale om innsattes barn til ulike innvandrerspråk for å nå en større gruppe barn og voksne enn i dag. Den fengslede forelderen kan trenge veiledning om foreldrerollen, besøk og samvær med barn og i forbindelse med løslatelse. BFD har fått utarbeidet en rapport om modeller for foreldreveiledning for innsatte, som skal bidra til å støtte og styrke foreldrene i deres rolle som oppdragere og omsorgspersoner, jf. kap. 830 Samlivstiltak og foreldreveiledning. Opplæring av foreldreveiledere blant ansatte i fengslene startet i 2005 i samarbeid med Justisdepartementet.

Barn som lever i fattigdom

I løpet av 2004/2005 har BFD i samarbeid med Bufdir arrangert fem regionale konferanser med sikte på å øke kunnskapen om fattigdom blant barn, unge og familier. Det er startet opp tiltak for å bekjempe fattigdom knyttet til barneverntjenesten. Dette omfatter en styrket innsats i utvalgte kommuner som skårer lavt på utvalgte levekårsvariable, og BFD vil fortsette det påstartede arbeidet, jf. kap. 857 Barne- og ungdomstiltak.

Enslige, mindreårige asylsøkere

Enslige, mindreårige asylsøkere utgjør en sårbar gruppe barn og unge både nasjonalt og internasjonalt. I 2003 ankom det 916 enslige, mindreårige til

Norge. Ankomsttallene sank i 2004 til 425 enslige, mindreårige. Det ytes statsrefusjon for kommunale barnevernutgifter for gruppen, og det gis et tilskudd til kommunene til dekning av utgifter i forbindelse med bosetting av enslige mindreårige, samt refusjon av utgifter knyttet til oppfølging av mindreårige som ofre for menneskehandel. Bufetat overtok fra 2004 ansvaret fra fylkesmennene for å administrere refusjonsordningen.

Det er nødvendig å gjennomgå og evaluere departementets bevilgninger til enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger. En samlet og systematisk oversikt over hvilke tiltak som etableres og omfanget av barneverntjenestens involvering i kommunene mangler. Det ble i 2005 iverksatt en kartlegging av kommunenes bo- og omsorgstiltak til enslige mindreårige flyktninger, bl.a. for å se på hva de ulike tiltakene koster og hvordan de økonomiske ordningene fungerer. Statistikkgrunnlaget bør også styrkes. Det er tatt et initiativ overfor Statistisk sentralbyrå for å forbedre dette.

Tvangsekteskap

I 2002 la regjeringen frem nye tiltak mot tvangsekteskap utover de som framgikk av handlingsplanen fra 1998. Tiltakene var konsentrert rundt temaene krisehjelp til ungdom, holdningsskapende arbeid, kompetanseheving, regelverk og tiltak i utdanningssektoren. Gjennom tiltakene har man oppnådd gode resultater, jf. omtale under Resultatrapport, men fortsatt gjenstår mange utfordringer. Mest utfordrende er utvilsomt det som berører endring av holdningene hos foreldregenerasjonen. Det er også behov for fortsatt informasjon til nyankomne til Norge fra land hvor tvangsgifte praktiseres om regler og rettigheter, samt økt kompetanse innen hjelpeapparatet for å kunne gi ungdom i krise den bistand de måtte trenge.

Kjønnslemlestelse

Det er de senere år iverksatt mange tiltak fra myndighetenes side for å forebygge kjønnslemlestelse, som er et særlig problem blant enkelte innvandrergupper, jf. omtale under Resultatrapport, men det er fremdeles et behov for at innsatsen på området videreføres. Stortinget har derfor vedtatt en ny bestemmelse i lov om forbud mot kjønnslemlestelse som innebærer at bestemte yrkesgrupper har en plikt til å avverge en planlagt kjønnslemlestelse som de får kunnskap om. Bestemmelsen gjør unntak fra lovpålagt taushetsplikt for de yrkesgrupper som omfattes av avvergelsesplikten. Sosial- og helsedirektoratet har utarbeidet en veileder for å gi informasjon om avvergelsesplikten og råd om

hvordan den enkelte yrkesutøver og ansatte skal handle for å oppfylle avvergesplikten.

OK-prosjektet ble avsluttet 31. desember 2004, jf. Resultatrapport. Veien videre vil bestå i å finne måter å arbeide med spørsmålene om kjønnslemlestelse på som gjør dette til en integrert del av myndighetenes generelle arbeid. I dette ligger det at BFD må fortsette å ta sitt ansvar for at barne- og familievernet og de ansatte i barnehager blir tilført nok kunnskap til at de vet å håndtere situasjoner som oppstår. Andre departementer har samme ansvar i forhold til sine underliggende etater og lokale myndigheter. Helsevesenet er den instansen som møter problematikken oftest. Helsesøstere, sykepleiere, jordmødre og leger vil alle møte kvinner som er omskåret. Helsevesenets ansvar for å finne gode løsninger på dette problemområdet, har ført til at departementet etter handlingsplanens utløp så det som naturlig at helsesektoren fikk en viktigere rolle som pådriver for det videre arbeidet. Første skritt er å overføre erfaringen fra OK-prosjektet til NAKMI, Nasjonal kompetanseenhet for minoritetshelse.

Rusmisbruk

Undersøkelser foretatt av Statens institutt for rusmiddelforskning (SIRUS) gir grunn til å anta at flere barn og unge vokser opp i familier med rusmiddelrelaterte problemer, og at flere tidlig utvikler rusmiddelproblemer. Studier viser også at faktorer som oppvekstvilkår og foreldrerolle har sammenheng med utvikling av rusmiddelproblemer. Alle relevante kommunale instanser bør engasjere seg i forebygging av rusmiddelproblemer. Forebyggende arbeid kan skje bl.a. gjennom samlivs- og foreldreveiledning. Som et ledd i foreldreveiledningen ble et hefte til foreldre om rus gitt ut i 2005, jf. kap. 830 Samlivstiltak og foreldreveiledning.

Mobbing

Det er fortsatt nødvendig å bekjempe vold, mobbing og annen problematferd blant barn og unge og skape barne- og ungdomsmiljøer. Arbeidet med spredning av Olweusmodellen mot mobbing fortsetter i samarbeid med andre departementer.

Nye metoder for atferdsproblemer

Det er et prioritert mål å utvikle effektive og godt organiserte behandlingstilbud for barn og unge med alvorlige atferdsvansker. Arbeidet med å implementere de to metodene Parent Management Training (PMTO) for yngre barn og Multisystemic Therapy (MST) for ungdom, videreføres. Begge metodene

legger vekt på å utnytte familiens egne ressurser i deres eget nærmiljø. I PMTO-behandling trenes foreldre i å bruke mer hensiktsmessige strategier i hverdagen i kontakten med barn med atferdsvansker. Gjennom bedre samspill reduseres risikoen for at alvorlige atferdsproblemer oppstår eller får utvikle seg. MST-behandling består av et intensivt, tidsavgrenset og familiebasert tilbud til ungdom med alvorlige atferdsvansker. Behandlingen foregår i ungdommens naturlige omgivelser, der alle aktuelle instanser i nærmiljøet kan bli involvert.

Styrke kompetansen om flerkulturelt arbeid i barnevernet

Forskning viser at en større andel barn og unge med flyktning- og innvandrerbakgrunn har vanskelige oppvekstforhold sammenlignet med etnisk norske barn. Relativt flere barn med innvandrerbakgrunn mottar hjelpetiltak fra barnevernet enn etnisk norske barn. Tilbakemeldinger fra innvandrerorganisasjoner, praksisfeltet og medias oppslag synliggjør at barneverntjenesten stilles overfor nye utfordringer i møtet med flyktning- og innvandrerbarn og deres familier.

Det finnes lite dokumentert og systematisert kunnskap om utfordringer knyttet til møtet mellom innvandrerfamilier og barnevernet, bl.a. i forhold til beslutningsgrunnlaget for valg av tiltak og metoder, samt om hvilke tiltak som fungerer og hvorfor. Det er viktig å styrke kunnskapsgrunnlaget slik at barneverntjenesten blir bedre i stand til å håndtere ulike problemstillinger knyttet til mangfold.

Internasjonalt samarbeid om tiltak for utsatte barn, unge og familier

I nærområdene, og spesielt i Nordvest-Russland, er det fortsatt mange barn og unge som lever under svært vanskelige vilkår. Det er behov for en målrettet og samlet innsats rettet mot utsatte barn og unge i regionen. Samarbeid og kontakt mellom myndigheter i de nordiske landene og landene i Østersjøregionen, samt samarbeid og deltakelse i internasjonale og regionale fora, er en forutsetning for å bedre situasjonen.

Det nordiske samarbeidet er en viktig pilar i departementets internasjonale deltakelse. Det må arbeides aktivt i formelle nordiske organer med å synliggjøre barn og unge i Norden og stimuleres til felles kompetanseutvikling. *Handlingsplanen for barn og unge i Nærområdene*, i regi av Nordisk Ministerråd, er et viktig tiltak i denne sammenheng.

Det regionale samarbeidet om utsatte barn og unge i Østersjøregionen må styrkes. Gjennom

arbeidet i den etablerte Working Group for Children at Risk in the Baltic Sea Region (WGCC), i regi av Østersjørådet, bidrar Norge til å sette utsatte barn og unge på dagsorden, og det er etablert et godt fungerende nettverk mellom myndigheter, forskere og på tjenestenivå mellom de ulike landene. IT-nettverket «The House of Children at Risk» er også et viktig redskap for kontakt og samarbeid mellom landene.

Gjennom arbeidet i Europarådets styringskomité for sosial tilhørighet (CDCS) og barne- og familieforumet, bidrar BFD i utformingen av Europarådets tiltak og politikk på barne- og familieområdet. Det ble i 2005 utarbeidet og vedtatt en ny rekommendasjon om barn og unges rettigheter på institusjoner. Norge skal bl.a. være ett av tre samarbeidsland for utvikling av retningslinjer, anbefalinger og politikkkutforming for å styrke medlemslandenes arbeid mot vold mot barn. I samarbeid med Arbeids- og sosialdepartementet er også funksjonshemmede barns rettigheter satt på dagsorden i Europarådet.

Adopsjonsområdet

Et overordnet hensyn for adopsjonsmyndighetene er at adopsjon gjennomføres i samsvar med barnets grunnleggende interesser. Departementet finner det derfor særlig viktig å følge våre internasjonale forpliktelser på adopsjonsfeltet. Disse er nedfelt i FNs barnekonvensjon og i Haagkonvensjonen om vern av barn og samarbeid ved internasjonale adopsjoner. Det er videre viktig å sikre et forsvarlig og effektivt tilsyn med de organisasjoner som er involvert ved adopsjon av barn fra utlandet. Departementet følger også opp den nye organiseringen for behandling av søknad om adopsjon for bl.a. å sikre mest mulig lik praksis.

Mål og strategier

For 2006 prioriteres følgende mål:

Høy rettssikkerhet og god kvalitet i saksbehandling og tjenestetilbud i barnevernet

Et godt og hensiktsmessig lov- og regelverk

I 2006 vil de endringer i barnevernloven som ble vedtatt av Stortinget våren 2005 bli iverksatt, jf. Tilstandsvurdering. Som oppfølging av Ot.prp. nr. 64 (2004-2005) Om lov om endringer i lov 17. juli 1992 nr. 100 om barneverntjenester og lov 13. desember 1991 nr. 81 om sosiale tjenester (sosialtjenesteloven) mv. har departementet avsatt midler til fylkesmennene for å bistå kommunene i opplæringen og arbeidet med å etablere et internkontrollsystem.

Departementet vil sørge for nødvendig opplæring og veiledning i internkontroll i en innføringsperiode. For øvrig vil departementet fortløpende vurdere behovet for utvikling av regelverket på barnevernområdet.

Stortinget vedtok ved behandlingen av Ot.prp. nr 9 (2002–2003) om endringer i lov om barneverntjenester og familievernkontorloven at barneverntjenesten i Oslo kommune skulle evalueres. Departementet igangsatte dette arbeidet høsten 2004 og arbeidet vil avsluttes i 2006.

Evalueringen av arbeidstidsordningene i barneverninstitusjonene vil bli fulgt opp, jf. Tilstandsvurdering og delmålet Et godt fosterhjems- og institusjonstilbud.

I mange barnevernsaker oppnevnes det sakkyndige for å utrede foreldrenes omsorgsevne og barnets omsorgsbehov. Sakkyndige blir som oftest oppnevnt av kommunen for å bistå kommunen i utredning av saken. BFD har satt ned et utvalg som bl.a. skal se på om det bør etableres et særskilt kontrollorgan som innebærer etterfølgende kontroll og kvalitetssikring av sakkyndiges rapporter i barnevernsaker. Utvalgets innstilling skal foreligge 1. mars 2006.

Høyt kunnskaps- og kompetansenivå i den kommunale barneverntjenesten og det statlige barnevernet

Et av de viktigste målene med omleggingen av barnevernet er et sterkere fokus på å frambringe et kunnskapsbasert barnevern. BFD har utviklet en langsiktig forsknings- og utviklingsstrategi på barnevernområdet som skal følges opp av departementet og Bufdir. Sammen med spredning og implementering av ny kunnskap, vil den være viktig for å utvikle et kunnskapsbasert barnevern. Innsatsen skal rettes mot følgende satsingsområder:

- barn under offentlig omsorg
- risiko og tiltak knyttet til rusmisbruk
- etnisitet
- seksuelle og fysiske overgrep
- vold i nære relasjoner
- psykisk helse
- barnevernets praksis, system og organisering

Departementets støtte til barnevernforskningen vil bl.a. bli videreført som en del av forskningsprogrammet *Velferdsprogrammet – samfunn, familie og oppvekst* (1999–2008) i regi av Norges Forskningsråd. Senter for studier av problematferd og innovativ praksis driver forskning om atferdsproblemer blant barn og unge, utvikling av nye metoder for behandling og implementering av evidensbaserte

metoder i samarbeid med berørte instanser. I 2006 vil Parental Management Training Oregonmodellen (PMTO) bli implementert i 26 nye kommuner. Departementet viderefører også driftstilskuddene til de tre regionale utviklingssentrene i barnevernet i Bergen, Trondheim og Tromsø. Sentrene driver forskning, forsøks- og utviklingsarbeid, gir råd og veiledning innen prosjektarbeid, formidling og informasjonsvirksomhet og fungerer som viktige ledd i regionale faglige nettverk.

I samarbeid med andre departementer, Bufdir og utdanningsinstitusjoner, vil departementet videreføre etterutdanningstiltak på prioriterte områder, bl.a. for arbeid med barn og unge med etnisk minoritetsbakgrunn.

Effektiv ressursutnyttelse i fylkesnemndene for sosiale saker

Fylkesnemndene tok i bruk nytt elektronisk saksbehandlingssystem høsten 2005.

Innstillingen fra det offentlige utvalget som har vurdert effektivitetsfremmende forenklinger for fylkesnemndenes saksbehandling og rutiner (NOU 2005:9 Ressursbruk og rettssikkerhet i fylkesnemndene for sosiale saker) vil bli fulgt opp overfor Stortinget i løpet 2006.

Meldinger og undersøkelsessaker skal gjennomføres i samsvar med lovens tidsfrister

God kvalitet på tjenester og tiltak og høy rettssikkerhet i alle faser av behandlingen av barnevernsaker er et grunnleggende mål for departementet. Dette forutsetter bl.a. et tidsmessig og tilpasset regelverk, ny og oppdatert kompetanse, fleksible tiltak, samt godt samarbeid og god informasjonsutveksling mellom tjenesteytere og involverte etater og brukerne av barneverntjenesten.

Overholdelse av de lovfestede tidsfrister for meldinger, undersøkelsessaker og tiltak er en nødvendig forutsetning for rettssikkerheten i barneverntjenesten. Det forventes at tjenestene prioriterer og tilrettelegger arbeidet slik at fristene overholdes. Departementet vil inntil videre opprettholde rapporteringen fra kommunene to ganger i året som et viktig styringsredskap.

Etter at staten 1. januar 2004 overtok de fylkeskommunale oppgavene knyttet til barnevern, rapporterer Bufetat til Statistisk sentralbyrå (SSB) på de områdene som staten nå har ansvaret for (jf. kap. 855 Statlig forvaltning av barnevernet). Rapporteringen tar utgangspunkt i de samme verktøyene og modellene som benyttes i KOSTRA-systemet. Den vil bl.a. gi en oversikt over utbredelsen av hjemmebaserte og fosterhjembaserte tiltak der

staten er involvert, samt oversikt over alle institusjonsbaserte tiltak i barnevernet. For å kunne følge utviklingen i barnevernet nøye er det viktig med god statistikk og gode rapporteringsrutiner. Statistikk og rapportering er dessuten et viktig grunnlag for vurdering av behovet for endringer og politikkutformingen på området. Det er nedsatt en prosjektgruppe bestående av representanter fra SSB, Bufdir, fylkesmennene, fylkesnemndene, kommunene og BFD som bl.a. skal kartlegge eksisterende datakilder og innhold i datainnsamlingen på barnevernområdet. Målet er bl.a. å sikre enhetlig datainnsamling og bruk av begreper. Gruppen skal komme med forslag til hvordan en kan oppnå tilfredsstillende kvalitet på statistikken og rapporteringen og hvordan en statistikk, som vil være nyttig både for offentligheten, for forskningen og for utøvende myndigheter, bør se ut. Endelig rapport fra arbeidsgruppen skal avgis våren 2006.

Tverrfaglig og tverretatlig samarbeid og bedre koordinering av tjenestene

Høsten 2005 sendte BFD utrundskrivet «Forebyggende arbeid blant barn og unge og deres familier». Rundskrivet gir klare signaler om hva som ønskes av kommunene når det gjelder forebygging. Forebyggende arbeid for barn og unge og deres familier er først og fremst et kommunalt ansvar. En god og helhetlig organisering av det forebyggende arbeidet i kommunene vil dessuten kunne bidra til at mer spesialisert innsats og metodikk rettet mot særlig utsatte grupper, virker etter hensikten. Rundskrivet informerer i tillegg om hvilken faglig bistand kommunene kan støtte seg til i arbeidet med å forebygge problemer blant barn og unge, f.eks. gjennom Barne-, ungdoms- og familieetaten (Bufetat) og de regionale fagteamene. For å unngå at forebyggende innsats blir tilfeldig og fragmentert, er det nødvendig at den inngår i en formalisert struktur. Forebyggende tiltak bør derfor inngå i et program eller en virksomhetsplan i kommunene. Det synes også fornuftig at en av tjenestene i kommunen (f.eks. barnevernet) får et hovedansvar for den koordinerende delen av arbeidet. Det er av stor betydning at både administrativ og politisk ledelse er forpliktende engasjert. Rundskrivet innebærer ingen endringer i kommunens ansvar etter barnevernloven eller andre lover, forskrifter mv., der kommunens ansvar for barn og unge er berørt.

I samarbeid med andre aktuelle departementer har BFD satt i gang en bred utredning av det samlede tjenestetilbudet til barn og unge. Denne skal foreligge innen utgangen av 2005 og vil bli fulgt opp i samarbeid med aktuelle departementer. Hensikten

er å vurdere helheten og manglene i tilbudene til barn og unge slik at det kan forbedres. BFD vil for øvrig, sammen med Helse- og omsorgsdepartementet, følge initiativene som er tatt for å videreutvikle samarbeidet mellom barnevern, psykiatri og rusomsorg, både i andrelinjetjenestene og i det forebyggende arbeidet i kommunene. Det tas bl.a. sikte på å avholde et nytt nasjonalt møte i løpet av 2006.

Det er behov for at barn og unge som mottar hjelp fra barneverntjenesten, får nødvendig bistand fra barne- og ungdomspsykiatrien og fra tverrfaglig spesialisert rusbehandling. BFD og Helse- og omsorgsdepartementet har iverksatt tiltak for å styrke samarbeidet både på regionalt og nasjonalt nivå. Det vil også bli tatt felles initiativ til forskning for å få større kunnskap om barnevernbarnas problemer knyttet til psykiske belastninger og eventuelle rusproblemer, og et felles dokument skal trekke opp rammer for et utvidet samarbeid på alle nivåer.

Effektivt og målrettet tilsyn

Regelmessig tilsyn er en grunnleggende forutsetning for ivaretagelse av barns rettssikkerhet når de plasseres utenfor hjemmet. Tilsynet er derfor en høyt prioritert oppgave i departementet. Fylkesmannens ansvar for tilsynet med barneverninstitusjonene og kommunene skal fortsatt styrkes. Likeledes bør kommunenes oppfølging av barn og unge som mottar hjelpetiltak og som er plassert i fosterhjem styrkes både gjennom tilsynsførerordningen og ved systematisk bruk av tiltaks- og omsorgsplaner. Det er fortsatt mangel på kvalifiserte tilsynsførere i kommunene, og dette arbeider departementet, sammen med Bufdir, for å forbedre.

Departementet vil videreføre ordningen med tilsynsforum for fylkesmennene og legge til rette for kompetanseheving. Samarbeid med andre statlige tilsynsmyndigheter vil fortsette både med sikte på samordning av tilsynsoppleggene og utvikling av felles revisjoner av tjenester og tiltak som dekker flere lovområder. Fylkesmennene vil fortsatt få grunnopplæring i systemrevisjon og revisjonslederopplæring.

Departementet tar sikte på et landsomfattende tilsyn også i 2006. På bakgrunn av innføring av internkontrollplikt i kommunene, vil departementet utarbeide nødvendig materiell og bistå kommunene med innføring av internkontroll.

Gjennomført opplæring i rutiner og utarbeidelse av tiltaksplaner

Arbeidet med opplæring og veiledning i kommunene vil fortsette med utgangspunkt i det veiledningsmateriale om tiltaksplaner og omsorgsplaner og tilsynsførerordningen som ble ferdig utviklet i

2005. Det tas sikte på regionale opplæringstilbud i 2006. De nye rutinehåndbøkene for fosterhjemssamarbeid og generell kommunal saksbehandling og rutineutvikling vil bli implementert i 2006 og fulgt opp gjennom regionale opplæringstilbud.

God kompetanse om flerkulturelt arbeid i barnevernet

Et overordnet mål er at barneverntjenesten skal nå ut til barn, ungdom og familier med innvandrerbakgrunn på en måte som er nyttig og gir resultater. Det er usikkerhet i tjenesteapparatet knyttet til arbeid med minoritetsgruppene, og departementet får meldinger om at det er liten kunnskap om og tilfitt til barnevernet i innvandrer miljøene. BFD prioriterer derfor fortsatt arbeidet med å øke den flerkulturelle kompetansen i barneverntjenesten. I 2005 vil departementet sette i gang arbeidet med å få utviklet et tilbud om grunnkompetanse i flerkulturelt barnevernsarbeid for det kommunale barnevernet. Departementet vurderer også å få laget en kunnskapsstatus som samler erfaringer om arbeid med innvandrerrelaterte problemstillinger innenfor tjenester som kan sammenlignes med barnevernet i utvalgte land. Formålet er å stimulere til internasjonal kunnskapsutveksling om disse problemstillingene og identifisere god praksis.

BFD har fått utarbeidet en nordisk kunnskapsstatus om barn og ungdom innenfor de nasjonale minoriteter – den første i sitt slag. Forskningen tyder på at de fleste minoritetsgruppene har sammenlignbare levekår med majoritetsbefolkningen på de fleste områder, men det er knyttet stor bekymring til rom-barns (sigøynerbarns) situasjon. BFD vil følge opp rapporten i samarbeid med andre departementer og i forbindelse med det norske formannskapet i Nordisk Ministerråd.

Et godt fosterhjems- og institusjonstilbud

Det er nødvendig å styrke fosterhjemstilbudet. De viktigste utfordringene er:

- å skaffe tilstrekkelige og individuelt tilpassede fosterhjem
- å skaffe tilsynsførere for barna
- veiledning til fosterforeldrene
- oppfølging av biologisk familie og hjelp til samarbeid med fosterforeldrene
- å skaffe fosterhjem til barn med spesielle behov, herunder etniske fosterhjem

Gjennom Bufetat skal kommunene få bedre bistand i fosterhjemssaker. Rekruttering av gode, stabile fosterhjem tilpasset det enkelte barns behov skal bedres. Opplæring og veiledning av fos-

terforeldre videreføres, bl.a. gjennom en videreutvikling av opplærings- og rekrutteringsprogrammet PRIDE. Nødvendig rapportering skal sikre en god oppfølging av utviklingen på fosterhjemsområdet.

Barneverninstitusjonene er et viktig tilbud innenfor det samlede tiltaksapparatet i barnevernet. Bufetat har ansvar for å skaffe barn og unge døgntiltak når de av ulike grunner ikke kan bo sammen med foreldrene. Å legge til rette for at barn skal bli hørt, er en viktig oppgave. At barna skal ha rett til å uttale seg i saker som angår dem er nedfelt i FNs barnekonvensjon og inkorporert i norsk lov. Det gjelder også barn under omsorg i barnevernet. Det er satt i gang et arbeid med en brukerundersøkelse blant barn i barneverninstitusjonene. Rapport vil foreligge våren 2006. BFD vil følge opp institusjonstilbudene slik at barn og unge kan få et tilrettelagt tilbud ut fra sine behov. Departementet vil bl.a. ta initiativ til å få større kunnskap om behovene barn og unge på vanlige institusjoner har, slik at institusjonene utvikler seg i tråd med dette.

Utviklingen av en ny modell for institusjonsbehandling av ungdom med alvorlige atferdsvansker vil fortsette i samarbeid med svenske myndigheter. Implementeringen av det nye tilbudet i Bufetat startet høsten 2005 og fortsetter våren 2006. Modellen vil bli evaluert.

I mange tilfeller kan det være behov for støtte og hjelp fra barnevernets side også for ungdom mellom 18 og 23 år. BFD initierte derfor i 2005 en kartlegging av hva slags tiltak som iverksettes av barnevernet, også når det gjelder oppfølging av unge over 18 år. Det ble videre tatt initiativ til en kunnskapsstatus over relevant forskning i Norden og andre aktuelle land om hjelpetiltak, som også inkluderer ungdom mellom 18 og 23 år. Når prosjektene er avsluttet i løpet av 2006 vil departementet vurdere forsknings- og utviklingsbehov og eventuell bistand til kommunene i det videre arbeidet. Det tas sikte på å identifisere god praksis som kan spres til kommunene.

Tidlig og riktig hjelp til grupper av utsatte og vanskeligstilte barn, unge og deres familier

God kvalitet på hjelpetiltak og bruk av familie- og nærmiljøbaserte metoder

Økt satsing på familie og nettverk, og lokale løsninger og tilbud bør være utgangspunkt for barnevernets arbeid. Det er en viktig oppgave å sørge for kvalitet og barnets beste i de tiltak som utvikles lokalt. Departementet vil fortsatt stimulere til videreutvikling og bruk av faglige metoder i barnevernet som legger vekt på tiltak i barn og unges nær-

miljø i dialog med barna og familiene. Det er viktig å finne tiltak som styrker familienes muligheter til å gi barna en god omsorg og oppvekst. De familie- og nærmiljøbaserte tiltakene og metodene skal virke forebyggende, men også rettes mot utsatte familier for å bedre deres muligheter for å gi barn gode omsorgs- og oppvekstbetingelser. BFD har iverksatt et arbeid for å systematisere kunnskapen om hjelpetiltak, og det vil bli utarbeidet en kunnskapsstatus på området. Det er også igangsatt et arbeid for å undersøke kommunenes bruk av hjelpetiltak, jf. delmålet Et godt fosterhjems- og institusjonstilbud. Oppfølgingsarbeidet vil bli vurdert bl.a. på bakgrunn av rapportene som vil foreligge i 2006.

BFD viderefører støtten til nasjonal samordning og oppfølging av Home-Start Familiekontakten Norge, som er et forebyggende tiltak for familier med små barn som er i en vanskelig livssituasjon, og til andre tiltak med vekt på samarbeid og dialog med familiene og nærmiljøet. I tillegg vil departementet fortsatt gi midler til det særskilte tilbudet om støtte og hjelp til familier med kronisk syke barn og funksjonshemmede barn, i regi av Home-Start Familiekontakten. Hovedmålsetting med prosjektet er å bidra til å gi et bredere tilbud om støtte og hjelp til målgruppen og at flere får hjelp.

Departementet viderefører også arbeidet med å utvikle og gjennomføre et opplæringsprogram om foreldreveiledning for bl.a. ansatte i fengslene og, vil i samarbeid med Justisdepartementet, bidra til å tilrettelegge for og iverksette foreldreveiledning i fengslene.

Det er et viktig mål for regjeringen å sikre god kvalitet på tjenestetilbudet til og styrke innsatsen for enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger. Det er behov for bedre statistikk om enslige mindreårige i barnevernet. BFD vil utvikle statistikken i samarbeid med Statistisk sentralbyrå. Departementet vil også følge opp resultater fra en kartlegging av bo- og omsorgstiltak og av kostnader i forbindelse med bosetting. Departementet vil, i samarbeid med Kommunal- og regionaldepartementet, følge opp Stortingets vedtak om å utrede hvordan mottakene for enslige mindreårige kan bli bedre.

Mye tyder på at stadig flere barn og unge i dag utvikler rusmiddelrelaterte problemer og at dette skjer tidligere enn før (jf. Tilstandsvurdering). BFD vil fortsatt delta i det tverrdepartementale arbeidet som en oppfølging av regjeringens *Handlingsplan mot rusmiddelproblemer* (2006 -2008). I samarbeid med Arbeids- og sosialdepartementet, er BFD særlig opptatt av å forbedre tilbudet til barn og unge med rusmisbrukende foreldre og innsats rettet mot høyrisikogrupper som barn og

unge med atferdsvansker, og har igangsatt forskning for å kartlegge barn som oppholder seg på institusjon sammen med foreldrene (Sirius). Det vil også bli igangsatt en landsomfattende forskningsbasert kartlegging av disse barnas situasjon (rusmisbrukende foreldre) og hva som finnes av gode tiltak for denne gruppen.

Barn med rusmisbrukende foreldre er en særlig utsatt og sårbar gruppe. Mange av barna fanges ikke opp av hjelpeapparatet, og det mangler en oversikt over hvor mange som lever med rusmiddelmidlismisbrukende foreldre og hvilke tiltak de mottar. Det er igangsatt et pilotprosjekt for å få oversikt over hvilke tiltak som iverksettes for disse barna, og om tiltakene er evaluert. Rapport vil foreligge høsten 2005. Regjeringen ønsker å styrke innsatsen rettet mot barn med rusmiddelmidlismisbrukende foreldre. Barna må sikres tilpasset oppfølging når foreldrene er i behandling og de må følges bedre opp på kommunenivå. Det vil bli valgt ut kommuner, og behandlingsinstitusjoner hvor barn er med sine foreldre i behandling, som får tilbud om systematisk utprøving og utvikling av tiltak. Utprøvingen vil også omfatte en prosess- og følgeevaluering. Det er avsatt 14 mill. kroner til dette arbeidet i 2006 under BFDs budsjett. Midlene vil bli benyttet i samarbeid med Helse- og omsorgsdepartementet.

Departementet vil også delta i en interdepartemental gruppe som skal gjennomgå *Handlingsplan for antidopingarbeid i Norge* og vurdere behovet for styrket oppfølging av planen, samt foreslå eventuelle nye tiltak.

BFD vil, i samarbeid med andre aktuelle instanser som bl.a. skolen, medvirke til å forebygge den økende forekomsten av spiseforstyrrelser. Det er behov for mer kunnskap om hvordan foreldre og skole skal møte barn og unge med slike problemer. Departementet vil følge opp forebyggende tiltak som er foreslått i regjeringens strategiplan mot spiseforstyrrelser, samt delta i arbeidet med revidering av strategiplanen.

For å legge til rette for faglig dialog og brukermedvirkning viderefører departementet samarbeidet med organisasjoner i barnevernfeltet, bl.a. Norsk Fosterhjemforening, Norges Barnevernsamband og Landsforeningen for barnevernsbarn.

God og tilpasset hjelp overfor barn og unge med nedsatt funksjonsevne og deres familier

Familier med barn med nedsatt funksjonsevne møter store utfordringer i dagliglivet. BFD vil, i samarbeid med Arbeids- og sosialdepartementet og andre berørte departementer, følge opp tiltakene i *Strategiplan for familier med barn med ned-*

satt funksjonsevne som forelå i mai 2005. For BFD gjelder dette bl.a. arbeidet med koordinering og samordning av tjenestetilbudet, utvidelse av tilbudet om avlastning og hjelp gjennom Home-Start Familiekontakten Norge, tilpasning av et tilbud om foreldreveiledning, tilrettelagte samlivskurs, samt tilrettelegging i barnehagene.

God og tilpasset hjelp til barn og unge i lavinntektsfamilier

BFD vil i 2006 følge opp det påbegynte arbeidet med konferanser og styrket innsats knyttet til barneverntjenesten i utsatte kommuner. 20 kommuner vil delta i dette samarbeidet i løpet av 2006. Det vil bli lagt vekt på samarbeid mellom sosialtjenesten og barnevernet for å nå utsatte familier med hjelp.

Redusert vold, mobbing og annen problematferd blant barn og unge

Fortsatt rammes mange barn av mobbing og/eller utestenging i skole og barnehage eller fritid. Som en del av videreføringen av regjeringens «Manifest mot mobbing» skal alle grunnskoler fortsatt få tilbud om Olweus' program mot mobbing, og BFD viderefører støtten til forskningsenheten Olweusgruppen ved HEMIL-senteret, Universitet i Bergen. Som manifestpartner vil BFD arbeide for at innsatsen mot mobbing skal fortsette på alle oppvekstarenaer (barnehager, skole og fritid).

Senter for studier av problematferd og innovativ praksis (UiO) er gitt en sentral og koordinerende rolle når det gjelder forskning om årsaker til atferdsproblemer og evaluering av aktuelle behandlingsmetoder (PMTO og MST). Atferds-senteret er også involvert i å evaluere den nye institusjonsmodellen for ungdom med alvorlige atferdsproblemer. BFD viderefører støtten til senteret og andre tiltak på området i 2006.

Tilskuddet til Rostad ungdomsheim vil bli videreført slik at det helhetlige skoletilbudet ved institusjonen kan opprettholdes.

Økt innsats for å forhindre vold og overgrep mot barn og unge

Å bli utsatt for vold eller overgrep kan ha alvorlige konsekvenser for barns utvikling og livskvalitet. BFD vil fortsatt arbeide for å bedre situasjonen til og oppfølgingen av barn og unge som utsettes for overgrep og vold i nære relasjoner, jf. omtale i kap. 840 Krisetiltak og kap. 841 Samlivsbrudd og konfliktløsning.

Tiltak i regjeringens handlingsplan *Vold i nære relasjoner* (2004-2007) vil bli fulgt opp. Helse- og

omsorgsdepartementet igangsatte i 2005 et arbeid for å etablere regionale ressursentre og samarbeidsstrukturer på volds- og traumefeltet (jf. tiltak 2 i handlingsplanen). Etableringen av ressursentrene skjer i 2006, og satsingen er tverrdepartemental.

Prosjektet «Barn som lever med vold i familien» videreføres i 2006. Prosjektet har tre formål; å utvikle behandlingsopplegg for barn som har vært eksponert for vold; å spre denne kompetansen til familievernnet, barne- og ungdomspsykiatrien, krisesentrene og barnevernet; å spre kunnskap til hjelpeapparatet og allmennheten slik at volden blir lettere å avdekke. Prosjektet gjennomføres som et samarbeid mellom Alternativ til vold og Senter for krisepsykologi i Bergen.

Tiltakene i planen *Strategi mot seksuelle og fysiske overgrep mot barn* (2005-2009) utgitt i mai 2005 vil bli fulgt opp av BFD, Bufdir, andre tiltaksansvarlige departementer og deres underliggende etater. Planen setter fokus på forebygging, avdekking av overgrep, bistand og behandling, samt forskning og kompetanseheving. Tiltak som gjelder forebygging av fysisk avstraffelse og vold i oppdragelsen, vil være knyttet mot bl.a. foreldreveiledning generelt og tiltak for familier med etnisk minoritetsbakgrunn.

Bekjempe menneskehandel og seksuell utnyttning av mindreårige

I juni 2005 lanserte regjeringen en handlingsplan med fornyet innsats mot menneskehandel (2005-2008). Departementet har et spesielt ansvar for å følge opp at mindreårige ofre for menneskehandel sikres trygge oppholdssteder, bistand og beskyttelse. Samarbeid og vedlikehold av internasjonale nettverk på området vil bli prioritert. Bistand og beskyttelser til mindreårige som utsettes for menneskehandel i Østersjøregionen skal følges opp etter et vedtatt regionalt handlingsprogram.

I samarbeid med andre berørte departementer vil BFD også følge opp planlagte tiltak mot seksuell utnyttning av mindreårige i pornografi og kjønnsandel («barneprostitusjon»). Arbeidet med å bekjempe bl.a. spredning av ulovlige framstillinger av mindreårige med seksuelt preg over Internett, vil også være et viktig ledd i arbeidet for å sikre barn og unges interesser på informasjons- og medieområdet (jf. omtale under kap. 857 Barne- og ungdomstiltak).

Forebygge og bekjempe kjønnslemlestelse og tvangsekteskap

Regjeringen vil fortsette arbeidet mot tvangsekteskap. Nye tiltak i regi av barnevernet vil bli fortløpende vurdert.

BFD vil, i samarbeid med berørte departementer, fortsette det videre arbeidet mot kjønnslemlestelse. Helse- og omsorgsdepartementet har ansvaret for å koordinere tiltakene.

Internasjonalt samarbeid om tiltak for utsatte barn, unge og familier

Regionalt samarbeid innen Norden, Østersjørådet, Europarådet og andre internasjonale fora

Regjeringen vil prioritere en målrettet og samlet innsats for utsatte barn i Østersjøregionen. BFD vil delta aktivt i WGCC (Working Group for Children at Risk in the Baltic Sea Region) i regi av Østersjørådet for å gjennomføre regionale prioriteringer. Oppfølging av regional handlingsplan mot handel med barn skal vies spesiell oppmerksomhet i dette samarbeidet i 2006. Departementet vil arbeide for å implementere Europarådets rekommandasjon om barn og unge på institusjon i Østersjørådets medlemsland. I tråd med et barneministtermøte avholdt i 2005 skal medlemslandene foreta en gjennomgang av situasjonen for barn og unge som bor på institusjoner.

Gjennom samarbeidet i Østersjørådet skal medlemslandene følge opp et regionalt handlingsprogram med formål å sikre bistand og beskyttelse til mindreårige ofre for menneskehandel.

Deltakelse og initiering av en nordisk levekårsundersøkelse for barn og unge i regi av NOVA og etablering av et nordisk forskernettverk, er et ledd i arbeidet med å styrke barn og unges levekår i Norden og våre nærområder. I samarbeid med andre nordiske land vil departementet arbeide videre med å vurdere behovet for og omfanget av videre nordisk forskning på området. Handlingsplanen for barn og unge i Nærområdene i regi av Nordisk Ministerråd er et viktig bidrag i innsatsen for å bedre livskvalitet og levekår for barn og unge i de nordiske nærområdene. Departementet vil delta aktivt i arbeidet med å følge opp felles nordiske prioriteringer på området.

Departementet vil videreføre arbeidet i Europarådets ulike komitéer og arbeidsgrupper. Bl.a. deltar BFD i ny ekspertkomité for barn og familier og, i samarbeid med Arbeids- og sosialdepartementet, i styringskomitéen for sosiale spørsmål, arbeid og trygd som inkluderer barn, unge og familier. BFD har en aktiv rolle i utformingen av Europarådets til-

tak for å synliggjøre barn og unges situasjon innenfor relevante politikkområder. Arbeidet i 2006 vil i hovedsak følge opp Europarådets tiltak for å motvirke vold mot barn, bedre funksjonshemmede barns rettigheter, styrke foreldreskap og skape gode oppvekstkår for barn og unge.

Videreutvikle det bilaterale samarbeidet med andre land

Kontakt og kunnskapsutveksling med andre land og miljøer som kan gi oss nødvendig innspill til en videreutvikling av tiltaksapparatet for utsatte barn og unge vil fortsette, bl.a. det bilaterale samarbeidet med engelske myndigheter og kompetansemiljøer på barnevernområdet. Videre har BFD undertegnet en bilateral avtale med Ministry of Social Security and Labour i Litauen om samarbeid i barne- og ungdomspolitikken.

Sikre barns interesser ved innenlands- og utenlandsadopsjon

Et godt og hensiktsmessig lov- og regelverk

Departementet vil for å sikre god behandling og enhetlig praksis, løpende vurdere behovet for oppdatering av regelverket.

Høy kompetanse ved behandling av saker etter adopsjonsloven

Det er behov for å styrke kunnskapen om adoptivbarn og familier som sliter med store vansker og utfordringer. Departementet vil, i samarbeid med Bufetat, vurdere hvordan oppfølgingen av adoptivbarna kan sikres bedre.

Innføre obligatoriske adopsjonsforberedende kurs

Departementet har sendt på høring et forslag til endring av adopsjonsloven for å innføre obligatoriske adopsjonsforberedende kurs for adoptivsøkere. Formålet med å innføre slike kurs er å gi adoptivsøkere et bedre grunnlag til selv å vurdere om adopsjon er et egnet alternativ for dem, samt å bidra til at familien bedre kan takle utfordringer knyttet til adopsjon.

Departementet legger til grunn at Bufetat skal ha ansvaret for å administrere og gjennomføre kurset. Det forutsettes at deltakerne betaler en egenandel. Forslaget er sendt på høring.

Oversikt over delmål og resultatmål for kap. 854 Tiltak i barne- og ungdomsvernet

Delmål	Resultatmål	Resultatindikator
Høy rettssikkerhet og god kvalitet i saksbehandling og tjenestetilbud i barnevernet	Et godt og hensiktsmessig lov- og regelverk	Løpende vurdering og utvikling av lov, forskrifter og retningslinjer
	Høyt kunnskaps- og kompetansenivå i den kommunale barneverntjenesten og det statlige barnevernet	Oppfølging av forsknings- og utviklingsstrategien på barnevernfeltet
	Effektiv ressursutnyttelse i fylkesnemndene for sosiale saker	Støtte til variert forsknings-, forsøks- og utviklingsvirksomhet, samt utdanningstiltak
	Meldinger og undersøkelsessaker skal gjennomføres i samsvar med lovens tidsfrister	Følge opp innstilling fra offentlig utvalg (NOU 2005:9 Ressursbruk og rettssikkerhet i fylkesnemndene for sosiale saker)
	Tverrfaglig og tverretatlig samarbeid og bedre koordinering av tjenestene	Andelen meldinger, undersøkelsessaker og tiltak iverksatt innen lovfestede tidsfrister
		Oppfølging av kunnskapsstatus om det samlede tjenestetilbudet til barn og unge

Delmål	Resultatmål	Resultatindikator
	Effektivt og målrettet tilsyn	Barn og unge plassert utenfor hjemmet skal ha tilsyn i samsvar med loven Antall forvaltningstilsyn gjennomført med kommunene Antall landsomfattende tilsyn gjennomført Opplæring i systemrevisjon og revisjonsledelse Rapportering fra fylkesmennenes tilsyn med barneverninstitusjonene og fra regionene om tilsyn og kontroll med institusjonene
	Gjennomført opplæring i rutiner og utarbeidelse av tiltaksplaner	Antall gjennomførte kurs og konferanser
	God kompetanse om flerkulturelt arbeid i barnevernet	Følge opp strategi for flerkulturelt arbeid i barnevernet
	Et godt fosterhjem- og institusjonstilbud	Utarbeid strategi for oppfølging og veiledning av fosterforeldre Følge opp Bufdirs strategi på fosterhjemsområdet Utarbeide strategi for ettervern Oppfølging av ny modell for institusjonsbehandling for utagerende ungdom
Tidlig og riktig hjelp til grupper av utsatte og vanskeligstilte barn, unge og deres familier	God kvalitet på hjelpetiltak og bruk av familie- og nærmiljøbaserte metoder	Følge opp kunnskapsstatus om hjelpetiltak
	God og tilpasset hjelp overfor barn og unge med nedsatt funksjonsevne og deres familier	Følge opp regjeringens <i>Strategiplan for familier med barn med nedsatt funksjonsevne</i>
	God og tilpasset hjelp til barn og unge i lavinntektsfamilier	Oppfølgingen av satsingen mot fattigdom blant barn og unge i utsatte kommuner og regionale konferanser i samarbeid med Bufdir
	Redusert vold, mobbing og annen problematferd blant barn og unge	Følge opp implementeringen av PMT/MST og andre metoder og tiltak
	Økt innsats for å forhindre vold og overgrep mot barn og unge	Følge opp regjeringens handlingsplan mot vold i nære relasjoner, plan mot seksuelle og fysiske overgrep mot barn, samt videreføre prosjektet «Barn som lever med vold i familien»
	Bekjempe menneskehandel og seksuell utnyttning av mindreårige	Følge opp <i>Regjeringens handlingsplan mot menneskehandel 2005-2008</i>

Delmål	Resultatmål	Resultatindikator
	Forebygge og bekjempe kjønnslemlestelse og tvangsekteskap	Følge opp <i>Regjeringens innsats mot kjønnslemlestelse 2002</i> og fortløpende vurdere nye tiltak Følge opp <i>Fornytt innsats mot tvangsekteskap 2002</i> og fortløpende vurdere nye tiltak
Internasjonalt samarbeid om tiltak for utsatte barn, unge og familier	Regionalt samarbeid innen Norden, Østersjørådet, Europarådet og andre internasjonale fora Videreutvikle det bilaterale samarbeidet med andre land	Følge opp regionale prioriteringer og andre internasjonale handlingsplaner
Sikre barns interesser ved innenlands- og utenlandsadopsjon	Et godt og hensiktsmessig lov- og regelverk Høy kompetanse ved behandling av saker etter adopsjonsloven Innføre obligatoriske adopsjonsforberedende kurs	Løpende vurdering og utvikling av lov, forskrifter og retningslinjer Løpende vurdering av behovet for økt forskning og informasjon, samt opplæring på adopsjonsfeltet

Nærmere om budsjettforslaget

Post 01 Driftsutgifter – Fylkesnemndene for sosiale saker

Posten dekker driftsutgifter for landets 12 fylkesnemnder for sosiale saker. Fylkesnemndene er organisert i tre regioner. Posten dekker lønn, godtgjørelse til nemndsmedlemmer og utgifter til varer og tjenester. Utgiftene i forbindelse med saksavviklingen utgjør en betydelig andel av kostnadene i fylkesnemndene. Saksvolumet og antall forhandlingsmøter vil derfor i stor grad styre fylkesnemndenes kostnader. Fylkesnemndene for sosiale saker har 68 tilsatte fordelt på 63 årsverk per 1. mars 2005.

Fra 1. januar 2006 blir det innført nettoordning for budsjettering og regnskapsføring av merverdiavgift i statsforvaltningen. Posten er redusert som følge av dette.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan nyttes under kap. 830 post 21

Midlene vil i hovedsak dekke kjøp av tjenester til opplæring og veiledning av ansatte i bl.a. metodene MST og PMTO, videreutvikling av disse og støtte til Senter for atferdsstudier og innovativ praksis ved UiO. Posten vil videre dekke utgifter til ulike forebyggende tiltak, bl.a. til kjøp av tjenester innenfor tvangsgifte og kjønnslemlestelse, utvikling og implementering av familierådslag og lignende tiltak. Posten vil også dekke kostnader til konferan-

ser, kjøp av varer og tjenester fra ulike frivillige og offentlige organisasjoner, tilsynsopplæring og utvikling av tilsynsmetodikk, informasjon og internasjonale forpliktelser.

Posten dekker midler til prosjektet «Vold mot barn.» I tillegg budsjetteres midler til obligatoriske adopsjonsforberedende kurs over posten. Økningen knyttet til dette utgjør 4,7 mill. kroner.

Fra 1. januar 2006 blir det innført nettoordning for budsjettering og regnskapsføring av merverdiavgift i statsforvaltningen. Posten er redusert som følge av dette.

Post 50 Forskning, kan nyttes under post 71

Formål

Posten skal i hovedsak stimulere til forskning og forsøks- og utviklingsvirksomhet om utsatte familier og utsatte barn og unge.

Tildelingskriterier

Posten dekker økonomisk støtte til ulike delforskningsprogram med hovedvekt på:

- barnevernet
- utsatte barnegrupper og familier
- adopsjonsspørsmål
- helserelatert forskning om barn og unge
- spørsmål som gjelder kunnskap og virkemidler i arbeidet med barn i lavinntektsfamilier
- barn av rusmiddelbrukere
- barn som utsettes for seksuelle overgrep

- annen relevant forskning, evaluering og utviklingsarbeid

Oppfølging og kontroll

Departementet mottar regnskap og rapporter for kontroll og oppfølging av tiltakene.

Post 64 Tilskudd ved bosetting av enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger, overslagsbevilgning

Formål

Bevilgningen skal dekke det særskilte tilskuddet som utbetales til kommunene når enslige mindreårige asylsøkere eller flyktninger bosettes.

Tildelingskriterier

Alle kommuner omfattes av ordningen ved bosetting av enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger.

Tilskuddet differensieres fra den måneden vedkommende bosettes. Tilskuddet utbetales til og med det året den enslige mindreårige fyller 20 år.

Etter fullmakt fra BFD utbetaler Utlendingsdirektoratet (UDI) tilskuddet til kommunene, basert på det antall barn som bosettes i de respektive kommuner.

Oppfølging og kontroll

I UDIs rundskriv om integreringstilskudd tas det forbehold om at BFD eller UDI og Riksrevisjonen skal ha adgang til å iverksette kontroll med at midlene nyttes etter forutsetningen, jf. Bevilgningsreglementet § 17.

Budsjettforslag

Tilskuddet øker fra 99 700 kroner i 2005 til 102 800 kroner i 2006. Om lag 77 mill. kroner er omdisponert til ny post 65.

Post 65 Refusjon av kommunale utgifter til barneverntiltak knyttet til enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger, overslagsbevilgning

Midlene på denne posten ble tidligere bevilget over post 64.

Formål

Bevilgningen skal dekke statsrefusjon for kommunale utgifter til barneverntiltak. Målet med statsre-

fusjonen er å oppnå så rask bosetting som mulig av enslige mindreårige og å sikre gode bo- og omsorgstiltak. De fleste bo- og omsorgstiltakene for enslige mindreårige er kommunale tiltak som driftes av kommunene i forbindelse med bosetting (for eksempel bokollektiv). Enkelte enslige mindreårige kan ha behov for plass i statlige tiltak som barneverninstitusjoner, og det er da Bufetat som har ansvaret for å skaffe slike institusjonsplasser. Bufetat har videre et ansvar for å bistå kommunene med råd og veiledning når det gjelder valg av botiltak med mer. I den grad kommunenes utgifter til bo- og omsorgstiltak med støtte og oppfølging overskrider den kommunale egenandelen, skal utgiftene refunderes av staten. Bufetat har ansvaret for å administrere refusjonsordningen.

Tildelingskriterier

Alle kommuner omfattes av ordningen dersom kommunene iverksetter barneverntiltak for enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger.

Etter fullmakt fra BFD utbetaler Bufdir/Bufetat refusjon til kommunene, jf. rundskriv om statsrefusjon for kommunale barnevernutgifter for enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger (Q-05/2004).

Oppfølging og kontroll

BFD har adgang til å iverksette kontroll med at midlene nyttes etter forutsetningen, jf. Bevilgningsreglementet § 17.

Budsjettforslag

Posten er økt som følge av anslagsendringer knyttet til refusjon av kommunale utgifter til barneverntiltak til enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger. Kommunenes egenandel i disse sakene foreslås økt fra 11 800 kroner per barn per måned i 2005 til 12 190 kroner per barn per måned i 2006.

Post 70 Tilskudd til Rostad ungdomsheim og Rostad ettervernsheim

Posten utgjør tilskudd til den videregående skolen ved Rostad ungdomsheim og Rostad ettervernsheim.

Post 71 Utvikling og opplysningsarbeid mv., kan nyttes under post 50

Posten dekker tilskudd til ulike tiltak innenfor barnevernet, tvangsgifte og kjønnslemlestelse, til-

bud til enslige mindreårige og andre formål som dekker særlige behov for tilbud til utsatte barn, unge og familier. Midlene vil i hovedsak rettes inn mot organisasjoner, tiltak og formål som kan bidra til å styrke arbeidet med forebygging av problemutvikling blant barn og unge, tiltak som kan bedre oppfølgingen av barn og unge i fosterhjem og institusjon, samt videreutvikling av disse tiltakene.

Oppfølging og kontroll

Departementet mottar regnskap og rapporter for kontroll og oppfølging av tiltakene.

Budsjettforslag

Posten er styrket med 14 mill. kroner for å styrke innsatsen mot barn med rusmisbrukende foreldre. Midlene vil bli benyttet i samarbeid med Helse- og omsorgsdepartementet. I tillegg er det foretatt mindre interne omdisponeringer.

Kap. 3854 Tiltak i barne- og ungdomsvernet (jf. kap. 854)

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2004	Saldert budsjett 2005	Forslag 2006
01	Diverse inntekter			1 200
03	Refusjon for enslige mindreårige flyktninger og asylsøkere	5 655		
04	Refusjon av ODA-godkjente utgifter	14 720	21 424	12 800
16	Refusjon av fødselspenger/adopsjonspenger	26		
18	Refusjon av sykepenger	532		
	Sum kap 3854	20 933	21 424	14 000

Post 01 Diverse inntekter

Inntektene på posten er knyttet til egenandeler til obligatoriske adopsjonsforberedende kurs.

Post 03 Refusjon for enslige mindreårige flyktninger og asylsøkere

På posten regnskapsføres refusjoner for enslige mindreårige flyktninger og asylsøkere.

Post 04 Refusjon av ODA-godkjente utgifter

Visse innenlandske utgifter knyttet til mottak av asylsøkere og flyktninger kan i henhold til OECD/DACs (Development Assistance Centre) statistikk-direktiver godkjennes som offisiell utviklingshjelp. Det foreslås at i overkant av 12,8 mill. kroner av utgiftene på kap. 854 post 64 Tilskudd ved bosetting av enslige mindreårige asylsøkere og flyktnin-

ger blir rapportert inn som utviklingshjelp. I den forbindelse inntektsføres tilsvarende beløp på kap. 3854 post 04 Refusjon av ODA-godkjente utgifter.

Post 16 Refusjon av fødselspenger/adopsjonspenger

På posten regnskapsføres refusjoner i henhold til ordningen med refusjon av fødselspenger og adopsjonspenger. Utgifter motsvarende refusjonen regnskapsføres på kap. 854 Tiltak i barne- og ungdomsvernet.

Post 18 Refusjon av sykepenger

På posten regnskapsføres refusjoner i henhold til ordningen med refusjon av sykepenger. Utgifter motsvarende refusjonen regnskapsføres på kap. 854 Tiltak i barne- og ungdomsvernet.

Kap. 855 Statlig forvaltning av barnevernet (jf. kap. 3855)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2004	Saldert budsjett 2005	Forslag 2006
01	Driftsutgifter, <i>kan nyttes under post 22</i>	1 955 950	1 917 483	2 032 682
21	Spesielle driftsutgifter	17 649	51 700	53 285
22	Kjøp av private barneverntjenester, <i>kan nyttes under post 01</i>			1 199 237
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	47 889	57 008	47 379
70	Tilskudd til kjøp av plasser, tiltak m.v., <i>kan nyttes under post 01</i>	1 264 998	1 123 292	
	Sum kap 855	3 286 486	3 149 483	3 332 583

Status for virksomheten

Staten overtok fra 1. januar 2004 det tidligere fylkeskommunale ansvaret for barnevernstjenester. Ansvaret er lagt til Barne-, ungdoms- og familieetaten (Bufetat) som skal bistå kommunene med plassering av barn utenfor hjemmet. Dette omfatter etablering og drift av barnevernsinstitusjoner, kjøp av plasser i private institusjoner, samt rekruttering, formidling og opplæring av fosterhjem. Staten tilbyr også ulike former for hjemmebaserte tjenester som et alternativ til tiltak utenfor hjemmet. Blant hjemmebaserte tjenester hører virksomheter som anvender Multisystemic Therapy (MST) og Parent Management Training Oregonmodellen (PMTO) som metode, men også ulike forsterkede kommunale tiltak.

Oslo og Trondheim ivaretar selv det statlige regionale barnevernet. Trondheims virksomhet, som er et prøveprosjekt, finansieres over dette kapitlet, Oslos virksomhet finansieres via rammetilskuddet til fylkeskommunene.

Resultatrapport 2004

Rapporteringen tar utgangspunkt i de resultatmål som ble presentert i St.prp. nr. 1 (2003-2004).

God faglig og økonomisk styring av det statlige barnevernet

Høy kompetanse og godt faglig nivå i det regionale barnevernet

Det er i 2004 initiert eller videreført flere forsknings- og utviklingsprosjekter som skal gi ny kunnskap på barne- og familiefeltet. Det er bl.a. sett på incest og vold i familien, barn i fosterhjem, kontroll og kvalitetsarbeid i barnevernsinstitusjoner og evaluering av kurs for fosterforeldre.

Bedre utnyttelse av ressursene

Det har vært en vekst på om lag 8,3 prosent i antall barn og unge som har tiltak innenfor Bufetat fra januar 2004 til utgangen av 2004. I samme periode er antall barn og unge på institusjon redusert marginalt, mens det har vært en vekst i antall barn i fosterhjem med om lag 4,6 prosent og i antall barn med hjemmebaserte tiltak med vel 20 prosent.

Andel akutt plasseringer i forhold til antall barn og unge som det er søkt om tiltak for holdt seg stabilt på om lag 20 prosent gjennom 2004 og fram til 1. mai 2005. En har imidlertid lyktes i å gjennomføre flere av akutt plasseringene innenfor egne tiltak, slik at kjøp av dyre akutt plasseringer i private institusjoner er redusert. Det er også klare faglige fordeler ved å vri akutt plasseringene i retning av egne tiltak fordi en da har bedre kontroll med planleggingen av behandlingssopplegget for det enkelte barn fra starten av.

Andelen private institusjonsplasser i forhold til totalt antall institusjonsplasser var om lag 43 prosent ved utgangen av første kvartal 2004. Ved utgangen av året var den private andelen steget til 45 prosent. Selv om andelen kjøpte plasser ikke er redusert har en utnyttet ressursene bedre ved at en har lyktes i å få ned utgiftene per kjøpte plass.

Likeverdig omsorgs- og behandlingstilbud i regionene

For å nå målet om et likeverdig tilbud har det blitt arbeidet med organisering og utvikling av tiltak, kompetanseutvikling og kvalitetssikring. Det er også nødvendig med bedre analyser knyttet til hvilke forhold som påvirker behovet for barneverntjenester. Forberedelser til slike analyser startet i 2004 og blir fulgt opp i 2005.

For det kommunale og statlige barnevernet samlet får ca. 3/4 av barn og unge som får et tilbud utenfor egen familie plass i et fosterhjem. På dette området er det i løpet av året gjort et omfattende arbeid for å skape en mer likedannet praksis mellom regionene.

Et barnevern med høy legitimitet blant brukerne, samarbeidspartnere og allmennheten

Aktiv bruk av kommunikasjon og informasjon internt og eksternt

Nettstedet www.bufetat.no presenterer informasjon om hele Bufetats forvaltningsområde for allmennheten. Informasjon om rekruttering av fosterforeldre og informasjon om fosterhjem legges ut på egen side; www.fosterhjem.no.

Sikre en forsvarlig kvalitet og faglig videreutvikling av tjenestetilbudet i det statlige barnevernet

Styrket faglig bistand til kommunene

Styrket faglig bistand til kommunene, primært den kommunale barneverntjenesten, er sentralt i barnevernreformen. 26 fagteam ble etablert i løpet av 2004. Fagteamene utgjør det viktigste ledd i det statlige samarbeidet mellom kommunene og regionkontorene. Fagteamene er sammensatt av flere profesjoner slik at en kan sikre bred faglig tilnærming i arbeidet.

Styrket satsing på lokale løsninger og lokale tilbud

Det er tatt initiativ for å utvikle et godt samarbeid med Kommunenes sentralforbund. Bufetat er i ferd med å utvikle arbeidsmodeller som kan gi et godt utgangspunkt for systematisk utviklingsarbeid så vel for kommunalt som statlig barnevern. Alle regioner har utarbeidet rutiner for samhandlingen med kommunene.

Det er i løpet av året utviklet flere nærmiljøtiltak i samarbeid mellom kommune og stat. Det gjelder både konkrete tiltak, kompetanseheving, utnyttning av barneverninstitusjonenes kompetanse i nærmiljøtiltak og bedre prosedyrer for samarbeidet mellom fagteamene, kommuner, familie og andre aktører.

Følge opp godkjenningsforskriften for private barnevernsinstitusjoner

Forskrifter til barnevernloven, om godkjenning av private og kommunale barneverninstitusjoner, trådte i kraft samtidig med at staten overtok ansva-

ret for det fylkeskommunale barnevernet. Implementering av de krav som er angitt i godkjenningsforskriften har vært blant de viktigste bidrag i 2004 til arbeidet for å heve kvalitetsnivået i de private barneverninstitusjonene.

Per 4. januar 2005 var 132 institusjoner godkjent. Av godkjenningene ble 105 gjennomført av etaten ved regionene, mens de resterende ble gjort i Oslo og Trondheim. Arbeidet med å dokumentere godkjenningsprosessen er påbegynt.

Vurdering av institusjonene er gjort med utgangspunkt i dokumentgjennomgang i søknad, befaring og samtale med ledelse og miljøpersonalet på hver institusjon og eventuelle krav om ytterligere opplysninger i saken ved for eksempel etter sending av dokumentasjon. Vedtak er fattet i samsvar med mal utarbeidet av nasjonal nettverksgruppe for kvalitet og opplæring. Det har gjennom hele året foregått systematisk erfaringsutveksling mellom regionene for å oppnå størst mulig enhetlig praksis og forståelse i arbeidet.

Følge opp kvalitetsforskriften for barnevernsinstitusjoner

Forskrifter til barnevernloven, om kvalitet i barneverninstitusjoner, trådte i kraft samtidig med at staten overtok ansvaret for det fylkeskommunale barnevernet. Implementering av de krav som er angitt i kvalitetsforskriften er viktige i arbeidet for å heve kvalitetsnivået i de offentlige barneverninstitusjonene.

Regionkontorene har hatt ansvaret for gjennomføringen av kvalitetskontrollen av egne institusjoner. Denne ble igangsatt og gjennomført høsten 2004. Det ble gitt pålegg om utbedringer i en rekke institusjoner, flere offentlige institusjoner er blitt omstrukturert og for enkelte av institusjonene startet planlegging for å nedlegge institusjoner der kvaliteten ikke var god nok i forhold til forskriften.

Enhetlig forståelse og praksis i regionene

Det er etablert et nettverk for lederne av barnevernet i regionene og direktoratet. Samarbeidet har omfattet informasjonsutveksling, drøfting og koordinering av utvikling av tjenestetilbudet og utvikling av samarbeidet med kommunene. Det har vært arrangert to nasjonale barnevernkonferanser knyttet til fagteamutviklingen. Direktoratet har utarbeidet en felles rapporteringsmal som institusjoner, fagteam og regioner benytter for å registrere aktivitet og kostnader ved de enkelte tiltakene. Dataverktøyet til bruk i barnevernet er under videreutvikling. Det har blitt utarbeidet forslag til standardiserte felles kontrakter/avtaler om

plassering i privat barnevernsinstitusjon. Det er også utarbeidet standardiserte kontrakter for kjøp av plasser i private barnevernsinstitusjoner.

Bedre og mer differensierte tilbud om spesialist-tjenester til barn og unge som trenger det

Opprettelse av Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) har økt muligheten for å få til et samarbeid med tilgrensende tjenesteområder, spesielt innen helse- og sosialområdet. Det er etablert systematisk samarbeid med Sosial- og helsedirektoratet for å utvikle samarbeidsprosjekt for rus og psykiatri. Et konkret prosjekt har blitt forberedt i løpet av 2004 og vil bli satt i gang i 2005. Det er videre opprettet eller videreført formelle samarbeidsarenaer mellom Bufetat og barne- og ungdomspsykiatrien i fire regioner, og det legges opp til en overordnet intensjonsavtale også for den siste regionen.

Mål og strategier

De viktigste målene med reformen i barnevernet ble definert i strategidokumentet om statlig overtakelse av fylkeskommunenes oppgaver innen barnevern og familievern, jf. rundskriv Q-19/2003:

- sikre en bedre faglig og økonomisk styring av barnevernet
- sikre en likeverdige tilbud i hele landet til barn og unge som trenger barneverntjenester
- utvikle et bedre samarbeid og bedre tjenester med kommunene
- sikre en god kvalitet i alle ledd i barnevernet
- bidra aktivt til at det skjer en faglig videreutvikling av tjenestetilbudet i barnevernet
- bidra til bedre samarbeid med tilgrensede tjenester
- Bufetat vil også i 2006 arbeide videre med disse målene som er formulert som følgende del- og resultatmål:

God faglig og økonomisk styring av barnevernet

Høy kompetanse og godt faglig nivå i det regionale barnevernet

En stor andel av personalet som arbeider i det statlige regionale barnevernet har høyere, relevant utdanning og/eller lang praksis fra arbeid innen tjenesten. Det er viktig å vedlikeholde og utvikle den samlede kompetansen i etaten. Det er videre viktig å sikre at de ansatte har kunnskap om relevant regelverk slik at det enkelte barns rettssikkerhet blir ivaretatt. Gjennom systematiske kompetansehevings tiltak innen ulike deler av det statlige barnevernet legges det til rette både for kursing og videreutdan-

ning for den enkelte og for nasjonale kompetansehevede samlinger. Opplæring i atferdsmetoder skal ivaretas gjennom opplæring i MST og PMTO. Også ved oppstart av nye modellinstitusjoner vil forskningsbaserte metoder ligge til grunn for driften, og de ansatte vil få opplæring i disse.

En liknende systematikk for å videreutvikle kompetansen hos de ansatte som allerede er satt i gang på atferdsområdet er nødvendig å utvikle også i forhold til andre deler av tjenesten. Det vil også bli prioritert å videreutvikle kompetansen innen fosterhjemstjenesten og blant de ansatte i fagteamene.

Bufetat vil også følge opp godkjenningsordningen for de private barnevernsinstitusjonene og forskrifter om kvalitetskrav som gjelder alle barnevernsinstitusjoner. Regionene skal kontrollere at institusjonene drives i samsvar med de krav som har ligget til grunn for godkjenning.

Systematisering av anskaffelsen av private institusjonsplasser

Kjøp av plasser er omfattet av Forskrift for offentlige anskaffelser, og dette innebærer at anskaffelsene skal skje ved konkurranse. Bufetat vil i 2005 slutføre første runde av konkurranser ved kjøp av private institusjonsplasser i barnevernet. Denne anskaffelsesprosedyre har bl.a. som formål å få et gunstigere forhold mellom prisen på tjenesten og ytelsen etaten mottar. Anskaffelsesprosessen vil bli evaluert i 2006.

For 2006 er det et mål at etaten ved kjøp av private institusjonsplasser benytter standardkontrakt ved kjøp av private plasser. Dette vil sikre kvalitet på de tjenester som leveres og bidra til større forutsigbarhet i økonomien.

Redusere andel akutt plasseringer i forhold til antallet institusjonsplasseringer totalt

Det eksisterer fortsatt geografiske ulikheter med hensyn til hyppighet i bruk av akutt plasseringer i barnevernsinstitusjoner. Bufetat vil analysere i hvilken grad dette skyldes forskjeller i behov eller ulik praksis. Kjøp av akutt plasser i private institusjoner er ofte dyrt, og det anses faglig best å få utredet barnets situasjon innenfor det offentlige tiltaksapparatet fra starten. Det statlige barnevernet har som mål å i størst mulig grad ta hånd om akutt plasseringer innenfor eget tiltaksapparat. Dette innebærer at en ikke til enhver tid har fullt belegg i alle egne institusjoner. Hver region må ut fra lokale erfaringer vurdere hvordan behovet for ledig kapasitet for å ta hånd om akutt plasseringer bør innpasses i tiltaksapparatet. Plassering i privat institusjon

er relevant som ett av flere mulige tiltak etter at den akutte situasjonen er løst.

En annen kritisk faktor for å få redusert akutt-plasseringer i institusjon er et tett og godt samarbeid mellom den kommunale og statlige barneverntjenesten. Målet er å gi barn og unge som trenger hjelp av barnevernet et tilbud som er planlagt og i samsvar med den enkeltes behov.

Redusere kostnadsveksten i barnevernet

Det er viktig med god økonomisk styring i barnevernet samtidig som barna må få et godt omsorgs- og behandlingstilbud. Utgiftene i barnevernet bestemmes i hovedsak av antall barn som kommunene og fylkesnemndene i henhold til barnevernloven fatter vedtak om, hva slags type tiltak som vedtas, samt kostnadene ved de ulike tiltakene. Det statlige barnevernet samarbeider gjennom fagteamene med kommunene om tiltak knyttet til det enkelte barn. Alle barn i barnevernet skal ha et godt tilbud. Det er en målsetning at flest mulig barn skal få hjelp i sitt nærmiljø. Dette er oftest det beste for barna. Det statlige barnevernet skal imidlertid tilby tiltak innenfor den statlige andrelinjetjenesten til alle barn som har behov for det og som fylkesnemndene og kommunene fatter vedtak om plassering utenfor hjemmet.

Det er et mål for departementet å redusere kostnadsveksten i barnevernet. Nøkkelfaktoren for å oppnå dette er en gradvis overgang fra bruk av dyre institusjonsplasseringer til mer bruk av fosterhjem og hjemmebaserte tiltak, som har dokumenterbar bedre effekt og er rimeligere. Et annet viktig bidrag for å nå målet, er å redusere kjøp av akutt-plasser i private institusjoner, jf. eget delmål.

Et barnevern med høy legitimitet

Offentlig oppmerksomhet omkring barnevernet er nødvendig. Barnevernet vil også oppleve å komme i medias søkelys i forbindelse med saker preget av konflikter. Disse sakene gir ikke et fulldekkende bilde av arbeidet som gjøres i barnevernet. Det er en utfordring å formidle det gode arbeidet som utføres, men også viktig å få en debatt omkring de utfordringer barnevernet står overfor. Å sikre kvalitet i de tjenester barnevernet yter er en nødvendig, men ikke tilstrekkelig forutsetning for å oppnå et godt omdømme i befolkningen. For barnevernet er det viktig selv å være med og sette dagsorden. Opplysning og faktakunnskap formidlet gjennom ulike kanaler i lokalmiljøene kan være en tjenlig måte å nå ut til befolkningen på. Oppmerksomhet omkring enkelte barnevernssaker er en spesiell utfordring som kan være vanskelig å håndtere

både for barna og de unge som er involvert, men også for ansatte i tjenesten. Dette skyldes sakenes alvorlige karakter. Medieplanen skal videreføres og vedlikeholdes i 2006.

God opplæringskompetanse i Foreldreveiledningsprogrammet i alle regioner

Foreldreveiledningsprogrammet er for alle foreldre og skal kunne håndtere et bredt spekter av problemstillinger i alle familier. Det innebærer også kompetanseheving med hensyn til bruk av programmet for kommunalt ansatte som arbeider med barn og unge. Det planlegges en ny satsing på foreldreveiledningsprogrammet slik at alle kommuner på sikt skal kunne gi faste tilbud om foreldreveiledning, for eksempel i grupper. De instansene som arbeider med barn og ungdom og foreldre som barnehagene, skolene, Pedagogisk-psykologisk tjeneste (PPT), barneverntjenesten og flyktningekontoret, bør ha slike tilbud.

Opplæringen vil skje i regi av Bufetat og skal etter planen komme i gang i kommunene på forsommeren 2006.

God opplæring og veiledning overfor hjelpeapparatet i saker vedrørende vold og utnyttning

Man har i økende grad fått dokumentasjon på at barn som er vitne til, eller opplever vold, skades mer enn man tidligere har antatt. Det er viktig at signaler om at barn opplever vold, enten selv eller er vitne til vold, når fram til kompetente organer tidligst mulig, slik at nødvendige tiltak kan settes i verk. Det er nødvendig med styrket innsats mot hjelpeapparatet som arbeider tettest med barn og unge, slik at de kan få kompetanse på hvordan man fanger opp faresignaler og hensiktsmessige tiltak når det kommer fram at et barn er utsatt for vold.

Spesielt barnevernet i kommunene, fagteamene, familievernkontorene, krisesentrene og samarbeidende etater vil få opplæring.

Høy rettsikkerhet og god kvalitet i saksbehandling og tjenestetilbud i det statlige barnevernet

Styrket faglig bistand til kommunene

Det eksisterer 26 fagteam som i samarbeid med kommunene skal påse at det best tjenlige tiltaket blir valgt i den enkelte sak. Teamene skal arbeide nært sammen med det kommunale barnevernet og andre kommunale tjenester for barn, ungdom og familier. Kommunene skal oppfordres og motiveres til et forpliktende og systematisk samarbeid.

Fagteamene skal gi kommunene faglig bistand i vanskelige barnevernssaker, bistå små kommuner i kompliserte utredningssaker, finne lokale løsninger i samarbeid med kommunene, bistå kommunene i plasseringssaker utenfor hjemmet og ha ansvar for inntak til statlige og private barneverntilbud. Gjennom jevnlig møter, kurs og seminarer vil Bufdir bidra til et likeverdig og godt barnvernstilbud i hele landet.

I 2006 vil det være en målsetting å ha etablert et systematisk og godt samarbeid med samtlige kommuner. Det vil fortsatt i 2006 bli satt fokus på å sikre at tiltaksplaner nyttes som verktøy for å sikre god planlegging og oppfølging i henhold til de målsettinger som er definert for den enkelte klient. Staten vil også få et ansvar for å bistå kommunene i det tverretatlige forebyggende arbeidet i forhold til barn og unge.

Kommunenes egenandeler for barn under behandling av statens barnevern foreslås økt fra inntil 23 650 kroner per måned per barn til inntil 24 380 kroner per måned per barn som følge av prisstigning, jf. kap. 3855 Statlige forvaltning av barnevernet post 60 Kommunale egenandeler.

Systematisk satsing på forskning og utvikling

Det har i den senere tid vært satset på bruk av tiltak som har dokumentert positiv effekt. Dette gjelder spesielt PMTO og MST som også er beskrevet i St.meld. nr. 40 (2001-2002) Om barne- og ungdomsvernet. Satsingen på et målrettet FoU-arbeid, praksisrelatert forskning, utvikling av evidensbaserte metoder, kunnskapsspredning og implementering skal være bærebjelken i et kunnskapsbasert barnevern. Kunnskap fra forskning skal brukes for å sikre gode og trygge tjenester til barn, unge og familier uavhengig av deres bosted. Departementets og Bufdirs satsing rettes mot:

- å frembringe kunnskap om rammeverket og betingelsene som tjenestene driver i
- å innhente, bruke og igangsette forskning som skal utvikle tjenestene, herunder:
 - frembringe bestående kunnskap fra inn- og utland om nye forskningsbaserte tiltak og metoder, og implementere dem sammen med en effektevaluering
 - sørge for forskning og evaluering av eksisterende tiltak og metoder
 - utvikling av modeller for spredning og implementering av kunnskap

Individuell tilpasning av barnas tilbud

Det er utviklet og tatt i bruk en rekke metoder innenfor barnevernet med utgangspunkt i de til-

dels svært ulike behov barn har. Det er et mål å kunne tilby det enkelte barn et tilbud basert på den eller de metoder som gjennom forskning og utvikling viser best effekt i forhold til å løse det enkelte barns vansker.

Grad av utbygging og differensiering av tilbud ut fra metode varierer fortsatt mellom landsdeler. I 2006 vil en videreføre arbeidet med å sikre et likeverdig tilbud i landet bl.a. ved å tilby tiltak, i størst mulig grad uavhengig av bosted, tilpasset det enkelte barns individuelle behov.

Et likeverdig, differensiert og tilstrekkelig institusjonstilbud

I 2006 vil arbeidet med å kontrollere både statlige, kommunale og private institusjoner bli fulgt opp gjennom jevnlig besøk. Staten tar videre sikte på å utvikle og implementere permanente metoder og systemer for oppfølging av kvaliteten i institusjonene. Slike metoder vil på en systematisk måte supplere de indikasjoner en kan få om kvaliteten i institusjonene gjennom bl.a. merknader og pålegg fra fylkesmennene.

Et styrket fosterhjemstilbud

Det statlige barnevernet har etter lovverket ansvaret for rekruttering og opplæring av fosterforeldre, mens kommunene har ansvaret for plassering og oppfølging av barna. Utviklingen i barnevernet innebærer en dreining mot stadig mer bruk av fosterhjem, og Bufetat har i 2005 i den forbindelse igangsatt en rekrutteringskampanje med formål å øke antall fosterhjem. Staten vil løpende foreta en kvalitativ vurdering og oppfølging av fosterhjemmene.

Det statlige regionale barnevernet skal bistå kommunene i plasseringssaker utenfor hjemmet og kunne formidle tilpassede fosterhjem ved behov. En skal i tillegg gi god og nødvendig opplæring av fosterforeldre og en tilpasset generell veiledning. Det statlige regionale barnevernet skal også bistå kommunene når det gjelder opplæring av tilsynsførere.

Styrket satsning på lokale løsninger og tilbud som alternativ til institusjon

Forskning viser at miljøet rundt barn og unge er viktig for å sikre at effekten av behandlingen blir best mulig. Konsekvensen er at i de tilfelle barna blir plassert utenfor hjemmet, er det viktig at familien tilbys nødvendig og ønskelig bistand både før og etter at barnet eller ungdommen er flyttet hjem. I dette arbeidet må fagteamene bistå det kommu-

nale barnevernet gjennom råd og veiledning. For 2006 vil det videre være et mål å videreutvikle gode samarbeidstiltak mellom barnevernet og familievernkontorene.

Forskning tilsier at behandling av barn og ungdom med atferdsvansker utenfor hjemmet/nærmiljøet har kortvarig effekt. Dette tilsier at løsningsalternativer hvor barnet er plassert i hjemmet eller kan beholde kontakt med nærmiljøet på sikt skal prøves ut. Hjemmebaserte tiltak innebærer tiltak hvor barnet/ungdommen fortsatt bor hjemme, men hvor behandlingen inkluderer foreldre og miljøet rundt barnet/ungdommen og familien. MST og PMTO er eksempler på hjemmebaserte metoder. Arbeidet for å implementere hjemmebaserte metoder i hele landet vil fortsette i 2006.

Et godt og differensiert tilbud om spesialist-tjenester til barn og unge som trenger det

Strukturert samarbeid på regionalt nivå mellom barneverntjenesten, barne- og ungdomspsykiatrien og rusmiddelomsorgen

For 2005 er det et mål for etaten å starte etableringen av et systematisk samarbeid med instanser innen barne- og ungdomspsykiatrien, rusmiddelomsorgen og familievernet. Slike samarbeidstiltak skal vedlikeholdes i 2006 og bygges videre ut. Erfaring viser at barnevernet i en god del tilfeller blir ansvarlig for behandling av unge med sammensatte problemer. Dette er en konsekvens av

barnevernets lovpålagte ansvar for å gi et tilbud til barn og unge samtidig som det eksisterer ventelister for andre relaterte tjenester. Slike samarbeid bør forankres i intensjonsavtaler på overordnet nivå og resultatene kommer til uttrykk gjennom gode samarbeidsmodeller for det enkelte barn, til beste for barnet selv og dets nærmeste pårørende. Bufetat vil også samarbeide nært med de nye ressursentrene for vold, traumatisk stress og selvmord.

God flerkulturell kompetanse i etaten

God konsultasjonstjeneste overfor hjelpeapparatet og innarbeiding av det flerkulturelle perspektivet i de statlige tiltakene

Det er behov for å styrke barnevernets kompetanse til å møte de utfordringer som barn og unge med minoritetsbakgrunn representerer. En rekke kompetanseutviklingstiltak på dette området er under planlegging og vil bli iverksatt i 2006. Metoder og verktøy som kan være til støtte for ansatte som arbeider med barn og unge med minoritetsbakgrunn, utvikles og vil bli tatt i bruk. Kompetanseutviklingstiltak og metodeutvikling vil primært bli rettet mot ansatte i fagteam, de statlige institusjoner, den delen av fosterhjemstjenesten som staten har ansvar for, hjemmebaserte tjenester i statlig regi og de som arbeider med tiltak rettet mot enslige mindreårige asylsøkere.

Oversikt over delmål og resultatmål for kap. 855 Statlig forvaltning av barnevernet

Delmål	Resultatmål	Resultatindikator
God faglig og økonomisk styring av barnevernet	Høy kompetanse og godt faglig nivå i det regionale barnevernet	Opplæringstiltak regionalt og nasjonalt
	Systematisering av anskaffelsen av private institusjonsplasser	Andel av totale plasseringer i private institusjoner der etaten har benyttet standardkontrakt
	Redusere andel akutt plasseringer i forhold til antallet institusjonsplasseringer totalt	Døgn- og årskostnad pr. brukt privat plass i institusjon
	Redusere kostnadsveksten i barnevernet	Antall akutt plasseringer i forhold til institusjonsplasseringer totalt
	Et barnevern med høy legitimitet	Forholdet mellom kostnadsvekst og utvikling i antall barn under omsorg i det statlige barnevernet
		Resultater fra undersøkelser om befolkningens holdninger til barnevern

Delmål	Resultatmål	Resultatindikator
	God opplæringskompetanse i For-eldreveiledningsprogrammet i alle regioner	Minst fire ansatte med opplæringskompetanse i hver region
	God opplæring og veiledning overfor hjelpeapparatet i saker vedrørende vold og utnyttning	Antall gjennomførte opplæringstiltak i forhold til fagteam, regioner, kommuner og samarbeidende etater
Høy rettssikkerhet og god kvalitet i saksbehandling og tjenestetilbud i det statlige barnevernet	Styrket faglig bistand til kommunene	Oppfølging av tiltak mot fattigdom i samarbeid med BFD
	Systematisk satsing på forskning og utvikling	Oppfølging av forsknings- og utviklingsstrategien på barnevernfeltet i samarbeid med BFD
	Individuell tilpasning av barnas tilbud	
	Et likeverdig, differensiert og tilstrekkelig institusjonstilbud	Systematisk oppfølging av private og offentlige institusjoner, ved bl.a. kontroll med at kvalitetskravene er oppfylt Implementering av modell for institusjonsbehandling for utagerende ungdom
	Et styrket fosterhjemstilbud	Gjennomføring av planen for fosterhjemsarbeidet Antall nye fosterhjem rekruttert
	Styrket satsning på lokale løsninger og tilbud som alternativ til institusjon	Antall barn og unge i hjemmebaserte tiltak som andel av antall barn i tiltak totalt
Et godt differensiert tilbud om spesialisttjenester til barn og unge som trenger det	Strukturert samarbeid på regionalt nivå mellom barneverntjenesten, barne- og ungdomspsykiatrien og rusmiddelomsorgen	Avtaler om samarbeid med andre offentlige instanser på nasjonalt og regionalt nivå Antall tiltak (barn/ungdom) hvor det er inngått avtale med andre offentlige instanser om ansvar for tilbudet
God flerkulturell kompetanse i etaten	God konsultasjonstjeneste overfor hjelpeapparatet og innarbeiding av det flerkulturelle perspektivet i de statlige tiltakene	Antallet gjennomførte og oppstartede opplæringstiltak for fagteam, regioner, kommuner og samarbeidende etater

Nærmere om budsjettforslaget

Post 01 Driftsutgifter, kan nyttes under post 22

Posten omfatter bl.a. lønnsutgifter, utgifter til leie og drift av lokaler, utgifter til opplæring, samt øvrige utgifter til varer og tjenester i det statlige, regionale barnevernet.

Posten dekker også driftsutgifter ved statlige barnevernsinstitusjoner og drift av andre statlige barneverntiltak.

Over posten gis det tilskudd til forsøk med oppgavedifferensiering innen barnevern i Trondheim kommune.

Foreløpige tall viser en økning i antall barn med statlige tiltak i 2005. Som følge av dette er posten økt med 120 mill. kroner.

Fra 1. januar 2006 blir det innført nettoordning for budsjettering og regnskapsføring av merverdiavgift i statsforvaltningen. Posten er redusert som følge av dette.

Det statlige barnevernet vil ha inntekter knyttet til diverse prosjekter. I tillegg vil det statlige barnevernet motta inntekter knyttet til barnetrygd for barn som er i tiltak og refusjoner for tiltak overfor enslige mindreårige flyktninger og asylsøkere. Det statlige barnevernet vil også motta inntekter knyttet til kommunale egenandeler. BFD ber om fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 855 Statlig forvaltning av barnevernet post 01, med et beløp tilsvarende merinntekter under kap. 3855 Statlig forvaltning av barnevernet postene 01, 02, 03 og 60, jf. forslag til romertallsvedtak II.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overføres

Posten dekker utgifter til forskning og utviklingstiltak for å styrke kvaliteten og effektiviteten i barnevernet. Av særlige hensyn kan nevnes etablering og utprøving av nye barnevernsinstitusjoner.

Fra 1. januar 2006 blir det innført nettoordning for budsjettering og regnskapsføring av merverdi-

avgift i statsforvaltningen. Posten er redusert som følge av dette.

Post 22 Kjøp av private barneverntjenester, kan nyttes under post 01

Posten dekker kjøp av private barneverntiltak. Kjøp av plasser er underlagt Forskrift for offentlige anskaffelser. Midlene på denne posten ble tidligere bevilget over post 70.

Foreløpige tall viser en økning i antall barn med statlige tiltak i 2005. Som følge av dette er posten økt med 40 mill. kroner.

Post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, kan overføres

Posten dekker større utstyrsanskaffelser, som bl.a. biler til barnevernsinstitusjoner.

Fra 1. januar 2006 blir det innført nettoordning for budsjettering og regnskapsføring av merverdiavgift i statsforvaltningen. Posten er redusert som følge av dette.

Post 70 Tilskudd til kjøp av plasser, tiltak mv., kan nyttes under post 01

Posten er avviklet. Midlene er flyttet til ny post 22.

Kap. 3855 Statlig forvaltning av barnevernet (jf. kap. 855)

Post	Betegnelse	(i 1 000 kr)		
		Regnskap 2004	Saldert budsjett 2005	Forslag 2006
01	Diverse inntekter	140 091		
02	Barnetrygd	3 594		
03	Refusjon for enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger	15 005		
15	Refusjon av arbeidstiltak	380		
16	Refusjon av fødselspenger/adopsjonspenger	19 407		
18	Refusjon av sykepenger	42 501		
45	Inntekter for salg av utstyr	425		
60	Kommunale egenandeler	351 074	727 000	609 577
	Sum kap 3855	572 477	727 000	609 577

Post 01 Diverse inntekter

Inntektene på posten skriver seg fra ulike prosjekter og tiltak. Størrelsen på inntektene varierer fra år til år.

Post 02 Barnetrygd

På posten regnskapsføres barnetrygd for barn under barnevernets omsorg. Utgifter motsvarende

refusjonene regnskapsføres på kap. 855 Statlig forvaltning av barnevernet.

Post 03 Refusjon for enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger

På posten regnskapsføres refusjoner for enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger for kostnader utover den kommunale egenandelen knyttet til bruk av egne plasser eller kjøp av plasser. Utgifter motsvarende refusjonene regnskapsføres på kap. 854 Tiltak i barne- og ungdomsvernet.

Post 15 Refusjon av arbeidstiltak

På posten regnskapsføres refusjoner i henhold til ordningen med refusjon av arbeidsmarkedstiltak. Utgifter tilsvarende refusjoner regnskapsføres på kap. 855 Statlig forvaltning av barnevernet.

Post 16 Refusjon av fødselspenger/ adopsjonspenger

På posten regnskapsføres refusjoner i henhold til ordningen med refusjon av fødselspenger og adopsjonspenger. Utgifter motsvarende refusjonen regnskapsføres på kap. 855 Statlig forvaltning av barnevernet.

Post 18 Refusjon av sykepenger

På posten regnskapsføres refusjoner i henhold til ordningen med refusjon av sykepenger. Utgifter motsvarende refusjonen regnskapsføres på kap. 855 Statlig forvaltning av barnevernet.

Post 45 Inntekter for salg av utstyr

På posten regnskapsføres inntekter fra salg av utstyr. Utgifter motsvarende inntektene regnskapsføres på kap. 855 Statlig forvaltning av barnevernet.

Post 60 Kommunale egenandeler

På posten regnskapsføres kommunale egenandeler i forbindelse med behandling i barneverninstitusjoner, fosterhjem eller i hjemmet. Kommunenes egenandeler for barn under behandling av statens barnevern foreslås økt fra inntil 23 650 kroner per måned per barn til inntil 24 380 kroner per måned per barn. For nærmere regler vises det til rundskriv Q-0820 TRE «Betalingsordninger i barnevernet. Betaling mellom kommuner og fylkeskommuner». Rundskrivet er under revidering.

Kap. 856 Barnehager (jf. kap. 3856)

Post	Betegnelse	(i 1 000 kr)		
		Regnskap 2004	Saldert budsjett 2005	Forslag 2006
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres, kan nyttes under post 51</i>	24 980	26 810	77 859
50	Tilskudd til samiske barnehagetilbud	10 716	11 080	11 435
51	Forskning, <i>kan nyttes under post 21</i>			6 250
60	Driftstilskudd til barnehager, <i>overslagsbevilgning</i>	8 560 563	9 594 504	10 349 119
61	Investeringsstilskudd, <i>overslagsbevilgning</i>	257 729	160 000	200 000
62	Tilskudd til tiltak for barn med nedsatt funksjonsevne i barnehage	713 055	736 173	736 173
63	Tilskudd til tiltak for å bedre språkforståelsen blant minoritetsspråklige barn i førskolealder	92 429	96 275	99 260
65	Skjønnsmidler til barnehager	495 723	1 247 933	2 065 709
	Sum kap 856	10 155 195	11 872 775	13 545 805

Resultatrapport 2004

Rapporteringen tar utgangspunkt i de resultatmål som ble presentert i St.prp. nr. 1 (2003-2004).

Barnehageplass til alle som ønsker det

Nye plasser til 12 000 barn i 2004

I 2004 var kapasitetsveksten i barnehagesektoren på vel 500 000 ukentlige oppholdstimer. Dette tilsvarer om lag 11 200 heltidsplasser. Tallene viser en stor endring i oppholdstidsstruktur. Stadig flere barn har heltidsplass i barnehage, og fra utgangen av 2003 til utgangen av 2004 økte andelen barn med heltidsplass fra 60,8 prosent til 65,2 prosent. Gjennomsnittlig oppholdstid per barn har økt fra 38,1 til 39,1 timer per uke i samme periode.

Dersom gjennomsnittlig oppholdstid hadde holdt seg uendret på 2003-nivå, ville kapasitetsveksten i 2004 gitt plass til over 13 000 barn i barnehage. Slik sett er regjeringens måltall for 2004 mer enn oppfylt. Men den store strukturendringen har ført til at over 40 prosent av den økte kapasiteten gikk til lengre oppholdstider for barn som allerede hadde barnehageplass.

I 2004 fikk over 7 800 flere barn plass i ordinære barnehager og familiebarnehager. I tillegg var det knapt 500 flere barn som benyttet tilbud i åpen barnehage. Totalt var det dermed over 8 300 flere barn som hadde et barnehagetilbud ved utgangen av 2004 sammenlignet med 2003. Per 15. desember 2004 hadde i alt om lag 213 000 barn plass i ordinær barnehage eller familiebarnehage. I tillegg hadde vel 7 000 barn et tilbud i åpen barnehage. Ved utgangen av 2004 var det dermed totalt vel 220 000 barn som hadde et tilbud i en godkjent barnehage.

Videreføre statlig investeringstilskudd til nye barnehageplasser

Ordningen med statlig investeringstilskudd ble videreført i 2004. Tilskuddet skal bidra til å dekke deler av anleggskostnadene (tomte- og byggekostnader) og redusere finansieringsbehovet (behovet for lån og egenkapital) ved etablering av nye barnehageplasser. Ordningen er et viktig virkemiddel for å nå målet om full barnehagedekning, og har hatt stor betydning for den sterke kapasitetsveksten i barnehagesektoren i 2004.

Lavere foreldrebetaling

Innføre nasjonale regler for foreldrebetaling fra 1. mai 2004

Barnehageforliket legger til grunn at det skal innføres maksimalpris på foreldrebetalingen i to trinn,

jf. Innst.S.nr. 250 (2002-2003). Første trinn i maksimalprisen ble i tråd med barnehageforliket innført 1. mai 2004 da forskriften om foreldrebetaling i barnehage trådte i kraft. Forskriften setter en maksimalgrense for foreldrebetalingen på 2 750 kroner per måned og 30 250 kroner på årsbasis for en heltidsplass. Betalingen for et deltidstilbud skal settes lavere enn betalingen for et heltidstilbud. Barnehageeier kan ta betalt for mat i tillegg til den ordinære foreldrebetalingen.

Videre regulerer forskriften om foreldrebetaling muligheten for å gå utover maksimalgrensen. Foreldrebetalingen kan settes høyere enn den gjeldende maksimalgrensen dersom barnehagen ellers vil bli lagt ned av økonomiske årsaker eller kvaliteten på barnehagetilbudet ellers vil rammes. Barnehagens foreldrerråd må ha gitt sitt samtykke til at foreldrebetalingen settes høyere enn maksimalgrensen.

Forskriften om foreldrebetaling inneholder også regler om søskenmoderasjon og moderasjon for foreldre med lavest betalingsevne. Kommunen har fått en plikt til å sørge for at foreldre/foresatte med mer enn ett barn i barnehage i kommunen gis en reduksjon i foreldrebetalingen på minimum 30 prosent for andre barn og minimum 50 prosent for tredje barn eller flere. Søskenmoderasjonen skal gjelde uavhengig av om barna går i samme eller forskjellige barnehager, og uavhengig av om barnehagene er privat eller kommunalt eid. Forskriften om foreldrebetaling i barnehager sier også at alle kommuner skal ha ordninger som kan tilby barnefamilier med lavest betalingsevne en reduksjon i eller fritak for foreldrebetaling (§ 3, tredje ledd).

En evaluering av ordningen med maksimalpris i barnehage som ECON Analyse har gjennomført på vegne av BFD, viser at det har skjedd en betydelig reduksjon i foreldrebetalingen. I St.meld. nr. 28 (2004-2005) Om evaluering av maksimalpris i barnehager er det gitt en bred redegjørelse for resultatene i ECONs undersøkelse. Både i kommunale og ikke-kommunale barnehager betalte så godt som alle foreldre maksimalpris eller lavere per oktober 2004. Reduksjonen har vært størst i ikke-kommunale barnehager, slik at tidligere prisforskjeller er nærmest utjevnet. En heltidsplass uten moderasjoner kostet per oktober 2004 i gjennomsnitt omtrent 2 700 kroner i kommunale barnehager og 2 730 kroner i ikke-kommunale barnehager. Det betales over maksimalpris for en prosent av barna med heltidsplass i kommunal barnehage og fire prosent av barna med heltidsplass i ikke-kommunal barnehage. Da er alle barn med heltidsplass tatt med – også de som er omfattet av ulike moderasjoner.

Legge til rette for en samlet offentlig finansiering på 80 prosent fra 1. mai 2004

I statsbudsjettet for 2004 la regjeringen inn tilstrekkelig midler for å oppfylle målet om en samlet offentlig finansiering på 80 prosent fra 1. mai 2004. Regjeringen gjorde også en ny beregning basert på nyere tall i forbindelse med Revidert nasjonalbudsjett 2004, jf. St.prp. nr. 63 (2003-2004).

Evalueringen av reformen, jf. St.meld. nr. 28 (2004-2005) Om evaluering av maksimalpris i barnehager og omtale under Tilstandsvurdering, viser at nivået på og kriterier for tildeling av den offentlige finansieringen i 2004 i all hovedsak har ført til at både offentlige og private barnehager har kunnet innføre maksimalpris til tross for store forskjeller i kostnadsnivå.

Innføre kommunal plikt til økonomisk likeverdig behandling av alle barnehager

Økonomisk likeverdig behandling av private og offentlige barnehager er et av elementene i barnehageforliket. I tråd med barnehageforliket er det lagt opp til en trinnvis innfasing. Fra 1. mai 2004 fikk kommunene en forskriftsfestet plikt til å sikre at alle private barnehager, innenfor visse begrensninger, får dekket sine kostnader. I tillegg mottar private barnehager fra 1. august 2003 et høyere statstilskudd enn de offentlige barnehagene mottar. Det differensierte statstilskuddet og forskriften om likeverdig behandling utgjør sammen et første trinn i innfasingen av likeverdig behandling. I St.meld. nr. 28 (2004-2005) Om evaluering av maksimalpris i barnehager har regjeringen redegjort for erfaringene med en likeverdig behandling av kommunale og ikke-kommunale barnehager.

Tidsriktig regelverk for sektoren

Legge fram en Ot.prp. om endringer i barnehageloven i løpet av 2004

Ot.prp. om ny barnehagelov ble lagt fram våren 2005 (Ot.prp. nr. 72 (2004-2005)).

Opprettholde og videreutvikle barnehagens innhold, mangfold og kvalitet

Overvåke konsekvensene av endrede rammebetingelser for kvaliteten i sektoren

Departementets treårige kvalitetssatsing «Den gode barnehagen» ble avsluttet ved utgangen av 2003. Målet for kvalitetssatsingen var at alle barnehager innen utgangen av 2003 skulle ha etablert

redskaper og systemer for å videreutvikle og sikre barnehagens kvalitet. I samarbeid med fylkesmannen i Sør-Trøndelag, Dronning Mauds Minne høgskole for førskolelærerutdanning, Trondheim kommune og Utdanningsforbundet i Trondheim, arrangerte departementet i mai 2004 en landsdekkende konferanse for erfaringsspredning. Konferansen samlet ca. 600 deltakere. Mange kommuner fortsatte arbeidet med kvalitetsutvikling gjennom prosjekter og tiltak som var igangsatt i satsingsperioden. I de fleste regioner har det vært arrangert erfaringskonferanser.

Norsk Institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA) gjennomførte på oppdrag fra departementet en utvalgsundersøkelse som belyser arbeidet med kvalitetssatsingen. Kartleggingen er dokumentert i rapporten «Fra best til bedre? Kvalitetssatsing i norske barnehager – Statusrapport ved kvalitetssatsingsperiodens slutt» (NOVA-rapport 9/04). Undersøkelsen er den andre kartleggingen av den treårige satsingen. Første undersøkelse ble foretatt i 2002 (NOVA Temahefte 2/02). Kartleggingen viser at bare hver femte styrer mente at målet for kvalitetssatsingen var nådd for deres barnehage. Dette var færre enn de som midtveis i perioden antok at de ville nå målet. I rapporten beskrives bl.a. følgende funn fra kartleggingen:

- barnehagene i utvalget har tatt opp flere barn uten å øke bemanningen
- barnehagestyrerne er en stabil arbeidskraft,
- brukerundersøkelser anvendes i ni av ti barnehager,
- de private barnehagene har fått flere kvalitetstiltak på plass og har «tatt igjen» de kommunale, som var kommet lenger midtveis i perioden,
- antall barn og foreldre som deltar i planlegging og vurdering er økt siden 2003,
- tilstanden for bygninger og uteområder rapporteres jevnt over å være god,
- halvparten av barnehagene hadde årlige tilsynsbesøk fra kommunen.

På bakgrunn av bl.a. NOVAs rapport ba departementet fylkesmennene fortsette arbeidet med å nå kvalitetssatsingens mål også i 2004. Fylkesmennene har i 2004 også drevet erfaringsspredning fra kvalitetssatsingen.

Departementet satte i januar 2004 ned en arbeidsgruppe med mandat å «drøfte og beskrive kjennetegn ved kvalitet i barnehage og vurdere behovet for nye virkemidler i lys av endrede rammebetingelser (full behovsdekning, maksimalpris og rammefinansiering fra 1. januar 2006)». Arbeidsgruppen hadde også i oppdrag å legge fram delrapporter til departementets arbeid med

gjennomgang av barnehageloven og rammeplan for barnehagen. Departementet har anvendt gruppens delrapport om barnehageloven som bakgrunn for arbeidet med Ot.prp. nr. 72 (2004-2005) Om lov om barnehager (barnehageloven). B.la. på bakgrunn av rapporten satte departementet i november 2004 ned en ny arbeidsgruppe som fikk i oppdrag å utarbeide forslag til revidert rammeplan. Gruppen avleverte sitt forslag 1. juli 2005.

Regjeringen samarbeider med KS, Foreldreutvalget for grunnskolen, Utdanningsforbundet og Barneombudet om *Manifest mot mobbing*. I samarbeid med Barneombudet utarbeidet BFD et hefte om mobbing i barnehagen. Heftet er sendt alle landets barnehager. Formålet med heftet er å inspirere til diskusjoner og økt fokus på sosial kompetanse og mobbing. NOVA og Dronning Mauds Minne Høgskole (DMMH) har på oppdrag fra departementet drøftet og kartlagt mobbing i barnehagen. De to undersøkelsene bekrefter at mobbing forekommer i barnehagen. Det er derfor grunn til fortsatt oppmerksomhet om problemet.

Departementet videreførte i 2004 støtten til verdiprojektet *Skal-skal ikke* i regi av Kristent Pedagogisk Forbund.

BFD har, i samarbeid med Kommunal- og regionaldepartementet og Utdanningsdirektoratet, gitt støtte til prosjektet «Romanifolket – fra barn til voksen» i regi av DMMH. Prosjektet drives i nært samarbeid med Romanifolkets Landsforening. Målet er å synliggjøre romanikulturen i barnehage og skole gjennom lokale utviklingsprosjekt og informasjonstiltak. Prosjektet er en oppfølging av Europarådets rammekonvensjon for minoriteter.

Gode og målrettede ordninger for barn med særlige behov

Legge om tilskuddsordningen til barn med funksjonshemming i barnehage

Tildelingskriteriene for det statlige tilskuddet til tiltak for barn med nedsatt funksjonsevne i barnehage ble endret i 2004. Tilskuddet utgjorde tidligere 10 prosent av det ordinære driftstilskuddet og ble overført kommunene sammen med dette. Fra 2004 beregnes tilskuddet på grunnlag av totalt antall barn i alderen 1-5 år i hver enkelt kommune. De fleste barn med nedsatt funksjonsevne har i dag barnehageplass, uavhengig av den generelle barnehagedekningen i kommunen. Barnehageloven hjemler prioritet ved opptak for denne gruppen. Endringen i tildelingskriterier innebærer at tilskuddet til tiltak for barn med funksjonsnedsettelser blir mer i samsvar med behovene i den

enkelte kommune, og ikke påvirket av kommunens barnehagedekning. Samtidig vil ordningen fortsatt være enkel å administrere og sikre god forutsigbarhet for kommunene. Tilskuddet tildeles kommunene via fylkesmennene uten forutgående søknad, men barnehageeier må søke kommunen. Kommunen har, uavhengig av statlig tilskudd, ansvar for å yte det som er nødvendig for å gi barn med nedsatt funksjonsevne et tilrettelagt barnehagetilbud i kommunale eller private barnehager.

For at kommunene skulle kunne omstille seg til den nye tildelingsordningen, ble det gjennomført en gradvis omlegging. I 2004 ble halvparten av midlene til den enkelte kommune tildelt som et ti-prosent-tilskudd som tidligere, mens den andre halvparten ble tildelt etter antall barn 1-5 år. Fra 1. januar 2005 er det kun det nye tildelingskriteriet som gjelder.

Legge om tilskuddsordningen til tospråklig assistanse i barnehage

På bakgrunn av erfaringer og evalueringen av Gamle Oslo-forsøket, samt utredninger i samarbeid med Utdannings- og forskningsdepartementet, Kommunal- og regionaldepartementet og Helse- og omsorgsdepartementet, ble tilskuddet til tospråklig assistanse fra 1. august 2004 erstattet med tilskudd til tiltak for å bedre språkforståelsen blant minoritetsspråklige barn i førskolealder. Et delmål med tilskuddsordningen er å bidra til at kommunene utformer et helhetlig tjenestetilbud der barnehage, helsestasjon, skole og norskopplæring for mødre ses i sammenheng. Et annet delmål er å øke deltakelsen av minoritetsspråklige barn i barnehage fordi barnehagen vurderes som en god integrerings- og språkopplæringsarena. Den nye ordningen gir kommunene større frihet til å bruke tilskuddet slik de selv mener er best for å oppnå tilskuddets formål.

Departementet har gitt Rambøll Management i oppdrag å evaluere innføringen av den nye tilskuddsordningen. Departementet ønsker en evaluering av hvordan kommunene nytter tilskuddsmidlene og i hvilken grad dette bidrar til målet om å bedre språkforståelsen blant minoritetsspråklige førskolebarn. Evalueringen skal gå over to år og vil være ferdig i august 2006.

I samarbeid med Utdanningsdirektoratet og Nasjonalt senter for flerkulturell opplæring (NAFO) ble det i 2004 utarbeidet en elektronisk eksempelsamling som bl.a. viser hvordan barnehageeiere og barnehager arbeider med tilpasset opplæring for minoriteter.

God kunnskap som grunnlag for barnehagepolitikken

Følge opp barnehageforskningen i regi av Forskningsrådet

Departementet samarbeider med Forskningsrådet når det gjelder økt satsing på forskning på barnehagefeltet. Gjennom Velferdsprogrammets barnehagesatsing ble Norsk Senter for Barneforskning (NOSEB) tildelt midler for å utvikle og styrke forskningen om barnehager, samt utvikle og styrke nasjonale og internasjonale faglige nettverk og miljøer på feltet.

Integrere likestillings- og miljøperspektivet i barnehagepolitikken

Iverksette handlingsplan for likestilling

Departementet har fulgt opp *Handlingsplan for likestilling i barnehagen 2004- 2007- Den gode barnehagen er en likestilt barnehage*. Målet er å øke andelen menn i barnehagene og utvikle metoder og høste erfaringer med likestillingsarbeid i barnehagens daglige virksomhet. Midler fra departementet kanaliseres til fem koordinerende fylkesmenn med ansvar for oppfølging i sine regioner. I alle fylker er det utarbeidet planer for arbeidet. Fylkesmennene er pådrivere overfor barnehagestyrelser, eiere og kommunen som barnehagemyndighet. Det er bevilget midler til forsknings- og forsøksprosjekter for utvikling av likestillingsfremmende pedagogikk og praksis i barnehagene. Departementet holdt i 2004 den

årlige konferansen for fylkesmennene og representanter for høgskolene. En nettside for arbeidet med å få flere menn i barnehagen er i drift.

Følge opp BFDs miljøhandlingsplan

Lokaler og uteområder er av stor betydning for barnehagens miljø. I rapporten «Fra best til bedre? Kvalitetssatsing i norske barnehager» (Gulbrandsen og Sundnes, NOVA Rapport 9/04) presenteres resultatene av en kartlegging av barnehagens lokaler og uteområder. Respondentene er styrere i barnehagene. Rapporten konkluderer med at tilstanden for bygninger og uteområder jevnt over synes å være bra. Situasjonen er bedre i store barnehager enn i små. Særlig gjelder dette spørsmålet om barnehagens fysiske miljø er tilrettelagt for alle barn. 97 prosent av barnehagene har utarbeidet, eller holder på med å utarbeide, en plan for internkontroll, mens 78 prosent av barnehagene i utvalget er godkjent etter Forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler mv.

Tilstandsvurdering

Barn i barnehager

Ved utgangen av 2004 hadde totalt ca. 213 000 barn plass i ordinær barnehage eller familiebarnehage. I tillegg kommer vel 7 000 barn med tilbud i åpen barnehage. Fordelingen av barna i ordinære barnehager og familiebarnehager etter alder og oppholdstid er vist i tabell 7.8.

Tabell 7.8 Antall barn i ordinære barnehager og familiebarnehager etter alder og oppholdstid

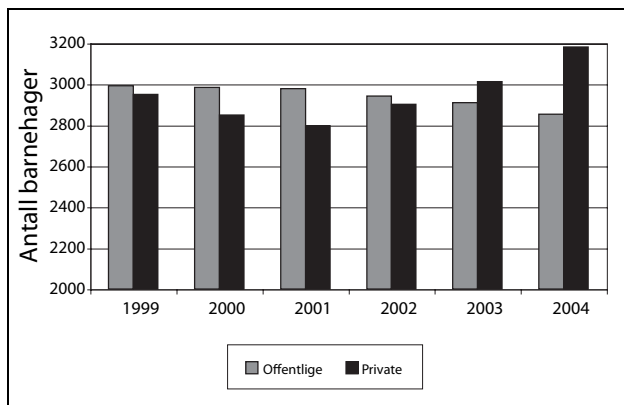
Oppholdstid	Født 2002 og senere		Født 2001 og tidligere		I alt		
	Kommunale	Ikke-kommunale	Kommunale	Ikke-kommunale	Kommunale	Ikke-kommunale	SUM
0-8 timer	177	70	244	35	421	105	526
9-16 timer	444	365	1 393	1 067	1 837	1 432	3 269
17-24 timer	3 353	2 549	8 123	5 374	11 476	7 923	19 399
25-32 timer	4 103	3 571	14 516	10 519	18 619	14 090	32 709
33-40 timer	2 100	1 660	8 726	5 646	10 826	7 306	18 132
41 timer eller mer	17 792	19 840	54 924	46 454	72 716	66 294	139 010
SUM	27 969	28 055	87 926	69 095	115 895	97 150	213 045

Tabellen viser at om lag 139 000 barn, eller 65,2 prosent av barnehagebarna, hadde heltidsplass (oppholdstid på 41 timer eller mer per uke) per 15.

desember 2004. Ved utgangen av 2003 var heltidsandelen på 60,8 prosent. Tabellen viser også at om

lag 74 000 barn hadde deltids plass i barnehage ved utgangen av 2004.

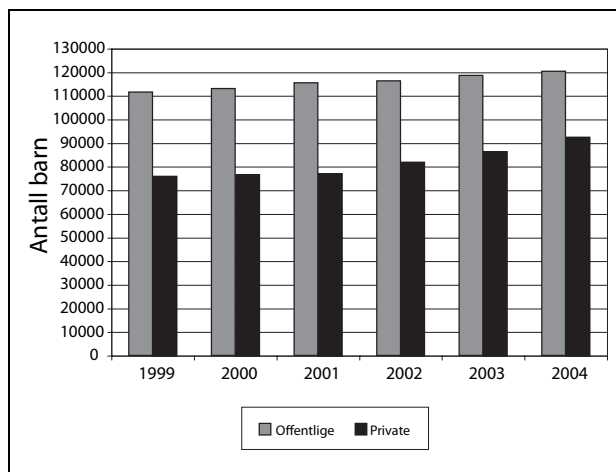
Ved utgangen av 2004 var 52,7 prosent av barnehagene i Norge privat eid, mens 47,3 prosent var offentlig eid. Med offentlige barnehager menes kommunalt, fylkeskommunalt og statlig eide barnehager. De resterende barnehagene er private. Dette er en betydelig økning i andelen privateide barnehager fra tidligere år. Figur 7.1 viser utviklingen i antall offentlige og private barnehager i perioden 1999 til 2004.

Figur 7.1 Antall offentlige og private barnehager i perioden 1999-2004

Kilde: SSB

Selv om andelen private barnehager har økt betydelig, har størstedelen av barna hele tiden gått i offentlige barnehager. Dette framgår av figur 7.2. Andelen som går i offentlige barnehager har imidlertid sunket noe i årene etter 2001. Ved utgangen av 2004 hadde 56,5 prosent av barna plass i kommunal barnehage, mot 59,9 prosent ved utgangen av 2001.

Figur 7.2 Antall barn i offentlig og private barnehager i perioden 1999-2004

Kilde: SSB

I 2004 kom 31 prosent av økningen i antall barn i kommunale barnehager, mens 69 prosent kom i ikke-kommunale barnehager. Når det skilles mellom kommunale og ikke-kommunale barnehager, er fylkeskommunalt og statlig eide barnehager gruppert sammen med de private. Samtidig sto kommunale barnehager for 38 prosent av økningen i antall oppholdstimer, mens 62 prosent av økningen i antall oppholdstimer kom i ikke-kommunale barnehager. Dette betyr at endringene i oppholdstidsstruktur har vært større i kommunale enn i ikke-kommunale barnehager.

Tabell 7.9 viser en oversikt over kapasitetsvekst i barnehagesektoren og økning i antall barn i barnehage i perioden 1999 til 2004. Tabellen viser at veksten i 2004 var den desidert høyeste i perioden – både målt i antall barn og i antall oppholdstimer. Gjennomsnittlig ukentlig oppholdstid har økt med nærmere tre timer siden 1999. Også dekningsgraden har økt betydelig de siste årene og var ved utgangen av 2004 på over 72 prosent. Dette viser, etter departementets oppfatning, at virkemidlene som er tatt i bruk i barnehagepolitikken har en meget positiv effekt på utbyggingen.

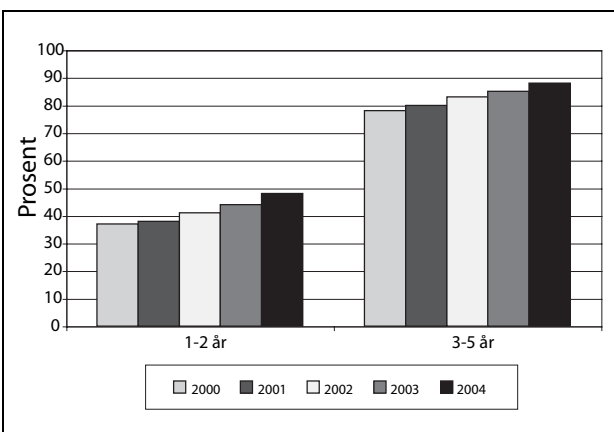
Tabell 7.9 Kapasitetsvekst og økning i antall barn i barnehage 1999-2004

År	Økning i antall barn i barnehage	Kapasitetsvekst målt i antall heltidsplasser (45 t/uke)	Dekningsgrad for barn i alderen 1-5 år ved utgangen av året	Gjennomsnittlig ukentlig oppholdstid per barn
1999	-257	¹	61,0 prosent	36,4 timer
2000	2 225	2 377	62,0 prosent	36,6 timer
2001	2 812	3 386	63,3 prosent	36,9 timer
2002	5 613	7 365	65,9 prosent	37,5 timer
2003	6 910	8 779	69,1 prosent	38,1 timer
2004	7 873	11 274	72,1 prosent	39,1 timer

¹ På grunn av endret inndeling av oppholdstidskategoriene fra 1998 til 1999 finnes det ikke sammenlignbare tall for kapasitet før 1999.

Kilde: Årene 1999-2003: SSB. 2004: Asplan Viak

Figur 7.3 viser utviklingen i dekningsgrader for aldersgruppene 1-2 år og 3-5 år separat i perioden 2000 til 2004.

Figur 7.3 Utvikling i dekningsprosent for barn 1-5 år i barnehage, 2000-2004

Kilde: SSB

Departementet har innhentet tall for økningen i antall barn i barnehage fra 15.12.2004 til 20.05.2005. Tallene som fylkene har innrapportert, viser at antallet barn i barnehage økte med vel 4 300 i denne perioden, og totalt har vel 217 000 barn et tilbud i ordinær barnehage eller familiebarnehage per 20. mai 2005.

Departementet har også innhentet prognoser for utbygging av nye barnehageplasser fra 20. mai og ut året. Prognosene viser en brutto økning i antall heltidsplasser på vel 15 000. Det er stor usikkerhet knyttet til tallene fordi en del plasser vil bli lagt ned og utbyggingsplanene i varierende grad er

endelig vedtatt. En del barnehager som påbegynnes i år vil først bli tatt i bruk i 2006.

Hovedtyngden av kommunene har nå en godt utbygd barnehagesektor med et variert tilbud til småbarnsfamilier i offentlige eller private barnehager. Det er økende politisk vilje og innsats for å nå full barnehagedekning i de kommuner som fortsatt mangler plasser.

Det er i hovedsak bykommuner og bynære kommuner som har det største utbyggingsbehovet framover for å nå målet om full barnehagedekning. Høy tilflytting og knapphet på tilgjengelig tomter og lokaler til barnehagedrift gir disse kommunene særskilte utfordringer. Lang saksbehandlingstid for regulering av tomter gjør at utbyggingen tar tid.

Flere kommuner opplever også intern mobilitet som gjør at etterspørselen i ulike områder innad i kommunen endres fra år til år. Det er ikke uvanlig at en og samme kommune kan ha ventelister i én del av kommunen og ledig kapasitet et annet sted. De største kommunene har et internt flyttemønster som gir særlige utfordringer i planleggingen av barnehager.

Arbeidet med full behovsdekning i kommunene handler ikke bare om etablering av flere barnehager, men også om omstrukturering av eksisterende tilbud. Departementets inntrykk er at mange kommuner gjør en betydelig jobb med å endre det eksisterende barnehagetilbudet i kommunen samtidig som det etableres flere plasser, gjerne i tett samarbeid med barnehagepersonalet og brukerne. Det er viktig å bygge opp en sektor som er rustet til å møte framtidens behov for barnehageplasser.

Departementet legger stor vekt på informasjons- og veiledningsarbeid overfor kommuner og private utbyggere. Det er etablert en egen nettside i samarbeid med Husbanken, www.etablerebarnehage.no, og en egen nettside om barnehagereformen, www.barnehagereformen.dep.no. Departementet utgir også egne nyhetsbrev med hovedfokus på utbygging.

Departementet har tatt initiativ til etablering av fem regionale nettverk der fylkesmennene sammen med Husbankens regionkontorer har et ansvar for å følge opp de kommunene som har ulike utfordringer knyttet til målet om full dekning. Oppfølging skjer gjennom informasjon og veiledning, møter med kommuner og utbyggere, seminarer og lignende. Departementet følger dette arbeidet tett.

Kommunenes netto driftsutgifter til barnehager

Stortinget ba ved behandlingen av St.meld. nr. 28 (2004-2005) Om evaluering av maksimalpris i barnehager regjeringen gjennomgå nivået på og fordelingen av skjønnsmidler til kommunene og se hvilke kommuner som har opprettholdt sitt nominelle bidrag til barnehager slik barnehageforliket slår fast. Regjeringen ble bedt om å redegjøre for dette i budsjettforslaget for 2006.

Kommunenes regnskap for 2004 ble offentliggjort av SSB 15. juni 2005. Regnskapstallene viser at kommunenes egenfinansiering av sektoren (netto driftsutgifter) nominelt er redusert med 3,3 prosent fra 2003 til 2004. Med bakgrunn i reduksjonen i kommunenes netto driftsutgifter til barnehageformål vedtok Stortinget i forbindelse med Revidert nasjonalbudsjett 2005 en reduksjon i skjønnsmidlene til barnehager på 20 mill. kroner i 2005.

KOSTRA-tallene viser at 253 kommuner (58 prosent) reduserte sine netto driftsutgifter fra 2003 til 2004 (korrigert for merverdiavgiftskompensasjon). Flertallet av disse kommunene (159 kommuner) reduserte forbruket sitt med mindre enn 20 prosent, 68 kommuner hadde en reduksjon på mellom 20 og 40 prosent mens de resterende reduserte forbruket med over 40 prosent. Kommunene som reduserte sine netto driftsutgifter fikk tildelt omlag 333 mill. kroner i skjønnsmidler i 2004.

Det er få generelle kjennetegn ved de kommunene som har redusert sine netto driftsutgifter til barnehageformål. Kommunene er geografisk spredt over hele landet og har ulik størrelse. Dekningsgraden i de aktuelle kommunene varierer også mye. Noen av kommunene har full barnehagedekning mens andre fortsatt jobber for å nå målet om full dekning. Per 25. august 2005 var 60

av de 253 kommunene som hadde redusert sin egenfinansiering registrert i Register om betinget godkjenning og kontroll (ROBEK). På samme tidspunkt var totalt 89 kommuner registrert i ROBEK.

Alle kommuner er varslet om at det utover høsten vil bli gjennomført kontroll av kommuner som har redusert egenfinansieringen fra 2003 til 2004 og at dette vil danne grunnlag for fordeling av bevilgningsreduksjonen på 20 mill. kroner i 2005.

Søskenmoderasjon og inntektsgradering i barnehager

Evalueringen av maksimalpris i barnehager som er gjengitt i St.meld. nr. 28 (2004-2005), bygger i hovedsak på to undersøkelser som ECON Analyse gjennomførte på oppdrag fra departementet våren og høsten 2004. Evalueringen viste at så godt som alle foreldre med barn i kommunale og ikke-kommunale barnehager betaler maksimalpris eller lavere per oktober 2004, og at forskriften om foreldrebetaling i all hovedsak følges. Evalueringen viste imidlertid at en del kommuner og ikke-kommunale barnehager bryter forskriften om foreldrebetaling. Særlig gjelder dette kravene om søskenmoderasjon.

Det er viktig at foreldrene gjøres kjent med at de har en klageadgang. BFD vil sende et brev til alle landets barnehageeiere hvor de gjøres oppmerksomme på kravene i forskriften. Departementet vil også gå ut med informasjon til alle foreldre om muligheten til å klage på fastsetting av foreldrebetalingen.

Forskriften om foreldrebetaling sier at kommunen skal ha ordninger for de med lavest betalingsevne. Evalueringen som ble lagt fram i vår, viste at laveste sats var redusert i de ikke-kommunale barnehagene, men økt i kommuner som hadde inntektsgradering både før og etter reformen. Under behandling av St.meld. nr. 28 (2004-2005) ba komiteen regjeringen om å følge utviklingen når det gjelder inntektsgradering og rapportere tilstanden i forbindelse med statsbudsjettet for 2006. På oppdrag fra BFD gjennomførte TNS Gallup en undersøkelse om omfanget av og endringer i ordninger for de med lavest betalingsevne i august 2005.

Rapporten fra undersøkelsen forelå i september 2005. Rapporten viser at alle ordninger for de med lavest betalingsevne (økonomisk sosialhjelp, friplasser, inntektsgradering og andre ordninger) har økt i omfang med hensyn til hvor mange kommuner som har slike ordninger. Økonomisk sosialhjelp og friplasser er de ordninger som benyttes mest og har økt mest i omfang etter reformen. Undersøkelsen viser også at ordningene for de

med lavest betalingsevne samlet sett er gunstigere nå enn før 1. mai 2004. I 65 prosent av kommunene er ordningene på samme nivå som før reformen, mens 22 prosent oppgir at de er gunstigere enn tidligere, og 10 prosent oppgir at de er mindre gunstige. I 80 prosent av kommunene gjelder ordningene også for private barnehager.

Når man ser på ordninger med inntektsgradering isolert, viser undersøkelsen at laveste sats er økt i 26 prosent av kommunene og redusert i 10 prosent av kommunene. Hvor gunstig ordningen med inntektsgradering er i den enkelte kommune, avhenger imidlertid ikke bare av satsene, men også av hvor mange trinn det er i ordningen og hvilke inntektsgrenser som gjelder for de ulike trinnene. Undersøkelsen viser at 22 prosent av kommunene oppgir at ordningen med inntektsgradering samlet sett er gunstigere nå enn før 1. mai 2004, mens 15 prosent av kommunene oppgir at ordningen er mindre gunstig.

Kostnader i barnehager

Konsulentfirmaet Først og Høverstad har på oppdrag fra departementet analysert kostnadene i barnehagene i 50 utvalgte kommuner i 2004. Samme analyse er også gjennomført i 2003 og 2002. I det følgende redegjøres det kort for hovedfunnene i analysen.

Totale barnehagekostnader på landsbasis

Kostnadsanalysen for 2004 indikerer at de totale kostnadene knyttet til barnehageplasser som var i drift ved utgangen av 2004 er om lag 19,9 mrd. kroner på årsbasis, fordelt på 18,5 mrd. kroner til ordinær drift og 1,4 mrd. kroner til tilrettelegging for barn med særlige behov.

Analysen viser videre at om lag 12,3 mrd. kroner, eller 61,8 prosent, av kostnadene genereres i offentlige barnehager, mens kostnader på 7,6 mrd. kroner genereres i private barnehager. Dette henger bl.a. sammen med at det er flere barn som trenger særskilt tilrettelegging i offentlige enn i private barnehager, men det gjenspeiler også forskjellene i gjennomsnittlig kostnadsnivå mellom offentlige og private barnehager.

Kostnadsutviklingen

Tabell 7.10 viser at kommunale barnehager har høyere kostnader per oppholdstime enn ordinære ikke-kommunale barnehager og private familiebarnehager. Dette er det samme bildet som i tidligere år.

Tabell 7.10 Sammenstilling av kostnader per korrigeret¹ oppholdstime i ulike kategorier barnehager

	Kommunale barnehager	Ordinære private barnehager	Private familiebarnehager	Statlige barnehager
Kostnader per korrigeret oppholdstime ordinær drift	36,21	30,47	26,61	33,39
Kostnader per korrigeret oppholdstime særskilt tilrettelegging	4,46	0,57	0,12	0,29
Sum kostnader per korrigeret oppholdstime	40,67	31,04	26,73	33,68
Omregnet til kostnader (eksl. særskilt tilrettelegging) pr heldagsplass				
For barn 0-2 år	156 427	131 630	114 955	144 245
For barn 3-6 år	78 214	65 815	57 478	72 122

¹ Med korrigerete oppholdstimer menes det at det tas hensyn til at det er større kostnader knyttet til små barn (0-2 år) enn til store barn (3-6 år) i barnehage. Teknisk gjøres det ved at en oppholdstime for 0-2 åringer teller dobbelt så mye som en oppholdstime for store barn.

Innføring av generell mva-kompensasjonsordning for både offentlig og private barnehager og endringer i satsene for arbeidsgiveravgift i 2004, gjør det mer problematisk enn tidligere å illustrere kostnadsutviklingen i barnehagene. Kostnadene per oppholdstime er justert for å ta hensyn til denne endringen.

Justerte kostnader per korrigeret oppholdstime i kommunale barnehager viser en nominell kostnadsvekst fra 2003 til 2004 for både kommunale og ordinære private barnehager på 4,5 prosent. Dette viser at det ikke har skjedd noen tilnærming i kostnadsnivået mellom ordinære private og kommunale barnehager fra 2003 til 2004. Private familie-

barnehager hadde en nominell kostnadsvekst på 8,6 prosent fra 2003 til 2004.

Finansiering av barnehagene i 2004

Innføring av maksimalpris i barnehagene fra 1. mai 2004 har ført til at foreldrebetalingens andel av finansieringen av barnehagene ble redusert fra 2003 til 2004. Foreldrebetalingens andel ble redu-

sert med 5 prosentpoeng i offentlige barnehager og 6 prosentpoeng i private barnehager. Private barnehager har i gjennomsnitt lavere kostnader enn de offentlige, men er underlagt de samme forskriftene for foreldrebetaling som de kommunale barnehagene. Dette fører til at oppholdsbetalingen dekker en høyere andel av kostnadene i private barnehager.

Tabell 7.11 Finansiering av kommunale og private barnehager. Prosent

	Kommunale barnehager	Ordinære private barnehager	Private familie- Barnehager
Statlig driftstilskudd	43	55	64
Foreldrebetaling	20	31	29

Nytt regelverk for barnehagesektoren

Ny lov om barnehager

Stortinget vedtok vårsesjonen 2005 ny lov om barnehager (jf. Ot.prp. nr. 72 (2004-2005) Om lov om barnehager). Loven imøtekommer behovet for en oppdatering og forbedring av barnehageloven 5. mai 1995 nr. 19. Den nye loven styrker forutsetningene for at barnehagen kan gi barna omsorg og et godt pedagogisk tilbud. Loven bidrar til en ryddig ansvarsfordeling og stabile rammer i en barnehagesektor som nærmer seg full dekning. Den nye loven skal legge til rette for kommunalt handlingsrom og mangfold i tilbudet. Det er et overordnet mål at statlig regelverk rettet mot kommunesektoren i minst mulig grad legger bindinger på kommunens oppgaveløsning. Kommunens ansvar som barnehagemyndighet er noe utvidet, og kommunen bør derfor få ansvaret for å organisere oppgaveløsningen. Loven innebærer en forenkling av eksisterende regelverk.

Barnehageloven skal regulere en virksomhet der brukerne er barn under opplæringspliktig alder. Disse kan ikke utøve brukerinnflytelse i vanlig forstand. Det var derfor nødvendig å stille særskilte krav til utformingen av barnehageloven, slik at den inneholder mekanismer som sikrer et best mulig tilbud for barna og er til beste for dem, jf. FN's barnekonvensjon. Prosedyrer for godkjenning av nye virksomheter, et hensiktsmessig system for tilsyn med eksisterende virksomheter og bestemmelser som sikrer kvalitet, er utformet ut fra dette perspektivet.

Loven sikrer foreldre/foresatte og barna innflytelse på utformingen av tilbudet. Den nye barnehageloven er blitt et mer hensiktsmessig redskap når

barnehagemyndigheten utfører sine oppgaver. I flertallet av kommunene skal barnehagemyndigheten (det vil si kommunen) forholde seg både til barnehager som de eier selv og til barnehager som eies av private. Loven er utformet med sikte på å være et godt redskap for kommunene ved utøvelsen av myndighetsoppgavene.

Kvalitet har vært en rettesnor i arbeidet med den nye loven. En arbeidsgruppe nedsatt av departementet har vurdert hvordan kvaliteten i barnehagetilbudet kan sikres. Arbeidsgruppens anbefalinger utgjorde en viktig del av bakgrunnsmateriale for lovforslaget. Arbeidsgruppens rapport er nærmere omtalt under avsnittet om kvalitet og mangfold i barnehagene.

I forbindelse med overgangen til ny barnehagelov er alle de eksisterende forskriftene gjennomgått med tanke på kvalitet, regelforenkling og brukervennlighet. Loven gir noen nye forskriftshjemler.

Følgende forskrifter er sendt på høring høsten 2005:

- om familiebarnehager
- om dispensasjon fra utdanningskravet
- om norm for pedagogisk bemanning
- om foreldrebetaling
- om politiattest
- om saksbehandlingsregler for opptak i barnehage
- om føring av kontantstøttereister
- om rammeplan
- om overgangsregler

Forskriften om likeverdig behandling av barnehager i forhold til offentlige tilskudd, fastsatt ved Kronprinsregentens resolusjon av 19. mars 2004,

ble endret med virkning fra 1. august 2005. Den reviderte forskriften vil bli videreført etter ny barnehagelov, og sendes derfor ikke ut på høring nå.

Forslag til forskrift om godkjenning av utenlandske utdanninger vil bli sendt på separat høring til berørte instanser på et senere tidspunkt.

Forskriften om innhenting av opplysninger om regnskapsdata og tjenstedata vil først bli nødvendig fra det tidspunkt det øremerkede barnehagetilskuddet fra staten innlemmes i kommunenes inntektssystem. Departementet vil derfor komme tilbake med forslag til slik forskrift ved overgangen til rammefinansiering.

Revidert rammeplan for barnehagen

Departementet satte våren 2005 ned en arbeidsgruppe som skulle komme med forslag til revidert rammeplan for barnehagen. Planen utarbeides med utgangspunkt i ny barnehagelov og utdyper lovens bestemmelser om formål (§ 1), innhold (§ 2) og barn og foreldres medvirkning (§§ 3-5). Rammeplanen har status som forskrift. Ny rammeplan vil være klarere enn dagens rammeplan, særlig i forhold til personalets oppgaver i barnehagen. Et særskilt hensyn har vært å gjøre planen mindre omfangsrik uten å miste det sentrale innholdet.

Utkast til ny rammeplan er sendt på høring. I utkastet videreføres hovedprinsippene i dagens rammeplan. Planen angir barnehagens samfunnsmandat og skal være et redskap for barnehagens ansatte og et grunnlag for myndighetenes tilsyn med virksomhetene. Rammeplanen skal også være et utgangspunkt for foreldrenes mulighet til å kunne påvirke innholdet i barnehagen. Barnehagens egenart som arena for lek, omsorg, oppdragelse og læring for små barn i grupper er understreket. Høringsfristen er satt til 7. november 2005.

Kvalitet og mangfold i barnehagene

Barnehagesektoren kjennetegnes i stor grad av god kvalitet. TNS Gallups undersøkelse av brukertilfredshet, som ble gjennomført i perioden november 2004 til januar 2005, viser at barnehager er den offentlige tjenesten brukerne er mest fornøyd med. Dette er i tråd med tidligere undersøkelser. 92 prosent oppgir at de helhetlig sett er fornøyd med tilbudet, og andelen som er svært eller meget fornøyd er hele 78 prosent. Det er særlig barnas trivsel, personalets innsats og barnehagens innhold brukerne framhever. Brukerne opplever økt tilfredshet etter barnehagereformen.

De aller fleste kommuner arbeider kontinuerlig med kvalitet i barnehagene. Noen kommuner har arbeidet systematisk med kvalitetsutvikling i

mange år, mens andre er kommet kortere. Basert på fylkesmennenes rapporter er det departementets vurdering at de fleste barnehagene har systemer og redskaper for å sikre og videreutvikle kvaliteten. Det er fortsatt en utfordring å lage gode og hensiktsmessige vurderingsverktøy og bruke dem i det daglige arbeidet. Arbeidet med kvalitet bør være en løpende og integrert del av den daglige virksomheten i enhver barnehage.

Det er en økende tendens til å ta med barna i vurderings- og planleggingsprosesser. Barnas medvirkning er et viktig område å fokusere på i det videre arbeidet med kvalitetsutvikling i sektoren. Den nye loven hjemler barnas medvirkning. Dette er et felt med behov for kompetanseutvikling.

Fylkesmennene har utstrakt samarbeid med kommunene gjennom konferanser, nettverk og direkte kontakt. Fylkesmennene har bevisst hatt økt fokus på kvalitetsarbeid i kommunene i reformperioden.

Innføring av to-nivåsystem i kommunene har bl.a. ført til at det har blitt færre fagstillinger på barnehageområdet. En del fylkesmenn rapporterer at dette har resultert i større pågang på tjenester fra fylkesmennene i form av informasjon og veiledning. Fylkesmennene har derfor fokus på kompetanseoppbygging i kommuneadministrasjonen, særlig på det juridiske og økonomiske området.

Verdiprojektet *Skal – skal ikke* i regi av Kristent Pedagogisk Forbund, ble avsluttet i juni 2005. I Revidert nasjonalbudsjett 2005 ble det tildelt midler til videreføring av prosjektet i en ny treårsperiode, med henholdsvis 2,75 mill. kroner for høsten 2005 og 5 mill. kroner for 2006. I den nye delen av prosjektet skal det legges vekt på implementering av strategier som ble utprøvd i første fase av prosjektet.

Rapport om kvalitet i barnehagesektoren

En bredt sammensatt arbeidsgruppe ledet av professor Frode Søbstad overleverte sin rapport «Klar, ferdig, gå! Tyngre satsing på de små» til departementet i mars 2005. Arbeidsgruppen drøftet kvalitet i barnehagen og i barnehagesektoren på bakgrunn av barnehageforskning, norsk barnehagehistorie, FNs barnekonvensjon og OECDs anbefalinger om barnehagepolitikk i rapporten «Starting Strong» (OECD 2001).

Arbeidsgruppen slutter seg til forståelsen av kvalitet som et relativt, dynamisk og verdiavhengig begrep. Synet på den gode barnehagen er avhengig av ulike aktørers syn på barn og barndom, småbarns status i samfunnet og barnehagens oppdrag. Å definere den gode barnehagen er derfor en politisk og vedvarende prosess. I et demokratisk

samfunn med vekt på brukerorientering, er det viktig å legge en deltakende tilnærming til grunn for kvalitetsutvikling. Dette krever at alle interessenter kommer til orde. På nasjonalt nivå er finansiering og lovgivning de viktigste virkemidlene for å sikre og videreutvikle kvalitet i barnehagen. Det er også et nasjonalt ansvar å følge med på hvordan virkemidlene fungerer i praksis. Klar ansvarsfordeling i sektoren, systematisk kunnskapsinnhenting og felles arenaer som gir mulighet for dialog mellom partene i ansvarskjeden er sentrale elementer i et nasjonalt kvalitetssystem. Arbeidsgruppen peker på at det ikke finnes enkle og entydige sammenhenger mellom strukturer, prosesser og resultater i barnehagesammenheng. Bevissthet om barnehagens verdigrunnlag og komplekse oppdrag må ligge til grunn for arbeidet med å støtte og utvikle barnehagens kvalitet. På barnehagenivå er tilstrekkelig og kompetent personale en nøkkelfaktor, mens strukturelle faktorer, som økonomi og lov, skaper handlingsrom og setter grenser for barns livsutfoldelse og læring.

Arbeidsgruppen mener det er behov for å styrke den offentlige oppmerksomheten om barnehagens verdigrunnlag, voksnes kompetanse og fellesskapets ansvar for barn. Arbeidsgruppen foreslår en rekke kortsiktige og langsiktige tiltak for å sikre og videreutvikle kvalitet i sektoren.

Måling av kvalitet

For styringen av barnehagesektoren har departementet behov for data om kvalitetsutviklingen og overholdelse av lov og regelverk. Kvalitet kan være vanskelig å måle, men for noen formål kan kvalite-

ten kvantifiseres, slik som for eksempel personalets formelle kompetanse, stabilitet, bemanning, det fysiske miljøet eller ivaretagelsen av barn med særlige behov. Utvikling av kvalitetsindikatorer er et ledd i sikringen av målet om kvalitet og mangfold i barnehagesektoren.

Personalet i barnehagene

Tilgangen på kvalifisert personale er avgjørende for å sikre kvaliteten i en fullt utbygd barnehagesektor. Departementet anslår at det vil være behov for 700-900 nye stillinger som pedagogiske ledere i 2006 for å oppfylle kravet i barnehageloven.

Kunnskap om etterspørsel, tilgang, mobilitet og frafall fra yrket er sentralt for vurderingen av bemanningssituasjonen i barnehagene. Undersøkelser (NOVA-rapport nr. 9/2004) tyder på at stabiliteten er god. Det er imidlertid behov for et bedre statistikkgrunnlag som kan fange opp rekruttering, sysselsetting, turn-over og kompetanse.

I 2004 ble det uteksaminert 1 289 førskolelærere. Antallet nye førskolelærere har sunket de senere årene. Departementet vil søke å finne årsakene til nedgangen, og drøfte tiltak i samarbeid med Utdannings- og forskningsdepartementet. Mer kunnskap om førskolelærernes yrkestilpasning er nødvendig for å vurdere behovet for førskolelærere i en fullt utbygd sektor. Opptaket til utdanningen har økt noe de senere årene. I 2004 ble det tatt opp 1 943 studenter ved høgskolene, og det er en økning på 285 fra 2002. Dette bør gi flere nye førskolelærere framover enn i dag. I 2005 har 2 713 fått tilbud om utdanningsplass, og flere kan få tilbud.

Tabell 7.12 Utdanning av førskolelærere ved statlige og private høgskoler

	2002	2003	2004
Opptak til førskolelærerutdanningen	1 658	1 915	1 943
Herav menn	147	203	250
Andelen menn	8,8 prosent	10,6 prosent	12,9 prosent
Uteksaminerte førskolelærere	1 477	1 314	1 289
Herav menn	107	72	74
Andelen menn	7,2 prosent	5,4 prosent	5,7 prosent

Kilde: Norsk samfunnsvitenskaplige datatjeneste

Ved utgangen av 2004 var det 60 600 ansatte i barnehagene som til sammen utførte 46 600 årsverk. Antall årsverk har økt etter hvert som antallet barn i barnehage har gått opp. Antall barn per års-

verk er noe redusert i private barnehager og stabil i offentlige barnehager. Andelen ansatte med førskolelærerutdanning er på vel 33 prosent. I tillegg er det nær 9 prosent som har annen pedagogisk

utdanning, som barne- og ungdomsarbeiderfag eller spesialpedagogisk utdanning. Andelen ansatte som har stillinger som styrere eller pedagogiske ledere har gått noe ned fra året før. Med utgangspunkt i nasjonale tall er det ingenting som tyder på at bemanningen og kompetansen i barnehagen er svekket som følge av barnehagereformen. Imidlertid har noen barnehager og regioner problemer med rekrutteringen av egnet personell,

herunder førskolelærere. Nedgangen i antallet styrere og pedagogiske ledere på dispensasjon fra utdanningskravet (registrert uten godkjent førskolelærerutdanning) har stoppet opp. Fra 2003 til 2004 gikk antallet opp fra 1 570 (8,7 prosent) til 2 019 (10,2 prosent). Det er særlig Oslo og Akershus som mangler førskolelærere (ca. 17 prosent), og Finnmark og Møre og Romsdal ligger også over landsgjennomsnittet.

Tabell 7.13 Personalet og personaltetthet i barnehagene

	2002	2003	2004
Antall ansatte	55 924	58 422	60 597
Antall barn per årsverk	4,7	4,6	4,6
-offentlige barnehager	4,4	4,4	4,4
-private barnehager	5,0	4,9	4,8
Antall styrere og pedagogiske ledere	17 295	18 088	19 756
-i prosent av ansatte	31,9	33,3	32,6
Ansatte med godkjent førskolelærerutdanning	17 894	19 442	20 320
-i prosent av ansatte	31,9	30,0	33,5
Annet pedagogisk personale	4 958	5 218	5 366
-i prosent av ansatte	8,8	8,9	8,8
Styrere og pedagogiske ledere uten godkjent førskolelærerutdanning	2 053	1 570	2 019
-i prosent	11,9	8,7	10,2

Kilde: SSB

Det treårige forsøket med støtte til videreutdanningstilbudet i pedagogisk utviklingsarbeid (PUB) videreføres ved Høgskolen i Vestfold. Studiet får positiv evaluering ved høgskolene i Tromsø og i Sogn og Fjordane, hvor forsøket er avsluttet. Departementet vil vurdere om tilbudet skal videreføres. Departementet bidrar til Utdannings- og forskningsdepartementets prosjekt «Veiledning av nyutdannede lærere». Erfaringene er positive. Systematisk veiledning av nyutdannede lærere og førskolelærere det første året i yrket legger til rette for at de gjør en bedre jobb på sikt, at flere blir i yrket, og samtidig blir samhandlingen mellom yrkesfeltet og utdanningsinstitusjonene styrket.

Likestilling i barnehagene

Tabell 7.14 viser utviklingen i antall mannlige ansatte i barnehagene i perioden 2002 til 2004. I denne perioden har antallet mannlige ansatte i barnehagene økt med 867. Det er blitt 149 flere mannlige styrere og pedagogiske ledere og 499 flere mannlige assistenter. Andelen menn i disse stillingsgruppene har økt fra 5 prosent til nær 6 prosent. Ved utgangen av 2004 var det ansatt 4 862 menn i barnehagene, og dette utgjør en andel på åtte prosent. Det er en økning på kun 0,9 prosentpoeng fra 2002. Det har sammenheng med en kraftig økning i antallet ansatte i perioden, og nedgang i antallet menn i andre stillingsgrupper (vaktmestere med mer).

Tabell 7.14 Menn i barnehagen

	2002	2003	2004
Menn i alt	3 995	4 606	4 862
-i prosent av ansatte	7,1	7,9	8,0
Styrere og pedagogiske ledere	1 006	1 056	1 155
Assistenten	1 262	1 546	1 761
Andre stillingsgrupper	1 728	2 007	1 946
I prosent av alle styrere, pedagogiske ledere, assistenter	5,0	5,8	5,9

Kilde: SSB

Det er en økning i opptaket av menn til førskolelærerutdanningen. I 2002 ble det tatt opp 147 menn (8,8 prosent), mens det i 2004 ble tatt opp 250 menn (12,9 prosent). I 2005 viser søknadstall at det er 343 menn som primært ønsker seg førskolelærerutdanning.

Det er langt igjen til målet om 20 prosent menn i barnehagene. *Handlingsplanen for likestilling i barnehagene 2004-2007 Den gode barnehagen er en likestilt barnehage* følges opp. Alle fylkene deltar i arbeidet. En koordinerende fylkesmann i hver region tildeles midler til arbeidet (Nordland, Sør-Trøndelag, Sogn og Fjordane, Vestfold og Oslo/Akershus). Det tildeles særlige midler til forsknings- og utviklingsarbeid for likestillingsfremmende pedagogikk i barnehagene. Alle fylker har planer for oppfølgingen. Fylkesmennene samarbeider med høgskolene i arbeidet for å rekruttere menn og integrere likestilling i undervisningen. Det informeres om bruk av likestillingsloven, arbeides for at planen forankes i kommunene som barnehagemyndighet, og det etableres nettverk som skal arbeide for rekruttering av menn. Noen satser på én pilotkommune. Det er satt i gang flere forsknings- og utviklingsprosjekter som skal bidra til kunnskap om hvordan det bør arbeides med likestilling i barnehagene. Departementet har tett kontakt med fylkesmennene, og det holdes årlige landskonferanser for aktørene. Konferansene gir faglig inspirasjon og en rapportering om arbeidet. Nettsiden for informasjon om menn i barnehagen støttes.

Høgskolen Dronning Mauds Minne har, gjennom et aktivt rekrutteringsarbeid med appell til menn, lykket i å øke andelen mannlige førskolelærerstudenter. Høsten 2005 er det tatt opp 52 menn av 243 nye studenter. Det er en andel på 21,4 prosent og en økning fra opptaket i 2004 hvor andelen var 19 prosent.

Asker kommune har vedtatt et kvalitetssikringssystem for sine barnehager. Ett av kriteriene

er at barn skal forholde seg til både menn og kvinner i sin barnehage. Kommunen har gjennom flere år bevisst arbeidet for å rekruttere menn, og de har lykket. I barnehagene i Asker er nå 25 prosent av personalet menn.

Manifest mot mobbing

Manifestpartene har skrevet under et nytt manifest mot mobbing. Gode resultater fra den første manifestperioden har motivert partene til å utarbeide en ny tiltaksplan for perioden 2005-2007 der en forplikter seg til å arbeide for en felles visjon om nulltoleranse mot mobbing.

Rogalandsforskning har evaluert manifestarbeidet og konkludert med at forekomsten av mobbing er redusert. Manifestpartene forplikter seg til å arbeide for at alle barn og unge skal ha et godt fysisk og psykososialt miljø i barnehagen, skolen, i skolefritidsordningene og andre organisasjoner.

Forskning om barnehager

Departementets forskningsmidler blir kanalisert gjennom Norges forskningsråd, Velferdsprogrammet, som har fått tildelt midler til barnehageforskning for perioden 2003 – 2008. Norsk senter for barneforskning (NOSEB) gjennomfører et større forskningsprosjekt under paraplyen «Det moderne barnet og det fleksible arbeidsmarkedet: Institusjonalisering og individualisering av barn i lys av endringer i velferdsstaten». Etablering av nasjonalt og internasjonalt forskernettverk inngår i NOSEBs oppdrag. Dette er ledd i en langsiktig strategi for å bygge opp og styrke forskningsmiljøer. Høsten 2004 ble Høgskolen i Oslo (HiO) og Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA) tildelt midler til forskningsprosjektet «Barns omsorgskarrierer: Barnehagen som et ledd i en omsorgskjede for barn opp til 3 års

alder». Departementet har kontakt med forskningsmiljøene om utviklingen av og resultater fra prosjektene.

Samiske barn i barnehage

Sametinget tildeles midler til tilskudd til samiske barnehager og til informasjons-, veilednings- og utviklingsarbeid i samiske barnehager og barnehager med samiske barn.

Sametinget har behandlet en egen melding om samiske barnehager som skal bidra til refleksjon og dialog for å bedre samiske barns oppvekstvilkår gjennom gode barnehagetilbud. I de samiske barnehagene er det stort behov for å arbeide målrettet med utviklingsarbeid. Det er fortsatt store utfordringer knyttet til rekruttering av barnehagepersonale med samiskspråklig kompetanse. Det er videre stort behov for kunnskap, bl.a. om betydningen av barnehageopphold for samiske barn og samiske barns oppvekstvilkår. Personalets kunnskaper i samisk språk og kultur vil være avgjørende forutsetninger for at barn i samiske barnehager skal utvikle språket sitt.

Nasjonale minoriteter

Departementet har i 2005 fulgt opp prosjektet «Romanifolket – fra barn til voksen» i samarbeid med Kommunal- og regionaldepartementet og Utdanningsdirektoratet. Prosjektet er utvidet til å gjelde noen flere skoler og barnehager enn tidligere. Erfaringene hittil viser at det er nødvendig og viktig å satse på informasjon om romanikulturen blant de minste barna i førskolealder for å gi kunnskap om romanifolket og forebygge intoleranse og diskriminering senere.

Barn med særlige behov

Barn med nedsatt funksjonsevne

Norsk Senter for Barneforskning (NOSEB) leverte i april rapporten «Funksjonshemmede barn i barnehage – kunnskapsstatus og forskningsutfordringer». Rapporten ble utarbeidet på oppdrag fra departementet som oppfølging av St.meld. nr. 40 (2002 – 2003) Nedbygging av funksjonshemmende barrierer, hvor det bl.a. ble slått fast kunnskapen om kvaliteten i det tilbudet barn med nedsatt funksjonsevne faktisk får i barnehagen, er for liten.

Gjennomgangen fra NOSEB viser at forskningen på feltet er spredt og for det meste av begrenset omfang. Temaer som praktisering av fortrinnsretten ved opptak til plass i barnehage, bruk av statstilskuddet til tiltak for barn med nedsatt funksjonsevne i barnehage samt tverrfaglig og tverr-

etatlig samarbeid er relativt bedre dekket enn temaer som går på tilbudets innhold og kvalitet. NOSEB konkluderer med at det særlig er behov for videre kunnskapsutvikling med fokus på hvordan barnehagen fungerer som sosial og kulturell oppvekstarena for ulike grupper funksjonshemmede barn. Det er også behov for forskning som fokuserer på forholdet mellom barnehagens innhold sett i lys av kommunal praksis og overordnet politisk kontekst – for eksempel hvordan ideologien om brukertilpasning og fleksibilitet slår ut for henholdsvis funksjonsfriske og funksjonshemmede barn og deres foreldre. Departementet vurderer hvordan anbefalingene i rapporten skal følges opp med videre forskning i 2005 og 2006.

Minoritetsspråklige barn

5,9 prosent av det totale antall barn i barnehagen er minoritetsspråklige. Fra 2003 til 2004 har antallet minoritetsspråklige barn i barnehagen økt med over 500 barn. Ved utgangen av 2004 hadde om lag 58 prosent av alle minoritetsspråklige barn i aldersgruppen 1-5 år barnehageplass, mens den totale dekningsgraden er 72,1 prosent. Ved utgangen av 2003 hadde om lag 52 prosent av alle minoritetsspråklige barn i aldersgruppen 1-5 år barnehageplass, mot 69 prosent av alle barn i aldersgruppen.

Likeverdig utdanning i praksis! Strategi for bedre læring og større deltakelse av språklige minoriteter i barnehage, skole og utdanning 2004-2009, er en strategiplan der BFD har medansvar for flere tiltak. Ett av tiltakene er omleggingen av tilskuddsordningen til tiltak for å bedre språkforståelsen blant minoritetsspråklige barn i førskolealder som ble gjennomført fra og med 2005. Departementet deltar også i samarbeid om en nettbasert eksempelsamling som skal oppdateres jevnlig, samt veiledningsmaterieell til foreldre.

Rambøll Management er tildelt evalueringsoppdraget i forbindelse med den nye tilskuddsordningen. Evalueringsarbeidet startet høsten 2004 og skal ferdigstilles i august 2006. Formålet med evalueringen er å skaffe ny kunnskap om hvordan kommunene nytter tilskuddsmidlene, og i hvilken grad dette bidrar til målsettingen om å bedre språkforståelsen blant minoritetsspråklige førskolebarn.

Som et virkemiddel for å innføre den nye tilskuddsordningen, fikk seks fylkesmannsembeter i 2004 i oppdrag å forvalte midler til kompetansetiltak for ansatte i barnehage i flerkulturell pedagogikk og språkstimulering av minoritetsspråklige barn. I 2005 har Nasjonalt senter for flerkulturell opplæring (NAFO) fått i oppdrag å utarbeide en plan for kompetansetiltak med følgende formål:

- å bedre den flerkulturelle handlingskompetansen blant de ansatte i barnehagen og
- å gjøre de ansatte kjent med gode eksempler og metoder for å bedre språkferdighetene/språkkompetansen blant minoritetsspråklige barn i førskolealder

Oslo kommune igangsetter høsten 2005 et utviklingsprosjekt for å gi ekstra språkstimulering for fire- og femåringer i Oslo som ikke har barnehageplass. For å komme denne målgruppen i møte vil kommunen ansette to ambulerende pedagoger som skal gi grunnleggende språkopplæring til denne gruppen.

Departementet samarbeider med Kommunal- og regionaldepartementet i forbindelse med oppfølgingen av St.meld. nr. 49 (2003-2004) Mangfold gjennom inkludering og deltakelse. Ett av målene for oppfølging av meldingen er å tilstrebe at antall barn med innvandrerbakgrunn som går i barnehagen øker, slik at det legges til rette for en best mulig språkutvikling i førskolealder. Regjeringens mål om barnehageplass til alle som ønsker det til en rimelig pris, er en viktig forutsetning for å gjøre barnehagene tilgjengelige for alle barn – også de minoritetsspråklige. Et annet mål for oppfølging av meldingen er å bidra til å øke antall førskolelærere med innvandrerbakgrunn. Kultur og verdiformidling til barn i barnehage foregår i vesentlig grad gjennom personalet som modeller for handling og holdning. Som nære omsorgspersoner for barna innehar personalet en viktig rolle som forbilder. Det er viktig at personalet i barnehagene representerer det samme mangfoldet som barna, både når det gjelder nasjonalitet og kjønn.

Barnehagens fysiske miljø

Ved revisjon av barnehageloven i Ot.prp. nr. 72 (2004-2005) Om lov om barnehager (barnehageloven) ble § 3 Barnehagens utforming opphevet. Kravene til barnehagens lokaler og uteområder er nå integrert i den nye lovens bestemmelser om innhold og godkjenning, jf. loven §§ 2 og 10. Kommunene skal avgjøre søknader om godkjenning etter en vurdering av barnehagens egnethet i forhold til formål og innhold. Med dette menes en vurdering av hvorvidt barnehagens fysiske rammer, det vil si lokaler og uteområder, er egnet for barnehagedrift. Med formål og innhold viser bestemmelsen til §§ 1 og 2 i loven. Egnethetsvurderingen vil langt på vei tilsvare den egnethets- og forsvarlighetsvurdering som godkjenningsmyndigheten har gjennomført tidligere. Departementet har gitt en veiledende arealnorm i rundskriv.

Denne arealnormen videreføres. Regjeringen er opptatt av barnehagens uteareal og stiller krav til bl.a. kvalitet og trygghet. Dette framkommer også av *Handlingsplan for fysisk aktivitet 2005-2009*.

Barnehager scoret høyt i TNS Gallups undersøkelse om brukernes tilfredshet med tjenester høsten 2004, men bare halvparten av foreldrene til barnehagebarn svarte at de var svært fornøyd med forhold knyttet til barnehagens fysiske miljø. Det er en utfordring å skaffe mer detaljert kunnskap om barnehagens fysiske miljø i tillegg til foreldrenes og barnehagestyrernes vurdering av barnehagens miljø.

Mål og strategier

For 2006 prioriteres følgende mål:

Barnehageplass til alle som ønsker det

Etablere tilstrekkelig antall plasser til at alle som ønsker det, får barnehageplass innen utgangen av 2006

Regjeringens viktigste mål på barnehageområdet er barnehageplass til alle som ønsker det. Dette er også et av hovedmålene i barnehageforliket.

Regjeringen har tatt i bruk flere juridiske og økonomiske virkemidler for å bidra til at målet om full behovsdekning kan nås. Den frie etableringsretten er videreført i den nye barnehageloven. Kommunene har fått en utbyggingsplikt som gjør barnehager til en lovpålagt oppgave for kommunene. Kommunene har også fått en plikt til å gjennomføre en samordnet opptaksprosess i kommunen. Dette gir den lokale barnehagemyndigheten bedre mulighet til å planlegge og dimensjonere et tilbud som er i tråd med den samlede etterspørselen og innbyggernes ønsker.

Staten dekker store deler av kostnadene ved nye plasser gjennom et investeringstilskudd og et øremerket driftstilskudd. I tillegg utløser nye plasser skjønnsmidler fra staten slik at staten fullfinansierer den delen av kostnadene ved nye plasser som dekkes av det offentlige. Gjennom skjønnsmidlene kompenseres kommunene også for de økte utgiftene knyttet til regelverket for likeverdig behandling av kommunale og ikke-kommunale barnehager. Utviklingen av kommunenes bruk av frie midler til barnehageformål fra 2003 til 2004 er omtalt under avsnittet om Tilstandsvurdering. Utviklingen tyder etter regjeringens mening på at statens finansiering har vært mer enn tilstrekkelig til å fullfinansiere de kostnadene ved nye plasser som ikke dekkes av foreldrebetalingen.

Redusert foreldrebetaling har ført til en vesentlig økning i etterspørselen etter heltids barnehage-

plasser, og denne effekten har vært større enn forventet. Det har derfor tatt lengre tid enn forutsatt å nå full behovsdekning. I St.prp. nr 1 (2004-2005) for BFD, la regjeringen til grunn at det er mest realistisk å anta at full dekning ikke vil bli oppnådd før i 2006. Dette ble fulgt opp i St.meld. nr 28 (2004-2005) Om evaluering av maksimalpris i barnehager.

I St.meld. nr 28 (2004-2005) ble det lagt til grunn at 15 400 barn sto på venteliste ved inngangen til 2005. Departementet har hentet inn opplysninger om antall barn i barnehage per 20. mai 2005. På dette tidspunktet rapporterte kommunene at det i alt var vel 217 300 barn som hadde plass i ordinære barnehager og familiebarnehager. Dette er en økning på over 4 300 barn sammenlignet med 15. desember 2004. På grunn av endringer i oppholdstidsstruktur, særlig i forbindelse med hovedopptaket om høsten, er det stor usikkerhet knyttet til hvor mange flere barn som vil få plass i barnehage i løpet av 2005. Målet for 2005 er at det etableres nye plasser til 9 000 nye barn i barnehage. Den rapporterte utbyggingen per 20. mai 2005 tyder på at dette måltallet vil bli nådd i løpet av året. Det vil i så fall innebære at det gjenstår 6 400 barn på venteliste ved inngangen til 2006 basert på ventelistetallene som ble rapportert høsten 2004. Departementet antar at de aller fleste barn over tre år som ønsker barnehageplass vil få et tilbud i løpet av 2005. Departementet legger derfor til grunn at så å si alle barn som antas å stå på venteliste ved utgangen av 2005 vil være under tre år.

De sterke økonomiske virkemidlene knyttet til etablering av nye barnehageplasser foreslås videreført i statsbudsjettet for 2006. Ordningen med skjønnsmidler til barnehager videreføres. Maksimalsatsene for investeringstilskuddet videreføres på samme nominelle nivå som i 2005. Satsene for det statlige driftstilskuddet er oppjustert med en lavere faktor enn forventet kostnadsvekst i kommunene fra 2005 til 2006. Bakgrunnen for dette er dels at barnehagene i 2006 får anledning til å prisjustere foreldrebetalingen. I barnehageforliket heter det at maksimalgrensen for foreldrebetalingen ved trinn 1 i maksimalprisreformen skal settes til 2 500 kroner per måned regnet i 2002-kroner pris- og kostnadsjustert. Da maksimalprisen ble innført 1. mai 2004, ble satsen derfor oppjustert til 2 750 kroner per måned. I 2005 er maksimalprisen holdt nominelt uendret. Regjeringen foreslår at barnehageeierne i 2006 får anledning til å oppjustere maksimalprisen til 2 830 kroner per måned og 31 130 kroner per år. Dette tilsvarer den forventede pris- og kostnadsveksten i kommunesektoren fra 2005 til 2006. Departementet vil foreslå endrin-

ger i forskriften om foreldrebetaling i barnehage som åpner for dette.

Videre mener regjeringen at kommunene tidligere har blitt meget godt kompensert for de økte kostnadene i forbindelse med reformen. Bl.a. tyder utviklingen i kommunenes netto driftsutgifter til barnehageformål på dette.

Kapasitetsveksten i sektoren var i 2004 på vel 500 000 ukentlige oppholdstimer eller over 11 200 heltidsplasser, og det anslås at kapasitetsveksten i 2005 blir like høy. Departementet antar at overgangen fra deltid til heltid for de barna som har plass i barnehage vil bli lavere i 2006 enn foregående år, og at kapasitetsveksten i 2006 dermed i hovedsak vil gå til å bringe nye barn inn i barnehage. Med bakgrunn i at de økonomiske virkemidlene videreføres i 2006, mener regjeringen det er realistisk å anta at kapasitetsveksten i 2006 vil bli tilstrekkelig til at full behovsdekning ved trinn 1 i maksimalprisen kan nås i løpet av 2006.

Regjeringen har i statsbudsjettet for 2006 lagt inn midler til en kapasitetsvekst tilsvarende 7 600 heltidsplasser eller om lag 340 000 ukentlige oppholdstimer. Som før nevnt, antar departementet at 6 400 barn står på venteliste ved inngangen til 2006. Det er flere grunner til at det legges budsjettmessig til rette for en høyere kapasitetsvekst enn det beregnede antallet barn på venteliste skulle tilsi. For det første er det stor usikkerhet knyttet til i hvilken grad etterspørselen etter heltidsplasser vil øke også i 2006. Selv om departementet antar at overgangen fra deltid til heltid vil bli lavere enn i foregående år, er det sannsynlig at denne effekten til en viss grad vil gjøre seg gjeldende også i 2006. For det andre er det stor usikkerhet knyttet til hvor mange barn som vil stå på venteliste ved inngangen til 2006. Antagelsen om at 6 400 barn vil stå uten barnehageplass er basert på ventelistetallene som departementet innhentet per 20. september 2004, samt antallet barn som fikk plass i barnehage fra september og ut året. I tillegg er måltallet på 9 000 barn lagt til grunn for hvor mange barn som vil komme inn i barnehage i 2005. Departementet innhenter nye ventelistetall fra kommunene høsten 2005. På grunn av store endringer i ventelistetallene gjennom året, og særlig i forbindelse med hovedopptaket i barnehagene om høsten, må disse tallene innhentes på samme tidspunkt hvert år for å sikre sammenlignbarhet. Det har derfor ikke vært mulig å framskaffe nye sammenlignbare ventelistetall før framleggelsen av statsbudsjettet for 2006.

Forskriften om maksimalpris i barnehager trådte i kraft fra 1. mai 2004. Regjeringen la fram en evaluering av maksimalprisordningen våren 2005, jf. St.meld. nr 28 (2004-2005) Om evaluering av

maksimalpris i barnehager. Evalueringen viser at forskriften har ført til en betydelig reduksjon i foreldrebetalingen. Regjeringen har ikke prioritert innføringen av maksimalpris trinn 2 i 2006, men vil i stedet legge til rette for utbygging av plasser slik at full behovsdekning kan nås.

Bedre driftsvilkår for private barnehager er viktig for å nå målet om barnehageplass til alle som ønsker det. Fra 1. august 2005 er forskriften om likeverdig behandling endret som ledd i innfasingen av likeverdig behandling. Kommunene har fortsatt plikt til å sørge for kostnadsdekning i de ikke-kommunale barnehagene, men tilskuddet skal utgjøre minst 85 prosent av hva tilsvarende kommunale barnehager i gjennomsnitt mottar i offentlig tilskudd. 230 mill. kroner i økte skjønnsmidler er fordelt som følge av forskriftsendringen. Helårsvirkningen i 2006 av denne økningen er 550 mill. kroner. Regjeringen har ikke funnet rom for å prioritere videre innfasing av likeverdig behandling i statsbudsjettet for 2006.

Videreføre statlig investeringstilskudd til nye barnehageplasser

Investeringstilskuddet til etablering av nye barnehageplasser er et sentralt økonomisk virkemiddel i forhold til målet om full barnehagedekning, og regjeringen foreslår å videreføre ordningen i 2006. Maksimalsatsene for investeringstilskuddet foreslås videreført på samme nominelle nivå som i 2005. Kommuner og private som etablerer nye barnehageplasser kan få inntil 50 000 kroner per barn i investeringstilskudd.

God kvalitet og mangfold i barnehagene

Utarbeide og iverksette kompetanseplan for ansatte i barnehagesektoren

Omfattende reformer og målet om kvalitet og mangfold krever økt satsing på kompetanseutvikling på alle nivåer i barnehagesektoren. Arbeidsgruppen for kvalitet i barnehagen leverte sin rapport «Klar, ferdig, gå! Tyngre satsing på de små» i mars 2005. Flere av gruppens anbefalinger er knyttet til økt kompetanse og styrket innsats for forskning og dokumentasjon. I forbindelse med behandlingen av barnehageloven, anmodet Stortinget regjeringen om å komme tilbake i egnet form med en plan for kompetanseheving innenfor barnehagesektoren (Innst.O.nr. 117, (2004-2005)).

Departementet vil utarbeide og iverksette en kompetanseplan for barnehagesektoren i 2006. Planen vil ha både et kortsiktig og langsiktig perspektiv. Tiltakene vil primært rette seg mot personalet i barnehagene, men også mot barnehage-

eiere, kommunen som barnehagemyndighet, fylkesmennene og Sametinget. Planen skal tydeliggjøre de ulike aktørenes roller og ansvar og legge premissene for samarbeid med for eksempel høgskoler og forskningsmiljøer. Planen vil omfatte opplæringstiltak, utviklingsarbeid, forskning, informasjonstiltak og erfaringsspredning. Kap. 856 post 21 er styrket med 50 mill. kroner for å gjennomføre kompetanseplanen. Også deler av departementets øvrige bevilgninger til barnehageformål vil bli benyttet til kompetanseplanen. Videre vil inntil 7 mill. kroner av tilskuddet til tiltak for å bedre språkforståelsen blant minoritetsspråklige barn i førskolealder bli benyttet til utviklingstiltak i kommunene. Bevilgningen til forskning på barnehageområdet er styrket med 2,5 mill. kroner over post 51.

Den nye barnehageloven åpner for at andre høyskoleutdannede pedagoger kan bli styrere og pedagogiske ledere. Dette kan bidra til å styrke personalsituasjonen. Departementet vil i samarbeid med Utdannings- og forskningsdepartementet iverksette videreutdanning for pedagoger som vil bli pedagogiske ledere.

I 2005 fikk Nasjonalt senter for flerkulturell opplæring (NAFO) i oppdrag å utarbeide en plan for kompetansetiltak for et utvalg ansatte i barnehagene. Formålet med planen er å bedre den flerkulturelle handlingskompetansen blant de ansatte i barnehagen og å gjøre de ansatte kjent med gode eksempler og metoder for å bedre språkferdighetene og språkkompetansen blant minoritetsspråklige barn i førskolealder. Arbeidet videreføres i 2006 som en del av departementets kompetanseplan.

Fylkesmennene vil fortsatt få en sentral rolle som pådrivere for kvalitetsutvikling i barnehagesektoren. Erfaringer fra tidligere utviklingsarbeider viser at samarbeidet mellom fylkesmenn, kommuner, barnehager, høgskoler og organisasjoner bidrar til gjensidig kompetanseutvikling og fornyelse. I løpet av den treårige kvalitetssatsingen 2001-2003 ble samarbeidet styrket i de fleste fylkene. Departementet ser det som viktig å bygge videre på disse erfaringene og støtte det lokale og regionale engasjementet i gjennomføringen av kompetanseplanen.

Følge opp handlingsplan for likestilling

Departementet vil videreføre *Handlingsplan for likestilling i barnehagene 2004- 2007 Den gode barnehagen er en likestilt barnehage*. Målet om 20 prosent menn i barnehagene krever en styrking av innsatsen lokalt, regionalt og nasjonalt, og departementet vil bidra med midler til dette. Departemen-

tet vil i samarbeid med Utdannings- og forskningsdepartementet og fylkesmennene drøfte hensiktsmessige tiltak. Departementet vil også arbeide for at forskning om likestilling i barnehagen styrkes.

Følge opp miljøhandlingsplan

Departementet vil, i samarbeid med Sosial- og helsedirektoratet og Norsk forum for bedre innemiljø for barn, utarbeide en veileder om barnehagens fysiske og psykososiale miljø. Veilederen skal gi en oversikt over gjeldende regelverk på området og eksempler på hvordan foreldre kan gå fram for å klage dersom de ikke er tilfreds med barnehagens miljø. Veilederen vil bli distribuert til kommuner, barnehager og foreldre og kan fungere som grunnlag for barnehagens tilrettelegging og oppfølging av miljøet, kommunens tilsyn og foreldrenes medvirkning.

Følge opp Manifest mot mobbing

Partene i «Manifest mot mobbing» har utarbeidet en tiltaksplan for perioden 2005 til 2007. Planen blir sendt alle landets barnehager med oppfordring om å ta i bruk planen og legge vekt på tydelig ledelse, lokal handling, inkludering av foreldre og barn, samt at tiltakene mot mobbing er koordinerte og langsiktige.

Utarbeide veiledningsmateriell til revidert lov og forskrifter

Ny lov om barnehager med forskrifter, herunder revidert rammeplan, iverksettes fra 1. januar 2006. Departementet vil videreføre arbeidet med informasjonstiltak og kompetanseheving av ansatte i sektoren i forhold til ny lov og revidert rammeplan. Veiledningsmateriell og temahefter vil bli utarbeidet. Arbeidet organiseres av departementet i samarbeid med fylkesmennene. Høgskolene trekkes inn som samarbeidspartnere.

Det tas sikte på at barnehageansatte skal få opplæring i de nye bestemmelsene i barnehageloven og hvordan rammeplanen skal brukes i barnehagens daglige arbeid. Det er særlig viktig at assistentene får økt sin kompetanse. Kommunene skal få opplæring og veiledning i loven. Fylkesmennene skal tilbys opplæring i sin nye tilsynsrolle. Veiledningsmateriell til barnehagelov med forskrifter vil inngå i den samme kompetanseplanen for sektoren.

Gode og målrettede ordninger for barn med særlige behov

Sette i verk tiltak på bakgrunn av kunnskapsstatus om kvalitet i tilbudet for barn med nedsatt funksjonsevne

Forskning viser at barn med spesielle behov har særlig stort utbytte av å gå i barnehage dersom tilbudet er godt. For barn med nedsatt funksjonsevne betyr det at personalet må ha kompetanse for å gi et godt tilbud tilpasset det enkelte barn. Det er stort behov for kompetanseheving for alle ansatte i barnehagene. Prioriterte områder i kompetanseutviklingen vil særlig være kunnskap om funksjonsnedsettelse og universell tilrettelegging, barnehagen som forebyggingsarena, integrering og brukermedvirkning også for barn med funksjonsnedsettelse, samt sosiale og psykologiske konsekvenser og utfordringer for familier med barn med nedsatt funksjonsevne.

Som tidligere omtalt, vil departementet i 2006 utarbeide en plan for kompetanseheving med det formål å ruste opp og stimulere alle nivåer i sektoren til å møte de utfordringer i struktur og innhold som barnehagereformen, ny barnehagelov og rammeplan for barnehagen medfører. I forslaget til statsbudsjett er kap. 856 post 21 styrket med 50 mill. kroner til dette formålet. Styrkingen er bl.a. finansiert ved at priskompensasjonen på kap. 856 post 62 Tilskudd til tiltak for barn med nedsatt funksjonsevne i barnehage er omdisponert til 21-posten. Forslaget innebærer en nominell videreføring av post 62, og dette betyr at et noe lavere beløp vil bli overført kommunene gjennom ordningen enn om posten ble prisjustert. Bakgrunnen for forslaget er at omdisponeringen muliggjør en mer effektiv bruk av midlene i kommunene gjennom en kompetanseheving som alle barnehagebarn vil nyte godt av. Barn med særskilte behov vil ha en sentral plass i kompetanseplanen.

Departementet vil i 2006 følge opp konklusjonene og anbefalingene i NOSEBs kunnskapsstatus på feltet barn med nedsatt funksjonsevne i barnehage (se omtale under Tilstandsvurdering). Departementet legger vekt på å se dette i sammenheng med det planlagte arbeidet for kompetanseheving i sektoren og med oppfølging og implementering av den nye barnehageloven og ny rammeplan. Oppfølgingen vil også bli sett i sammenheng med departementets arbeid med generell oppfølging av *Handlingsplanen for universell tilrettelegging*.

Styrke arbeidet med å bedre språkforståelsen blant minoritetsspråklige barn i førskolealder

Departementet samarbeider med Kommunal- og regionaldepartementet i forbindelse med oppfølgingen av St.meld. nr. 49 (2003-2004) Mangfold gjennom inkludering og deltakelse. Ett av målene for oppfølging av meldingen er «å tilstrebe at antall barn med innvandrerbakgrunn i barnehage øker, slik at det legges til rette for en best mulig språkutvikling i førskolealder».

Det er viktig at personalet i barnehagene representerer det samme mangfoldet som barna, både når det gjelder nasjonalitet og kjønn. Et mål for oppfølging av St.meld. nr. 49 (2003-2004) er derfor «å bidra til å øke antall førskolelærere med innvandrerbakgrunn». Barnehagen skal ta hensyn til barnas sosiale, etniske og kulturelle bakgrunn. Kultur- og verdiformidling i barnehagen foregår i vesentlig grad gjennom personalet som modeller for handling og holdning. Som nære omsorgspersoner for barna har personalet en viktig rolle som forbilder.

Tilskuddet til tiltak for å bedre språkforståelsen blant minoritetsspråklige barn i førskolealder skal i hovedsak fortsatt tildeles på bakgrunn av antall minoritetsspråklige barn som går i barnehage i den enkelte kommune. Denne tildelingen kan kommunene benytte fleksibelt ut fra lokale behov. Tilskuddet følger ikke det enkelte barnet, men er øremerket formålet og målgruppen.

I 2006 vil departementet benytte inntil syv mill. kroner av bevilgningen på kap. 856 post 63 til å stimulere kommuner som setter i verk særskilte utviklingstiltak for å bedre språkforståelsen blant minoritetsspråklige barn i førskolealder. Departementet ønsker i samarbeid med Utdannings- og forskningsdepartementet å iverksette utviklingsarbeid i enkelte kommuner for å få en bredest mulig erfaringsbakgrunn for å kunne vurdere i hvilken grad ulike tiltak bidrar til å nå målet om bedre språkforståelse blant minoritetsspråklige førskolebarn.

Departementet reviderer nå rammeplan for barnehager, som er en forskrift til barnehageloven. Personalet som forbilde og hensynet til barnas ulike etniske og kulturelle bakgrunn er emner som vil bli ivaretatt i planen. Departementet vil samarbeide med Utdannings- og forskningsdepartementet om eventuelle tiltak for å øke andelen førskolelærere med innvandrerbakgrunn.

God kunnskap som grunnlag for barnehagepolitikken

Utarbeide tilstandsrapport på bakgrunn av nasjonal kartlegging

På grunn av barnehagesektorens vekst og betydning i barne- og familiepolitikken, er det nødvendig med en aktiv overvåking og oppfølging av sektoren fra nasjonalt nivå.

Barnehagereformen inneholder flere elementer som representerer fornyelse og omstillinger på ulike nivå i sektoren: Revidert lov og rammeplan skal implementeres i vel 6 000 barnehager i løpet av 2006, andelen barnehagebarn under tre år øker i takt med utbyggingen og flere barn har heldags-tilbud i barnehagen. Barnehagebarna representerer i økende grad samfunnets kulturelle, etniske og religiøse mangfold. Barnehagen skal være et tilbud til alle barn og særlig de barna som har spesielle behov på grunn av nedsatt funksjonsevne eller vanskelige familieforhold. Følgforskning og løpende evaluering som fokuserer på virkningene av endrings- og utviklingsprosesser er et nødvendig virkemiddel for å fange opp utfordringer og justere politikken fortløpende.

Forskning om barnehager

Det er behov for styrking av forskning som grunnlag for politikktutforming på barnehageområdet. Det finnes i dag lite norsk forskning knyttet til barnehagens innhold og barnehagen som oppvekstarena. Problemstillinger knyttet til grupper av barn, for eksempel barnehagens betydning og tilbud til barn med nedsatt funksjonsevne, barn i en utsatt livssituasjon og barn fra etniske minoriteter, vil bli prioritert. Det er videre behov for kunnskap om barnehagens samarbeid med andre etater og faggrupper som barnevernet, helsestasjoner og grunnskolen. Det er derfor lagt inn en økning på 2,5 mill. kroner til barnehageforskning i 2006.

Barnehageforskningen i regi av Norges forskningsråd, Velferdsprogrammet, videreføres i 2006.

Utarbeide grunnlag for ny statistikk for sektoren

I kommuneproposisjonen for 2006 foreslo regjeringen at de øremerkede driftstilskuddene innlemmes i rammetilskuddet til kommunene fra 1. januar 2007, i påvente av full barnehagedekning.

Ved overgang til rammefinansiering vil barnehagestatistikken ikke lenger være et verktøy for utbetaling av statstilskudd slik den er i dag. Departementet vil vurdere hvilke type data som er nødvendig som grunnlag for oppfølging og løpende

evaluering av tilstanden i barnehagesektoren. Arbeidet vil starte opp i løpet av 2006.

Departementet vil, i samarbeid med Statistisk sentralbyrå, forbedre statistikkgrunnlaget når det gjelder data om barnehagens personale, deres

kompetanse, rekruttering og stabilitet. Bedre utnyttelse av eksisterende datatilfang og forbedring av barnehagestatistikken generelt vil bli vurdert. Departementet vil videreføre arbeidet med utvikling av kvalitetsindikatorer i KOSTRA.

Oversikt over delmål og resultatmål for kap. 856 Barnehager

Delmål	Resultatmål
Barnehageplass til alle som ønsker det	Etablere tilstrekkelig antall nye plasser til at alle som ønsker det, får barnehageplass innen utgangen av 2006 Videreføre statlig investeringstilskudd til nye barnehageplasser
God kvalitet og mangfold i barnehagene	Utarbeide og iverksette kompetanseplan for ansatte i barnehagesektoren Følge opp handlingsplan for likestilling Følge opp miljøhandlingsplan Følge opp Manifest mot mobbing Utarbeide veiledningsmaterieell til revidert lov og forskrifter
Gode og målrettede ordninger for barn med særlige behov	Sette i verk tiltak på bakgrunn av kunnskapsstatus om kvalitet i tilbudet til barn med nedsatt funksjons-evne Styrke arbeidet med å bedre språkforståelsen blant minoritetsspråklige barn i førskolealder
God kunnskap som grunnlag for barnehagepolitikken	Utarbeide tilstandsrapport på bakgrunn av nasjonal kartlegging Forskning om barnehager Utarbeide grunnlag for ny statistikk for sektoren

Nærmere om budsjettforslaget

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overføres, kan nyttes under post 51

Mål

Midlene nyttes til forskning, forsøks- og utviklingsarbeid, kartlegginger, kompetansetiltak og informasjons- og erfaringspredning. Midlene vil bl.a. nyttes til iverksetting av plan for kompetanseheving i barnehagene. Fylkesmennene vil få midler til arbeid med informasjon, utviklingstiltak, veiledning, iverksetting, oppfølging og kontroll knyttet til gjennomføring av barnehagereformen og ny barnehagelov, herunder ny rammeplan. Fylkesmennene har videre en sentral rolle i arbeidet med å øke barnehageutbyggingen i kommunene.

Oppfølging og kontroll

Fylkesmennene og andre som mottar midler fra posten har regnskaps- og resultatrapporteringsplikt per 15. februar året etter budsjettåret.

Rapport 2004

Se Resultatrapport.

Budsjettforslag 2006

Posten er styrket med 50 mill. kroner til iverksetting av planen for kompetanseheving i barnehagesektoren som er omtalt under avsnittet om Mål og strategier. Videre er posten styrket med 5 mill. kroner til videreføring av prosjektet *Skal – skal ikke*. I forbindelse med at det opprettes en ny post 51

Forskning under kap. 856, foreslås det at posten tilføyes stikkordet «kan nyttes under post 51».

Fra 1. januar 2006 blir det innført nettoordning for budsjettering og regnskapsføring av merverdiavgift i statsforvaltningen. Posten er redusert som følge av dette.

Post 50 Tilskudd til samiske barnehagetilbud

Mål

Formålet med tilskuddet er å tilrettelegge for at samiske barn skal få utvikle sitt språk og sin kulturbakgrunn i barnehagen. Tilskuddet, som forvaltes av Sametinget, omfatter tilskudd til samiske barnehager og midler til informasjons- og utviklingsarbeid.

Tildelingskriterier

Sametinget har utarbeidet egne retningslinjer for tilskuddet.

Oppfølging og kontroll

Sametinget rapporterer gjennom Sametingets årsmelding til Stortinget. Sametinget og BFD har årlige samarbeids- og informasjonsmøter.

Rapport 2004

Sametinget har fordelt midler til 45 samiske barnehager (70 avdelinger). Det er videre tildelt midler til samiskopplæring i barnehagen til 16 norske barnehager. Videre har Sametinget arrangert nasjonale konferanser og nettverksamlinger for barnehageansatte. Sametinget gir også støtte til ulike prosjekter, bl.a. innenfor det sørsamiske området.

Budsjettforslag 2006

Bevilgningen er prisjustert i 2006. Midlene forvaltes av Sametinget.

Post 51 Forskning, kan nyttes under post 21

Mål

Midlene nyttes til barnehageforskning. Deler av bevilgningen kanaliseres gjennom Norges forskningsråd, program for Velferdsforskning (1999 – 2008).

Budsjettforslag 2006

Posten er nyopprettet i 2006. Deler av bevilgningen ble tidligere gitt over kap. 846 post 50 og 856 post 21. Posten er styrket med 2,5 mill. kroner i 2006.

Post 60 Driftstilskudd til barnehager, overslagsbevilgning

Ordinært driftstilskudd til barnehager

Mål

Det ordinære driftstilskuddet skal nyttes til å nå målene om full barnehagedekning, lavere foreldrebetaling og god kvalitet i barnehagene.

Tildelingskriterier

Tilskuddet er øremerket og gis på like vilkår til alle godkjente barnehager. Tilskuddet utbetales etter gjeldende satser, avhengig av barnets alder og avtalt oppholdstid per uke. Tilskuddet er differensiert mellom private og offentlige barnehager. Det er egne satser for barn med tilbud i åpen barnehage. Driftstilskuddet beregnes hvert år basert på årsmeldingene fra barnehageeier per 15. desember året før. Nye barnehager får driftstilskudd fra og med åpningsmåneden.

Fylkesmennene har ansvar for forvaltningen av de statlige tilskuddene til barnehagene. Kommunene viderefremidler tilskuddet til de private barnehageeierne. Dette ansvaret er hjemlet i § 8 i gjeldende barnehagelov. Kommunenes ansvar er videreført i § 8 i den nye barnehageloven som trer i kraft 1. januar 2006.

Oppfølging og kontroll

Kommunen skal, som barnehagemyndighet, kontrollere at opplysningene gitt av barnehageeier om antall barn og oppholdstider er i samsvar med de faktiske forhold, jf. dagens barnehagelov §§ 8, 10 og 11, og ny lov §§ 8 og 16. Departementet stiller også krav om at alle ikke-kommunale barnehager rapporterer regnskapsopplysninger. For kommunale barnehager hentes tilsvarende opplysninger inn gjennom KOSTRA.

Rapport 2004

Se Resultatrapport.

Budsjettforslag 2006

Satsene for driftstilskuddet er oppjustert, jf. omtale under avsnittet om Mål og strategier. Ved beregning av bevilgningsbehovet på posten er det lagt til grunn at det etableres heltidsplasser til 7 600 nye barn under tre år i barnehage i 2006.

Tabell 7.15 Statlig driftstilskudd til ordinære barnehager og familiebarnehager for 2006. Offentlige barnehager. Kroner per år.

Barnas ukentlige oppholdstid	Barn født 2002 og tidligere	Barn født 2003 og senere
0-8 timer	6 850	14 080
9-16 timer	13 665	28 180
17-24 timer	20 500	42 190
25-32 timer	27 270	56 230
33-40 timer	28 125	58 930
41 timer eller mer	35 680	71 135

Tabell 7.16 Statlig driftstilskudd til ordinære barnehager og familiebarnehager for 2006. Private barnehager. Kroner per år.

Barnas ukentlige oppholdstid	Barn født 2002 og tidligere	Barn født 2003 og senere
0-8 timer	7 700	15 820
9-16 timer	15 385	31 655
17-24 timer	23 035	47 415
25-32 timer	30 670	63 190
33-40 timer	31 660	66 260
41 timer eller mer	40 165	79 950

Tabell 7.17 Statstilskudd til drift av åpen barnehage for 2006. Kroner per år.

Barnas ukentlige oppholdstid (dvs. barnehagens ukentlige oppholdstid)	Tilskuddssats per barn
6-15 timer	7 115
16 timer eller mer	13 030

Tilskudd til drift av barnehager på Svalbard

Mål

Tilskuddet skal bidra til at barnehageeiere på Svalbard kan gi et godt, rimelig og fleksibelt tilbud til de familiene som ønsker barnehageplass.

Tildelingskriterier

Det utbetales driftstilskudd til barnehager på Svalbard etter ordinære satser. Barnehageloven gjelder ikke på Svalbard, og dermed utløses ikke driftstilskuddet automatisk som for barnehager på fastlandet. Tilskuddet tildeles etter departemen-

tets vedtak i hvert enkelt tilfelle. Tilskuddet utbetales gjennom Longyearbyen Lokalstyre.

Oppfølging og kontroll

Departementet har ansvar for oppfølging og kontroll av tilskudd til drift av barnehager på Svalbard.

Rapport 2004

Tall fra SSB viser at det var tre godkjente barnehager på Svalbard ved utgangen av 2004. Totalt hadde 103 barn et barnehage tilbud.

Budsjettforslag 2006

Satsene tilsvarende satsene for ordinært driftstilskudd til barnehager.

Tilskudd til tiltak for nyankomne flyktningsbarn

Mål

Tilskuddet skal gi kommuner og private barnehageeiere mulighet til å gi barn av nyankomne flyktninger et barnehagetilbud når familien skal etablere seg i bosettingskommunen etter opphold i mottak. Ordningen omfatter også barn av personer som har fått opphold på humanitært grunnlag. Barn av asylsøkere omfattes ikke av ordningen.

Tildelingskriterier

Tilskuddet dekker utgifter forbundet med et 15 timers barnehagetilbud i åtte måneder for barn av nyankomne flyktninger og barn av personer som har fått opphold på humanitært grunnlag. Det må være minst tre barn i målgruppen for at tilskudd skal innvilges. Fylkesmannen kan forlenge tilskuddet ut nærmeste skole- eller kalenderår. Som hovedregel skal det være tilsatt en tospråklig assistent for at tilskudd skal innvilges. Nærmere kriterier for tildeling, samt hvilke utgifter som dekkes av tilskuddet, gis i rundskriv.

Oppfølging og kontroll

Kommunen har som barnehagemyndighet ansvar for å kontrollere at tilskuddet nyttes etter forutsetningene. Fylkesmannen kan foreta stikkprøvekontroll.

Rapport 2004

Det ble innvilget tilskudd til 582 barn. Dette var en liten økning fra 2003.

Budsjettforslag 2006

Ordningen videreføres som i 2005.

Lønnstillegg til førskolelærere i Finnmark og Nord-Troms

Mål

Tilskuddet skal stimulere tilgangen på førskolelærere i Finnmark og Nord-Troms.

Tildelingskriterier

Bevilgningen dekker lønnstillegg til førskolelærere ansatt som styrere og pedagogiske ledere i barnehager og kommunenes barnehageadministrasjon i Finnmark og Nord-Troms (Karlsøy, Lyngen, Storfjord, Kåfjord, Nordreisa og Kvæangen). Det gis tilskudd dersom mer enn 30 prosent av de aktuelle stillingene er besatt av personer uten godkjent førskolelærerutdanning.

Rapport 2004

Ved utgangen av 2004 var 10,5 prosent av styrere og pedagogiske ledere i Finnmark uten førskolelærerutdanning. For Troms var tilsvarende andel 6,9 prosent, og dette tilsvarende landsgjennomsnittet. Ordningen videreføres på bakgrunn av at det fortsatt er relativt stor mangel på utdannet personale i Finnmark.

Budsjett 2006

Lønnstilskuddet utgjør 20 000 kroner per år i full stilling. Ordningen videreføres slik den var i 2005.

Post 61 Investeringstilskudd, overslagsbevilgning

Mål

Investeringstilskuddet er et engangstilskudd til etablering av nye barnehageplasser. Tilskuddet skal dekke deler av anleggskostnadene (tomte- og byggekostnader) ved nybygg, tilbygg eller ombygging. Dette betyr at investeringstilskuddet reduserer finansieringsbehovet (lånebehovet eller behovet for egenkapital) ved etablering av nye plasser. Tilskuddet ble innført i 2003.

Tildelingskriterier

Investeringstilskuddet gis til etablering av ny kapasitet i ordinære barnehager som øker antallet barn i barnehagen. Med ordinær barnehage menes i denne sammenheng en bygning spesielt tilpasset barnehageformål og som er godkjent til dette bruk, jf. dagens barnehagelov §§ 3, 8 og 12, og ny barnehagelov § 10. Nærmere tildelingskriterier gis i eget rundskriv.

Resultatrapport 2004

Se Resultatrapport.

Budsjettforslag 2006

Budsjetteknisk er det lagt til grunn at det etableres 7 600 heltidsplasser til barn under tre år i 2006. På

denne bakgrunn foreslås det bevilget 200 mill. kroner til investeringstilskudd til nye barnehageplasser.

Tabell 7.18 Investeringstilskudd til barnehageplasser. Tilskuddssatser for 2006. Kroner.

Oppholdstid/alder	Barn født 2002 og tidligere	Barn født 2003 og senere
Deltidsplass (under 33 timer per uke)	21 500	25 000
Heltidsplass (33 timer eller mer per uke)	43 000	50 000

Post 62 Tilskudd til tiltak for barn med nedsatt funksjonsevne i barnehage

Mål

Ifølge barnehageloven skal barn med nedsatt funksjonsevne ha prioritet ved opptak til barnehage. Kommunen har ansvaret for å sørge for at fortrinnsretten blir etterfulgt i private og kommunale barnehager. Barn med nedsatt funksjonsevne kan trenge særskilt tilrettelegging av fysiske og personalmessige forhold i barnehagen for at de skal kunne ha nytte av oppholdet. Slik tilrettelegging medfører ofte ekstrakostnader for barnehageeier. Tilskudd til slike tiltak gis derfor som ekstra tilskudd, det vil si i tillegg til det ordinære driftstilskuddet.

Tildelingskriterier

Tilskuddet tildeles etter antall barn i kommunen i alderen 1-5 år.

Oppfølging og kontroll

Kontrollen med tilskuddsmidlene til den enkelte kommune skjer ved bruk av økonomi- og tjenstedata fra kommunene (KOSTRA), og regnskapsrapportering fra de ikke-kommunale barnehagene. Kontrollen blir gjennomført ved stikkprøver blant enkeltkommuner i hvert fylke etter regnskapsavleggelsen for 2005.

Rapport 2004

Se Resultatrapport.

Budsjettforslag 2006

Bevilgningen på posten foreslås videreført nominelt, jf. omtale under Mål og strategier.

Post 63 Tilskudd til tiltak for å bedre språkforståelsen blant minoritetsspråklige barn i førskolealder

Mål

Tilskuddet skal bidra til at kommunene kan utforme tiltak for å bedre språkforståelsen blant minoritetsspråklige barn i førskolealder. Et delmål med ordningen er å bidra til økt deltakelse av minoritetsspråklige barn i barnehagen, fordi barnehagen er en god integrerings- og språkopplæringsarena for barn. Et annet delmål er å bidra til at kommunene utformer helhetlige tiltak på tvers av tjenestetilbudene.

Tildelingskriterier

For 2006 foreslås det at tilskuddet i hovedsak tildeles kommunene ut fra antall minoritetsspråklige barn i alderen 1 til 5 år som går i barnehage. Kommunene kan nytte tilskuddet fleksibelt og utforme tiltak med utgangspunkt i lokale behov og ressurser. Tilskuddet følger ikke barnet.

Oppfølging og kontroll

Kontrollen med tilskuddsmidlene som tildeles den enkelte kommune vil skje ved bruk av økonomi- og tjenstedata fra kommunene (KOSTRA) og regnskapsrapportering fra de ikke-kommunale barnehagene. Kontrollen gjennomføres ved stikkprøver i enkeltkommuner etter regnskapsavleggelsen for tilskuddsåret.

Rapport 2004

I 2004 ble bevilgningen fordelt på tilskuddet til tospråklig assistanse fram til 31. juli 2004. Fra 1. august 2004 ble den nye tilskuddsordningen iverksatt og tilskuddet ble fordelt etter antall minoritetsspråklige barn i barnehagene.

Budsjettforslag 2006

Inntil 7 mill. kroner av bevilgningen på posten foreslås avsatt til utviklingsarbeid med det formål å finne gode metoder for å bedre språkforståelsen blant minoritetsspråklige barn i førskolealder.

Bevilgningen er prisjustert.

Post 65 Skjønnsmidler til barnehager

Mål

Skjønnsmidlene er statlige midler som overføres til kommunene og er øremerket barnehagedrift. Målet med skjønnsmidlene er å kompensere for kommunenes økte netto merutgifter som følge av maksimalpris, kommunal plikt til likeverdig behandling og drift av nye barnehageplasser. Barnehageforliket (Innst.S.nr. 250 (2002-2003)) slår fast at kommunenes samlede bruk av frie midler i sektoren skal videreføres på samme nominelle nivå som ved inngåelsen av forliket. All økning i offentlig finansiering skal komme gjennom økning i de statlige tilskuddene. Behovet for økte statlige midler varierer mye mellom kommunene, og avhenger av barnehagedekning, tidligere kommunal egenfinansiering og nivået på foreldrebetalingen. Gjennom tildelingen av skjønnsmidler er det i større grad enn ved generelle tilskudd mulig å tilpasse tildelingen av midler til behovene i den enkelte kommune.

Tildelingskriterier

Skjønnsmidlene utbetales etter beregninger av kostnadene i den enkelte kommune som følge av maksimalpris i kommunale og ikke-kommunale barnehager og etableringen av nye barnehageplasser. I tillegg kompenseres kommunene for økte utgifter knyttet til endringen i forskriften om økonomisk likeverdig behandling av private og offentlige barnehager som trådte i kraft 1. august 2005. Endringen sikrer alle private barnehager en offentlig finansiering tilsvarende minimum 85 prosent av det en tilsvarende kommunal barnehage i samme kommune mottar.

Det er en betingelse for tildelingen av skjønnsmidler at kommunene opprettholder sin egenfinan-

siering av barnehagesektoren i kommunen målt ved kommunens netto driftsutgifter til barnehageformål. Denne forutsetningen er lagt til grunn i barnehageforliket og siden fulgt opp i rundskrivene om skjønnsmidler fra departementet.

Oppfølging og kontroll

Fylkesmannen har ansvar for tildeling og kontroll med midlene. Departementet vil følge utviklingen i kommunenes netto driftsutgifter til barnehageformål.

Rapport 2004

Kommunenes regnskaper for 2004 (KOSTRA) viser at kommunenes netto driftsutgifter til barnehager ble redusert med 3,3 prosent eller om lag 110 mill. kroner (nominelt) fra 2003 til 2004. Dette er i strid med forutsetningene i barnehageforliket og rundskrivet om tildeling av skjønnsmidler for 2004. Det vises til nærmere omtale under avsnittet om Tilstandsvurdering.

Budsjettforslag 2006

Det foreslås bevilget om lag 2 066 mill. kroner i skjønnsmidler til kommunene i 2006. Midlene dekker kommunenes økte utgifter som følge av utvidet kapasitet i barnehagene i 2005 (helårsvirkning) samt nye plasser i 2006 (5/12 budsjettvirkning). I tillegg er det lagt inn midler til å dekke kommunenes utgifter knyttet til helårsvirkningen av endringen i forskriften om likeverdig behandling som trådte i kraft fra 1. august 2005.

På bakgrunn av kommunenes reduksjon i netto driftsutgifter til barnehageformål vedtok Stortinget i forbindelse med Revidert nasjonalbudsjett 2005 å redusere skjønnsrammen til barnehageformål med 20 mill. kroner, jf. omtale under Tilstandsvurdering. Denne reduksjonen foreslås videreført i 2006. I tillegg foreslås skjønnsrammen ytterligere redusert med 20 mill. kroner. Midlene foreslås omdisponert til kap. 856 post 21 og benyttet i forbindelse med kompetanseplanen for sektoren, jf. omtale av budsjettforslaget under post 21.

Kap. 3856 Barnehager (jf. kap. 856)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2004	Saldert budsjett 2005	Forslag 2006
01	Inntekter ved salg av publikasjoner	94		
18	Refusjon av sykepenger	113		
	Sum kap 3856	207		

Post 01 Inntekter ved salg av publikasjoner

Inntektene kommer fra salg av publikasjoner. Størrelsen på inntektene varierer fra år til år.

Post 18 refusjon av sykepenger

På posten regnskapsføres refusjoner i henhold til ordningen med refusjon av sykepenger. Utgifter motsvarende refusjonen regnskapsføres på kap. 856 Barnehager.

Kap. 857 Barne- og ungdomstiltak

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2004	Saldert budsjett 2005	Forslag 2006
21	Spesielle driftsutgifter	1 534	2 136	1 664
50	Forskning, <i>kan nyttes under post 71</i>	5 308	5 988	6 180
70	Barne- og ungdomsorganisasjoner	72 973	72 955	75 290
71	Utviklingsarbeid, <i>kan nyttes under post 50</i>	5 689	6 415	6 120
72	Styrking av oppvekstmiljøet mv., <i>kan overføres</i>	5 165	5 341	5 512
73	Barne- og ungdomstiltak i større bysamfunn, <i>kan overføres</i>	23 199	34 267	41 364
75	Frivillig barne- og ungdomsarbeid lokalt (Frifond)	22 000		
79	Tilskudd til internasjonalt ungdomssamarbeid mv., <i>kan overføres</i>	25 234	29 663	30 612
	Sum kap 857	161 102	156 765	166 742

Resultatrapport 2004

Rapporteringen tar utgangspunkt i de resultatmål som ble presentert i St.prp. nr. 1 (2003-2004).

Gode og trygge oppvekstvilkår med plass for mangfoldet

Styrke samordningen av departementenes politikk på barne- og ungdomsområdet og bedre samarbeidet mellom statlige og lokale myndigheter og med frivillig sektor

Oppfølging av St.meld. nr. 39 (2001-2002) Oppvekst- og levekår for barn og ungdom i Norge har stått sentralt i arbeidet på barne- og ungdomsområ-

det i 2004. Det tverrdepartementale samarbeidet om en helhetlig politikk for barn og ungdom er videreført. Statssekretærutvalget for barne- og ungdomsspørsmål spiller en viktig rolle her. Samarbeidet mellom departementene om utgivelse av publikasjonen, «Satsing på barn og ungdom», som presenterer mål og retningslinjer for barne- og ungdomspolitikken er videreført. Informasjon og erfaringsformidling gjennom møter, konferanser og magasinet Familia er andre virkemidler departementet har benyttet.

Som ledd i arbeidet med å stimulere til en god barne- og ungdomspolitik lokalt utnevner BFD årlig en barne- og ungdomskommune. En egen jury står for utvelgelsen blant kommunene som

søker. I 2004 ble Bjugn kåret til Årets barne- og ungdomskommune. Kåringen skjedde på Barne- og ungdomskonferansen 2004, en årlig konferanse for kommuneansatte, ungdom og politikere fra hele landet. I tillegg til denne faste konferansen er dialogen med kommunesektoren ivaretatt gjennom andre konferanser, samlinger og møter.

Støtte til lokalt barne- og ungdomsarbeid, bl.a. i større byer, i distriktskommuner og i kommuner som deltar i Utviklingsprogram for styrking av oppvekstmiljøet, er andre virkemidler i kontakten med kommunesektoren. Samarbeidet med de åtte kommunene som har deltatt i Utviklingsprogrammet i perioden 2002-2004 ble videreført. En eksempelsamling fra arbeidet i disse kommunene ble ferdigstilt tidlig i 2005.

BFD har gjennom året stimulert til dialog og samspill mellom myndighetene og frivillig sektor gjennom regelmessige kontaktmøter, faste konferanser og i forbindelse med utarbeidelse av handlingsplaner og strategier. Departementet har også oppfordret kommuner som departementet er i kontakt med gjennom tilskuddsordninger mv., til å styrke samspillet med barn, ungdom, foreldre og frivillig sektor.

Oppfølging av FNs konvensjon om barnets rettigheter

Norges tredje rapport om oppfølging av barnekonvensjonen ble levert til FN i 2003. I 2004 utgav Forum for Barnekonvensjonen en supplerende rapport til FNs Komité for Barnets Rettigheter. Rapporten er bl.a. basert på en regjeringshøring om oppfyllelse av barns rettigheter i Norge og ungdoms innspill gjennom prosjektet «Livet under 18 – unge rapporterer til FN» og medvirkningsprosjektet «Hallo – er det noen der?».

BFD igangsatte et informasjons- og opplæringsprosjekt om barnekonvensjonen, i regi av Norsk senter for menneskerettigheter, Universitetet i Oslo. Målet er å bidra til å sikre barns rettigheter i kommunene. Prosjektet resulterte i et informasjonshefte som var ferdig våren 2005. Målgruppen er kommuneansatte og kommunepolitikere. Kommuneansatte og frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner har bidratt gjennom prosjektets referansegruppe. Departementet har også bevilget midler til Mandal kommunes arbeid med å synliggjøre barnekonvensjonen i sin langtidspan på områder som for eksempel utdanning, barnehage og kultur. Kommunen samarbeider med Redd Barna om prosjektet som også inkluderer barn og unges egen deltakelse i arbeidet.

Som en oppfølging av FNs spesialsesjon om barn i 2002 utarbeidet Norge en rapport om den

videre oppfølgingen. Oppfølgingsrapporten omfatter tiltak fra syv departement og ble oversendt FN tidlig i 2004.

Innsats mot vold, mobbing, rus, kriminalitet, rasisme og diskriminering i barne- og ungdomsmiljøene

Oppfølging av St.meld. nr. 17 (1999-2000) Handlingsplan mot barne- og ungdomskriminalitet er sentral i innsatsen mot vold, mobbing, rus, kriminalitet, rasisme og diskriminering i barne- og ungdomsmiljøene. Planen omfatter vel 40 innsatsområder og tiltak i regi av ulike departement.

Som ledd i arbeidet med «Manifest mot mobbing» ble det i 2004 igangsatt arbeid mot mobbing på fritidsområdet i regi av frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner og fritidsklubber. BFD bevilget midler til tre prosjekt som ble gjennomført av Ungdom & Fritid (Action mot mobbing), Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon (Ungdom Lærer Ungdom) og Norske 4 H (MobbStopp).

Gjennom tilskuddsordningen *Ungdomstiltak i større bysamfunn* er det gitt støtte til prosjekt, ungdomsgrupper og organisasjoner som arbeider for å motvirke vold, kriminalitet, rasisme og diskriminering blant ungdom. Det ble gitt støtte til et strakstiltak for å løse akutte problemer i et ungdomsmiljø, og til enkelte prosjekt rettet mot sterkt belastet kriminell ungdom og ungdomsmiljøer. Det er også gitt støtte til kartlegging av ungdomsprostitusjon i en storby. Videre er det gitt støtte til forskning og evaluering på området, bl.a. et treårig aksjonsforskningsprosjekt (2001-2004), som har som mål å motvirke rasistisk motivert vold og alvorlige konflikter mellom ungdomsgrupper og splittede nasjonalistiske ungdomsmiljøer. BFDs tiltak i *Handlingsplan mot rasisme og diskriminering (2002-2006)* er fulgt opp.

Støtte opp om ungdomssatsing i større bysamfunn og i distriktskommuner

BFD forvalter tilskuddsordningen *Ungdomstiltak i større bysamfunn* som i 2004 omfattet Oslo, Bergen, Trondheim, Stavanger, Kristiansand, Tromsø, Drammen, Fredrikstad, Skien og Sandnes. Midlene benyttes til tiltak og prosjekt for ungdom i alderen 12 til 25 år. Tiltak rettet mot ungdom med spesielle behov, utsatte ungdomsgrupper og ungdomsmiljøer skal prioriteres. Om lag 90 prosent av bevilgningen ble fordelt forholdsmessig mellom bykommunene som selv avgjorde hvilke tiltak og prosjekt som skulle få støtte. De resterende 10 prosent ble forvaltet av departementet og benyttet til strakstiltak og utviklingsarbeid. Ca. 75 prosent av

bevilgningen ble tildelt Oslo, Bergen og Trondheim. Oslo ble tildelt ca. 50 prosent av den samlede bevilgningen. I 2004 ble det gitt tilskudd til 96 tiltak og prosjekt i de ti byene samt tilskudd til et straks-tiltak i Oslo.

Ordningen med at bykommunene selv disponerer en del av bevilgningen ble vurdert. Utfallet ble at antallet byer som omfattes av ordningen ble økt fra 10 til 23 fra 2005. De fire største byene; Oslo, Bergen, Trondheim og Stavanger, vil bli tildelt en rammebevilgning. De øvrige byene må årlig søke om støtte til tiltak og prosjekt.

Den tverrdepartementale arbeidsgruppen for utsatte barn og unge på storbyområdet ble videreført. Samarbeidsprosjektet mellom Drammen og Oslo for å hindre rekruttering til Oslos rusmiljøer ble avsluttet med en erfaringskonferanse. I tillegg ble det bevilget midler til videreføring av samarbeidsprosjektet mellom Stavanger og Sandnes for bedre integrering av unge asylsøkere og flyktninger. Det har vært avholdt et kontaktmøte og en faglig konferanse for ungdom fra bykommunene som inngår i ordningen. Ungdomskonferansen fant sted i Tromsø, og hovedtema var framtidige utfordringer på storbyområdet.

BFD har deltatt i styringsgruppen og i arbeidsgrupper til «Handlingsprogrammet Oslo indre øst», og har bidratt til gjennomføring av innsats rettet mot barn og ungdom innenfor programmet.

Det ble fordelt 2,6 mill. kroner til *Ungdomssatsing i distriktene*. 41 distriktskommuner fikk et tilskudd på inntil 100 000 kroner. Målet med ordningen er å bidra til økt ungdomsaktivitet og –innflytelse i distriktskommuner og gi ungdom tro på en framtid lokalt. Det er en betingelse for å få støtte at kommunen fører en aktiv dialog med ungdom om hvordan arbeidet skal legges opp, og at det tas hensyn til både jenters og gutters interesser. Rapportering viser at ungdom i disse kommunene ser positivt på at de har fått gjennomslag for sine ønsker. De relativt små tilskuddsbeløpene har gitt gode resultater og bidratt til styrket dialog og samarbeid mellom kommunen og ungdomsmiljøene. Midlene blir bl.a. brukt til møteplasser og til ulike ungdomsaktiviteter. Midlene forvaltes av Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) på vegne av departementet.

Arbeide for likeverd og like muligheter for alle barn og unge

Arbeid for å sikre likeverdige muligheter står sentralt i BFDs ulike tilskuddsordninger og handlingsplaner. Barn og ungdom med innvandrerbakgrunn er en prioritert målgruppe i tilskuddsordningen *Ungdomstiltak i større bysamfunn*. Videre er det gitt

støtte til forskning og utviklingsarbeid for å styrke kunnskapsgrunnlaget og innsatsen overfor barn og unge med innvandrerbakgrunn. BFD har bidratt i arbeidet med stortingsmeldingen om mangfold gjennom inkludering og deltakelse (St.meld. nr. 49 (2003-2004)). Regjeringens innsats på områdene tvangsekteskap og kjønnslemlestelse er videreført og omtales nærmere i kap. 854 Tiltak i barne- og ungdomsvernet. I samme kapittel omtales også innsatsen for enslige mindreårige asylsøkere.

Det ble også i 2004 gjennomført en egen satsing rettet mot barn og unge berørt av fattigdomsproblemer gjennom tilskuddsordningen *Ungdomstiltak i større bysamfunn*. 5,5 mill. kroner ble fordelt til 74 tiltak i 10 byer og 7 prioriterte bydeler i Oslo. Forskningsstiftelsen Fafo foretok i 2004 en kartlegging av innsatsen på storbyområdet i 2003/2004 (jf. Fafo-notat 2004:29 Tiltak for barn og unge i større bysamfunn). Kartleggingen viser bl.a. en klar økning fra 2003 til 2004 i antall barn og unge som har fått delta på de ulike tilbudene som har fått støtte gjennom denne satsingen.

I forbindelse med St.meld. nr. 49 (2003-2004) Mangfold gjennom inkludering og deltakelse – ansvar og frihet har BFD foreslått at det igangsettes et forskningsprosjekt om barns oppvekst i ulike religiøse minoritetsgrupper som er isolert fra stor-samfunnet. Forslaget følges opp i 2005.

Heftet «Samisk oppvekst – om tilbud til samiske barn og ungdom» ble utgitt av BFD og Sametinget og distribuert til alle landets kommuner våren 2004. Heftet skal stimulere kommunene til bedre tilrettelegging av tilbud til samiske barn og ungdom. Det gir også informasjon om støtteordninger, bl.a. Idébanken og Frifond, som er aktuelle ordninger for samiske barn og ungdommer. Departementet har gitt tilskudd til Infonuorra, en samisk ungdomsinformasjonstjeneste i Nordland fylkeskommune. Tjenesten er utviklet på sør-, lule- og nordsamisk og blir brukt av samisk ungdom fra hele landet. Samarbeidet med Kautokeino kommune gjennom Utviklingsprogram for styrking av oppvekstmiljøet ble videreført.

Situasjonen til barn og unge med nedsatt funksjonsevne og deres familier er fulgt opp gjennom ulike tilskuddsordninger og satsinger. Gjennom BFDs tilskudd til frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner gis det driftstilskudd til Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon Ungdom og til barne- og ungdomsorganisasjoner for og med barn og unge med nedsatt funksjonsevne. I tilskuddsordningen *Ungdomstiltak i større bysamfunn* legges det bl.a. vekt på likeverdige muligheter for barn og unge med nedsatt funksjonsevne. BFD deltok i gjennomføringen av den 8. internasjonale kongress om

inkludering av barn med funksjonshemming i lokalsamfunnet som ble arrangert i Stavanger i juni 2004. Det treårige prosjektet «Hva med oss?», som omfattet utvikling og gjennomføring av spesielt tilrettelagt samlivskurs for foreldre med funksjonshemmede barn, ble avsluttet i 2004. Tiltaket videreføres i 2005.

Innsats rettet mot unge lesbiske og homofile er fulgt opp gjennom tilskudd til Landsforeningen for lesbisk og homofil frigjøring (LLH). Når det gjelder forskning om lesbiske og homofile, er dette nærmere omtalt under kap. 846 Familie- og likestillingspolitisk forskning, opplysningsarbeid mv.

Arbeid med å sikre likeverd og like muligheter for jenter og gutter er fulgt opp gjennom BFDs ulike støtteordninger til lokalt ungdomsarbeid og gjennom informasjon og kontakt med kommunene og ungdomsmiljøene. Bl.a. annet er det gjennom tilskuddsordningen *Ungdomstiltak i større bysamfunn* gitt støtte til tiltak for å hindre isolasjon og bidra til større deltakelse og integrering av unge jenter med innvandrerbakgrunn.

Stimulere til forskning, kompetanseoppbygging og erfaringsformidling

Samarbeidet med Norges forskningsråd om forskning på barne- og ungdomsområdet er videreført gjennom støtte til *Velferdsprogrammet - Samfunn, familie, oppvekst* (1999-2008). Samarbeidet med Statistisk sentralbyrå om utarbeiding av aktuell statistikk for barn og unge, som bl.a. kommuner og fylker kan benytte i sitt planarbeid, er videreført. Det er også bevilget midler direkte til forskningsmiljø til oppdrag og undersøkelser. Bl.a. er det gitt støtte til prosjektet «Minoritetsungdom og frivillig deltakelse», i regi av forskningsstiftelsen Fafø og til undersøkelsen «Ung i Oslo» i regi av Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA). Videre er det gitt støtte til eksempelsamlinger, konferanser og annen kompetanseoppbygging på barne- og ungdomsområdet.

Styrke barn og ungdoms mulighet til deltakelse og innflytelse over eget liv og i samfunnet

Støtte barn og ungdoms engasjement gjennom frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner

BFD støtter både det lokale, det nasjonale og det internasjonale arbeidet til de frivillige barne- og ungdomsorganisasjonene. Den lokale og sentrale støtten er virkemidler som sammen skal stimulere til et levende og mangfoldig organisasjonsliv for og med barn og unge.

I tillegg har departementet gitt driftstilskudd til Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorgani-

sasjoner, Ungdom & Fritid og Funksjonshemmedes Fellesorganisasjons Ungdom. Departementet har hatt faste kontaktmøter med disse tre sammenslutningene og arrangert en årlig kontaktkonferanse med frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner og ungdomsgrupper. Tema for årets konferanse var ungdom og internasjonalt engasjement, åpne og inkluderende organisasjoner og innsats mot mobbing.

Departementet har fått gjennomført en helhetlig evaluering av de statlige tilskuddsordningene for frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner. Evalueringsrapporten forelå høsten 2004. Forslagene er under vurdering og følges opp i 2005.

Departementet har hatt dialog med de frivillige barne- og ungdomsorganisasjonene om hvordan en i samarbeid kan bidra til å redusere det kommersielle presset barn og unge utsettes for. Et viktig tema har vært at de frivillige barne- og ungdomsorganisasjonene bør være billige og gode møteplasser for barn og ungdom.

Stimulere til frivillig barne- og ungdomsarbeid lokalt

Gjennom tilskuddsordningen Frifond gis det tilskudd til frivillig barne- og ungdomsarbeid lokalt. I 2004 var BFDs andel av Frifond-ordningen på 77,8 mill. kroner. 22 mill. kroner ble bevilget over BFDs budsjett, mens det resterende beløp på 55,8 mill. kroner ble tilført gjennom fordeling av midler fra spilloverskuddet. BFDs andel av Frifond-ordningen forvaltes av Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner. Den framtidige organiseringen av Frifond ble drøftet i St.meld. nr. 48 (2002-2003). Meldingen ble behandlet av Stortinget høsten 2004. Fra 2005 ble bevilgningene til Frifond samlet i Kultur- og kirke departementet.

Det er også gitt støtte til frivillig barne- og ungdomsarbeid lokalt gjennom andre av departementets tilskuddsordninger og satsinger, bl.a. tilskuddsordningen *Ungdomstiltak i større bysamfunn*. Departementet har òg gitt midler til Idébanken, en støtteordning for flerkulturelle aktiviteter for barn og ungdom, som forvaltes av Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner. Gjennom ordningen er det gitt støtte til en rekke lokale aktiviteter.

Motivere lokale og sentrale myndigheter til å øke barn og ungdoms medvirkning og innflytelse i samfunnet

Departementet har gjennom ulike støtteordninger og arrangement stimulert kommunene til å øke barn og ungdoms medvirkning og innflytelse i

samfunnet. På den årlige barne- og ungdomskonferansen for kommunesektoren vies temaet mye oppmerksomhet, og den kommunen som kåres til årets barne- og ungdomskommune må være spesielt god på å gi barn og ungdom reell innflytelse. Det er og gitt støtte til prosjektet «Ungdom, IKT og lokaldemokrati» som ser på hvordan ungdom kan være med å utvikle kanaler for innflytelse ved bruk av ny teknologi.

Sikre barn og ungdoms rettigheter og interesser på informasjons- og medieområdet

BFD deltar i arbeidet med eNorge for å ivareta barn og unges behov og interesser i utviklingen av informasjonssamfunnet. BFD har styrket arbeidet med informasjon til ungdom. Bufdir har, med midler fra departementet, utviklet ung.no, en nettportal for offentlig informasjon rettet mot ungdom. Nettportalen dekker et bredt spekter av tema og når ut til et stigende antall brukere. Se nærmere omtale under kap. 858 Barne- ungdoms- og familiedirektoratet.

Oppfølging av BFDs tiltaksplan *Barn, unge og Internett* ble videreført. Planen har som mål å bidra til at barn, unge og familier får relevant informasjon slik at de kan benytte Internett på en trygg måte. Gjennom planen samarbeides det med KRIPOS og Redd Barna om bekjempelse av overgrepsskildringer av barn, barnepornografi og tiltak som kan forebygge at barn kommer i kontakt med overgrepere gjennom Internett. Planen er en integrert del av det internasjonale prosjektet *Safety, Awareness, Facts and Tools*, SAFT. Prosjektet har fått stor oppmerksomhet, nasjonalt og internasjonalt, og har utviklet gode nettsider til hjelp for barn, ungdom, foreldre og skoleverket for trygg og fornuftig nettbruk. Arbeidet med dette prosjektet inngår i EUs handlingsplan for sikrere bruk av Internett hvor BFD deltar sammen med berørte departementer.

BFD har fulgt utviklingen på dataspillområdet gjennom støtte til forskningsarbeid og ved å følge bransjens egne initiativ i forhold til regulering og forbrukerinformasjon knyttet til omsetning av dataspill.

Styrke det internasjonale samarbeidet på barne- og ungdomsområdet

Delta i utviklingen av internasjonalt samarbeid på barne- og ungdomsområdet

Departementet har deltatt aktivt i det nordiske samarbeidet på barne- og ungdomsområdet og

fulgt opp Nordisk Ministerråd sin handlingsplan Norden i et nytt årtusen – tverrsektoriell handlingsplan for barne- og ungdomspolitisk samarbeid 2001 – 2005.

BFD har ansvaret for Norges deltakelse i EU programmet UNG i Europa som gjennomføres i perioden 2000-2006. Bufdir har ansvaret for den praktiske gjennomføringen, og forvalter EU-midler til de desentraliserte delene av programmet (se Resultatrapport under kap. 859 UNG i Europa). Europakommisjonen fremmet i juli 2004 forslag til nytt ungdomsprogram for perioden 2007-2013. Forslaget er til behandling i EUs besluttsende organer. Departementet vil fremme norske synspunkter på forslaget gjennom EFTA.

Departementet har deltatt i arbeidet til Europarådets styringskomité for ungdomsspørsmål, og bidratt til Ministerkomiteens arbeid med å gjennomføre målsettingene og prioriteringene for Europarådets arbeid med ungdomspolitiske spørsmål. BFD har bidratt til det norske programmet for formannskapet i Ministerkomiteen (mai-november 2004). Europarådet foretok i 2003 en vurdering av norsk ungdomspolitikk som ble presentert på en offentlig høring i Oslo i januar 2004 og ble diskutert i Europarådets styringskomité (CDEJ) i februar 2004.

Utvikle det regionale samarbeidet i nærområdene og det bilaterale samarbeidet med europeiske land på barne- og ungdomsområdet

Norge har formannskapet i Barentsrådet fra oktober 2003 til november 2005. Det innebærer at BFD har formannskapet i arbeidsgruppen for ungdomspolitisk samarbeid. Arbeidsgruppen har etablert et informasjons- og veiledningskontor i Murmansk. Kontoret er finansiert av Finland, Sverige, Russland og Norge i fellesskap og skal bistå enkeltpersoner, ungdomsgrupper, organisasjoner og lokale myndigheter for å fremme multilateralt samarbeid i regionen. BFD har satt av 1 mill. kroner årlig som støtte til slike aktiviteter. Midlene forvaltes av Barentssekretariatet i Kirkenes.

Det er etablert en arbeidsgruppe under Østersjørådet for å utvikle det ungdomspolitiske samarbeidet i regionen. Medlemslandene i Østersjørådet finansierer i fellesskap informasjonssekretariatet i Kiel, Tyskland. Det ble gjennomført en ekstern evaluering av Østersjø samarbeidet på ungdomsområdet som vil danne grunnlag for beslutninger i 2005 om hvordan det framtidige samarbeidet skal gjennomføres.

Tilstandsvurdering

Samspill om en helhetlig barne- og ungdomspolitik

For å sikre barn og ungdom gode tilbud og tjenester er det nødvendig med samspill og samarbeid mellom alle som har ansvar for barns og ungdoms oppvekstmiljø, og med barn og ungdom selv. St.meld. nr. 39 (2001-2002) Oppvekst- og levekår for barn og ungdom i Norge legger opp til et helhetlig arbeid for å styrke oppvekstmiljøet. Et hovedperspektiv er barn og ungdom som ressurs. Et annet viktig perspektiv er styrking av foreldreansvaret. I meldingen fremheves betydningen av styrket koordinering av innsatsen for barn og ungdom både på statlig og på lokalt nivå. Økt samspill og samarbeid med barn og ungdom, foreldre og frivillige organisasjoner er av særlig betydning. Dette stiller både lokale og sentrale myndigheter overfor nye utfordringer.

Engasjement, deltakelse og innflytelse

Barn og unge har, bl.a. gjennom FNs barnekonvensjon, rett til å si sin mening og å bli hørt i alle saker som angår dem. Likevel er det langt fram til at alle nytter de muligheter de har til påvirkning i saker som berører dem. Det er behov for kontinuerlig søkelys på, og informasjon om, de rettighetene barn og unge har til innflytelse på sitt hverdagsliv og på samfunnsutviklingen.

Det er positivt at ca. tre fjerdedeler av landets kommuner har opprettet barne- og ungdomsråd eller lignende innflytelsesorganer for barn og ungdom. Disse kommunale organene fungerer imidlertid svært ulikt og kan også være ute av drift i perioder. Det er en utfordring å sikre informasjon mellom kommunen, innflytelsesorgan og bredden av barn og unge. Det er behov for rådgivning, opplæring og idé- og erfaringsutveksling, bl.a. gjennom nettverk. Det er også behov for å bevisstgjøre at barn og unge bør høres på egne arenaer og at det kan brukes en rekke metoder for å innhente synspunkter slik at flest mulig barn og unge får anledning til å komme med innspill. Både offentlige myndigheter og frivillige organisasjoner har utfordringer i arbeidet med å tilrettelegge for økt innflytelse fra barn og ungdom. Barn og ungdom som deltar i kommunale plan- og beslutningsprosesser har behov for veiledning, oppfølging og tilbakemelding.

De frivillige barne- og ungdomsorganisasjonene er viktige i arbeidet med å fremme barn og ungdoms deltakelse og innflytelse i samfunnet. Deltakelse bidrar til skolering og lederrekruttering og stimulerer til engasjement og medansvar.

Gjennom organisasjonene har barn og ungdom en kanal for meningsytringer til myndigheter på alle nivå.

Likeverd og like muligheter for alle barn og unge

De aller fleste barn og unge har gode oppvekstvilkår, de vokser opp i trygge omgivelser og under gode økonomiske kår. Dette gjelder imidlertid ikke alle. For noen preges hverdagen av dårlige levekår og problemer som gjør at de ikke har like gode muligheter som flertallet. Samfunnet har klare utfordringer når det gjelder å bedre oppvekstvilkårene for barn og unge som strir med problemer.

Blant innvandrere og deres etterkommere finner man noen av de mest utdanningsorienterte og skoleflinke, og den mest lovlidige ungdommen, samtidig som en også kan finne det motsatte. Det er en utfordring å skape holdningsendringer i samfunnet som gir barn og ungdom med innvandrerbakgrunn samme muligheter som andre til å være aktive deltakere og bruke sine ressurser. Selv om det går bra med de fleste, er det enkelte barn, ungdom og familier med innvandrerbakgrunn som har problemer knyttet til inkludering og deltakelse i det norske samfunnet. Statistikk viser at familier med innvandrerbakgrunn i større grad berøres av fattigdomsproblemer enn gjennomsnittsbefolkningen. Barn og ungdom er spesielt sårbare i denne situasjonen. Enkelte kjenner seg lite igjen i majoritetssamfunnets definisjon av å være norsk og kan oppleve diskriminering og utestengning, samtidig som negative oppslag i media kan være med på å stemple barn og ungdom med utgangspunkt i etnisitet. Enkelte barn behersker norsk dårlig ved skolestart, og noen har vanskeligheter med å gjennomføre grunnskolen. Enkelte opplever både en generasjonskonflikt og en konflikt mellom verdier og normer som foreldrene formidler hjemme og de som gjelder i det norske samfunnet for øvrig.

Norge er ikke bare et flerkulturelt, men også et flerreligiøst samfunn. I Norge finnes det trossamfunn som praktiserer en oppdragelse som kan innebære isolering og sterk sosial kontroll. Det er viktig å motvirke at ulik kulturell og religiøs tilhørighet hemmer deltakelse og integrering i samfunnet, som igjen kan innebære brudd på barn og unges rettigheter.

Samiske barn og unge har, som en del av sin urbefolkningsstatus, rett til sammen med andre å nyte godt av sin kultur og bruke sitt eget språk. I kommunene er det varierende bevissthet om samiske barn og unges behov og interesser og iverretakelse av disse i utformingen av kommunale tilbud. Barn og unge med samisk bakgrunn vil i ulik

grad føle tilknytning til det samiske samfunnet. Denne variasjonen bestemmes av mange faktorer. Oppdragelse fra foreldre og slekt står sentralt, samtidig som lokalsamfunnets verdier er av betydning.

Barn og unge med nedsatt funksjonsevne møter flere og større barrierer på en rekke livsarenaer enn andre. Erfaringer viser at ungdom med nedsatt funksjonsevne i langt mindre grad enn sine jevnaldrende deltar i fritidsaktiviteter. Barn og unge med nedsatt funksjonsevne står i fare for å bli vurdert som mindre selvstendige enn de er på grunn av sine hjelpebehov. Dette kan hemme en naturlig utvikling både i barneårene og i overgangen til voksenlivet. Det er av betydning at foreldre til barn og unge med nedsatt funksjonsevne får avlastning og støtte. Det er også viktig å spørre barn og unge med nedsatt funksjonsevne selv, og høre på deres råd når det gjelder innsats og arbeid som kan bedre deres situasjon.

Jenter og gutter har like rettigheter og muligheter på de fleste områder, men gjør forskjellige valg bl.a. når det gjelder utdanning og arbeid. Også når det gjelder deltakelse i fritidsaktiviteter og forholdet til venner og foreldre finner vi kjønnsforskjeller. Både gutters og jenters behov må ivaretas ved utforming av den lokale barne- og ungdomspolitikken.

Oppvekst- og levekår i de største byene og i distriktene

Selv om de aller fleste barn og unge klarer seg bra, er andelen som rammes av dårlige oppvekst- og levekår høyere i storbyene enn tallene på landsbasis. Levekårsproblemene kan være knyttet til kriminalitet og utrygghet, sosial isolasjon og ensomhet, fattigdom, arbeidsløshet og svak tilknytning til arbeidsmarkedet, dårlige bomiljøer og trafikkproblemer. Det er av betydning at det fins ordninger som knytter barn og unge som står utenfor til fellesskapet. Gode møteplasser og alternative mestingsarenaer er viktig. Sårbare grupper av barn og unge som raskt følges opp, som sikres et positivt livsløp og en positiv levekårsutvikling, vil ha bedre muligheter for å stå på egne ben og unngå et varig avhengighetsforhold til det offentlige.

Satsing på barn og unges oppvekstvilkår er en avgjørende faktor for å sikre bosettingen i distriktene. Distriktskommuner bør stimulere til positive opplevelser for barn og ungdom som styrker tilhørighet og skaper et godt oppvekstmiljø, bl.a. gjennom å gi barn og ungdom gode muligheter for deltakelse og innflytelse på utforming av tilbud lokalt. At ungdom får innflytelse kan ha betydning for om de ønsker å etablere seg i kommunen.

Informasjon, medier og kommunikasjon

Barn og ungdom flest bruker daglig Internett, mobiltelefon, ulike nedlastnings- og avspillingsenheter for musikk og ulike dataspill. Teknologien har fått en naturlig plass i fritiden, men også i skolesammenheng spiller teknologi en stadig viktigere rolle. Teknologien gir mange positive muligheter og er nødvendig basiskunnskap i framtidens arbeidsliv. Stadig flere og stadig yngre barn og unge tar ny medieteknologi i bruk.

Ungdom skaper egne mønstre for kommunikasjon. Eksempler er tekstmeldinger og «chatrooms», som i dag er sentrale element i barne- og ungdomskulturen. Ved hjelp av denne teknologien vil store grupper barn og ungdom med felles interesser kunne mobiliseres og utøve innflytelse nesten øyeblikkelig, bl.a. gjennom e-post kampanjer. Sterke kommersielle aktører legger også betydelige føringer på hvordan ungdom bruker teknologien ved at de kan avgi stemmer via Internett og tekstmeldinger. I dag brukes den «elektroniske stemmeurnen» først og fremst i kommersielle sammenhenger, men også offentlige instanser har tatt de positive mulighetene Internett gir i bruk for å høre barn og unges synspunkter i saker som berører dem.

IKT kan også ha uheldige og farlige bruksområder. Kommersielle internetsider rettet mot barn og ungdom tilbyr tjenester som gjør at barn og unge kan legge ut bilder av seg selv. Det fins flere tilfeller hvor voksne utnytter teknologien til å oppnå seksuell kontakt med barn og unge gjennom «chatrooms». Overgrepstilbud av barn, såkalt barnepornografi, er fortsatt et betydelig problem. Slike bilder formidles for en stor del via fildeling i nettverk, men det legges også ut bilder og film alminnelig tilgjengelig på åpne nettsider.

Kommersielle aktører i inn- og utland retter seg også mot barn og unge med tilbud om varer og spill. Pengespill er også en del av dette. Internettbaserte pengespill bidrar til å øke både antallet og tilgjengeligheten av pengespill. Økt tilgjengelighet kan bidra til økt risiko for at barn og unge setter seg i gjeld og utvikler spilleavhengighet.

Kunnskapsutvikling og forskning

Forskning og forskningsrelatert virksomhet er viktig for å utvikle en god barne- og ungdomspolitik. Forskning skal bidra til å framskaffe kunnskap om hvordan samfunnsendringer påvirker barn og ungdoms oppvekst- og levekår, og gi sikrere grunnlag for politiske og faglige beslutninger.

For å sikre et godt arbeid på barne- og ungdomsområdet er det behov for å styrke barne- og

ungdomsforskningen. Dette gjelder særlig forskning som kan gi et bredt bilde av barn og unges helse, livsstil, velferd og levekår, med vekt på beskrivelse av likheter og forskjeller i livssituasjon, hverdagsliv og levekår. Videre er det viktig med et godt statistikkgrunnlag. Det er også av betydning at de som har ansvar i forhold til barn og ungdoms oppvekstmiljø får anledning til å nyttiggjøre seg forskningsresultater.

Internasjonal kontakt og samarbeid

Globalisering og internasjonalisering i verden fører til et økende behov for kunnskap om situasjonen i andre land og erfaring fra samarbeid med folk fra andre kulturer og miljø. Kjennskap til forhold i andre land, kulturelle tradisjoner og religion får en best gjennom direkte erfaringer og opplevelser. Det er derfor viktig at barn og unge får anledning til å delta i det internasjonale samarbeidet og får kjennskap til og forståelse for andre lands kulturelle og sosiale tradisjoner. Dette er kunnskap og erfaring som også kan gi viktige bidrag til utviklingen av det norske samfunnet, ikke minst på det kulturelle området. Når den enkelte får bedre kunnskap om og forståelse av situasjonen i andre land, vil det ofte føre til større toleranse overfor andre kulturer og miljø.

Internasjonalt samarbeid er også viktig i utformingen av den offentlige barne- og ungdomspolitikken. I en globalisert verden møter offentlige myndigheter i ulike land ofte de samme problemstillinger og utfordringer. Samarbeid om forskning, utdanningspolitikk og metodeutvikling i arbeid rettet mot barn og unge er områder der norske myndigheter deltar aktivt i internasjonale fora.

Mål og strategier

For 2006 prioriteres følgende mål:

Bedre oppvekstmiljø og levekår gjennom en helhetlig barne- og ungdomspolitik

Sikre samordningen av departementenes politikk på barne- og ungdomsområdet og bidra til samarbeid mellom statlige og lokale myndigheter og med frivillig sektor

BFD vil bidra til at samarbeidet mellom departementer om planlegging og gjennomføring av en helhetlig barne- og ungdomspolitik videreutvikles og tydeliggjøres. Oppfølging av St.meld. nr. 39 (2001-2001) Oppvekst- og levekår for barn og ungdom i Norge står sentralt. Samarbeidet gjennom statssekretærutvalget for barne- og ungdomsspørsmål videreføres. Samordning og koordine-

ring av barne- og ungdomspolitikken er viktige stikkord for utvalgets arbeid. Det tverrdepartementale samarbeidet med utarbeidelse av den årlige publikasjonen «Satsing på barn og ungdom» videreføres. Publikasjonen gir oppdatert oversikt over departementenes innsatsområder og støtteordninger og distribueres bredt til kommuner, fylker, frivillige organisasjoner mv.

Kontakten med regionale og lokale myndigheter vil bli ivaretatt gjennom støtte til lokalt arbeid, erfaringsspredning, konferanser og informasjonsarbeid. Kåringen av årets barne- og ungdomskommune, samt gjennomføring av en årlig konferanse for kommunesektoren om barne- og ungdomspolitik, videreføres. I tillegg til denne faste konferansen vil dialogen med kommunesektoren bli ivaretatt gjennom andre konferanser, samlinger og møter om barne- og ungdomspolitik rettet mot fagfolk, politikere, foreldre, frivillige organisasjoner og barne- og ungdomsmiljøene.

BFD vil stimulere til økt dialog og samspill mellom myndighetene og frivillig sektor. Det vil bli lagt opp til kontakt med ungdomsmiljøene gjennom systematisk kontakt med frivillige organisasjoner og -grupper, bl.a. gjennom høringer og møter. Kontakt med forskningsmiljø omkring frivillighet og ungdoms deltakelse vil også bli vektlagt. Kommunene vil bli oppfordret til å styrke samspillet med barn, ungdom, foreldre og frivillig sektor, bl.a. gjennom departementets tilskuddsordninger rettet mot ungdom i større bysamfunn og i distriktskommuner.

Arbeidet med å videreutvikle de lokale oppvekstmiljøene gjennom *Utviklingsprogram for styrking av oppvekstmiljøet* videreføres. Programmet startet høsten 1998 og har som mål å styrke og videreutvikle de lokale oppvekstmiljøene gjennom et bredt samarbeid mellom offentlige og frivillige krefter. Arbeidet retter seg mot å bedre oppvekstmiljøet som helhet, øke barn og ungdoms deltakelse og innflytelse, samt styrke innsatsen mot vold, mobbing, rus, kriminalitet og rasisme i barne- og ungdomsmiljøene. Ti nye kommuner er valgt ut til å delta i programmet i tre-års perioden 2005-2007. Disse er Alta, Høyanger, Karmøy, Kragerø, Kristiansund, Røros, Rælingen, Vestre-Toten, Vågan og Ål. I 2006 vil det bli lagt vekt på å følge opp arbeidet i kommunene og stimulere til dialog og erfaringsutveksling, også overfor kommuner som ikke er med i utviklingsprogrammet.

Økt kompetanse om og bruk av FNs konvensjon om barnets rettigheter

Det er et mål å styrke kunnskapen om FNs barnekonvensjon og gjøre den til et aktivt redskap i

barne- og ungdomspolitikken, både på statlig og kommunalt nivå. Det vil bli tatt initiativ til opplæring av aktuelle statlige etater og instanser. Videre vil det bli satt i gang en uavhengig utredning for å belyse hvorvidt praktiseringen av barnekonvensjonen på relevante områder tilfredsstillende konvensjonens og lovverkets krav. Det vil også bli jobbet med å informere barn og unge om barnekonvensjonen og de rettigheter den gir.

BFD ga i 2005 økonomisk støtte til UNICEF-Norge som i samarbeid med produksjonsselskapet Fabelaktiv vil produsere en serie barneprogram om barnekonvensjonen. Målet er gjennom interaktiv satsing å øke barns forståelse for sin egen og andre barns situasjon i verden. Programmene vil bli sendt på NRK i 2006. Det tas sikte på at innslagene også skal brukes i undervisningsopplegg for skolene.

I mai 2005 ble norske myndigheter eksaminert av FN's barnekomité på grunnlag av Norges tredje rapport til komiteen om oppfølging av konvensjonen. Komiteen ga i juni 2005 sine konkluderende merknader. Ikke på noe punkt så komiteen at Norge brøt barnekonvensjonen. De konkluderende merknadene vil bli oversatt til norsk, og distribuert til statlige etater, kommuner og fylkeskommuner, undervisningsinstitusjoner, frivillige organisasjoner mv. BFD vil som koordinerende departement ha løpende kontakt med andre departement om oppfølgingen av komiteens anbefalinger.

Innsats mot vold, mobbing, rus, kriminalitet, rasisme og diskriminering i barne- og ungdomsmiljøene

Innsatsen for å bekjempe vold, mobbing, rus, kriminalitet, rasisme og diskriminering i barne- og ungdomsmiljøene vil fortsatt bli prioritert. Regjeringens handlingsplan mot barne- og ungdomskriminalitet «Sammen mot barne- og ungdomskriminalitet (2005 – 2008)» vil bli fulgt opp (se også omtale av behandlingsmetoder i forhold til vold, mobbing, rus og kriminalitet under kap. 854 Tiltak i barne- og ungdomsvernet). Gjennom tilskuddsordningen *Barne- og ungdomstiltak i større bysamfunn* vil det fortsatt bli gitt støtte til tiltak og utviklingsarbeid som har som mål å hindre marginalisering og motvirke negative trekk i ungdomsmiljøene.

Innsatsen mot mobbing på fritidsområdet vil videreføres gjennom «Manifest mot mobbing 2005-2007». BFD vil støtte opp om innsatsen mot mobbing i fritidssektoren i samarbeid med frivillige

barne- og ungdomsorganisasjoner og fritidsklubber.

Det vil bli støttet opp om flerkulturelle barne- og ungdomsaktiviteter i regi av organisasjoner og grupper, bl.a. gjennom tilskuddsordningen *Barne- og ungdomstiltak i større bysamfunn* og gjennom støtteordningen Idébanken.

Videreføre satsingene rettet mot ungdom i større bysamfunn og i distriktskommuner

Regjeringen vil både føre en aktiv og positiv storbypolitikk og styrke regionalpolitikken for å sikre bosettingen, verdiskapningen og levedyktige lokalsamfunn over hele landet.

Tilskuddsordningen *Barne- og ungdomstiltak i større bysamfunn* vil i 2006 omfatte 23 bykommuner og 7 prioriterte bydeler i Oslo. Den spesielle satsingen i de fire største byene; Oslo, Bergen, Trondheim og Stavanger videreføres. Målet med tilskuddsordningen er å bidra til å bedre oppvekst- og levekårene og utjevne levekårsforskjeller i større bysamfunn. Målgruppe er barn og unge, og særlig ungdom i alderen 12-25 år med spesielle behov og utsatte ungdomsgrupper og ungdomsmiljøer. Bydeler, frivillige organisasjoner, ungdomsgrupper, offentlige og private etater eller institusjoner kan søke om tilskudd. Bevilgningen kan også benyttes til strakstiltak for å løse oppgaver og problemer av akutt karakter i ungdomsmiljøene og til utviklingsarbeid. Departementet kan ta initiativ til å støtte enkelte prioriterte områder.

BFD vil bidra til økt samordning av innsatsen overfor utsatte barn og unge i større bysamfunn. Samarbeidet gjennom den tverrdepartementale arbeidsgruppen på storbyområdet videreføres og det vil i 2006 avholdes en konferanse for storbyene. Det vil også bli stimulert til samarbeid mellom de større byene og omlandskommunen for å løse felles utfordringer på ungdomsområdet.

Gjennom «Handlingsprogram Oslo indre øst» vil BFD fortsatt bidra til styrking og bedring av barn og ungdoms oppvekstvilkår.

Støtte til lokale ungdomssatsinger på kultur- og fritidsområdet i distriktskommuner videreføres. Målet er å gi ungdom flere og bedre muligheter til egne aktiviteter, styrket innflytelse og å gi ungdom tro på en framtid lokalt. BFD er opptatt av at kommunene legger opp til et helhetlig arbeid for å styrke ungdomsmiljøet gjennom samspill mellom ungdom og kommunale myndigheter. Kommunen må føre en aktiv dialog med ungdom om hvordan arbeidet skal legges opp, og det skal tas hensyn til både jenters og gutters interesser.

Arbeide for likeverd og like muligheter for barn, unge og familier

I arbeidet med å sikre alle barn og unge likeverdige muligheter er det behov for en særlig innsats rettet mot enkelte grupper av barn og unge.

Barn og ungdom med innvandrerbakgrunn er en prioritert målgruppe i departementets arbeid med å sikre gode oppvekst- og levekår. Virkemidlene ligger innen barnevernet, i tilskuddsordningen *Barne- og ungdomstiltak i større bysamfunn* og gjennom bevilgninger til forskning og utviklingsarbeid. Tiltak overfor enslige mindreårige asylsøkere vil bli videreført (se nærmere omtale i kap. 854 Tiltak i barne- og ungdomsvernet). Departementet arbeider med å utvikle en samlet strategi for barn, unge og familier med innvandrerbakgrunn. Arbeidet skal danne grunnlag for videre innsats og avklare hva som fungerer/ikke fungerer for målgruppen. Fra 2005 har BFD etablert en ny årlig pris til voksne med innvandrerbakgrunn som har gjort en særlig innsats for barn og unge.

Det er et mål å oppnå dialog mellom storsamfunnet og isolerte trossamfunn for å sikre barns rett til tanke-, tros- og yringsfrihet. Det vil bli satt i gang forskning om barns oppvekst i ulike religiøse minoritetsgrupper gjennom et samarbeid mellom BFD, Kirke- og kulturdepartementet og Kommunal- og regionaldepartementet, jf. St.meld. nr. 49 (2003-2004) Mangfold gjennom inkludering og deltakelse.

Departementet vil fortsatt samarbeide med Sametinget om å fremme utviklingen av tilbud i kommunene som styrker samisk identitet og tilhørighet til det samiske samfunnet.

Arbeid for å bedre situasjonen for barn og ungdom med nedsatt funksjonsevne og deres familier vil bli fulgt opp gjennom driftstilskudd til Funksjonshemmedes Fellesorganisasjons Ungdom, tilskudd til frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner, tilskuddsordningen *Barne- og ungdomstiltak i større bysamfunn* og støtte til samlivstiltak for foreldre med funksjonshemmede barn. Det vil bli stimulert til at barne- og ungdomsgrupper for barn og ungdom med nedsatt funksjonsevne aktivt benytter ulike tilskuddsordninger, som Frifond og Idébanken.

Det er et viktig mål å sikre likeverd og like muligheter for jenter og gutter. Dette vil bli fulgt opp bl.a. gjennom departementets ulike støtteordninger og gjennom kontakt og dialog med ungdomsmiljøene.

Innsats mot fattigdom blant barn, unge og familier

Regjeringen vil bidra til at barn og unge i områder med store levekårsproblemer kan delta på lik linje med andre, og vil motvirke marginalisering, sosial isolasjon og reproduksjon av fattigdom. Innsatsen rettet mot barn, unge og familier berørt av fattigdomsproblemer gjennom tilskuddsordningen *Barne- og ungdomstiltak i større bysamfunn* styrkes. Det vil bli gitt støtte til ferie- og fritidsaktiviteter rettet mot barn, unge og familier, til tiltak som bidrar til arbeidsmarkedstilknytning for unge med liten eller mangelfull utdanning og til utviklingsarbeid rettet mot spesielt sårbare grupper, for eksempel barn av innsatte, barn av rusmisbrukere, barn av psykisk syke og unge lovbrøyttere. Arbeidet må sees i sammenheng med tiltak rettet mot familier og deres barn gjennom barnevernet (jf. kap. 854 Tiltak i barne- og ungdomsvernet).

Bidra til forskning, kompetanseoppbygging og erfaringsformidling

BFD ser det som viktig å stimulere til forskning, kompetanseoppbygging og erfaringsformidling som ledd i arbeidet med å sikre barn og ungdom gode oppvekst- og levekår. Det vil fortsatt bli gitt støtte til barne- og ungdomsforskning, og departementet har et nært samarbeid med Norges forskningsråd på dette området. Videre vil det bli gitt støtte til statistikk, forsøks- og utviklingsarbeid som kan bidra til videreutvikling av barne- og ungdomsarbeidet. Arbeidet med erfaringsformidling gjennom konferanser, rapporter og annen informasjon for å styrke kompetanseoppbyggingen på barne- og ungdomsområdet vil fortsette.

Styrke barn og ungdoms deltakelse og innflytelse

Støtte barn og ungdoms deltakelse og engasjement i frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner

De frivillige barne- og ungdomsorganisasjonene er viktige aktører i barne- og ungdomspolitikken, og BFD støtter organisasjonenes lokale, nasjonale og internasjonale arbeid. Støtten er et viktig virkemiddel for å sikre barn og unges deltakelse og engasjement. Målet er å bidra til et levende og mangfoldig organisasjonsliv for og med barn og unge.

Det fins ulike tilskuddsordninger rettet mot barne- og ungdomsorganisasjonenes sentrallødd; grunnstøtte til nasjonalt og internasjonalt arbeid og etablerings- og uttrappingstilskudd (jf. Forskrift om tilskudd til frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner av 16. desember 2002, med endringer av

24. juni 2005). Målet med etableringstilskuddet er å gi nye organisasjoner en mulighet til å komme inn i støtteordningen. Departementet vil følge utviklingen for de små organisasjonene, herunder minoritetsorganisasjoner, og styrke dette arbeidet gjennom kontakt og dialog med ungdomsmiljøene. Endringer av forskriften består bl.a. i at overgangsordningen har blitt forlenget til og med tilskuddsåret 2007. Det er også foretatt en justering for å tilrettelegge for at organisasjoner som mottar etableringsstøtte skal få fullt innpass i støtteordningen. Regelverket har også blitt forenklet med hensyn til krav om dokumentasjon.

BFD vil fortsette samarbeidet og dialogen med ulike departementer og organisasjonsmiljø om politikktutvikling, deltakelse og engasjement knyttet til frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner. Kontakten og dialogen med frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner vil fortsette gjennom regelmessige kontaktmøter og den årlige konferansen rettet mot barne- og ungdomsorganisasjoner og ungdomsgrupper.

Bl.a. som en oppfølging av evalueringen av statlige tilskuddsordninger rettet mot frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner nedsatte regjeringen høsten 2005 et offentlig utvalg som skal vurdere den statlige støttepolitikken til frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner. Utvalget skal vurdere prinsipielle spørsmål omkring de frivillige barne- og ungdomsorganisasjonenes betydning i samfunnet, og utrede og komme med forslag til hvordan statlige myndigheter kan sikre best mulige rammevilkår for å fremme utvikling av og vekst i de frivillige barne- og ungdomsorganisasjonene innenfor dagens ressursbruk. Utvalget skal avlevere sin utredning innen 30. juni 2006.

Stimulere til frivillig barne- og ungdomsarbeid

Frivillig barne- og ungdomsarbeidet lokalt er viktig for å sikre gode, trygge og inkluderende nærmiljøer for alle barn og unge. BFD vil gjennom ulike tilskuddsordninger og satsinger bidra til å styrke det frivillige barne- og ungdomsarbeidet lokalt.

Det gis støtte til frivillig barne- og ungdomsarbeid gjennom flere av BFDs tilskuddsordninger og satsinger, bl.a. tilskuddsordningen *Barne- og ungdomstiltak i større bysamfunn* og gjennom *Utviklingsprogram for styrking av oppvekstmiljøet*. Et viktig mål her er å sikre godt samspill mellom offentlige myndigheter og frivillig sektor. Videre gis det støtte til flerkulturelle aktiviteter i regi av organisasjoner og grupper lokalt gjennom tilskuddsordningen *Idébanken*. Arbeidet videreføres i 2006.

Arbeide for å gi barn og ungdom mer innflytelse i hverdagen og bredere deltakelse i plan- og beslutningsprosesser

En utfordring fremover er å stimulere til en bredere medvirkning fra barn og ungdom. Det bør legges bedre til rette for at ulike grupper av barn og unge får mulighet til deltakelse i plan- og beslutningsprosesser i kommunene på ulike arenaer.

Departementet vil bidra til ide- og erfaringsutveksling gjennom kåring av Årets barne- og ungdomskommune og ved at temaet drøftes på konferanser. Det vil bli stimulert til ide- og erfaringsutveksling gjennom lokale og regionale nettverk og samarbeid med kontaktpersoner i fylkene slik at disse kan veilede kommunene. Videre vil det bli støttet opp om metodeutvikling og utviklingsarbeid som andre kommuner kan lære av og bli inspirert av.

Ny teknologi gir barn og ungdom økte muligheter for deltakelse og innflytelse. Departementet vil stimulere til kunnskapsutvikling og praktiske eksempler på bruk av ny teknologi i deltakelses- og medvirkningsarbeidet, bl.a. gjennom støtte til utviklingsprosjektet «Ungdom, IKT og lokaldemokrati».

Bidra til å sikre barn og ungdoms rettigheter og interesser på informasjons- og medieområdet

En helhetlig og sektoruavhengig informasjonstilgang for barn og ungdom er avgjørende for at barn og unge skal kunne kjenne sine rettigheter og plikter. Offentlig informasjon særlig tilrettelagt for barn og unge er viktig grunnlagsinformasjon for at barn og unge skal kunne bruke de valgmuligheter som tilbys. Ny teknologi gir også kommunikasjonsmuligheter som bør benyttes til beste for barn og ungdom i deres kontaktbehov i forhold til offentlige virksomheter. Nettstedet ung.no, som er regjeringens helhetlige informasjonsside rettet mot barn og unge, drives av Bufdir. [Ung.no](http://ung.no) har en svært god utvikling i forhold til antall brukere og vil bli videreutviklet.

Det er et stort behov for å gi barn, ungdom, foreldre og andre voksne som har ansvar for nettbruk opplæring, informasjon og verktøy for å sikre trygg Internettbruk. Departementet vil videreføre arbeidet med tiltaksplanen «Barn, unge og Internett» knyttet til SAFT-portalen (www.saftonline.no). SAFT-portalen ble opprettet som en del av EU-prosjektet *Safety, Awareness, Facts and Tools* (SAFT) hvor Norge, Sverige, Danmark, Island og Irland deltok. Portalen inneholder informasjon, tips og verktøy som skal bidra til å bevisstgjøre barn og unge og foreldre i forhold til trygg bruk av Internett.

Internasjonalt samarbeid er viktig for å utvikle kunnskap og virkemidler for trygg internettbruk. Fortsatt deltakelse i EU-programmene for sikker Internettbruk vil derfor bli prioritert. Mulighetene ny teknologi gir er en kontinuerlig utfordring i forhold til behov for lov- og regelverk på området. Samarbeid mellom berørte departementer og gjennom internasjonale fora er viktig for å oppnå resultater.

Merkeordningen for dataspill (PEGI) synes å fungere godt i forhold til alders- og innholdsklassifisering. Hvordan forhandlerleddet i Norge praktiserer omsetningen i forhold til aldersmerkingen av spillene vil være avgjørende for om ordningen fungerer etter hensikten. I samarbeid med berørte departementer vil BFD vurdere om merkeordningen bør suppleres med andre tiltak.

Videreutvikle det internasjonale samarbeidet på det barne- og ungdomspolitiske området

Bidra til utviklingen av det internasjonale samarbeidet på barne- og ungdomsområdet

EØS-avtalen gir gode muligheter til å delta i utviklingen av ungdomspolitiske tiltak i EU.

Programmet UNG i Europa som løper fram til 31. desember 2006, gir ungdom i Norge anledning til økt deltakelse i internasjonalt samarbeid. Europakommisjonen la i juli 2004 fram forslag om et nytt ungdomsprogram for perioden 2007-2013. Departementet har gjennom EFTA, det nordiske samarbeidet og samarbeidet med andre medlemsland i EU, fremmet norske synspunkter på programforslaget. Europakommisjonens Hvitbok fra 2001, om framtidig ungdomspolitisk samarbeid i EU, legger opp til et utvidet samarbeid på det ungdomspolitiske området. Norge vil, innenfor rammen av EØS-avtalen, bidra i oppfølgingen av Hvitboka. Ungdoms deltakelse og innflytelse, samt ungdomsinformasjon og bedre kunnskap om ungdom vil bli prioritert.

Europarådet, hvor 48 europeiske land deltar, er et viktig samarbeidsforum på det ungdomspolitiske området. Departementet vil prioritere arbeidet i Europarådet og delta i videre utvikling av det ungdomspolitiske samarbeidet. Europarådets toppmøte i Warszawa i mai 2005 vedtok en handlingsplan for organisasjonens videre arbeid. Det barne-

og ungdomspolitiske området ble spesielt understreket. Departementet vil bidra til oppfølgingen av vedtakene som ble gjort på toppmøtet. Likeledes vil departementet bidra til oppfølgingen av Europarådets konferanse for statsråder med ansvar for ungdomspolitikk, som ble avholdt i Ungarn i september 2005.

Utvikle samarbeidet i Norden, samarbeidet med nærområdene og det bilaterale samarbeidet med andre land på barne- og ungdomsområdet BFD vil delta aktivt i det nordiske samarbeidet på barne- og ungdomsområdet, bl.a. gjennom deltakelse i Nordisk Ungdomskomiteé (NUK). Implementering av den nye handlingsplanen for barne- og ungdomspolitisk samarbeid for 2005–2009, og den nye overordnede strategien for tverrsektoriell innsats for barn og unge i Norden, vil stå sentralt i 2006. I tillegg vil aktiviteter knyttet til det norske formannskapet i Nordisk Ministerråd 2006 stå sentralt.

BFD vil prioritere utviklingen av det ungdomspolitiske samarbeidet i Barentsregionen i tråd med handlingsplanen vedtatt på Ungdomsministerkonferansen i 2001. Samarbeidet mellom den departementale og regionale arbeidsgruppen for ungdomspolitiske spørsmål videreføres. Det vil bli avsatt midler til multilaterale prosjekt og aktiviteter for barn og ungdom i Barentsregionen. Midlene forvaltes av Barentssekretariatet i Kirkenes. Russland, Sverige, Finland og Norge har i fellesskap etablert en ungdomskoordinatorfunksjon i Murmansk som skal gi informasjon, råd og veiledning til ungdomsorganisasjoner og ungdomsgrupper som ønsker å etablere samarbeidstiltak i regionen. Norge har formannskapet i Barentsrådet fram til november 2005 da Finland overtar.

Departementet vil også bidra til å styrke det ungdomspolitiske samarbeidet i Østersjøregionen, i tråd med retningslinjer vedtatt på Ungdomsministerkonferansen i Vilnius i 2002. Samarbeidet vil bli videreført på grunnlag av evalueringen av samarbeidet som ble foretatt i 2005.

Departementet har fornyet og utvidet samarbeidsavtalen med Litauen på det barne- og ungdomspolitiske området for perioden fram til utgangen av 2007.

Oversikt over delmål og resultatmål for kap. 857 Barne- og ungdomstiltak

Delmål	Resultatmål
Bedre oppvekstmiljø og levekår gjennom en helhetlig barne- og ungdomspolitik	<p>Sikre samordningen av departementenes politikk på barne- og ungdomsområdet og bidra til samarbeid mellom statlige og lokale myndigheter og med frivillig sektor</p> <p>Økt kompetanse om og bruk av FNs konvensjon om barnets rettigheter</p> <p>Innsats mot vold, mobbing, rus, kriminalitet, rasisme og diskriminering i barne- og ungdomsmiljøene</p> <p>Videreføre satsingene rettet mot ungdom i større bysamfunn og i distriktskommuner</p> <p>Arbeide for likeverd og like muligheter for barn, unge og familier</p> <p>Innsats mot fattigdom blant barn, unge og familier</p> <p>Bidra til forskning, kompetanseoppbygging og erfaringsformidling</p>
Styrke barn og ungdoms deltakelse og innflytelse	<p>Støtte barn og ungdoms deltakelse og engasjement i frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner</p> <p>Stimulere til frivillig barne- og ungdomsarbeid</p> <p>Arbeide for å gi barn og ungdom mer innflytelse i hverdagen og bredere deltakelse i plan- og beslutningsprosesser</p> <p>Bidra til å sikre barn og ungdoms rettigheter og interesser på informasjons- og medieområdet</p>
Videreutvikle det internasjonale samarbeidet på det barne- og ungdomspolitiske området	<p>Bidra til utviklingen av det internasjonale samarbeidet på barne- og ungdomsområdet</p> <p>Utvikle samarbeidet i Norden, samarbeidet med nærområdene og det bilaterale samarbeidet med andre land på barne- og ungdomsområdet</p>

Nærmere om budsjettforslaget**Post 21 Spesielle driftsutgifter**

Posten vil bli brukt til utgifter i forbindelse med konferanser, informasjonsmateriell, utredninger mv. som inngår i arbeidet med å styrke oppvekstmiljøet for barn og ungdom.

Fra 1. januar blir det innført nettoordning for budsjettering og regnskapsføring av merverdiavgift i statsforvaltningen. Posten er redusert som følge av dette. I tillegg er posten redusert som følge av interne omdisponeringer.

Post 50 Forskning, kan nyttes under post 71

Posten er prisjustert. Se samlet omtale under post 71.

Post 70 Barne- og ungdomsorganisasjoner**Målsetting**

Posten omfatter tilskudd til frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner sitt nasjonale arbeid. Formålet er å legge til rette for barn og ungdoms deltakelse i barne- og ungdomsorganisasjonene. Tilskuddet skal stimulere organisasjonene til engasjement og medansvar, og sikre organisasjonene som arena for medbestemmelse og demokrati.

Tildelingskriterier

Den nasjonale grunnstøtten til frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner reguleres av Forskrift om tilskudd til frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner av 16. desember 2002, med endringer av 24. juni 2005. Midlene forvaltes av et eget fordelingsutvalg med sekretariat i Bufdir. BFD er klageinstans for vedtak fattet av Fordelingsutvalget.

Det gis også driftstilskudd til Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner, Ungdom & Fritid og Funksjonshemmedes Fellesorganisasjons Ungdom. Videre benyttes midler fra posten til støtteordningen Idébanken, som forvaltes av Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner, og til utgifter knyttet til det offentlige utvalget som skal vurdere den statlige støttepolitikken til frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner.

Oppfølging og kontroll

Krav til revisjon, rapport og kontroll av nasjonal grunnstøtte reguleres av Forskrift om tilskudd til frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner av 16. desember 2002, med endringer av 24. juni 2005 og instruks for Fordelingsutvalget. Andre tilskudd som gis gjennom denne posten kontrolleres gjennom rapportering og regnskap.

Budsjettforslag

Posten er prisjustert.

Post 71 Utviklingsarbeid, kan nyttes under post 50

Målsetting

Post 50 og post 71 benyttes til å støtte forsknings- og utviklingsarbeid som kan gi økt kunnskap og bidra til å styrke oppvekstmiljøet for barn og ungdom. Videre er det et mål å styrke informasjons- og erfaringsformidlingen på barne- og ungdomsområdet.

Tildelingskriterier

Norges forskningsråd får midler til barne- og ungdomsforskning fra post 50. Det bevilges også midler direkte til forskning og statistikk innen BFDs prioriterte arbeidsområder. Fra post 71 gis det tilskudd til utviklingsarbeid, kompetanseoppbygging, informasjon og erfaringsformidling som ledd i gjennomføringen av de mål departementet har satt for arbeidet på barne- og ungdomsområdet i 2006.

Oppfølging og kontroll

Programvirksomheten til Norges forskningsråd følges opp gjennom BFDs deltakelse i programstyre og gjennom rapporter og regnskap. Støtte til enkeltprosjekt, forsøks- og utviklingsarbeid mv. følges opp gjennom rapporter og regnskap.

Budsjettforslag 2006

Posten er videreført nominelt. I tillegg er det foretatt mindre interne omdisponeringer.

Post 72 Styrking av oppvekstmiljøet mv., kan overføres

Målsetting

Posten nyttes til å støtte lokalt arbeid i kommuner gjennom *Utviklingsprogram for styrking av oppvekstmiljøet* og gjennom støtteordningen *Ungdomssatsing i distriktene*.

Målet med utviklingsprogrammet er å styrke og videreutvikle de lokale oppvekstmiljøene gjennom et bredt samspill mellom offentlige og frivillige krefter. Å bedre barn og ungdom sine muligheter til deltakelse, medvirkning og mestring står sentralt. Samtidig skal innsatsen mot vold, mobbing, rus, kriminalitet og rasisme i barne- og ungdomsmiljøene styrkes.

Målsettingen med støtten til ungdomssatsingen i distriktene er å sikre ungdomsbosetting i distriktene gjennom økt ungdomsaktivitet og -innflytelse. Tilskuddene skal bidra til kreative og stimulerende ungdomsmiljø som kan gi ungdom en tro på en fremtid lokalt.

Tildelingskriterier

Midlene til ungdomssatsing i distriktene benyttes til lokale ungdomssatsinger på kultur- og fritidsområdet i små distriktskommuner. Distriktskommuner med stor nedgang i folketallet inviteres til å søke gjennom et årlig utlysingsbrev. Midlene forvaltes av Bufdir etter retningslinjer fastsatt av departementet.

I begge ordningene legges det stor vekt på ungdoms deltakelse og innflytelse, og på at både jenters og gutters interesser ivaretas. Innsats fra ungdom for å skape et godt ungdomsmiljø står sentralt, og kommunene må føre en aktiv dialog med ungdom om hvordan arbeidet skal legges opp.

Oppfølging og kontroll

Oppfølging og kontroll skjer gjennom kommunens rapporter og regnskap.

Budsjettforslag 2006

Posten er prisjustert.

Post 73 Barne- og ungdomstiltak i større bysamfunn, kan overføres

Målsetting

Midlene nyttes til tilskuddsordningen *Barne- og ungdomstiltak i større bysamfunn*. Formålet er å bedre oppvekst- og levekårene i de 23 bykommunene; Oslo (inkludert syv prioriterte bydeler), Bergen, Trondheim, Stavanger, Kristiansand, Tromsø, Drammen, Skien, Fredrikstad, Sandnes, Sarpsborg, Bodø, Sandefjord, Larvik, Ålesund, Arendal, Porsgrunn, Haugesund, Tønsberg, Halden, Moss, Hamar og Gjøvik.

Tildelingskriterier

Bevilgningen benyttes til tiltak, prosjekt og utviklingsarbeid. Målgruppen er barn og unge, og særlig ungdom i alderen 12 til 25 år med spesielle behov og utsatte ungdomsgrupper og ungdomsmiljø. Barn og unge med innvandrerbakgrunn som står overfor spesielle utfordringer, og arbeid som fremmer integrering er høyt prioritert. Barn og unges deltakelse og innflytelse bør prioriteres der det er naturlig, og innsatsen bør inngå i en helhetlig og samordnet barne- og ungdomspolitik. Det skal legges vekt på:

- å forebygge uønsket sosial atferd, bl.a. vold, mobbing, kriminalitet, rus og rasisme, å motvirke fordommer og diskriminering, og å fremme gjensidig aksept
- deltakelse fra ungdomsgrupper som i liten grad benytter seg av eksisterende kultur- og fritidstilbud
- kvalifisering, inkludering og etablering av alternative mestringsarenaer
- arbeid og innsats som tar sikte på å nå barn og unge berørt av fattigdomsproblemer
- likeverd og like muligheter for jenter og gutter
- likeverdige muligheter for funksjonshemmede

Tilskuddsordningen består av fire deler:

- Spesialsatsing (ungdomstiltak) i de fire største byene; Oslo (inkludert syv prioriterte bydeler), Bergen, Trondheim og Stavanger
- Tilskudd til ungdomstiltak i 19 bykommuner (Kristiansand, Tromsø, Drammen, Skien, Fredrikstad, Sandnes, Sarpsborg, Bodø, Sandefjord, Larvik, Ålesund, Arendal, Porsgrunn, Haugesund, Tønsberg, Halden, Moss, Hamar og Gjøvik)
- Tilskudd til tiltak mot fattigdom blant barn, unge og familier, omfatter 23 bykommuner

- Tilskudd til strakstiltak, omfatter 23 bykommuner

Om lag halvparten av bevilgningen blir fordelt mellom de fire største byene; Oslo (inkludert syv prioriterte bydeler), Bergen, Trondheim og Stavanger (jf. punkt 1) og tildelt de øvrige 19 byene etter søknad (jf. punkt 2). Den andre halvdel av bevilgningen er avsatt til tiltak og prosjekt rettet mot barn, unge og familier berørt av fattigdomsproblemer (jf. punkt 3). Bydeler, frivillige organisasjoner, ungdomsgrupper, offentlige og private etater eller institusjoner kan søke om tilskudd. Bevilgningen kan også benyttes til strakstiltak for å løse oppgaver og problem av akutt karakter i ungdomsmiljøene (jf. punkt 4) og til utviklingsarbeid. Departementet kan ta initiativ til å støtte enkelte prioriterte områder.

Oppfølging og kontroll

Kontroll og oppfølging av tilskuddsordningen skjer gjennom kommunenes rapportering til departementet.

Budsjettforslag 2006

Posten er styrket med 6 mill. kroner i forhold til saldert budsjett 2005 for å styrke arbeidet rettet mot barn, unge og familier berørt av fattigdomsproblemer. Dette innebærer at posten er økt med 1 mill. kroner i forhold til Revidert nasjonalbudsjett 2005.

Post 79 Tilskudd til internasjonalt ungdomssamarbeid mv., kan overføres

Målsetting

Målet med bevilgningen er å stimulere til internasjonalt samarbeid på barne- og ungdomsområdet. Målgruppene er:

- frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner
- enkeltpersoner og grupper av barn og ungdom
- institusjoner som arbeider med barn og ungdom
- offentlige myndigheter lokalt, regionalt og nasjonalt.

Hoveddelen av posten benyttes til Norges bidrag til deltakelse i EU-programmet UNG i Europa, jf. kap. 859, og til kostnader knyttet til deltakelse i andre EU-programmer som retter seg mot barn og ungdom. Posten dekker også Norges bidrag til Det europeiske ungdomsfond i Europarådet, kostnader i forbindelse med bilateralt samarbeid, samarbeidet i nærområdene, særlig samarbeidet innenfor

rammene av Norges deltakelse i Barentsrådet og Østersjørådet, og andre tiltak knyttet til det mellomstatlige samarbeidet på ungdomsområdet. Videre får de frivillige barne- og ungdomsorganisasjonene grunnstøtte til sitt internasjonale arbeid, og Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner får tilskudd til sitt internasjonale arbeid fra posten.

Tildelingskriterier

Bidragene til deltakelsen i EUs ulike programmer fastsettes etter fordelingsnøkkel nedfelt i EØS-avtalen. Størrelsen på bidraget til Det europeiske ungdomsfond fastsettes av Ministerkomiteen i Europarådet. Tilskudd i forbindelse med bilateralt samarbeid, til samarbeidet i nærområdene og annet internasjonalt samarbeid fastsettes av departementet ut fra gjeldende avtaler og prinsipper omtalt under Mål og strategier. Tilskudd til de frivillige barne- og ungdomsorganisasjonene fordeles av Fordelingsutvalget etter kriterier fastsatt i Forskrift om tilskudd til frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner av 16. desember 2002, med endringer av 24. juni 2005. Tilskuddet til Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner fastsettes av Bufdir.

Oppfølging og kontroll

Europarådets ungdomsdirektorat og Europarådets revisjonsstyre kontrollerer Det europeiske ungdomsfond. Revisjonsretten i EU og EUs internrevisjon kontrollerer bruken av budsjettmidler til de programmene Norge deltar i. Det vises for øvrig til EØS-avtalen. Tilskudd til ungdomssamarbeid i Barentsregionen forvaltes av Barentssekretariatet i Kirkenes. Tilskudd gitt av departementet følges opp og kontrolleres etter interne retningslinjer.

Bufdir og Fordelingsutvalget har ansvaret for oppfølging og kontroll av tilskudd til Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner og støtten til de frivillige barne- og ungdomsorganisasjonene.

Budsjettforslag 2006

Hoveddelen av bevilgningen benyttes til de forpliktelser Norge har gjennom internasjonale avtaler, spesielt EØS-avtalen. EFTA/EØS-landenes bidrag til budsjettene for de programmer en deltar i, utgjør en prosentandel av Europaparlamentets budsjettvedtak.

Posten er prisjustert.

Kap. 858 Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (jf. kap. 3858)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2004	Saldert budsjett 2005	Forslag 2006
01	Driftsutgifter, <i>kan nyttes under kap. 855 post 01</i>	119 829	117 067	108 757
21	Spesielle driftsutgifter	384	517	1 866
	Sum kap 858	120 213	117 584	110 623

Status for virksomheten

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) er ansvarlig for å styre, koordinere og utvikle Barne-, ungdoms- og familieetaten (Bufetat). Det gjelder både faglig og administrativt.

Bufetat består av direktoratet, som er lokalisert i Oslo, og fem regionkontorer. Regionkontorene har underliggende utøvende virksomheter innenfor barnevern og familievern. Regionkontorene behandler også søknader om forhåndssamtykke om utenlandsadopsjon og søknad om innenlandsadopsjon. Bufetat hadde 3 759 tilsatte (3 244 årsverk) per 1. mars 2005. I 2005 er etatens samlede ressurser fordelt med ca. 89 prosent til barnevern, ca. 7,5 prosent til familievern og ca. 3,5 prosent til drift av direktoratet.

Etatens virksomhet innenfor henholdsvis familievernområdet og barnevernområdet er beskrevet under kap. 842 og 855. I tillegg omtales barnevernet mer generelt under kap. 854 Tiltak i barne- og ungdomsvernet. Bufdir hadde 104 tilsatte (99 årsverk) per 1. mars 2005. I tillegg til å ivareta en styrende og koordinerende funksjon ovenfor regionkontorene i etaten, forestår Bufdir saksbehandling på områder som tidligere sorterte under Barne-, ungdoms- og familieforvaltningen (BUFA) og Statens barnevern og familievern (SBF). Direktoratet behandler også klager på enkelte sakfelt der regionene i Bufetat står for behandlingen i førsteinstans, som for eksempel på adopsjonsområdet og i godkjenningene av private institusjoner.

I tillegg til driftsbevilgningen over kap. 858 Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet forvalter direktoratet flere tilskuddsordninger og deler av tilskuddsordninger, hvorav tilskudd til krisesentrene over kap. 840 Krisetiltak og adopsjonsstøtte over kap. 852 Adopsjonsstøtte er de største. For en fullstendig oversikt over etatens ansvarsområder, se også kap. 830 Samlivstiltak og foreldreveiledning, kap. 840 Krisetiltak, kap. 841 Samlivsbrudd og konfliktløsning, kap. 842 Familievern, kap. 852 Adopsjonsstøtte, kap. 854 Tiltak i barne- og ungdomsvernet, kap. 855 Statlig forvaltning av barnevernet, kap. 857 Barne- og ungdomstiltak og kap. 859 UNG i Europa som alle innbefatter tilskuddsordninger eller driftsbevilgninger som etaten forvalter delvis eller i sin helhet. Direktoratets drift og forvaltning av tilskuddsordninger beskrives under dette kapittelet.

Resultatrapport 2004

Kapittelet dekket ved inngangen til året bare aktiviteten i BUFA, men ved sammenslåingen mellom BUFA og SBF 1. juli 2004 dekker kapittelet aktiviteten i Bufdir.

Rapporteringen tar utgangspunkt i de resultatmål som ble presentert i St.prp. nr. 1 (2003-2004) for BUFA.

Sikre barns interesser ved innenlands- og utenlandsadopsjon

Adopsjonsvirksomheten skal gjennomføres på en kvalitetsmessig god måte i samsvar med lov om adopsjon og internasjonale konvensjoner

Fra 1. januar 2004 ble arbeidet med adopsjonssakene omorganisert ved at ansvaret for behandling av søknader om adopsjon i første instans ble overført til SBFs fem regionkontor.

Regionene i Bufetat mottok til sammen 773 søknader om forhåndssamtykke til adopsjon av barn fra utlandet. Bufetat har i 2004 innvilget 448 søknader, mens 11 søknader eller 2,3 prosent ble avslått. I tillegg behandlet Bufdir (og tidligere BUFA 274 søknader om forhåndssamtykke i 2004 som førsteinstans. Dette er saker som var kommet inn til BUFA før ny organisering ble iverksatt 1. januar 2004.

Bufetat mottok 232 søknader om stebarnsadopsjon. Saksbehandlingen av disse søknadene kan være tidkrevende, fordi det må innhentes uttalelse fra den andre av barnets biologiske foreldre, og som alltid er part i en stebarnsadopsjonssak.

Høy kompetanse og kvalitet i arbeidet med adopsjonssaker

Det er lagt vekt på å legge til rette for kompetanseoverføring til regionkontorene, samt sikre at regionkontorene etablerer så lik praksis som mulig i søknadsbehandlingen.

Effektivt tilsyn og kontroll med de godkjente adopsjonsforeningene

Det er tre godkjente adopsjonsforeninger i Norge: Verdens Barn, Adopsjonsforum og InorAdopt. De tre godkjente adopsjonsorganisasjonene har etter egen rapportering formidlet 706 adopsjoner i 2004, mot 714 i 2003.

Tilsynet er utført ved møter og gjennomgang av foreningenes årsrapporter og regnskaper. Kontrollen med adopsjonsforeningenes virksomhet skjer også i forbindelse med registrering av adopsjoner og behandling av søknader om adopsjonsbevilling.

Sikre adopsjonssøkeres interesser

Adopsjonssøkerne skal få en effektiv og kvalifisert behandling av sakene

Gjennomsnittlig saksbehandlingstid for forhåndssamtykke til adopsjon av et barn fra utlandet varierer mellom regionene, fra over tre måneder til en behandlingstid innenfor målet på tre måneder. For søknader som gjelder innenlandsadopsjon er gjennomsnittlig saksbehandlingstid høyere. De regionene som har hatt høyest gjennomsnittlig saksbehandlingstid har økt ressursinnsatsen tidlig i 2005.

Bufdir behandler søknader om engangsstøtte, adopsjonsbevilling og registrerer adopsjonssaker. Saksbehandlingstiden ligger i hovedsak under målsettingen på en måned.

Stimulere organisasjonene til engasjement og medansvar nasjonalt og/eller internasjonalt, og sikre organisasjonene som arena for medbestemmelse og demokrati

Utføre sekretariatsoppgavene for Fordelingsutvalget som forvalter tilskudd til de landsdekkende barne- og ungdomsorganisasjonene

Fordelingsutvalget behandlet 66 søknader om nasjonalt driftstilskudd i 2004, hvorav 64 organisasjoner mottok tilskudd. Det ble behandlet 32 søknader om internasjonalt tilskudd, hvorav 31 organisasjoner mottok tilskudd.

Kontrollere grunnlaget i saker vedrørende nasjonal og internasjonal grunnstøtte

Fordelingsutvalget har gjennomført ordinær kontroll av saksgrunnlaget hos 15 organisasjoner med nasjonal grunnstøtte og 15 med internasjonal grunnstøtte. Blant disse er det gjennomført utvidet kontroll med fem av organisasjonene. I tillegg er det gjennomført forutgående kontroll av to organisasjoner.

Sikre og utvikle god veiledning og informasjon til organisasjonene

Fordelingsutvalget har gjennomført veiledningsmøter med alle organisasjonene som også har blitt kontrollert og et informasjonsmøte for nye i organisasjonene. Det er blitt holdt veiledningsmøter med fem organisasjoner som ikke var i ordningen i 2004, noe som resulterte i søknader fra fire av organisasjonene.

Fordelingsutvalget ferdigstilte i mai en bruker-veiledning som tar for seg forskriften som ligger til grunn for tilskuddsordningen. Den gir bl.a. praktiske tips og råd om systemer og rutiner for innhenting og oppbevaring av dokumentasjon.

Fordele tilskudd til sammenslutninger av barne- og ungdomsorganisasjoner

Buudir fordelte nasjonal grunnstøtte til de tre organisasjonene Landsrådet for Norges Barne- og ungdomsorganisasjoner (LNU), Foreningen Ungdom og Fritid (U&F) og Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon Ungdom (FFOU). Det ble også fordelt internasjonal grunnstøtte til LNU.

Styrke barn og unges egeninnsats og engasjement i utviklingen av samfunnet

Sikre barn og unge god informasjonstilgang og gode kommunikasjonsmuligheter om deres rettigheter, muligheter og plikter

Buudir har ansvaret for å gjennomføre informasjonstiltak og utvikle gode kommunikasjonskanaler rettet mot barn og unge i Norge. Informasjonstiltakene skal sikre barn og unge god informasjonstilgang og gode kommunikasjonsmuligheter om deres rettigheter, muligheter og plikter.

Ungdom mellom 14 og 20 år har tilgang til informasjon om sine rettigheter, plikter og muligheter gjennom nettstedet www.ung.no. På nettstedet fins informasjon om en rekke emner og nyhetsaker som angår ungdom. Informasjonen er lett å

finne via et stikkordsregister. Det er mulig å abonnere på nyheter gjennom e-post.

Statistikkverktøy har målt de månedlige besøkene på www.ung.no til mellom 28 000 og 45 000. Det har ikke vært noen endring av betydning gjennom året i antall treff.

Høsten 2004 ble det gjennomført en større evaluering/brukerundersøkelse av ung.no i samarbeid med Universitetet i Oslo. I undersøkelsen så en på hvilket forhold brukerne har til ung.no og hvordan de opplever ung.no som informasjonskilde. Det kom fram at de som besøkte siden var veldig positive til innholdet og ville gjerne bruke siden mer. De som testet ut siden ble positivt overrasket over hvor lett det var å finne informasjonen de lette etter. Ut fra de funnene som ble gjort, fant en at den typiske bruker av nettstedet er ei jente i alderen 15-16 år. Det ble iverksatt flere tiltak som bl.a. nyhetsflak og spørveisinformasjon for å gjøre nettstedet bedre kjent.

Informere om BUFAs utvekslingsprogrammer og nyheter relatert til disse

Informasjon om Bufetats utvekslingsprogrammer og nyheter relatert til disse har i hovedsak skjedd via www.ungieuropa.net, elektroniske nyhetsbrev, vanlige nyhetsbrev, annet papirmateriell og gjennom presentasjoner i ulike sammenhenger.

Våren 2004 ble det gjennomført en brukerundersøkelse av nettstedet www.ungieuropa.net og det trykte nyhetsbrevet. Besøket på nettsidene har økt kraftig i løpet av året til om lag 12 000 besøkende i desember, og det er en økning på 300 prosent i forhold til 2003. Utvekslingsprogrammet ble markedsført i 15 ulike medier rettet mot ungdom.

Europeisk UNGdomsuke ble arrangert i månedsskiftet september/oktober. Uka ble markert 23 ulike steder bl.a. informasjonsmøter, utstillinger og konserter.

Det er rapportert om henvendelser og deltakere i utvekslingsprogrammene under kap. 859 UNG i Europa.

Informere om internasjonale muligheter for ungdom gjennom Eurodesk

Eurodesk er et informasjonsnettverk rettet mot unge fra 10 - 30 år. Oppgaven for nettverket er å besvare spørsmål unge har om internasjonale muligheter. Nettverket kan også bidra med å finne nasjonale og internasjonale støttemuligheter for unge eller grupper av unge som vil arrangere prosjekter i samarbeid med flere land. Direktoratet har drevet en aktiv markedsføring av nettverket.

Aktive organisasjoner på familie- og likestillingsområdet

Videreføre tilskuddsordning til frivillige organisasjoner på familie- og likestillingsområdet

Tildelt beløp til Bufdir på kapittel 846 Familie- og likestillingspolitisk forskning, opplysningsarbeid

mv. post 70 Tilskudd, var 1,7 mill. kroner. Alle organisasjoner som oppfylder søkerkriteriene har krav på driftstilskudd. Foreningen «Vi som har et barn for lite» fikk driftsstøtte fra post 70 etter særskilte kriterier. Antall søknader og innvilgede søknader går fram av tabellen.

	Mottatte søknader	Innvilgende søknader	Søknadsbeløp (mill. kroner)	Søknadsbeløp (mill. kroner)
Driftsstøtte	16	14	3,0	1,2
Aktivitetsstøtte	57	17	3,0	0,5

Det ble mottatt tre klager. To ble gitt medhold i direktoratet, en ble oversendt BFD der avslaget ble opprettholdt.

Det var satt av 977 000 kroner i tilskudd til frivillige organisasjoner på familie- og likestillingsområdet over kapittel 846 Familie- og likestillingspolitisk forskning, opplysningsarbeid mv. post 71 Særlige familiepolitiske tiltak, i 2004. Posten dekker driftstilskudd til foreningene Foreningen 2 Foreldre (F2F), Aleneforeldreforeningen (AFFO) og Vi

som har et barn for lite. Tildeling skjer etter medlemstall.

Videreføre tilskuddsordning til lokale samlivskurs og samlinger for par

Både i 2003 og 2004 var det satt av 3,1 mill. kroner til lokale samlivstiltak. Tabellen presenterer utviklingen i antall søknader og andelen klager fra 2003 til 2004.

	2003	2004
Antall søknader	187	245
Andelen klager	3,8 pst	9,4 pst
Antall innvilget	151	132

Det ble mottatt 23 klager på vedtak i 2004. Av disse ble 5 omgjort i direktoratet, mens 18 ble oversendt BFD.

God kvalitet og høy rettssikkerhet i BUFAs behandling av saker etter ekteskapslovgivningen

Søknader om ekteskapsattester behandles innen 14 dager

Bufdir har i all hovedsak overholdt saksbehandlingsfristen på 14 dager for behandling av de 116 søknadene om ekteskapsattester i 2004.

dir har i all hovedsak overholdt saksbehandlingsfristen på tre uker for enkeltsaker.

Gi parter og offentlige instanser informasjon og veiledning

Bufdir har deltatt i opplæringen av folkeregistrene, med kurs i Oslo, Kristiansand, Bergen, Trondheim og Tromsø, i forbindelse med at folkeregistrene fra oktober 2004 overtok all prøving av ekteskapsvilkårene for personer som ønsker å inngå ekteskap og partnerskap.

Behandling av enkeltsaker etter ekteskapslovgivningen skal normalt behandles innen tre uker

Det kom inn 58 klager på separasjons- og skilsmissevedtak, 14 søknader om vigselsrett fra trossamfunn og en søknad fra livssynssamfunn, 13 klagesaker etter anerkjennelsesloven og en klage etter avslag på søknad om å gifte seg før fylte 18 år. Buf-

Sikre god kvalitet i BUFAs behandling av søknader om billighetserstatning

Sikre at alle dokumenterbare opplysninger er tatt rede på før utredning skrives

Bufdir mottok 145 nye søknader. Til sammenligning kom det 102 søknader i 2003 og 99 søknader i

2002. Økningen antas bl.a. å skyldes medieoppmerksomheten og det politiske engasjement omkring tapernes/vanskeligstilte gruppers situasjon i samfunnet. I 2004 ble 45 ferdigbehandlede saker oversendt til Justissekretariatene. I tillegg har Bufdir fått oppgaven med veiledningstjenesten for tidligere barnehjemsbarn. Det har skjedd en betydelig styrking av bemanningen til behandling i andre halvdel av 2004.

Behandling av billighetserstatningssaker er en tidkrevende prosess som krever grundig søk i kilder fra langt tilbake i tid. Etter at Bufdir har mottatt søknad om billighetserstatning fra Justissekretariatene vil det i de fleste tilfeller være aktuelt å innhente fullmakt fra søkeren til innhenting av opplysninger.

Når Bufdir mottar undertegnet fullmakt fra søker vil neste steg være å innhente opplysninger fra ulike arkiver. Bufdir har engasjert en person til å gå gjennom aktuelle arkiver og nedtegne hvilke type opplysninger som finnes hvor, og som kan være relevant for arbeidet. Dette gir Bufdir anledning til å fremskaffe opplysninger som de tidligere ikke har hatt tilgang til.

Innhenting må noen ganger skje i etapper da informasjon fra et arkiv gir grunnlaget for å tilskrive et annet arkiv. Uansett tar det ofte lang tid før den etterspurte dokumentasjonen er sendt direktoratet. Mange av de kommunale barnevernsarkivene er dårlig organisert, noe som også bidrar til at innhenting tar tid. I særlige tilfeller opplever direktoratet at kommunen aldri gir tilsvarende svar, til tross for flere påminnelser.

Styrking av oppvekstmiljøet

Videreføre arbeidet med ungdomssatsing i distriktene

Bufdir forvalter tilskudd til ungdomssatsing i distriktene. Små distriktskommuner med stor nedgang i folketallet inviteres til å søke om midler til lokale ungdomssatsinger på kultur- og fritidsområdet gjennom et årlig utlysningsbrev. Formålet er å engasjere ungdom i å skape positiv utvikling lokalt. Initiativet til aktivitetene som det søkes støtte til må komme fra ungdommene selv, og må vises ved at det ligger ved skriftlige planer fra ungdommene. I 2004 var det satt av 2,6 mill. kroner til formålet. Det ble søkt om 5,6 mill. kroner. 62 kommuner var invitert til å søke. 56 av kommunene søkte og 41 kommuner fikk innvilget et tilskudd på inntil 100 000 kroner.

Forberede overtakelse av forvaltningsansvaret av statens barnevern og familievern (SBF)

Gjennomgå BUFAs nåværende organisasjon med sikte på reorganisering av virksomheten, slik at BUFA er bedre rustet til å ivareta nye oppgaver

Samlokalisere BUFA og SBF fra 1. januar 2004

Internadministrative funksjoner skal integreres i/ ivaretas av BUFAs administrasjon fra 1. januar 2004

Ved opprettelsen av SBF 1. januar 2004 var det en forutsetning at SBF og BUFA skulle slås sammen fra 1. januar 2005. I samråd med departementet ble sammenslåingen fremskyndet da etatene allerede var samlokalisert fra 1. januar 2004 og det var uhensiktsmessig å opprettholde to organisasjoner. Ved sammenslåingen 1. juli ble den sentrale enheten i etaten opprettet som et direktorat. Sammenslåingen har bidratt til å styrke fagmiljøene innen det administrative fagområdet ved å redusere sårbarheten og sikre en mer effektiv drift.

Innen familieområdet/samliv har sammenslåingen hatt positive effekter ved at det er etablert et større faglig miljø.

For å sikre en god kommunikasjon mellom direktoratet og regionkontorene er det etablert månedlige direktørmøter. Etaten har også etablert faste fagnettverk med deltakere fra fag- og støtteavdelinger i direktoratet og samtlige regionkontorer. Til sammen syv slike nettverk er etablert, med i snitt tre samlinger hver i 2004. Nettverkene er viktige for å sikre felles kultur og praksis i etaten.

Mål og strategier

Direktoratets mål er å utøve en effektiv, målrettet og tydelig faglig og økonomisk styring av etaten i samsvar med overordnede føringer. Direktoratet skal bidra til at etaten når sine mål som er nærmere omtalt under kap. 855 Statlig forvaltning av barnevernet og kap. 842 Familievern og de øvrige kapitlene som omtaler etatens fagområde. For 2006 prioriteres følgende mål:

God faglig og økonomisk styring av direktoratets ansvarsområde

Initiere nødvendige faglige og økonomiske endringsprosesser i virksomheten

Overtakelsen av det fylkeskommunale familievernnet og barnevernet var bl.a. begrunnet i et ønske

om å skape et mer likeverdig og kvalitativt bedre barnevern med bedre økonomisk kontroll og styring av offentlige midler. Direktoratets hovedoppgave er å legge til rette for at målsettingene i reformen og øvrige mål vedtatt av Stortinget oppfylles så raskt som mulig innenfor de ressursmessige rammer som stilles til disposisjon.

Sikre et likeverdig tiltaksapparat og enhetlig praksis

Da staten overtok ansvaret for den fylkeskommunale delen av barnevernet og for familievernet, eksisterte det i liten grad felles systemer for budsjettering, rapportering og kontroll. Den faglige tilnærmingen og ressursinnsatsen var også svært forskjellig i de ulike fylkene. Selv om det i 2004 og 2005 allerede er utviklet felles systemer på flere områder, gjenstår det fortsatt justeringer og utbedringer før systemene er ferdig utviklet. Det skal arbeides med å videreutvikle etatens økonomihåndbok og med å etablere felles budsjett- og prognosesystem i alle regioner. Videre skal etaten videreutvikle sitt rapporteringssystem slik at det gir godt grunnlag for vurdering av praksis og måloppnåelse på tvers av regioner.

Ressursinnsatsen i barnevernet er ulik fra region til region. Direktoratet har satt i gang et forskningsprosjekt som skal undersøke årsakene til variasjonen. Basert på disse undersøkelsene skal etaten utvikle et mer likeverdig barneverntilbud i hele landet.

Effektiv forvaltning i henhold til rammer og regler for oppgaven og i samsvar med god forvaltningsskikk

Behandling av saker skal ha høy kvalitet

Buudir har bl.a. sekretariatsansvar for utredning av søknader om billighetserstatning innenfor BFDs ansvarsområder, for behandling av saker under ekteskapslovgivningen og for behandling av adopsjonssøknader i andre instans. Buudir er sekretariat for Fordelingsutvalget for tilskudd til barne- og ungdomsorganisasjoner. Det er et absolutt krav at saksbehandlingen skal være i samsvar med regelverket.

Sakene skal behandles innen gitte tidsfrister

Tidsfristene for fordeling og utbetaling av tilskudd og for vedtak i andre forvaltningssaker varierer mellom de ulike ordningene. Det er en målsetting at Buudir skal følge de tidsfristene som går fram av regelverket for tilskuddsordningene og i tildelingsbrev fra departementet. Overholdelse av fristene vil bli målt per ordning.

Forvaltning av tilskudd i tråd med regelverket for tilskuddsforvaltning

Buudir behandler søknader om adopsjonsstøtte ved utenlandsadopsjon som bevilges over kap. 852 Adopsjonsstøtte post 70 og søknad om tilskudd til krisesentrene som bevilges over kap. 840 Krisetil-tak post 60. Etaten forvalter dessuten statsrefusjon for kommunenes utgifter til barneverntiltak knyttet til enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger som bevilges over kap. 854 post 65. I tillegg forvalter Buudir ulike tilskuddsordninger på vegne av BFD. Omtalene av disse tilskuddsordningene finnes under kapitlene 830, 840, 841, 846 og 857. Buudir skal forvalte tilskuddsordningene på en god og effektiv måte i tråd med gjeldende regelverk.

Sikre barn og unge god informasjonstilgang og gode kommunikasjonsmuligheter hva angår rettigheter, muligheter og plikter

Internettportalen www.ung.no er en portal for offentlig informasjon rettet mot ungdom mellom 14 og 20 år. Portalen skal være en veiviser for ungdom. Informasjonen skal være kvalitetssikret, oppdatert og presentert i en lettfattelig form tilpasset målgruppen. Ung.no har et høyt antall besøkende, og Buudir vil markedsføre portalen gjennom ulike medieformer for å sikre at flest mulig får kjennskap til den (se også omtale under kap. 857 Barne- og ungdomstiltak). Det er en målsetting å øke antall brukere av [ung.no](http://www.ung.no) samt å undersøke brukernes vurdering av nettsiden.

Sikre barns interesser ved utenlands- og innenlandsadopsjon

God kompetanse og forvaltning i behandling av adopsjonssakene

Søknad om forhåndssamtykke til utenlandsadopsjon og søknad om adopsjon av norske barn blir behandlet ved Bufetats regionkontorer. For å få en mest mulig ensartet håndtering av søknader om adopsjon mellom regionene, vil Buudir fortsette opplæringen av saksbehandlere på regionalt nivå.

Behandlingstiden for søknad om adopsjon av norske barn og forhåndssamtykke til adopsjon fra utlandet varierer mellom regionene. Målet er en saksbehandlingstid på tre måneder for utenlandsadopsjonssakene. Saksbehandlingstiden for innenlandsadopsjon kan ta noe lengre tid da det kan være vanskelig å finne de biologiske foreldrene og få deres uttalelse. Buudir er klageinstans for regionenes vedtak om adopsjon.

Bufetat skal ha ansvaret for å administrere, gjennomføre og videreutvikle adopsjonsforbere-

dende kurs for adoptivsøkere. Målgruppen for obligatoriske adopsjonsforberedende kurs er de som søker om forhåndssamtykke til adopsjon av et barn fra utlandet og de som ønsker å bli registrert som adoptivsøkere til et barn bosatt her i landet etter reglene om innenlandsadopsjon der biologiske foreldre samtykker til adopsjon. Det forutsettes at deltakerne betaler en egenandel. Det forutsettes videre at Bufdir igangsetter obligatoriske kurs i løpet av 2006. Forslaget er sendt på høring.

Effektivt tilsyn og kontroll med de godkjente adopsjonsorganisasjonene

En sentral innfallsvinkel i kontrollarbeidet er å sikre at adopsjonene gjennomføres i samsvar med det norske regelverket og Haagkonvensjonen om

vern av barn og samarbeid ved internasjonale adopsjoner.

Tilsynet utøves på flere måter. I det daglige ved gjennomgang av adopsjonsdokumentene i enkelt saker, både når det gjelder registrering av adopsjoner gjennomført i utlandet, og ved behandling av søknader om adopsjonsbevilling i saker der barnet er frigitt for adopsjon i Norge. I tillegg avholdes det årlig tre til fire kontaktmøter med foreningene hvor aktuelle spørsmål og problemstillinger blir drøftet. Ut over dette utøves tilsynsfunksjonen også gjennom behandling av søknader om regodkjenning av formidlingstillatelsene for hvert enkelt land. Slike tillatelser kan gis for inntil tre år om gangen, noe som sikrer at det aldri går mer enn tre år mellom hver gang foreningenes virksomhet i de enkelte land blir gjennomgått og kontrollert.

Oversikt over delmål og resultatmål for kap. 858 Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet

Delmål	Resultatmål	Resultatindikator
God faglig og økonomisk styring av direktoratets ansvarsområde	Initiere nødvendige faglige og økonomiske endringsprosesser i virksomheten	
	Sikre et likeverdig tiltaksapparat og enhetlig praksis	Enhetlige rutiner og praksis mellom regionene
Effektiv forvaltning i henhold til rammer og regler for oppgaven og i samsvar med god forvaltnings-skikk	Behandling av saker skal ha høy kvalitet	
	Sakene skal behandles innen gitte tidsfrister	Fordele og utbetale tilskudd innen gitte frister Behandle andre forvaltningssaker innen gitte frister
	Forvaltning av tilskudd i tråd med regelverket for tilskuddsforvaltning	
	Sikre barn og unge god informasjonstilgang og gode kommunikasjonsmuligheter hva angår rettigheter, muligheter og plikter	Antall treff på www.ung.no Brukernes vurdering av nettsiden

Delmål	Resultatmål	Resultatindikator
Sikre barns interesser ved utenlands- og innenlandsadopsjon	God kompetanse og forvaltning i behandling av adopsjonssakene	Tre måneders saksbehandlingstid i første instans og i klageinstansen Enhetlig praksis og saksbehandlingstid i og mellom regionene Opplæring og informasjon om regelverket og generelt om adopsjon Igangsette obligatoriske adopsjonsforberedende kurs
	Effektivt tilsyn og kontroll med de godkjente adopsjonsorganisasjonene	Utøvelse av tilsyn med de godkjente adopsjonsorganisasjonenes virksomhet

Nærmere om budsjettforslaget

Post 01 Driftsutgifter, kan nyttes under kap. 855 post 01

Den foreslåtte bevilgningen skal dekke lønnsutgifter og øvrige driftsutgifter ved Bufdir knyttet til bl.a. opplæring, leie og drift av lokaler, og kjøp av varer og tjenester. Bufdir hadde 104 tilsatte (99 årsverk) per 1. mars 2005.

Posten er økt som følge av overføring av stillinger fra BFD til Bufdir.

Fra 1. januar blir det innført nettoordning for budsjettering og regnskapsføring av merverdiavgift i statsforvaltningen. Posten er redusert som følge av dette.

Bufdir vil ha inntekter knyttet til diverse prosjekter. BFD ber om fullmakt til å overskride

bevilgningen under kap. 858 Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet post 01, med et beløp tilsvarende merinntekter under kap. 3858 Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet post 01, jf. forslag til romertallsvedtak II.

Post 21 Spesielle driftsutgifter

Posten omfatter utgifter til forskning og utviklings tiltak samt utbetaling av godtgjørelser for Fordeingsutvalgets medlemmer.

Posten er økt med midler knyttet til utviklingsarbeid i forbindelse med «Hva med oss?»-kursene.

Posten er prisjustert. Fra 1. januar blir det innført nettoordning for budsjettering og regnskapsføring av merverdiavgift i statsforvaltningen. Posten er redusert som følge av dette.

Kap. 3858 Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (jf. kap 858)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2004	Saldert budsjett 2005	Forslag 2006
01	Diverse inntekter	2 838		
16	Refusjon av fødselspenger / adopsjonspenger	133		
18	Refusjon av sykepenger	247		
	Sum kap 3858	3 218		

Post 01 Diverse inntekter

Inntektene skriver seg fra ulike prosjekter og tiltak. Størrelsen på inntektene varierer fra år til år.

Post 16 Refusjon av fødselspenger/ adopsjonspenger

På posten regnskapsføres refusjoner i henhold til ordningen med refusjon av fødselspenger og adop-

sjonspenger. Utgifter motsvarende refusjonen regnskapsføres på kap. 858 Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet.

Post 18 Refusjon av sykepenger

På posten regnskapsføres refusjoner i henhold til ordningen med refusjon av sykepenger. Utgifter motsvarende refusjonen regnskapsføres på kap. 858 Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet.

Kap. 859 UNG i Europa (jf. kap. 3859)

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2004	Saldert budsjett 2005	Forslag 2006
01	Driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	5 264	5 660	5 446
	Sum kap 859	5 264	5 660	5 446

Status

Formålet med EU-programmet UNG i Europa er å fremme ungdomsmobilitet og å bidra til etablering av et kunnskapssamfunn gjennom ikke-formell utdanning, samt skape en europeisk arena for samarbeidet i utviklingen av ungdomspolitik og praksis. Ungdomsprogrammet skal også oppmuntre til livslang læring og kompetanseutvikling som bidrar til aktiv samfunnsdeltakelse, og fremme interkulturell læring og toleranse.

EU-programmet UNG i Europa forutsetter at hvert av landene som deltar etablerer et nasjonalt kontor for gjennomføringen av programmet. I Norge er det nasjonale kontoret lagt til Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir). På grunnlag av arbeids- og handlingsplaner, som skal godkjennes av BFD og av Europakommisjonen, blir det inngått kontrakter med Europa-kommisjonen om forvaltningen av de desentraliserte midlene. Departementet er klageinstans for den enkelte prosjektsøker i Norge. De administrative kostnadene knyttet til det nasjonale kontoret finansieres av de deltakende land, med økonomisk støtte fra Europakommisjonen. Det inngås kontrakt med Europakommisjonen om det administrative tilskuddet og forpliktelsene kontoret er pålagt.

Det nåværende programmet UNG i Europa løper fram til og med år 2006.

Resultatrapport 2004

Rapporteringen tar utgangspunkt i de resultatmål som ble presentert i St.prp. nr. 1 (2003-2004).

Fremme ungdoms interkulturelle erfaringer og styrke det internasjonale samarbeidet på ungdomsområdet gjennom UNG i Europa-programmet

UNG i Europa-programmet ble vedtatt for en 7-års periode i april 2000. Norge sluttet seg til programmet i august samme år. Beslutninger om tilskudd er i stor grad delegert til de nasjonale kontorene. Budsjetttrammen for hvert delprogram fastsettes av Europakommisjonen etter behandling i Programkomiteen. Programmet er delt inn i fire delprogrammer.

Delprogram 1: Gruppeutveksling

Målgruppen er ungdom i alderen 15-25 år. I tillegg til bilaterale og multilaterale gruppeutvekslinger med medlemslandene i EU og multilaterale utvekslinger med andre programland, omfatter programmet også mulighet til multilateral utveksling med tredjeland i det tidligere Sovjetunionen og Latin-Amerika, så sant det også deltar minst to EU-land. Målene for 2004 og resultater fra 2003 og 2004 presenteres i tabellen nedenfor. Enkelte av målene for 2004 var nye dette året og ble derfor ikke rapportert på i 2003.

Resultat for 2003	Mål for 2004	Resultat for 2004
67 søknader mottatt	Motta 120 søknader	58 søknader mottatt
36 pst av multilaterale prosjekter	40 pst av midlene til multilaterale prosjekter	48 pst multilaterale prosjekter
	35 pst skal involvere nye EU-land	36 pst av prosjektene var med nye medlemsland
Vertsprosjekter: 54 pst Utreiseprosjekter: 46 pst	50/50 fordeling av vertsprosjekter og utreiseprosjekter	Vertsprosjekter: 66 pst Utreiseprosjekter: 34 pst
46 pst involverte utsatte grupper	35 pst av midlene til utsatte grupper	26 pst involverte utsatte grupper
	Minst 2 tredjelandsprosjekter	6 prosjekter som involverer tredjeland ble godkjent

Delprogram 2: Volontørtjeneste

Volontørtjenesten gir ungdom fra Norge i alderen 18-25 år muligheten til å utføre en frivillig tjeneste i et EU-land for en periode på 6-12 måneder, og mulighet for ungdom fra EU-land til å gjøre tilsvarende tjeneste i et lokalt prosjekt i Norge. Tilsva-

rende finnes et korttidsprogram med en lengde fra tre uker til seks måneder, som er eksklusivt for utsatte ungdommer. Målene for 2004 og resultater fra 2003 og 2004 presenteres i tabellen nedenfor. Enkelte av målene for 2004 var nye dette året og ble derfor ikke rapportert på i 2003.

Resultat 2003	Mål for 2004	Resultat 2004
94 langtidsprosjekter	Øke antall langtidsprosjekter til 100	77 langtidsprosjekter
16 korttidsprosjekter	Øke antall korttidsprosjekter til 15	19 korttidsprosjekter
Mottatte volontører: 18 pst Utsendte volontører: 52 pst	50/50 fordeling av volontører til og fra Norge	Mottatte volontører: 37 pst Utsendte volontører: 63 pst
	Øke andel mannlige volontører til 30 pst	29 pst mannlige volontører
	Ingen land mer enn 25 pst av volontørene	26 pst fra Storbritannia
	Minst 5 prosjekter med nye medlemsland	16 prosjekter med nye medlemsland
	2 tredjelandsprosjekter med norsk deltakelse	Ingen prosjekter med tredjeland i 2004

Delprogram 3: Lokale ungdomsprosjekter

3.1 Ungdomsinitiativ

Dette delprogrammet gir støtte til grupper av ungdom i alderen 15-25 år til lokale prosjekter som de selv tar initiativ til og gjennomfører. Disse prosjek-

tene skal ha en interkulturell/europeisk dimensjon. Målene for 2004 og resultater fra 2003 og 2004 presenteres i tabellen nedenfor. Enkelte av målene for 2004 var nye dette året og ble derfor ikke rapportert på i 2003.

Resultat 2003	Mål for 2004	Resultat 2004
29 mottatte søknader	Øke antall søknader til 50	40 mottatte søknader
	Minst 5 nettverksprosjekter	1 nettverksprosjekt

3.2 Volontørinitiativ

Dette delprogrammet gir støtte til oppfølgingsprosjekter for ungdommer som har gjennomført volontørtjeneste. Prosjektene kan foregå i Norge eller et EU-land. Målene for 2004 og resultater fra

2003 og 2004 presenteres i tabellen nedenfor. Enkelte av målene for 2004 var nye dette året og ble derfor ikke rapportert på i 2003.

Resultat 2003	Mål for 2004	Resultat 2004
6 søknader mottatt	Øke antall søknader til 15	11 søknader mottatt
	Rekruttere fra korttidsprogrammet til 2 prosjekter	Ingen korttidsvolontører rekruttert

Delprogram 5: Opplæring, informasjon og nettverk

Delprogram 5 inneholder en rekke forskjellige tiltak, hvor den felles overordnede målsetningen er å støtte oppunder delprogrammene for gruppeutveksling og volontørtjenesten. Tiltakene er i stor grad rettet mot ungdomsarbeidere og -ledere, med tanke på utvikling av partnerskap og nettverk for å fremme ungdomsutveksling og utvikling av tiltak. Drøyt halvparten av midlene er øre-

merket støtte til organisasjoner/grupper i forbindelse med planlegging av konkrete utvekslings- eller volontørprosjekter, eller til å arrangere internasjonale opplærings- og kontaktseminarer. Den andre delen av midlene i delprogram 5 er øremerket tiltak som Bufdir selv har initiert. Målene for 2004 og resultater fra 2003 og 2004 presenteres i tabellen nedenfor. Enkelte av målene for 2004 var nye dette året og ble derfor ikke rapportert på i 2003.

Resultat 2003	Mål for 2004	Resultat 2004
Fem internasjonale arrangementer	Minst 5 internasjonale arrangementer organisert av norske organisasjoner	3 opplæringskurs og 8 andre aktiviteter initiert av norske partnere
	Minst 2 samarbeidsprosjekter	4 prosjekter med nye medlemsland
	1 prosjekt som involverer tredjeland	1 prosjekt med tredjeland
	Delta på møter og arrangementer	Direktoratet har deltatt i arbeidsgruppe i EU, deltatt på nasjonale og internasjonale aktiviteter og sendt deltakere til ulike kurs og kontaktseminarer i hele Europa. En har også arrangert egne nasjonale og internasjonale aktiviteter.

Informere om våre utvekslingsprogrammer og nyheter relatert til disse

Elektronisk skjer informasjonsarbeidet via www.ungieuropa.net, elektronisk nyhetsbrev, vanlig nyhetsbrev og annet papirmateriell.

Det vises til teksten under kap. 858 Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet og resultatmålet «Informere om BUFAs utvekslingsprogrammer og nyheter relatert til disse».

Mål og strategier

For 2006 prioriteres følgende mål:

Fremme ungdoms interkulturelle erfaringer, og styrke det internasjonale samarbeidet på ungdomsområdet gjennom UNG i Europa

Det nasjonale kontoret i Norge arbeider for å nå EUs overordnede mål med programmet. Disse er bl.a. å fremme ungdoms interkulturelle kompetanse og ikke-formelle utdanning, å styrke ungdoms solidaritetsfølelse og toleranse, samt fremme initiativ, entreprenørskap og kreativitet.

Kontoret vil også utvikle sin generelle fagkompetanse på ungdomsmobilitet.

Øke kjennskapen til UNG i Europa-programmet blant potensielle søkere

I 2006 vil det nasjonale kontoret videreføre arbeidet med å styrke allmennhetens kunnskap om UNG i Europa-programmet. Hovedtyngden av

dette vil rette seg mot ungdom og de som arbeider med ungdom, særlig utenfor de formelle utdanningsinstitusjonene. På denne måten ønsker departementet å øke antallet søkere til de ulike delprogrammene, og dermed kvaliteten på de realiserte prosjekter.

Det vil bli lagt spesiell vekt på å nå fram til unge med nedsatt funksjonsevne, arbeidsledige og ungdom med avbrutt skolegang, ungdom i risikozonen på grunn av rusmisbruk, psykiske lidelser eller vanskelig sosioøkonomisk bakgrunn, samt ungdom med færre muligheter på grunn av minoritetsbakgrunn.

Øke samarbeidet med de nye EU-landene

Samarbeid med de nye medlemslandene er en hovedmålsetning, og er spesielt relevant for volontørtjenesten da det før EU-utvidelsen ikke var mulig å lage bilaterale prosjekter med disse landene. Dette er til dels land norske ungdommer har mindre kjennskap til. Ut fra dette er det et mål at antall prosjekter med partnere fra de nye EU-landene økes i 2006.

Oversikt over delmål og resultatmål for kap. 859 UNG i Europa

Delmål	Resultatmål	Resultatindikator
Fremme ungdoms interkulturelle erfaringer og styrke det internasjonale samarbeidet på ungdomsområdet gjennom UNG i Europa	Øke kjennskapen til UNG i Europa-programmet blant potensielle søkere	Antall søknader
	Øke samarbeidet med de nye EU-landene	Antall prosjekter med partnere fra de nye EU-landene

Nærmere om budsjettforslaget

Post 01 Driftsutgifter, kan overføres

Posten dekker lønn og utgifter til varer og tjenester i det nasjonale kontoret som forvalter programmet. Bevilgningen må ses i sammenheng med kap. 3859 som omfatter Europakommisjonens bidrag til drift

av det nasjonale kontoret og Eurodesk. Nettokostnadene på posten er Norges nasjonale andel av driften av det nasjonale kontoret for UNG i Europa.

Fra 1. januar blir det innført nettoordning for budsjettering og regnskapsføring av merverdiavgift i statsforvaltningen. Posten er redusert som følge av dette.

Kap. 3859 UNG i Europa (jf. kap. 859)

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2004	Saldert budsjett 2005	Forslag 2006
01	Tilskudd fra Europakommisjonen	1 574	1 922	1 922
16	Refusjon av fødselspenger/adopsjonspenger	101		
18	Refusjon av sykepenger	8		
	Sum kap 3859	1 683	1 922	1 922

Post 01 Tilskudd fra Europakommisjonen

Posten omfatter tilskudd fra Europakommisjonene til drift av det nasjonale kontoret for gjennomføring av EUs ungdomsprogram, samt tilskudd til Norges deltakelse i prosjektet Eurodesk. Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) utarbeider en arbeidsplan og et driftsbudsjett for det nasjonale kontoret, som godkjennes av BFD. Tilskuddet fra Europakommisjonen fastsettes på grunnlag av driftsbudsjettet og reguleres gjennom kontrakter mellom Kommisjonene og Bufdir.

Post 16 Refusjon av fødselspenger/adopsjonspenger

På posten er det regnskapsført refusjoner i henhold til ordningen med refusjon av fødsels- og adopsjonspenger. Utgifter motsvarende refusjoner er regnskapsført på kap. 859 UNG i Europa.

Post 18 Refusjon av sykepenger

På posten er det regnskapsført refusjoner i henhold til ordningen med refusjon av sykepenger. Utgifter motsvarende refusjoner er regnskapsført på kap. 859 UNG i Europa.

Programkategori 11.30 Forbrukerpolitikken

Utgifter under programkategori 11.30 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2004	Saldert budsjett 2005	Forslag 2006	Pst. endr. 05/06
0860	Forbrukerrådet	77 423	80 172	82 359	2,7
0862	Positiv miljømerking	3 758	3 886	4 010	3,2
0865	Forbrukerpolitiske tiltak og internasjonalt samarbeid	9 382	10 700	11 739	9,7
0866	Statens institutt for forbruksforskning	21 921	22 697	23 101	1,8
0867	Sekretariatet for Forbrukertvistutvalget og Markedsrådet (jf. kap. 3867)	5 108	4 797	5 107	6,5
0868	Forbrukerombudet (jf. kap. 3868)	16 423	15 417	15 298	-0,8
	Sum kategori 11.30	134 015	137 669	141 614	2,9

Utgifter under programkategori 11.30 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)					
Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2004	Saldert budsjett 2005	Forslag 2006	Pst. endr. 05/06
01-23	Drift	26 553	26 914	28 016	4,1
50-59	Overføringer til andre statsregnskaper	99 344	102 869	105 460	2,5
70-98	Overføringer til private	8 118	7 886	8 138	3,2
	Sum kategori 11.30	134 015	137 669	141 614	2,9

Inntekter under programkategori 11.30 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2004	Saldert budsjett 2005	Forslag 2006	Pst. endr. 05/06
3867	Sekretariatet for Forbrukertvistutvalget og Markedsrådet (jf. kap. 867)	101			
3868	Forbrukerombudet (jf. kap. 868)	1 263			
	Sum kategori 11.30	1 364			

Hovedinnhold og prioriteringer

Programkategori 11.30 Forbrukerpolitikken inneholder bevilgninger til Forbrukerrådet, Stiftelsen

miljømerking, Statens institutt for forbruksforskning, Sekretariatet for Forbrukertvistutvalget og Markedsrådet, Forbrukerombudet, samt forbrukerpolitiske tiltak og internasjonalt samarbeid.

Budsjettforslaget innebærer ingen større endringer under programkategorien utover ordinær prisjustering.

Regjeringen vil videreføre en forbrukerpolitikk som ivaretar forbrukernes rettigheter, interesser og sikkerhet. Forbrukerorganisasjonene spiller en viktig rolle ved å uttrykke brukernes interesser overfor næringsliv og offentlig tjenesteyting, og

bidra til at forbrukerhensyn balanseres mot andre interesser ved offentlige beslutninger.

Hovedprioriteringene under forbrukerpolitikken er:

- revidering av markedsføringsloven
- informasjonstiltak overfor forbrukerne om miljømessige og etiske aspekter ved forbruket
- deltakelse i European Consumer Center nettverket

Kap. 860 Forbrukerrådet

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2004	Saldert budsjett 2005	Forslag 2006
50	Basisbevilgning	77 423	80 172	82 359
	Sum kap 860	77 423	80 172	82 359

Status for virksomheten

Forbrukerrådet er en uavhengig interesseorganisasjon som skal påvirke myndigheter, organisasjoner og næringsdrivende slik at de opptrer mer forbrukervennlig enn de ellers ville gjort, og dyktiggjøre forbrukere slik at de mestrer sin rolle som forbrukere best mulig.

Som dyktiggjøringsorganisasjon skal Forbrukerrådet ha fokus på markedsmakten som ligger i at den enkelte forbruker har god innsikt i rettigheter, produkter og tjenester, og kan mestre sin posisjon i ulike markeder. Forbrukerrådet skal nå ut til flest mulig forbrukere via ulike kanaler med generell informasjon og bistand i form av praktisk selvhjelpsrådgivning.

Som påvirkningsorganisasjon skal Forbrukerrådet ivareta den generelle forbrukermakten og bidra til en langsiktig samfunnsutvikling i forbrukervennlig retning.

Forbrukerrådet er et forvaltningsorgan med særskilte fullmakter, egne vedtekter og et styre med ansvar for Forbrukerrådets faglige og økonomiske drift. I tillegg er det opprettet et rådgivende Forbrukerpolitisk forum med 25 representanter for myndigheter (herunder tilsyn), forskningsinstanser og ulike organisasjoner (herunder næringsorganisasjoner).

Som forvaltningsorgan med særskilte fullmakter mottar Forbrukerrådet en nettobevilgning over statsbudsjettet. Dette innebærer at Forbrukerrådet gis større ansvar for egen inntjening og ressursbruk gjennom at organisasjonen disponerer et eventuelt positivt årsresultat og har ansvar for å dekke et eventuelt negativt årsresultat.

Forbrukerrådets organisasjon ledes av en direktør som tilsettes av styret.

Forbrukerrådet har 10 regionkontorer som har hovedfokus på dyktiggjøring av og bistand til enkeltforbrukere. Hovedkontakten skjer gjennom Forbrukerrådets felles telefonsystem som mottar over 100 000 henvendelser i året. I tillegg skjer kontakten gjennom personlig fremmøte, brev- og e-posthenvendelser. Et økende antall forbrukere benytter også www.forbrukerportalen.no og dennes nettbaserte klageveileder som er tilgjengelig 24 timer i døgnet. I tillegg er fortsatt Forbruker-rapporten en viktig informasjonskanal. En ny kontaktarena er samarbeidet mellom Forbrukerrådet og noen offentlige servicekontor og bibliotek via Forbrukerinfoprojektet. I tillegg har regionkontorene ansvaret for regionalt forbrukerpolitisk arbeid og nasjonalt fagansvar/prosjektansvar på konkrete fagområder. Regionkontorene representerer noe over halvparten av organisasjonens faglige ressurser.

Den sentrale delen av organisasjonen, som er lokalisert i Oslo, har hovedfokus på påvirkningsarbeid, men deltar også i dyktiggjøringsarbeidet. Påvirkningsarbeidet skjer på ulike arenaer, herunder samarbeid med ulike tilsyn, bransje- og næringsorganisasjoner. Det sentrale forbrukerfaglige miljøet er sammensatt med ulike utdannings- og erfaringsbakgrunner for å kunne håndtere komplekse forbrukerfaglige utfordringer.

Under EUs program for forbrukerpolitikk deltar Norge ved Forbrukerrådet i nettverket for løsning av forbrukertvister over landegrensene (EEJ-Net). Norge har til nå ikke deltatt i nettverket for nasjonale informasjonskontorer for EU/EØS-relaterte forbrukerspørsmål. Disse to nettverkene ble slått sammen med European Consumer Center nettverket (ECC) fra 1. januar 2005. Det tas sikte

på å utvide dette til full deltakelse i ECC fra og med 2006. Oppgavene vil omfatte informasjon, rådgivning, markedsvurderinger med mer og en vesentlig del av arbeidet vil være knyttet til forbrukerinformasjon og assistanse til norske og utenlandske forbrukere, samt ulike samarbeidsprosjekter mellom kontorene i nettverket.

Godt påvirkningsarbeid krever bl.a. godt omdømme. Forbrukerrådet kom svært godt ut på Markeds- og Mediainstituttets (MMIs) omdømmeundersøkelse av offentlige etater i 2005. Jevnlig gjennomfører Forbrukerrådet ulike brukerundersøkelser for å finne ut hva forbrukerne mener om organisasjonens ulike tjenester.

Forbrukerrådets styre har vedtatt Strategisk fundament for Forbrukerrådet 2005-2010 der de langsiktige utfordringene identifiseres og utviklingsretningen for organisasjonen trekkes opp.

Resultatrapport 2004

Rapporteringen tar utgangspunkt i de innsatsområdene/delmålene som ble presentert i St.prp. nr. 1 (2003-2004).

Krav til offentlige tjenester og konkurranseutsetting av tjenester

Forbrukerrådet videreutviklet sine krav til offentlige tjenester på kommuneområdet. Kravene ble testet ut i dialog med ulike fagmiljøer.

Det ble også utarbeidet standardkrav til prosess og kvalitet ved konkurranseutsetting av offentlige tjenester. Kravene ble bl.a. overlevert til samferdselsministeren i forbindelse med arbeidet med å konkurranseutsette Gjøvikbanen.

Forbrukerrådet fulgte opp sitt arbeid med å klarlegge selvkostprinsippet for kommunale tjenester, spesielt innenfor vann- og avløpsområdet.

Sammen med Sosial- og helsedirektoratet og flere pasientombud utarbeidet Forbrukerrådet et notat for å kartlegge sentrale brukerpolitiske problemstillinger på helseområdet.

Et samarbeid med Lyngen kommune for å «brukerrette» kommunen ble innledet. Et viktig mål for samarbeidet er å etablere et system for kommunale tjenester som sikrer brukermedvirkning og gode klagemuligheter.

Alliansebygging som strategisk valg

Godt påvirkningsarbeid i forbrukervennlig retning forutsetter jevnlig og god kontakt med organisasjoner som er i posisjoner til å beslutte eller påvirke forholdene innenfor en bransje eller et marked. Forbrukerrådet henvendte seg derfor til de mest

relevante myndighets- og bransjeorganisasjonene på områder som er viktige for forbrukerne.

Avtalen om samarbeid som Forbrukerrådet tidligere har inngått med Konkurransetilsynet ble gjennomgått og modernisert. Et felles prosjekt med Konkurransetilsynet rettet mot bilbransjen, der også Forbrukerombudet ble trukket inn, ble gjennomført.

Det ble etablert retningslinjer for samarbeid med Kredittilsynet. Et felles prosjekt med Kredittilsynet om sluttbrukerinformasjon i finansmarkedet ble også etablert.

Forbrukerrådet undertegnet en samarbeidsavtale med Post- og teletilsynet. Gjennom året ble det avholdt flere møter mellom de to organisasjonene på både fag- og ledernivå.

Andre organisasjoner Forbrukerrådet hadde kontakt og samarbeid med var Mattilsynet, Norges vassdrags- og energidirektorat, Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap, Statnett, Finansnæringens Hovedorganisasjon (FNH), Energibedriftenes Landsforbund (EBL) og Norges Eiendomsmeglerforbund (NEF).

Bedre tvisteløsningssystem

I forbindelse med innspill til endring i forbrukertvistloven foreslo Forbrukerrådet en evaluering av hele tvisteløsningssystemet for å ha et bedre grunnlag for å foreslå endringer.

Forbrukerrådet, i samarbeid med private parkeringsselskaper, etablerte og startet driften av en parkeringsklagenemnd. Bakgrunnen var en stor økning i antallet henvendelser på dette området. Forbrukerombudet har utarbeidet en standardavtale og retningslinjer som danner det rettslige grunnlaget for behandlingen av tvistene i nemnden.

Forbrukerrådet, NEF, Den norske Advokatforening og Eiendomsmeglerforetakenes Forening (EFF) gikk sammen om å danne «Reklamasjonsnemnda for eiendomsmegler tjenester». Den nye reklamasjonsnemnda erstatter en tidligere klagenemnd der kun eiendomsmeglerforetak tilsluttet NEF kunne klages inn. Ved den nye nemnda er flere forbrukere enn tidligere sikret tilgang til god tvisteløsning ved boligkjøp.

Forbrukerrådet deltok i debatten om rettsikkerhet og dyre advokatsalærer og foreslo at gruppesøksmål og småkravsprosess innføres i samsvar med Tvistemålutvalgets forslag, samt at konkurransen i advokatmarkedet styrkes.

Bærekraftig utvikling

Forbrukerrådet identifiserte bærekraftsperspektivet som et av de bærende elementene i sin virk-

somhet. Målet er å integrere bærekraftsperspektivet i all virksomhet Forbrukerrådet er opptatt av.

I forbindelse med etableringen av Mattilsynet stilte Forbrukerrådet en rekke krav om åpenhet i matforvaltningen. Kravene er viktige for å få synliggjort forventninger til forbrukerretting av det nye tilsynet. Gjennom sin deltakelse i Bioteknologinemnda bidro Forbrukerrådet til å sette fokus på problemstillinger knyttet til Genmodifiserte organismer (GMO).

De matpolitiske forbrukerpanelene møtte representanter fra ledelsen i det nye Mattilsynet til en dialogkonferanse. Viktigste innspill var bedre synliggjøring av tilsynets arbeid, åpenhet («stoppe verstingene»), bedre merking og informasjon og involvering av forbrukere («Matråd» i hver kommune). Høstens «panelrunde» tok for seg spørsmål om mat og helse (hvordan spise sunnere?). Ungdom fra tre videregående skoler i Oslo og Akershus ble spurt om det samme.

Flere av Forbrukerrådets regionkontorer deltok aktivt i årets byggevareundersøkelse. Undersøkelsen avdekket at hvert tredje norske byggevareutsalg fortsatt fører et bredt utvalg av tømmer fra uforsvarlig hogst i regnskogen.

Styrke informasjonsformidlingen til forbrukerne

Som følge av Forbrukerrådets satsing på hjelp til selvhjelp økte antall besøk på www.forbrukerportalen.no. I gjennomsnitt hadde portalen 64 000 unike brukere per måned.

Klageveilederen «Klikk og klag» på portalen ble utvidet til også å omfatte boligspørsmål. Klageveilederen inneholder over 150 utkast til klagebrev innenfor de vanligste klageområdene.

For å nå ut til enda flere forbrukere har Forbrukerrådet gjort det mulig å presentere innhold fra forbrukerportalen på eksterne nettsteder/publikasjoner i det øyeblikk den blir publisert.

I tråd med målet om å få strategiske samarbeidspartnere til å informere forbrukerne på en forståelig måte, hadde alle Forbrukerrådets viktigste samarbeidspartnere i 2004 etablert lenker fra sine Internettsider til www.forbrukerportalen.no. I tillegg utarbeidet Forbrukerrådet sammen med Kredittilsynet og Forbrukerombudet flere forslag til hvordan informasjonstilbudet til privatkunder i bank- og finansmarkedet kan bli bedre. Det ble bl.a. foreslått å etablere en uavhengig informasjonsportal på Internett for finanssektoren.

Forbrukerrådet videreførte sin satsing på Forbruker-rapporten som landets ledende forbrukertidsskrift, med fokus på nyttestoff og tester. Etter flere år med redusert abonnementsstall for Forbruker-rapporten, holdt antall abonnementer seg sta-

bilt. En oppgradering av presentasjonen av Forbruker-rapportens tester på Internett ble gjennomført for å gjøre testene mer tilgjengelige for publikum.

Regjeringens handlingsplan mot kommersielt press mot barn og unge ble fulgt opp. Herunder ble det bl.a. arbeidet aktivt overfor lærerutdanningen for å styrke forbrukerkunnskapen på alle nivå i skolen. Særlig fokus fikk reklame og kommersielt press rettet mot barn og unge. Målet var å skape økt bevissthet om hvilke rettigheter barn og unge har som forbrukere.

Utvikle forbrukerstasjoner for å bedre førstelinjetjenesten til publikum

Forbrukerrådet opprettet prosjektet «Forbrukerinfo». «Forbrukerinfo» betyr at forbrukerne kan få hjelp til å løse sine vanligste problemer knyttet til kjøp av varer og tjenester på sitt bibliotek eller kommunale servicekontor. Informasjonsspredningen og hjelpen skjer via utstyret til bibliotekene og servicekontorene, mens Forbrukerrådet står som innholdsleverandør og har opplæringsansvar for personalet. Et prøveprosjekt med 23 deltagende bibliotek og kommunale servicekontor ble gjennomført høsten 2004. Evalueringen av prosjektet viste så gode resultater at Forbrukerrådet besluttet å arbeide for å gjøre ordningen permanent.

Mål og Strategier

I Forbrukerrådets strategiplan 2005-2010 er hovedutfordringen at organisasjonen skal bidra til at den enkelte forbruker kan nyttiggjøre seg sin markeds-makt gjennom å mestre det komplekse forbrukersamfunnet. God økonomi gir mange forbrukere stor handlefrihet, samtidig som nye handelskanaler, markeder i endring, internasjonalisering og økt kommersialisering gjør det vanskeligere å orientere seg og ta godt funderte forbrukerbeslutninger.

Forbrukerrådet vil prioritere å følge opp markeder i endring, markeder som utfordrer etablerte rolleforståelser og markeder av stor økonomisk og praktisk betydning for forbrukerne. I tilnærmingen til de ulike markedene vil Forbrukerrådet legge vekt på om konkurransen er god, om enkelte grupper er spesielt utsatt eller utestengt fra viktige varer og tjenester og om hensynene til bærekraftig forbruksmønster ivaretas.

Samarbeidsrelasjoner og allianser - både nasjonalt og internasjonalt - er sentralt i det påvirkningsarbeidet Forbrukerrådet driver. Hovedtyngden av servicen til enkeltforbrukerne skal være dyktiggjøring og råd til selvhjelp. Forbrukerrådet vil fortsatt ta enkeltsaker inn for domstolene for å få fastsatt

viktige prinsipper. Dyktiggjøring av forbrukerne må skje gjennom aktiv «hjelp til selvhjelpstjenester» og gjennom forsterket fokus på å nå frem til flere forbrukere med rettighetsinformasjon og produkt- og tjenesteinformasjon. Innenfor alle forbrukerfaglige områder vil det internasjonale aspektet være viktig.

I 2006 vil følgende områder bli prioritert:

Den teknologiske utviklingen

Forbrukernes anvendelse av teknologiske verktøy til elektronisk handel og elektronisk kommunikasjon øker stadig og gir flere valgmuligheter. Samtidig gir elektroniske handelskanaler også flere feller for forbrukerne, særlig i forhold til useriøse næringsaktører.

Forbrukerrådet vil derfor følge arbeidet til den nyetablerte brukerklagenemnda for telesektoren nøye og påse at den tar tilstrekkelig hensyn til forbrukerens interesser. Samtidig vil Forbrukerrådet bidra til at nemnda blir kjent for forbrukerne. Forbrukerrådet vil bidra til at portalen www.nettvett.no som er etablert av Post- og teletilsynet, Samferdselsdepartementet og Moderniseringsdepartementet, blir videreutviklet til å bli mer brukervennlig og forståelig for alminnelige forbrukere, og at den blir kjent og brukt av et stort antall.

Forbrukerrådet vil følge utviklingen i telesektoren når det gjelder alle «pakketilbudene» som tilbys forbrukerne. Pakkeløsninger tilslører den reelle prisen og fører til mindre virksom konkurranse, bl.a. på grunn av lange bindingstider.

Forbrukerrådet vil fortsatt arbeide med å skape informasjonsarenaer for forbrukere som ikke fullt ut behersker it-løsninger, og satse videre på å gjøre prosjektet «Forbrukerinfo» landsomfattende. Forbrukerinformasjon skal være tilgjengelig på bibliotek og offentlige servicekontor fordi disse er lokalisert i forbrukernes nærmiljø, og fordi dette er steder der forbrukerne er vant til å søke og finne informasjon.

Markeder med stor økonomisk betydning for forbrukerne

Den gjennomgående gode forbrukerøkonomien har også ført til et voksende marked for ulike typer langsiktige investeringer og sterkt fokus på ulike nye finansieringstilbud.

Forbrukerrådet vil gjennom samarbeid med andre fagmiljøer analysere bakgrunnen for at tilnærmet samtlige finanskonsern har rekordhøye overskudd. Det er viktig å finne ut om konkurransen i bankenes personmarked er god nok og om kundemobiliteten kan økes ved å iverksette ulike tiltak.

Forbrukerrådet vil spesielt ha fokus på ulike boligfinansieringstilbud rettet mot ungdom der «inngangsbilletten» synes svært lav. Det sentrale er at boligene knyttes til borettslagskonstruksjonen og har en stor andel fellesgjeld som er avdragsfri i en innledende periode. I markedsføringsen av ordningene er det lagt liten vekt på å informere om at det etter en tid vil påløpe store avdrag når fellesgjelden aktiveres.

Det er et økende tilbud av forbrukslån med svært høy rente. Det antas at slike lån i stor utstrekning tiltrekker seg personer som ikke har lett tilgang til mer ordinær finansiering, det vil si personer med dårlig råd. Forbrukerrådet vil etablere et prosjekt for å kartlegge kundemassen for dyre forbrukslån.

Finansnæringen har innført nye retningslinjer for saksbehandling og kompetanse for å unngå uheldige salg av finansprodukter og for å sikre god kvalitet og unngå at kunder i ettertid føler seg lur. Forbrukerrådet vil følge med på bruken av retningslinjene og se om de fører til færre klagesituasjoner.

Markeder i endring

Særlig innenfor tjenesteområder, som tidligere har vært det offentliges ansvar, skjer det endringer delvis ved at offentlige tjenester blir levert av private underleverandører etter konkurranseutsetting, og delvis ved at private aktører går direkte inn og etablerer seg med alternative tjenestesalg.

Forbrukerrådet vil analysere utviklingen i privatskolemarkedet for å se om det er virksom konkurranse til beste for forbrukerne. Videre vil Forbrukerrådet arbeide for at det etableres klare retningslinjer for å sikre kvaliteten i undervisningstjenestene og samsvar mellom kvalitet og betaling. Det må også etableres enkle og effektive klageordninger der forbrukerne kan få håndtert sin eventuelle misnøye.

Forbrukerrådet vil følge utviklingen med konkurranseutsettingen av jernbanedrift for å sikre at leverandører av persontransport ivaretar forbrukernes rettigheter.

Forbrukerrådet vil følge utviklingen innenfor sykehus tjenester og forsøke å utarbeide veiledningsmaterieell slik at forbrukerne av slike tjenester forstår markedet og kan ivareta sine interesser i skjæringspunktet mellom offentlige og private leverandører.

Forbrukerrådet vil videreføre arbeidet med tjenestetester på basis av bl.a. erfaringene med testing av kommunenes service. Resultatene av testene vil bli presentert i Forbruker-rapporten. Spesiell vekt vil bli lagt på å utvikle metodikk for

testing og på å utføre flere tester. Særlig vil offentlig sektor være i fokus.

Markeder med stor praktisk betydning

En rekke markeder har stor betydning for forbrukerne selv om de ikke alltid er markeder forbrukerne bruker mest penger på. Dagligvarebransjen er et eksempel, jf. at norske husholdninger bruker ca. 12 prosent av inntekten på mat. Forbrukerrådet vil følge dagligvarebransjen bl.a. i samarbeid med Konkurransetilsynet.

Det er en viktig europeisk debatt om merking av varer for å gi forbrukerne best mulig grunnlag for å ta gode kjøpsbeslutninger. Merkebehovet dreier seg i særlig grad om ernæringsmerking, helsemerking og bærekraftmerking (økologi og etikk). Forbrukerrådet vil delta aktivt i dette europeiske arbeidet og fremme krav om tydelige merkeordninger overfor myndighetsorgan og næringsaktørene.

Det fins også andre markeder med stor praktisk betydning for forbrukerne der det synes å være liten konkurranse og der det er vanskelig å orientere seg for forbrukerne, bl.a. optiker- og tannlegemarkedet. Forbrukerrådet vil analysere disse markedene i samarbeid med Konkurransetilsynet. Fokus vil dels være rettet mot om prisopplysningskravene følges, dels mot hvordan forbrukerne kan kontrollere kvaliteten på det som er levert.

Markedet for rettshjelp er sentralt for forbrukerne, og Forbrukerrådet vil ha fokus på dette for å påse at det ikke oppstår urimelige vilkår for forbrukerne når de kjøper juridiske tjenester.

Bærekraftig forbruksmønster

På forbrukerområdet foregår det viktige diskusjoner om bl.a. økologi, etikk og barnearbeid. Forbrukerrådet vil ha fokus på forbruksmønster og valg-

muligheter for forbrukerne. Forbrukerrådet benytter formuleringen «etisk og bærekraftig forhistorie» på varer og tjenester for å fange opp ulike former for sterkt uverdige produksjonsvilkår. Målsettingen må være at norske forbrukere har mulighet for å foreta informerte valg.

Forbrukerrådet vil utarbeide materiell og gjennomføre informasjonskampanje for å bevisstgjøre den enkelte forbruker til å etterspørre flere varer og tjenester med «etisk og bærekraftig forhistorie».

Forbrukerrådet vil også ha fokus på påvirkningsarbeid overfor de største handelskjedene for å få etablert et bedre og mer synlig utvalg av varer og tjenester med slik forhistorie. Dette skal gjøre det enklere for forbrukerne å velge bærekraftig.

Forbrukerrådets kommunikasjonsarbeid

Kommunikasjon er det viktigste verktøysettet både for dyktiggjøring av forbrukerne og for å oppnå påvirkning. De viktigste kommunikasjonskanalene Forbrukerrådet benytter er telefonsystemet og veiledningen av enkeltforbrukerne som henvender seg, www.forbrukerportalen.no, Forbruker-rapporten, Forbrukerinfo – samarbeidet med offentlige servicekontor og bibliotek, og indirekte via andre informasjonsaktører.

Hovedutfordringen er å nå fram til flere forbrukere med mest mulig relevant informasjon. Målet er å øke antall brukere av www.forbrukerportalen.no og utvide nedslaget i ulike grupper forbrukere, videreutvikle www.forbrukerportalen.no slik at rettighetsinformasjonen blir mer synlig og lett tilgjengelig for forbrukerne, og utvikle flere interaktive hjelpetjenester for forbrukerne. Det innebærer å utvide omfanget av den interaktive klageveilederen «Klikk og Klag», etablere ulike sms-tjenester og øke antall samarbeidende servicekontor og bibliotek i Forbrukerinfo-prosjektet.

Oversikt over delmål og resultatmål for kap. 860 Forbrukerrådet

Delmål (innsatsområder)	Resultatmål (tiltak)
Den teknologiske utviklingen	<p>Påse at den nyetablerte brukerklagenemnda for telesektoren tar tilstrekkelig hensyn til forbrukernes interesser</p> <p>Bidra til at Post- og teletilsynets nettside nettvett.no blir kjent og brukt av et stort antall brukere</p> <p>Følge utviklingen på telesektoren når det gjelder «pakketilbud» og bindingstider som skaper lojalitet til leverandøren og hindrer konkurranse</p> <p>Øke antallet bibliotek og offentlige servicekontor som er knyttet til ordningen Forbrukerinfo</p>
Markeder med stor økonomisk betydning for forbrukerne	<p>Analysere rekordstore overskudd for å se om det er virksom konkurranse</p> <p>Ha fokus mot ulike boligfinansieringstilbud rettet mot ungdom hvor «inngangsbilletten» synes svært lav på grunn av fremskutt fellesgjeld</p> <p>Identifisere kjennetegn med kundemassen for dyre forbrukslån</p> <p>Følge bruken av retningslinjene for finansselgere/rådgivere og se om de fører til færre klagesituasjoner</p>
Markeder i endring	<p>Analysere utviklingen i privatskolemarkedet for å se om det er virksom konkurranse</p> <p>Arbeide for å sikre samsvar mellom kvalitet og betaling i privatskolemarkedet</p> <p>Bidra til at det etableres enkle og effektive klageordninger for privatskolemarkedet</p> <p>Følge utviklingen med konkurranseutsetting av jernbanedrift for å sikre brukeorientering</p> <p>Følge utviklingen innenfor betalte sykehustjenester og utarbeide veiledningsmateriell for slike tjenester</p> <p>Utvikle metodikk for testing, og utføre flere tester, av tjenester – særlig offentlige tjenester</p>
Markeder med stor praktisk betydning	<p>Følge utviklingen i dagligvarebransjen for å sikre god konkurranse og åpenhet rundt ulike prisforhandlinger</p> <p>Delta aktivt i det europeiske arbeidet via BEUC og fremme krav om tydelige merkeordninger overfor myndighetsorgan og næringsaktører</p> <p>Analysere andre markeder med stor praktisk betydning i samarbeid med Konkurransetilsynet, bl.a. optiker- og tannlegemarkedet</p> <p>Ha fokus på advokatmarkedet og påse at det ikke oppstår urimelige vilkår for forbrukerne når de kjøper juridiske tjenester</p>

Delmål (innsatsområder)	Resultatmål (tiltak)
Bærekraftig forbruksmønster	Bevisstgjøre den enkelte forbruker om varer og tjenester med «etisk og bærekraftig forhistorie» Påvirke de største handelskjedene for å få etablert et bedre og mer synlig utvalg av varer og tjenester med «etisk og bærekraftig forhistorie»
Forbrukerrådets kommunikasjonsarbeid	Nå fram til flere personer med mest mulig relevant og nyttig forbrukerinformasjon Øke antall brukere av forbrukerportalen.no Videreutvikle forbrukerportalen.no slik at rettighetsinformasjon blir bedre og mer tilgjengelig for forbrukerne, med flere interaktive hjelpetjenester Utvide omfanget av den interaktive klageveilederen, «Klikk og klag», og etablere ulike sms-tjenester

Nærmere om budsjettforslaget

Post 50 Basisbevilgning

Posten dekker utgifter til lønn til faste medarbeidere og øvrige driftsutgifter ved Forbrukerrådet. Posten dekker også godtgjørelse til Forbrukerrådets styre. Bevilgningen skal også dekke nasjonale utgifter i forbindelse med deltakelse i European Consumer Center-nettverket.

Forbrukerrådet har også inntekter fra salg av Forbruker-rapporten.

Som forvaltningsorgan med særskilte fullmakter er Forbrukerrådet gitt fritak fra det statlige bruttobudsjetteringsprinsippet, jf. § 4 i bevilgningsreglementet. De ansattes tilsetningsforhold er regulert i lov om statens tjenestemenn. Forbrukerrådet avgir årsrapport til departementet, jf. Bestemmelser om økonomistyring i staten § 1.5.1.

Det er foretatt mindre omdisponeringer.

Kap. 862 Positiv miljømerking

Post	Betegnelse	(i 1 000 kr)		
		Regnskap 2004	Saldert budsjett 2005	Forslag 2006
70	Driftstilskudd til offentlig stiftelse for positiv miljømerking	3 758	3 886	4 010
	Sum kap 862	3 758	3 886	4 010

Status for virksomheten

Stiftelsen Miljømerking i Norge er opprettet for å forvalte den fellesnordiske ordningen for frivillig positiv miljømerking av forbruksvarer og -tjenester.

Formålet med ordningen er å bidra til mindre belastende forbruk. Merkingen skal veilede forbrukere og innkjøpere som ønsker å handle miljøbevisst, og stimulere til utvikling av varer og tjenester som er mindre miljøbelastende enn ellers likeverdige produkter.

Stiftelsen ble i 1995 oppnevnt som ansvarlig norsk organ (Competent Body) for EUs miljømer-

keordning Blomsten som følge av at EUs forordning 880/92 om miljømerking ble innlemmet i EØS-avtalen.

Stiftelsen mottok i 2004 noe over 3,7 mill. kroner i driftstilskudd fra BFD. Stiftelsen mottok også tilskudd fra Miljøverndepartementet på 1 mill. kroner, slik at det samlede driftstilskuddet fra staten var på noe over 4,7 mill. kroner. I tillegg mottok Stiftelsen 760 000 kroner i prosjektstøtte. Inkludert lisensinntekter og andre inntekter var stiftelsens samlede inntekter i 2004 på ca. 13 mill. kroner.

Resultatrapport 2004

Rapporteringen tar utgangspunkt i de resultatmål som ble presentert i St.prp. nr. 1 (2003-2004).

Nordisk miljømerking

Vedta kriterier for fire nye produktgrupper

Det ble vedtatt kriterier for to nye produktgrupper; kosmetikk og holdbart/bestandig trevirke. Målet om å vedta fire kriterier ble ikke nådd da utviklingen av enkelte kriterier ble forsinket.

To kriteriesett ble utvidet med nye produktområder.

Ved utgangen av året var det gyldige kriterier for 59 produktgrupper.

Evaluerer ¼ av kriteridokumentene med henblikk på revisjon

12 prosent av kriteriedokumentene ble revidert. De øvrige ble forlenget, da behovet for en evaluering ble vurdert til ikke å være tilstede.

Tildeler 150 nye lisenser for Svanemerket innenfor forskjellige produktgrupper

160 nye lisenser for Svanemerket ble tildelt. Totalt 109 lisenser utløp eller ble sagt opp. Nettotilgangen var dermed på 51 lisenser.

Ved utgangen av året var det 1 067 gyldige lisenser for Svanemerket i Norden. Av disse var 102 lisenser norske. I tillegg var 148 av de øvrige nordiske lisensene registrert i Norge. Ved årsskiftet var det dermed totalt 250 gyldige lisenser og registreringer i Norge, noe som innebærer en nettoøkning på 25 lisenser og registreringer i forhold til utgangen av 2003.

Kjennskap til Svanemerket hos ca. 85 prosent av befolkningen

I en kjennskapsundersøkelse i 2004 der respondentene ble forelagt Svanemerket med seks svaralternativer, svarte nesten 87 prosent korrekt på hva merket betyr. En tilsvarende undersøkelse med åpne svar, ga en merkekjennskap på 76 prosent.

EUs miljømerking

Øke kunnskapen om Blomsten hos norske produsenter

Stiftelsen Miljømerking fortsatte å markedsføre Blomsten overfor norske produsenter innenfor aktuelle produktgrupper. I 2004 ble informasjonsarbeidet overfor norske tekstilprodusenter intensi-

vert. Stiftelsen informerte også aktuelle norske produsenter om Blomstens kriterier for hoteller, sko og madrasser.

Norske forbrukere er tidligere informert om blomstmerkede tekstiler, barnesko og maling gjennom prosjektet «En god start – tryggere produkter for barn». Stiftelsens deltakelse i «Tekstilpanelet» bidro til å synliggjøre Blomsten som et godt miljøverktøy for tekstilindustrien. En ny arbeidsgruppe under «Tekstilpanelet» ble etablert. Denne arbeider spesielt med Blomstens kriterier for miljømerking av tekstiler.

I en kjennskapsundersøkelse der respondentene ble forelagt Blomsten med seks svaralternativer, svarte 15 prosent korrekt på hva merket betyr. En tilsvarende undersøkelse med åpne svar, ga en merkekjennskap på 8 prosent.

Tildeler tre nye lisenser for Blomsten i Norge

Stiftelsen tildelte to nye lisenser for Blomsten i Norge; Gudbrandsdalen Uldvarefabrik og Park Hotell Alta. I tillegg mottok Stiftelsen tre søknader fra norske tekstilprodusenter.

Vedlikeholde register over produkter med Blomsten

Et sentralt europeisk register viser hvilke produkter som er merket med Blomsten. Som et supplement til dette har Stiftelsen Miljømerking opprettet et register over hvilke av disse produktene som er tilgjengelige i Norge, og hvem som representerer lisensinnehaverne. Dette gir god informasjon til norske forbrukere og innkjøpere om tilgjengeligheten av blomstmerkede produkter på det norske markedet. Det norske registeret oppdateres fortløpende.

Avslutte arbeidet med harmonisering av EUs kjemikalieliste for ingredienser i kjemisk/tekniske produkter og tilsvarende liste fra Nordisk Miljømerking

Stiftelsen hadde prosjektansvaret for revisjonen av EUs liste for ingredienser i kjemisk/tekniske produkter (DID-listen), samt harmoniseringen av denne listen mot tilsvarende liste for Nordisk Miljømerking. Prosjektet, som startet opp i 2002, ble ferdigstilt i juni 2004.

Tilstandsvurdering

Merkekjennskapsundersøkelser i 2004 viser at Svanemerket som varemerke har festet seg i den norske befolkningens bevissthet. Blomsten er min-

dre kjent. Antallet lisenser og registreringer øker, og dette indikerer at miljømerking som forbruker- og miljøvernpolitisk virkemiddel er vellykket.

Nordisk Miljømerkings arbeid omfatter nå også utvikling av kriterier for tjenester. Tjeneste-produksjon i seg selv kan miljøforbedres, samtidig som en mer miljøbevisst tjenesteproduksjon kan bidra til å øke etterspørselen etter miljømerkede produkter.

I Nordisk Miljømerking er det kontinuerlig fokus på å effektivisere produksjonen og utvikle kriteriedokumenter. Arbeidet med å utvikle et fellesnordisk avgiftssystem vil fortsette.

Effektiv og målrettet markedsføring av kriteriedokumentene er et viktig mål. For å nå bredere ut med markedsføring av miljømerking og miljømerkingskrav er det iverksatt samarbeidsprosjekter med andre nasjonale aktører.

I 2005 er mye av informasjons- og markedsføringsinnsatsen konsentrert rundt prosjektet «God start», som har til formål å øke tilbudet av og etterspørselen etter miljømerkede og økologiske produkter rettet mot småbarnsfamilier, og prosjektet «Offentlige innkjøp», som har til formål å veilede offentlige innkjøpere slik at de stiller miljøkrav og bruker de offisielle miljømerkingskriteriene som krav.

Som ansvarlig organ for EUs miljømerkeordning Blomsten, har Stiftelsen deltatt aktivt i kriterieutviklingen og revideringen av europeiske kriteriedokumenter. Ved utgangen av 2004 hadde EUs miljømerkeordning Blomsten utviklet kriterier for 23 produktgrupper, mens kriterieutvikling pågikk for fire nye grupper. Blomstmerkede malingsprodukter, gulvfliser, tekstiler, barnesko og overnattingsjenester selges på det norske markedet.

Stiftelsen Miljømerking hadde våren 2005 presidentskapet i EUs miljømerkeordning. Dette har bidratt til å styrke Stiftelsens posisjon internt i European Union Ecolabelling Board. Presidentskapet medførte at Stiftelsen avholdt Presidential Meeting i april 2005, samt forberedte og ledet møtet i European Union Ecolabelling Board i mai 2005.

Nordisk Miljømerking samarbeider med anerkjente internasjonale miljømerkeorganisasjoner, deriblant Japans miljømerkeordning (Ecomark) og koordineringsorganet for internasjonalt samarbeid mellom miljømerkeorganisasjoner, Global Ecolabelling Network (GEN). Stiftelsen er medlem av sistnevnte.

Mål og strategier

Hovedmålet for Stiftelsen Miljømerking er å stimulere forbrukerne og produsentene til å foreta valg

som bidrar til en bærekraftig utvikling. Under dette hovedmålet har stiftelsen følgende resultatmål for 2006:

Nordisk Miljømerking

Vedta kriterier for seks nye produktgrupper

Målet er å vedta kriterier for seks nye produktgrupper: profesjonelle tekstilvaskemidler, leker, kjemiske byggprodukter og tre miljøpionérer. Miljøpionérer er produktgrupper eller tjenester med åpenbar miljøprofil der en forenklet prosedyre er tatt i bruk for raskt å komme fram til et kriteriedokument.

Evaluere ti kriteriedokumenter med henblikk på revisjon

Nordisk Miljømerking har som mål å evaluere ti kriteriedokumenter med henblikk på revisjon. Kriteriedokumentene inneholder kravene som et produkt eller en tjeneste må oppfylle for å kunne bruke miljømerket.

Tildele 150 nye nordiske lisenser for Svanemerket innenfor forskjellige produktgrupper

Målet er å tildele 150 nye nordiske lisenser. Bl.a. fordi en del lisenser vil bortfalle som følge av revurderte og skjerpede kriterier, vil nettoøkningen av lisenser være lavere enn 150.

Ved utgangen av 2004 var det 250 norske lisenser og registreringer. Målet er å øke dette tallet slik at det ved utgangen av 2006 er 300 norske lisenser og registreringer. En lisens kan omfatte flere produkter, slik at det totale antall tilgjengelige produkter vil være betydelig høyere.

Kjennskap til Svanemerket hos ca. 90 prosent av befolkningen

Stiftelsen har som mål at 90 prosent av befolkningen skal ha kjennskap til Svanemerket. Like viktig er det å øke kunnskapen om og troverdigheten til merket, slik at forbrukerne i større grad etterspør svanemerkede produkter og antallet miljømerkede produkter øker.

EUs miljømerking

Kartlegge hvilke europeiske Blomstlisensierte produkter som er tilgjengelige på det norske markedet og sørge for at disse synliggjøres

For å øke kjennskapen til Blomsten i Norge er det viktig at utvalget av Blomstlisensierte produkter

synliggjøres og økes. For å oppnå dette vil Stiftelsen kartlegge alle Blomstlisensierte produkter på det norske markedet og jobbe for at forhandlerne aktivt bruker Blomsten i markedsføringen av produktene. Dette vil kunne bidra til økt omsetning og utvalg av Blomstlisensierte produkter.

Tildele fem nye lisenser for Blomsten i Norge

Målet er å tildele fem nye lisenser for Blomsten. Spesielt aktuelle produktgrupper er tekstiler, sko, maling og campingplasser.

Oversikt over delmål og resultatmål for kap. 862 Positiv miljømerking

Delmål	Resultatmål
Stimulere forbrukerne og produsentene til å foreta valg som bidrar til en bærekraftig utvikling	<p>Nordisk miljømerking:</p> <ul style="list-style-type: none"> – vedta kriterier for seks nye produktgrupper – evaluere ti kriteriedokumenter med henblikk på revisjon – tildele 150 nye nordiske lisenser for Svanemerket innenfor forskjellige produktgrupper – kjennskap til Svanemerket hos ca. 90 prosent av befolkningen <p>EUs miljømerking:</p> <ul style="list-style-type: none"> – kartlegge hvilke europeiske Blomstlisensierte produkter som er tilgjengelige på det norske markedet og sørge for at disse synliggjøres – tildele fem nye lisenser for Blomsten i Norge

Nærmere om budsjettforslaget

Post 70 Driftstilskudd til offentlig stiftelse for positiv miljømerking

Posten dekker tilskudd til administrasjon av den nordiske miljømerkeordningen og utgifter som føl-

ger av rollen som norsk ansvarlig organ for EUs miljømerkeordning. Stiftelsen Miljømerking har sin hovedinntekt knyttet til lisensiering av Svanemerket.

Posten er prisjustert.

Kap. 865 Forbrukerpolitiske tiltak og internasjonalt samarbeid

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2004	Saldert budsjett 2005	Forslag 2006
21	Spesielle driftsutgifter, forskning, utviklings- og opplysningsarbeid	5 022	6 700	7 611
79	EUs rammeprogram for forbrukerpolitikk, <i>kan overføres</i>	4 360	4 000	4 128
	Sum kap 865	9 382	10 700	11 739

Resultatrapport 2004

Rapporteringen tar utgangspunkt i de resultatmål som ble presentert i St.prp. nr. 1 (2003-2004).

Et lovverk som ivaretar forbrukernes rettigheter og interesser

Sikre viktige forbrukerrettigheter ved bruk av nettbank og annet fjernsalg av finansielle tjenester

Departementet fremmet 17. desember 2004 forslag om endringer i angrerettloven, jf. Ot.prp. nr. 36 (2004-2005). Endringene gjennomfører et EU-direktiv om fjernsalg av finansielle tjenester som regulerer forbrukeravtaler om bl.a. banktjenester, forsikringstjenester og investeringstjenester.

Salg av finansielle tjenester som inngås uten at partene møtes (fjernsalg) er blitt stadig vanligere, særlig gjennom Internett. Lovendringen pålegger tjenesteyteren opplysningsplikt overfor forbrukerne, både før og i tilknytning til avtaleinngåelse. Forbrukerne gis også, med visse unntak, en rett til å gå fra avtaler (angrerett) innen 14 dager. Lovendringene vil innebære at forbrukerbeskyttelsen styrkes som følge av regler som er harmonisert i hele EØS-området.

Bruke ulike kanaler, inkludert nordisk samarbeid, for å fremme norske forbrukerinteresser i kommende EU-regelverk om markedsføring

EU-kommisjonen har siden 2000 arbeidet med et rammedirektiv om forbud mot urimelig markedsføring. Direktivet ble vedtatt i juni 2005.

Regelverket vil være totalharmonisert slik at landene ikke kan stille strengere krav. Direktivet vil berøre sentrale deler av norsk forbrukerlovgivning. Det har derfor under hele prosessen vært arbeidet aktivt fra norsk side med å fremme norske synspunkter, bl.a. om strengere regler for markedsføring rettet mot barn og unge, og komme med forslag til endringer. Det ble ført en aktiv dialog med Kommisjonen og det ble avgitt en EFTA-uttalelse som i store trekk bygget på et innspill fra norsk side. Det har i tillegg vært kontakt og samråd med de andre nordiske land, som har regelverk og interesser som i betydelig grad sammenfaller med de norske.

Sørge for effektiv, tilgjengelig og rimelig tvisteløsning for forbrukerne

Etter dagens system er det kostbart for forbrukerne å gå til domstolene for å få avklart en rettsvist. Dette gjør at mange ikke går til sak og viktige

forbrukerrettslige spørsmål blir derfor stående uten rettsavklaring. BFD har siden 1998 hatt mulighet til å stille økonomisk garanti for saksomkostninger for å bidra til at enkelte prinsipielt viktige forbrukersaker blir brakt inn for domstolene. Ordningen fungerer slik at Forbrukerrådet søker BFD om økonomisk garanti for hver enkelt sak som ønskes brakt inn for retten. I 2004 ble det gitt tilsagn om garanti i tre saker.

Norge er aktivt med i samarbeidet om tvisteløsning over landegrensene gjennom EEJ-Net (European Extra-Judicial Network). I nettverket deltok ved utgangen av 2004 de 15 «gamle» EU-landene samt Norge og Island. De 10 nye medlemslandene vil slutte seg til i løpet av 2005. Hvert deltakende land har et nasjonalt kontaktpunkt - Clearing House - hvor forbrukerne kan få bistand til å ta opp problemer i forbindelse med kjøp av varer og tjenester i et annet EØS-land. I Norge har Forbrukerrådet ivaretatt denne funksjonen.

Et samfunn der forbrukerinteressene står sterkt

Redusere risiko og kostnadene knyttet til omsetning av bolig

En arbeidsgruppe har utredet forslag til tiltak for å bedre forbrukernes informasjonsgrunnlag når det gjelder boligomsetning. Gruppen har særlig vurdert om gjeldende framgangsmåter for arealbestemmelse kan forbedres og gjøres klarere for forbrukeren, og om det bør foreligge en tilstandsvurdering forut for avhending. Gruppen har videre vurdert spørsmål i tilknytning til verdisetting av boliger ved markedsføring og salg overfor forbrukere. Departementet har ledet arbeidsgruppen som ellers har bestått av representanter for takstorganisasjonene, eiendomsmeglerorganisasjonene, Kredittilsynet og Forbrukerrådet.

Økt forbrukerinnyflytelse innenfor mat- og landbrukspolitikken

Sammen med Landbruks- og matdepartementet, Fiskeri- og kystdepartementet og Helse- og omsorgsdepartementet deltok BFD i utforming og gjennomføring av en handlingsplan for forbrukerretting av mat- og landbrukspolitikken. Handlingsplanen ble lagt fram våren 2004 og løper ut 2005. Et viktig punkt har vært at forbrukerne skal komme til orde, og at deres holdninger og ønsker skal fanges opp og få gjennomslag i praktisk politikk. Et av tiltakene er et prosjekt med «matpolitiske forbrukerpaneler», der lekfolk gir innspill til matmyndighetene om ulike spørsmål på matområdet. I 2004 har panelene gitt synspunkter på «Fremtidens matvaremarked» (om utvalg, kvalitet og distribusjon

av mat i Norge) og på forholdet mellom Mattilsynet og forbrukerne. Panelprosjektet blir evaluert i 2005.

Motvirke kommersielt press mot barn og unge

I samarbeid med Forbrukerombudet; dialog med næringsliv og organisasjoner om retningslinjer for kommersiell påvirkning av barn og unge

Departementet samarbeider med Forbrukerombudet med sikte på å redusere det kommersielle presset mot barn og unge. Strategien er å skape debatt og dialog med ulike aktører for å oppnå holdningsendring og frivillige retningslinjer som et supplement til markedsføringslovens mer generelle bestemmelser. I løpet av 2004 er det utformet:

- en veiledning om innhenting og bruk av mindreåriges personopplysninger, i samarbeid mellom Forbrukerombudet og Datatilsynet
- retningslinjer for markedsføring og salg av mobile innholdstjenester, i samarbeid mellom Forbrukerombudet og telebransjen (Netcom og Telenor)
- retningslinjer for markedsføring overfor mindreårige i idretten, i samarbeid mellom Forbrukerombudet og idrettens organisasjoner (Norges Idrettsforbund og Norges Olympiske komité)

Styrke undervisningen i skolen om forbrukeremner og reklamepåvirkning for at barn og unge skal kunne mestre rollen som bevisste og kritiske forbrukere

I samarbeid med Forbrukerrådet, Utdanningsdirektoratet og høgskolene med lærerutdanning, har departementet initiert fagdager om forbrukeremner ved landets lærerhøgskoler. Det ble gjennomført 14 fagdager der til sammen mer enn 1 000 lærere og lærerstudenter deltok. Det ble også gjennomført en heldagskonferanse i Oslo for landets høgskolelærere, som har forbrukertemaer som fagområde.

Det er laget og formidlet undervisningsmaterieell for grunnskolen om kommersielt press og reklame og om forbrukerlovgevingen. Forbrukerstoff er videre formidlet via SkoleMagasinet og Utdanningsdirektoratets Skolenett der det er laget egne sider om forbrukeremner for hhv. grunnskolen og videregående skole. I «Økonomi og IT»-faget i videregående skole integreres kunnskap om forbrukeremner med praktisk bruk av informasjons- og kommunikasjonsteknologi (IKT).

Departementet har støttet EU-prosjektet om «Consumer Citizenship Network» (Sokratespro-

grammet), som Høgskolen i Hedmark koordinerer på europeisk nivå.

Arbeidet med forbrukerundervisning har skjedd i nær kontakt med Utdanningsdirektoratet og Utdannings- og forskningsdepartementet.

Bedre beskyttelse av barn og unge i relevant regelverk

EU-kommisjonen la i april 2003 fram et forslag til et rammedirektiv med generelle regler om forbud mot urimelig handelspraksis. Dette forslaget ble sendt på høring av departementet i september 2003. Høringsinstansene ble bedt om å gi synspunkter på behovet for særlig beskyttelse av barn i markedsføring. Departementet har gjennom EFTA-systemet fremmet norske synspunkter på innholdet i direktivforslaget. Særlig er det lagt vekt på bekymring for direktivets mulige konsekvenser for det norske kringkastingsregelverkets forbud mot reklame rettet mot barn i radio- og TV-sendinger. Hvilke hensyn som skal ivaretas når markedsføring er spesielt rettet mot barn, vil være viktige spørsmål i den forestående revisjonen av markedsføringsloven. Arbeidet med revisjon av markedsføringsloven startet i 2005.

Ivareta forbrukerinteressene gjennom internasjonalt arbeid

Påvirke europeisk forbrukerregelverk

Fra norsk side har hovedprioriteten vært å følge opp og påvirke forslaget til rammedirektiv om urimelig markedsføring og forordning om administrativt samarbeid mellom håndhevingsmyndigheter. Dette har skjedd gjennom EFTA-uttalelser, arbeidsgrupper og andre kontakter med Kommisjonen, direkte påvirkning av Europaparlamentet og gjennom nordisk samråd. Norge har også oppnådd å få tilsagn om deltakelse i kommittologikomiteen som blir etablert når forordningen treer i kraft i slutten av 2005. Gjennom kontaktene med Kommisjonen på EFTA-møter er også andre forslag til regelverk, som forordning om salgsfremmende tiltak og direktiv om forbrukerkreditter, fulgt opp.

Det er også sikret norsk deltakelse i arbeidsgrupper som skal bistå Kommisjonen i oppfølging av dens «kommunikasjon» om europeisk kontraktsrett og revisjon av fellesskapsregelverket på forbrukerområdet som ble lagt fram høsten 2004.

Det nordiske samarbeidet på forbrukerområdet er en viktig kanal for diskusjon om og innspill til europeisk regelverk. Utredninger og samråd om EU/EØS-regelverk er en egen post på budsjettet under Ministerrådet. Det ble også i 2004 avholdt

og initiert samrådsmøter, diskusjoner og utredninger, for eksempel i forbindelse med forslag til tjenestedirektiv.

Delta på europeiske samarbeidsarenaer for forbrukerpolitikk

EFTA/EØS-landene har fra år 2000 deltatt i EUs rammeprogram for forbrukerpolitikk, og Norge har møtt jevnlig i den rådgivende komiteen for programmet. År 2004 representerte innledningen av det andre rammeprogrammet som løper fra 2004 til 2007. I det nye rammeprogrammet skal aktivitetene i langt større grad knyttes til strategiprogrammet for forbrukerpolitikk. Dette skal bl.a. ivaretas gjennom årlige arbeidsprogrammer som fastsetter prioriteringer og fordeling av budsjettmidler.

Norge har under rammeprogrammet deltatt i nettverket for tvisteløsning over landegrensene (EEJ-Net), men har ikke deltatt i samarbeidet mellom nasjonale informasjonskontorer for europeiske/grenseoverskridende forbrukerspørsmål. Kommisjonen besluttet høsten 2004 sammenslåing av nettverket for tvisteløsning og samarbeidet i informasjonskontorene fra 2005.

OECD

Departementet har i 2004 videreført deltakelsen i OECDs forbrukerkomiteé, hvor det bl.a. har vært fokus på forbrukernes muligheter til å få løst rettstvist og få erstatning ved handel av varer og tjenester over landegrensene. Komiteen har også satt markedsføringen av mobile innholdstjenester (ringetoner, logoer, opplysningstjenester osv.) på dagsorden. BFD deltar, sammen med Samferdselsdepartementet, også i OECD «Task Force on Spam», som ble opprettet høsten 2004 med formål å bekjempe problemene med elektronisk søppelpost (spam) internasjonalt.

Tilstandsvurdering

Rettigheter og bistand

Dagens forbrukere har stort sett god kunnskap om og er bevisste sine rettigheter. Langt de fleste forbrukertvist løses i minnelighet mellom forbruker og næringsdrivende. I enkelte tilfeller har partene behov for bistand av en tredjepart for å komme til enighet. Forbrukerrådet spiller en viktig rolle som mekler i slike saker. Om det ikke oppnås enighet er det på en rekke områder muligheter for å bringe tvisten inn for Forbrukertvistutvalget eller en av de mange bransjevis reklamasjonsnemndene som er opprettet. For å videreutvikle et godt tvisteløsningstilbud for forbrukerne er

det ønskelig å gjøre en evaluering av dagens system.

En stor del av forbrukerregelverket er etter hvert gjort felles innenfor EFTA/EØS-området. Dette legger til rette for økt handel over landegrensene, etter hvert som forbrukerne blir tryggere på sine rettigheter. Utviklingen gjør det nødvendig med et effektivt samarbeid over landegrensene både når det gjelder tilsyn og tvisteløsning.

Kjøp av bolig representerer en stor investering for forbrukerne og omsetningen går ofte svært raskt. Mange kjøpere får i praksis liten tid til å gjøre undersøkelse av boligen og er dermed i stor utstrekning prisgitt det opplysningsmaterialet som finnes i form av for eksempel salgsprospekt. Med et mangelfullt beslutningsgrunnlag, kan det ofte oppstå tvist etter en bolighandel.

Stadig flere kjøper i dag sine feriereiser på Internett og setter sammen reisens elementer selv. I slike tilfeller har forbrukerne en dårligere rettsstilling enn når de kjøper et opplegg som en arrangør har satt sammen på forhånd. Bare sistnevnte omfattes av pakkereiseloven, som gir ufravelige rettigheter til forbrukere. Utviklingen gjør det nødvendig med en oppdatering og modernisering av pakkereiseloven.

Markedsføring

En stor del av hverdagens informasjonsflom består av reklame og markedsføring. Intensiteten i reklamen, dens budskap og nye uttrykksformer, har frembrakt en debatt om reklamens plass både i det offentlige rom og i den private sfæren. Et aktuelt spørsmål når det gjelder privatsfæren er hvordan de som ønsker det skal kunne skjerme seg effektivt mot både direkte adresserte og mot uadresserte former for reklame. En annen diskusjon er hvilke grenser som bør trekkes for reklame som rettes mot barn og ungdom, og hvordan reklame og andre kommersielle innslag i skolen bør begrenses. Fenomener som skjult reklame og glidende overgang mellom reklame og redaksjonelt stoff i media, krever generelt en skjerpet kildekritikk.

Næringsdrivendes informasjon til forbrukerne i form av reklame og markedsføring reguleres i markedsføringsloven. Loven har som formål å ivareta forbrukernes, næringslivets og allmennhetens interesser i å ha sunne markedsforhold. Markedsføringsloven har vært endret en rekke ganger de senere årene, men har ikke vært gjenstand for en systematisk revisjon eller gjennomgang siden den ble vedtatt i 1972. Samtidig har både samfunnet, reklamen og kommunikasjonsformene endret seg vesentlig. Sanksjonssystemet i loven ble endret i

1997, men har vist seg å ikke være så effektivt som man kunne ønske.

Et nytt EU-direktiv om urimelig handelspraksis ble vedtatt våren 2005. Direktivet er et totalharmøneringsdirektiv hvor det ikke er adgang til å innføre strengere bestemmelser i norsk rett. Gjennomføringen av direktivet vil ha betydning for store deler av markedsføringsloven. Departementet har derfor satt i gang arbeidet med en helhetlig gjennomgang av loven. Målet er en mer moderne og effektiv markedsføringslov som er i takt med samfunnsutviklingen og internasjonalt regelverk.

Barn og unge - kommersiell påvirkning

Barn vokser opp i et forbrukssamfunn der kommersielle innslag er sterkt integrert i barne- og ungdomskulturen. De unge blir ansett som attraktive målgrupper for reklame og utsettes for stadig mer påvirkning. Som storforbrukere av IKT-tjenester blir de i mange tilfeller ekspertene innen familien på bruk av Internett og mobiltelefon. Annonserer vet at de kan nå barna direkte, særlig gjennom de nye elektroniske mediene. At det nye tredje generasjon mobilsystemet (UMTS-nettet) nå er etablert, vil antagelig føre til en betydelig økning i tilbudet av såkalte innholdstjenester fremover. Et annet område som i øyeblikket er i utvikling er chat/sms på TV, med innslag av spill og gevinster.

En stor del av den reklamen som unge utsettes for har en kobling til helse og kropp; fra reklame for usunne og fetende næringsmidler, sylslanke fotomodeller med moteklær, og til mer eller mindre seriøse helse- og slankeprodukter. Resultatet av dette kan bli usunne spisevaner, uheldig kroppsfokus og at mange blir lurt til å kjøpe eller prøve kurer eller behandlingsformer med tvilsom effekt.

Det er behov for informasjon og bevisstgjøring slik at de unge tidlig utvikles til å bli kritiske forbrukere. Også mange foreldrene trenger å bevisstgjøres om det kommersielle trykket som barna møter bl.a. gjennom media. Det er også viktig å videreføre arbeidet med å påvirke næringslivets og andre aktørers praksis overfor barn og unge. Dette arbeidet vil bygge videre på tiltaksplanen «Nei til kommersielt press» som har vært rettesnor for arbeidet fra 2003 til 2005.

Informasjon og ny teknologi

For å gjøre fornuftige vurderinger og valg må den enkelte som forbruker holde seg godt informert. Ofte kreves kunnskap og informasjon om både varer og tjenester, markedsforhold, kontraktsvilkår, rettigheter, regelverk og klageordninger. I tillegg er

det viktig å kunne mestre utstyr som terminal, mobiltelefon eller datamaskin for å søke etter informasjon eller foreta transaksjoner. Mengden av informasjon som hver enkelt må forholde seg til er stor og kompetansen som forbruker må stadig fornyes.

Nøytral forbrukerinformasjon fra myndighetene er nødvendig som motvekt til reklame og andre typer markedskommunikasjon fra næringsdrivende. Departementer, tilsynsorganer og andre skal gi publikum informasjon om rettigheter og plikter på sine ansvarsområder. I tillegg driver forbrukerorganene en omfattende informasjonsvirksomhet.

På en del områder er markedet så uoversiktlig at hver enkelt kunde på egenhånd ikke har mulighet til å skaffe seg fullt overblikk. For eksempel når det gjelder rente på boliglån eller pris på elektrisk kraft, er det nødvendig at det vedlikeholdes en form for barometer eller markedsoversikt for å skape tilstrekkelig «gjennomsiktighet» til at kundene kan gjøre prissammenligninger. Slike oversikter kan være ønskelige, både ut fra konkurransehensyn og begrunnet i den individuelle kundes informasjonsbehov. På enkelte områder kan det være naturlig at et myndighetsorgan utarbeider eller publiserer denne typen informasjon. Et eksempel er oversikten over elektrisitetspriser som administreres av Konkurransetilsynet.

Moderne IKT preger forbrukerhverdagen stadig sterkere. Internett og mobiltelefon er blitt viktige verktøy og utviklingen av nye tjenester skjer raskt. Aktuelle eksempler er gjennombruddet for Internett-telefoni (IP-telefon), og for omsetning av musikk direkte fra Internett istedenfor via CD-plater. Norske husholdninger ligger langt fremme når det gjelder å ta i bruk ny teknologi. I følge Statistisk Sentralbyrå hadde 60 prosent av husholdningene Internett, 72 prosent hadde PC, og 95 prosent mobiltelefon i 2004. Internett brukes særlig til informasjonssøk. 40 prosent av befolkningen oppgir å ha kjøpt en vare eller tjeneste til privat bruk over nettet de siste 12 måneder.

Økt utbredelse og bruk av digitale verktøy til søk, kommunikasjon og transaksjoner betyr at det blir viktig å sikre et like godt forbrukervern i digitale media som i tradisjonelle sammenhenger. I dette ligger også sikker informasjonsutveksling og personvern. Videre blir det viktig å sikre at flest mulig har de kunnskaper og ferdigheter som kreves for å delta i informasjonssamfunnet («digital kompetanse»).

Internasjonalt

Økende liberalisering av verdenshandelen og harmonisering av regelverk skaper nye rammer og

utfordringer også for forbrukerpolitikken. Utviklingen innenfor EU/EØS preges av mer omfattende harmonisering av regelverket. Totalharmonisering hvor det ikke er rom for avvikende regelverk vil i stor grad avløse minimumsharmonisering hvor medlemslandene har hatt anledning til å stille strengere krav. Dette skjer samtidig med at det nylig har blitt vedtatt omfattende EU-regelverk i tilknytning til markedsføringsretten som medfører behov for revisjon av bl.a. markedsføringsloven. En viktig utfordring fremover vil være knyttet til arbeidet i EU med europeisk avtalerett og revisjon (med totalharmonisering) av «gamle» minimums-direktiver på forbrukerområdet.

Barn og ungdom i forbrukersamfunnet

Tilstandsvurdering – utfordringer

Barn og unge har et høyt forbruk, og undersøkelser har vist at det er betydelige forskjeller mellom

gutter og jenter. Statens institutt for forbruksforskning gjennomførte i 2004 en studie av skoleelevers forbruk (ungdomsskole og videregående), som viste at kjønn er en av de faktorene som best forklarer variasjoner i forbruk blant ungdom. Gutter har et høyere forbruk, og bruker mer penger på sportsutstyr og data enn jenter. Jenter har forbruk knyttet til sosiale aktiviteter og til utseende. Man kan anta at de aktiviteter som gutter driver med er regnet som mer fornuftige av foreldre, og at de dermed også får mer penger enn jenter til aktiviteter. Forbruksforskere har påpekt at det eksisterer en myte om kvinner og shopping der kvinner framstilles som egoistiske shoppere. Imidlertid er kvinner faktisk i sine handlinger for eksempel mer miljøbevisste enn menn.

SIFO fant følgende gjennomsnittlige kronebeløp brukt per måned på ulike forbruksområder blant ungdom i ungdomsskolen og videregående skole, fordelt på henholdsvis gutter og jenter:

Tabell 7.19 Forbruk blant gutter og jenter. Kroner per måned

Ulike forbruksområder	Gutter	Jenter
Nytelse (alkohol, sigaretter, sjokolade, snacks)	692	516
Utseende (klær, sminke)	433	646
Sosialt (kafé, mobiltelefon, disco)	466	413
Underholdning (cd, kino, video, spillautomater, ukeblad, konsert, idrettsarrangement)	492	276
Aktiviteter (kontingent, sportsutstyr)	252	150
Motorkjøretøy	230	45
Diverse (skolesaker, avis, veldedighet)	91	72
Totalt	2 656	2 118

Reklame, markedsføring og media bidrar til å påvirke de unges forbruk, men også deres holdninger mer generelt. Hva slags forhold de unge har til kropp, utseende, seksualitet, rusmidler og vold vil være under press og påvirkning via media. Reklamen bruker ofte sterke virkemidler for å oppnå oppmerksomhet. Den seksualiserte framstillingen av jenter og gutter i ulike medier er fremtredende og tydelig, og det er rimelig å anta at dette påvirker begge kjønn. Barn og unge trenger derfor tidlig å bevisstgjøres om hva slags påvirkning de utsettes for, og om hvordan kjønnene fremstilles. Det er også behov for å bevisstgjøre foreldrene om hvordan de unge påvirkes, og for en dialog med de kommersielle aktørene for å påvirke deres praksis.

Mål og strategier – tiltak

Forbrukerombudet viderefører samarbeidet med Kreativt Forum (reklamebransjens interesseorganisasjon), som ble innledet gjennom departementets treårige (2003 – 2005) tiltaksplan for å redusere det kommersielle presset rettet mot barn og unge. Målet med samarbeidet har vært å sette etikk på dagsorden i motebransjen, med særlig fokus på bevisstgjøring rundt sterke virkemidler knyttet til kropp og sex. Nye etiske retningslinjer for reklame- og motebransjen, lansert høsten 2005, skal virke som en «Vær varsom-plakat» for reklamebyråer og klesprodusenter. Forbrukerombudet vil sammen med Kreativt Forum følge med på hvordan motebransjen tar retningslinjene i bruk.

Departementet har, i samarbeid med Forbrukerombudet, Foreldreutvalget i grunnskolen, Forbrukerrådet og verdiprosjektet Skal-Skal ikke, utviklet et diskusjonsopplegg til bruk i foreldremøter. Dette vil i 2006 bli formidlet til foreldrene gjennom ulike kanaler. Målet med tiltaket er å styrke barns evne til å mestre kjøpe-, motepress og forbruk, gjennom foreldrene som er deres viktigste veiledere. Den seksualiserte framstillingen av jenter og gutter i media er et tema i dette diskusjonsopplegget.

For å bevisstgjøre elever og lærere om moter, slanking og reklame, er det i regi av prosjektet TENK utformet et interaktivt undervisningsopplegg. Dette benyttes i forbruker-undervisningen i skolen, for å gi elevene forståelse av media og reklamens påvirkningskraft, slik at ungdommene skal lære å ta egne valg og sette grenser ut fra kritiske vurderinger. TENKs nettside (<http://www2.skolenettet.no/tenk/startside.html>) er en av de mest besøkte sidene på Skolenettet, som er Utdanningsdirektoratets portal for grunnskole og videregående opplæring, med informasjon for foreldre, ansatte i skolene og elever.

Mål og strategier

For 2006 prioriteres følgende mål:

Ivareta forbrukernes interesser og rettigheter

En moderne og effektiv markedsføringslov – høringsnotat

Markedsføringsloven ivaretar sentrale forbrukerinteresser og bidrar til å skape ryddige markedsforhold for næringslivet. En lov som regulerer et så dynamisk område som reklame og markedsføring, må både være tilpasset dagens forhold og ta høyde for fremtidig utvikling. Dette må veies opp mot de næringsdriwendes behov for regler som er enkle å forstå og dermed gir god forutberegnelighet. Det er viktig at sanksjonssystemet gir mulighet for å gripe raskt inn og stanse ulovlig markedsføring. Egne regler om reklame til barn og unge er et annet sentralt tema.

EU-regelverk får stadig større betydning på forbrukerområdet. Man må dermed også sikre at norsk markedsføringslovgivning er i overensstemmelse med og gjennomfører det regelverket som er innlemmet i EØS-avtalen. I 2006 vil departementet ferdigstille et forslag til revidert markedsføringslov som vil bli sendt på alminnelig høring.

Økt informasjon og redusert risiko knyttet til omsetning av bolig

Et utvalg med representanter fra takstbransjen, eiendomsmeglerbransjen, Forbrukerrådet og Kre-

dittilsynet har utredet og fremmet forslag til tiltak for å forbedre forbrukernes stilling på boligmarkedet. At forbrukerne skal ha tilstrekkelig beslutningsgrunnlag forut for kjøpsbeslutningen har vært et sentralt punkt. Utvalget har bl.a. foreslått en klargjøring av fremgangsmåten for arealberegning. Det er videre foreslått at det som hovedregel må følge med en teknisk rapport for alt boligsalg gjennom eiendomsmegler/advokat. Et forslag til felles skjematur er utarbeidet. For øvrig er det diskutert om det bør stilles bestemte kompetansekrav til den som skal utferdige den tekniske rapporten. Utredningen ble fremlagt i august 2005 og vil bli benyttet som underlag for lovutvalget for eiendomsmegling som hører inn under Finansdepartementet.

Styrkede forbrukerrettigheter ved pakkereiser

Pakkereiseloven gir rettigheter til pakketurister og regler om markedsføring av pakkereiser. Dessuten er kundene sikret mot å lide tap ved turoperatørenes konkurs gjennom reisegarantiordningen.

Pakkereiseloven har virket i 10 år og det har vist seg å være behov for en begrenset revisjon for å tilpasse regelverket til dagens forhold. Departementet ser også behov for å styrke forbrukernes rettigheter i loven. Det er derfor satt i gang et arbeid med å oppdatere og modernisere loven. I samråd med en referansegruppe bestående av berørte myndighetsorganer og bransjen er det utarbeidet et høringsforslag som ble sendt på alminnelig høring i juni 2005. Lovendringsprosessen forventes sluttført i 2006.

Effektiv håndhevelse av forbrukerregelverket ved handel over landegrensene

EUs forordning om grenseoverskridende samarbeid mellom håndhevingsmyndigheter ble vedtatt i oktober 2004. Forordningens formål er å bedre kontrollen med etterlevelse av forbrukerregelverket innen EFTA/EØS-området gjennom å opprette et forpliktende samarbeid mellom landenes håndhevingsmyndigheter. I Norge vil bl.a. Forbrukerombudet være en sentral håndhevingsmyndighet. Gjennomføringsfristen for samarbeidsbestemmelsene er årsskiftet 2006/2007. Ved gjennomføring av forordningen i norsk rett er det nødvendig å foreta endringer i bl.a. markedsføringsloven. Departementet har hovedansvaret for gjennomføringen.

Elektroniske tjenester skal være tilgjengelige og sikre

Den raske utviklingen i anvendelse av informasjonsteknologi representerer nye utfordringer for

forbrukerne - og dermed for forbrukerpolitikken. Bruk av digital teknologi har de senere årene utløst debatter bl.a. om sikkerhet og personvern på Internett, balansen mellom opphavsrett og retten til privat kopiering, markedsføringspraksis på nett og mobiltelefon, om e-handel og forbrukertillit og om håndheving av regelverk i et globalt marked. En annen diskusjon handler om det som betegnes som «digitale skiller», nemlig at det i et samfunn der man i økende grad er avhengig av å beherske og benytte digital teknologi, er fare for at det utvikles en sosial kløft mellom de som behersker teknologien og de som ikke gjør det. Aktuelle problemstillinger er videre å sikre valgfrihet og konkurranse i husholdningsmarkedet for IT-produkter, og motvirke «innlåsingeffekter» som følge av at tjenester eller dokumentformater krever maskinvare eller programvare fra en bestemt leverandør.

Departementet vil i 2006 få gjennomført en utredning om forbrukernes stilling i informasjonssamfunnet. Utredningen skal bl.a. bidra til å identifisere problemstillinger og være grunnlag for å utforme forbrukerpolitiske mål, tiltak og prioriteringer.

Internasjonal standardisering skal ivareta forbrukerhensyn

Med etableringen av EUs indre marked har standarder fått økt betydning. «Ny metode»-direktivene forutsetter standarder for å sikre at produkter er i overensstemmelse med krav bl.a. til sikkerhet. Standardisering foregår på et meget bredt felt og omfatter både varer og tjenester. Arbeidet med å utforme standarder er åpent for deltakelse fra ulike interessenter, og næringslivet er som regel sterkt involvert. På denne bakgrunn er det viktig å legge til rette for at også forbrukerinteressene får mulighet for innflytelse på utformingen av standarder.

Departementet har gjennom et samarbeid med Forbrukerrådet og Standard Norge etablert en sekretariatsfunksjon for å ivareta forbrukerhensyn i standardiseringen. Sekretariatsfunksjonen er opprettet som en prøveordning fra 2005 og er lagt til Standard Norge. Målet med arbeidet er at forbrukerhensyn blir ivaretatt i alle relevante sammenhenger innenfor standardiseringsvirksomhet. Departementet ønsker å videreføre ordningen i 2006 før tiltaket evalueres.

Forbrukerinnflytelse på matområdet, med særlig vekt på barn, unge og kosthold/ernæring

Forbrukerne har krav på helsemessig trygg mat, og et tilbud preget av kvalitet og mangfold. Fire

departementer (BFD, Landbruks- og matdepartementet, Fiskeri- og kystdepartementet og Helse- og omsorgsdepartementet) la våren 2004 fram en egen handlingsplan for årene 2004 og 2005, jf. omtale under resultatrapport. Handlingsplanen planlegges videreført for 2006.

Ved gjennomføringen av handlingsplanen vil BFD, sammen med de tre departementene som har et direkte forvaltningsansvar på matområdet, arbeide for god forbrukerinformasjon og styrket forbrukerinnflytelse. BFD vil i 2006 legge særlig vekt på å arbeide for bedre kostholdsvaner blant barn og unge.

Fremme norske forbrukerinteresser overfor EU og OECD

Det er viktig å identifisere og bruke alle tilgjengelige muligheter for å påvirke forbrukerpolitikken og regelverksutviklingen i EU. Fra norsk side vil en fortsatt legge vekt på å arbeide gjennom EFTA-kanalen og videreutvikle den gode kontakten som er etablert med Kommisjonen.

En annen viktig kanal for informasjon og påvirkning er det nordiske samarbeidet på forbrukerområdet. Det fremtidige samarbeidet på forbrukerområdet må vurderes og tilpasses samarbeidsministrenes beslutning høsten 2005 om en sterkere fokusering av det nordiske regjeringssamarbeidet og reduksjon i antall ministerråd.

Fra år 2000 har EFTA/EØS-landene deltatt i EUs program for forbrukerpolitikk og i den rådgivende komiteen for programmet. Deltakelsen i programmet gir bl.a. mulighet til å søke støtte til forsknings- og utredningsprosjekter. Det løpende programmet vil imidlertid opphøre per 31. desember 2006, og en ny felles strategi og et felles rammeprogram for forbruker- og helsesaker skal tre i kraft fra og med 2007. Dette vil bl.a. innebære opprettelse av en egen avdeling for forbrukerspørsmål under Kommisjonens byrå for helse som skal etableres i Luxemburg.

Under programmet har Norge deltatt aktivt i nettverket for løsning av forbrukertvister over landegrensene (EEJ-Net), men til nå ikke i nettverket for nasjonale informasjonskontorer for EU/EØS-relaterte forbrukerspørsmål. Disse nettverkene ble slått sammen med virkning fra 1. januar 2005. Som en overgangsordning har Norge deltatt bare i EEJ-Net i 2005. Det tas imidlertid sikte på full deltakelse i det sammenslåtte nettverket fra og med 2006, jf. omtale under kap. 860 Forbrukerrådet.

Departementet vil delta i utformingen av forbrukerpolitikken på et bredt internasjonalt nivå, bl.a. gjennom deltakelse i OECDs forbrukerkomité (CCP).

Informerte og opplyste forbrukere

Aktuell informasjon til publikum om forbrukeremner, bl.a. via Odin

Departementet vil videreutvikle sine internettsider på ODIN slik at disse gir mer oppdatert og fullstendig informasjon om aktuelle forbrukeremner, bl.a. med bedre lenkesamlinger.

Fremme forbrukerundervisning i skolen, bl.a. om reklame og om bærekraftig forbruk

BFD vil, i samarbeid med utdanningssektoren, videreutvikle undervisningen i forbrukeremner både for lærerstudenter og for elevene i grunnskolen og videregående skole. Arbeidet med forbrukerundervisning utføres innen rammene for utdanningspolitikken, herunder de nye læreplanene i «Kunnskapsløftet». Til grunn ligger videre et nordisk måldokument for forbrukerundervisning som avgrensner og spesifiserer konkrete oppgaver.

I 2006 vil arbeidet rettes inn mot å:

- gi innspill til utvikling og gjennomføring av de relevante deler av det nye læreplanverket
- bidra i etter- og videreutdanningen av lærerstudenter i forbrukeremner, i samarbeid med bl.a. Høgskolen i Hedmark
- oppdatere materiale om forbrukerrettigheter og -plikter, personlig økonomi, reklame, digital forbrukerkompetanse, og bærekraftig forbruk
- formidle informasjon til skolene, bl.a. via skolenettet.no og Skolemagasinet
- utnytte Internett i undervisningen, bl.a. gjennom interaktive sider med forbrukerstoff på skolenettet

FNs tiår for undervisning om bærekraftig utvikling (2005–2014) bidrar til å bringe sammenhengen mellom forbruk og miljø på dagsorden i skolen. Temaet «bærekraftig forbruk» følges opp i samarbeid med Nettverk for miljølære under Utdanningsdirektoratet, og vil dels bygge på materiale fra prosjektet YouthXchange i regi av UNEP/UNESCO. Gjennom samarbeid med Høgskolen i Hedmark vil arbeidet med forbrukerundervisning trekke veksler på EU-prosjektet Consumer Citizenship Network, der høgskolen har koordineringsansvaret.

Konkurransfremmende informasjonstiltak overfor forbrukerne

Forbrukerpolitikken og konkurransepolitikken har brede kontaktflater og kan i betydelig grad bidra til å styrke hverandre. Den nye konkurranseloven tydeliggjør forbrukernes interesser i velfungerende markeder ved at det i formålsparagrafen slås fast at

det ved anvendelse av loven skal tas særlig hensyn til forbrukernes interesser. Med den nye konkurranseloven ble bestemmelsene om prismerking overført til forbrukermyndighetene. Forbrukerombudet er tilsynsmyndighet for markedsføringsloven, hvor prismerkingsbestemmelsene er innarbeidet. Markedsføringsloven bidrar også ellers, særlig gjennom forbudet mot villedende markedsføring, til å bedre forbrukerinformasjonen om priser og til å sanere uriktige og villedende fremstillinger.

Betydningen av informasjon om priser og markedsforhold, både for markedets funksjon og for en optimal bruk av forbrukernes ressurser, er sterkt vektlagt i St.meld. nr. 15 (2004-2005) Om konkurransepolitikken. Her varsles et samarbeid mellom konkurranse- og forbrukermyndighetene, bl.a. for å avklare hvilken informasjon myndighetene bør ha ansvar for å fremskaffe og/eller tilrettelegge for forbrukerne. BFD vil i 2006, i samarbeid med Moderniseringsdepartementet, vurdere informasjonstiltak fra myndighetenes side for å ivareta forbrukernes informasjonsbehov og fremme konkurransen.

Mindre kommersielt press mot barn og unge

Retningslinjer for kommersiell påvirkning overfor barn og unge

Departementet har siden 2003 samarbeidet med Forbrukerombudet om tiltak for å redusere det kommersielle presset mot barn og unge. Dialog og samarbeid med aktuelle bransjer og organisasjoner har vist seg å være en egnet arbeidsmetode som Forbrukerombudet ønsker å bygge videre på. I året som kommer vil man særlig konsentrere seg om reklame og påvirkning gjennom elektroniske medier. Aktuelle temaer for oppfølging er svindel mot barn og unge, chat/sms på TV som er knyttet til spill og gevinster, og kontroll av innholdstjenester.

Departementet har, i samarbeid med forbruker-institusjonene, Foreldreutvalget i grunnskolen og andre, utviklet et diskusjonsopplegg for foreldremøter. I 2006 vil utfordringen være å nå ut til foreldrene med dette gjennom ulike kanaler. Målet med tiltaket er å styrke foreldrenes kompetanse og refleksjonsnivå i møtet med kjøpe-, motepress og forbruk.

Et etisk og bærekraftig forbruk

Fokus på etiske og bærekraftige aspekter ved forbruket

Forbruksnivå og forbruksmønster i samfunnet har stor innvirkning på miljøet i vid forstand. For at forbrukerne skal kunne vektlegge miljømessige, etiske og sosiale aspekter ved produktene eller produksjonen, må det finnes lett tilgjengelig infor-

masjon om disse forholdene. En generell utfordring er å standardisere og tilrettelegge informasjon, for eksempel gjennom frivillige merke- eller deklarasjonsordninger. Departementet deltar i et arbeid som er startet opp i regi av Den internasjonale standardiseringsorganisasjonen; ISO, med å utvikle en internasjonal standard for bedrifters og organisasjoners samfunnsansvar («social responsibility»). Departementet tar også sikte på å styrke samarbeidet med frivillig sektor om informasjonstiltak overfor forbrukerne om miljømessige og etiske aspekter ved forbruket.

Et effektivt forbrukerapparat

Evaluere Forbrukertvistutvalget og de bransjevise reklamasjonsnemndene

En viktig forbrukerpolitisk målsetning er å legge til rette for at forbrukerne skal ha best mulig tilgang på effektiv og rimelig tvisteløsning. Domstolsbehandling innebærer ofte en løsning som er uforholdsmessig kostbar og ressurskrevende i forbrukerforhold, der sakene som regel handler om små beløp. Som alternativ til domstolsbehandling er det etablert flere utenrettslige tvisteløsningsordninger på forbrukerområdet, herunder Forbrukertvistutvalget (FTU) og et tyvetalls bransjevise reklamasjonsnemnder, for eksempel Bankklagenemnda og Inkassoklagenemnda.

FTU behandler saker etter forbrukerkjøpsloven, håndverkstjenesteloven og lov om angrerett.

Behandlingen er gratis for forbrukeren både i FTU og i nemndene. Vedtakene gjort i FTU blir rettslig bindende dersom de ikke bringes inn for domstolene, mens nemndenes avgjørelser kun er rådgivende for partene. Felles for alle sakene er at Forbrukerrådet gir råd og mekler før behandlingen i FTU eller i en nemnd. For å kunne vurdere hvordan det utenrettslige tvisteløsningstilbudet faktisk fungerer, vil departementet i 2006 initiere en evaluering av FTU og et representativt utvalg av nemndene. Evalueringen skal danne grunnlag for å videreutvikle et godt utenrettslig tvisteløsningstilbud i forbrukersaker.

Vurdere SIFOs administrative tilknytning og finansieringsordning

Departementet har gitt Norges forskningsråd i oppdrag å foreta en evaluering av Statens institutt for forbruksforskning. Bakgrunnen er at det på mange år ikke er gjort noen faglig evaluering av forskningen ved instituttet. Videre er det, med bakgrunn i forskningsmeldingen, St.meld. nr. 20 (2004-2005) Vilje til forskning, ønskelig å se nærmere på SIFOs rolle og plass innenfor instituttsektoren i norsk forskning. Evalueringen av SIFO er planlagt gjennomført i løpet av 2005, og departementet vil neste år på grunnlag av evalueringen legge frem en vurdering av SIFOs administrative tilknytning og finansieringsordning.

Oversikt over delmål og resultatmål for kap. 865 Forbrukerpolitiske tiltak og internasjonalt samarbeid

Delmål	Resultatmål
Ivareta forbrukernes interesser og rettigheter	<p>En moderne og effektiv markedsføringslov – høringsnotat</p> <p>Økt informasjon og redusert risiko knyttet til omsetning av bolig</p> <p>Styrkede forbrukerrettigheter ved pakkereiser</p> <p>Effektiv håndhevelse av forbrukerregelverket ved handel over landegrensene</p> <p>Elektroniske tjenester skal være tilgjengelige og sikre</p> <p>Internasjonal standardisering skal ivareta forbrukerhensyn</p> <p>Forbrukerinnflytelse på matområdet, med særlig vekt på barn, unge og kosthold/ernæring</p> <p>Fremme norske forbrukerinteresser overfor EU og OECD</p>
Informerte og opplyste forbrukere	Aktuell informasjon til publikum om forbrukeremner bl.a. via Odin

Delmål	Resultatmål
	Fremme forbrukerundervisning i skolen, bl.a. om reklame og om bærekraftig forbruk
	Konkurransefremmende informasjonstiltak overfor forbrukerne
Mindre kommersielt press mot barn og unge	Retningslinjer for kommersiell påvirkning overfor barn og unge
Et etisk og bærekraftig forbruk	Fokus på etiske og bærekraftige aspekter ved forbruket
Et effektivt forbrukerapparat	Evaluere Forbrukertvistutvalget og de bransjevise reklamasjonsnemndene
	Vurdere SIFOs administrative tilknytning og inansieringsordning

Nærmere om budsjettforslaget

Post 21 Spesielle driftsutgifter, forskning, utviklings- og opplysningsarbeid

Bevilgningen på posten vil bli benyttet til å finansiere enkeltprosjekter, herunder utredningsarbeid av særlig betydning for forbrukerområdet, som departementet tar initiativ til eller etter søknad fra aktuelle samarbeidspartnere.

Bevilgningen vil videre bli benyttet til informasjons- og opplæringstiltak i departementets regi og til forbrukerpolitiske tiltak innenfor regelverksutvikling, informasjon og kunnskapsutvikling. Bevilgningen dekker kostnader knyttet til forpliktelser i internasjonalt samarbeid på forbrukerområdet, herunder utgifter i forbindelse med deltakelse i aktiviteter knyttet til EUs reviderte rammeprogram for forbrukerpolitikk.

Bevilgningen skal videre dekke kostnader til økonomiske garantier i rettssaker av prinsipiell betydning for forbrukerne. Ordningen er begrenset til forbrukersaker og til tvister mellom forbruker og næringsdrivende. Det forutsettes at søknad om økonomisk garanti for behandling av forbrukersaker i domstolene fremmes for departementet gjennom Forbrukerrådet eller andre organisasjoner som ivaretar forbrukerinteresser.

Posten er prisjustert, samt noe styrket utover dette. Fra 1. januar blir det innført nettoordning for budsjettering og regnskapsføring av merverdiavgift i statsforvaltningen. Posten er redusert som følge av dette.

Post 79 EUs rammeprogram for forbrukerpolitikk, kan overføres

Målsetting

EFTA/EØS-landene har fra 2000 deltatt i Kommisjonens rammeprogram for forbrukerpolitikk, på like vilkår med EU-landene. Hjemlingen av EUs forbrukerpolitiske aktiviteter i et rammeprogram innebærer en vesentlig forbedret mulighet for norsk deltakelse og innflytelse. Det nåværende, andre, rammeprogrammet går fra 2004 til og med 2007. Midlene under programmet brukes til å finansiere Kommisjonens egne tiltak, samarbeidstiltak mellom Kommisjonen og EU/EØS-statene, støtte til europeiske forbrukerorganisasjoner og til prosjekter innenfor programområdet som forbrukerorganisasjoner, andre uavhengige organisasjoner og enkeltpersoner søker om støtte til.

Tildelingskriterier

Norges utgifter ved deltakelse i EUs ulike programmer fastsettes etter fordelingsnøkkelen som er nedfelt i EØS-avtalen.

Oppfølging og kontroll

Revisjonsretten i EU og EUs internrevisjon kontrollerer bruken av budsjettmidlene til de programmene Norge deltar i. Det vises for øvrig til EØS-avtalen.

Budsjettforslag 2006

Bevilgningen på posten skal dekke kostnadene ved deltakelse i EUs rammeprogram for forbrukerpolitikk. På grunn av at størrelsen på de årlige bidragene varierer med svingninger i eurokursen, fak-

tisk aktivitet under programmet og med endelig EØS-budsjett, er posten gjort overførbar.

Posten er prisjustert.

Kap. 866 Statens institutt for forbruksforskning

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2004	Saldert budsjett 2005	Forslag 2006
50	Basisbevilgning	21 921	22 697	23 101
	Sum kap 866	21 921	22 697	23 101

Status for virksomheten

Statens institutt for forbruksforskning (SIFO) er et nasjonalt kompetansesenter med formål å drive forskning, utredning og testvirksomhet ut fra hensynet til forbrukernes stilling og rolle i samfunnet. Instituttet bidrar med kunnskap til myndigheter, politikere, næringsliv og organisasjoner. SIFO er et forvaltningsorgan med særskilte fullmakter og står faglig ansvarlig for egne prioriteringer og mål. BFD har ansvar for å foreslå bevilgninger til virksomheten og kontrollere bruken av midlene.

Instituttet ledes av et styre på åtte medlemmer som oppnevnes av BFD. Styret er sammensatt av representanter fra forskning og brukermiljø. Driften er finansiert med basisbevilgning over statsbudsjettet og med prosjektinntekter.

Instituttet utfører oppdrag med finansiering fra statlige virksomheter, Norges forskningsråd, næringslivet og ulike organisasjoner. En økende andel av oppdragene skjer i tilknytning til EUs forsknings- og forbrukerpolitiske programmer.

Resultatrapport 2004

Rapporteringen tar utgangspunkt i delmålene for SIFOs virksomhet som ble presentert i St.prp. nr. 1 (2003-2004).

Høy kompetanse og relevans i forskning om forbruket og forbrukere

Det ble foretatt en større revisjon av instituttets standardbudsjett for forbruksutgifter. Revisjonen var nødvendig for å bringe budsjettet på linje med utviklingen av husholdningenes forbruk både når det gjelder produktsammensetning og forbruksaktiviteter. Det reviderte standardbudsjettet gir bedre veiledning både til vanlige forbrukere og til forbrukergrupper med særlig vanskelig økonomi. Revisjonen ble møtt med stor interesse fordi standardbudsjettet i økende grad blir brukt aktivt av både myndigheter, finansinstitusjoner,

frivillige organisasjoner og individuelle forbrukere.

SIFO arbeidet også med et prosjekt om gjeldsordninger, i form av analyse av et antall saker etter gjeldsordningsloven.

På det forbrukerkulturelle området var SIFO opptatt av både generelle spørsmål knyttet til forbrukets betydning og av betingelsene for deltakelse i det moderne forbrukersamfunnet. Fokus ble bl.a. rettet mot i hvilken grad den enkelte forbruker kan foreta nødvendige og riktige valg i markedet.

Høy kompetanse og relevans i forskning og testvirksomhet om produktene

På oppdrag fra Norges vassdrags- og energiverk (NVE) gjennomførte SIFO en test av energimerking av hvitevarer. Testen bekreftet funn fra tidligere stikkprøver om at det ikke alltid er samsvar mellom merkingen og produktenes faktiske energibruk. Samtidig viste testen at et flertall av forhandlerne ikke følger opp den obligatoriske merkingen på tilfredsstillende vis.

SIFO deltok i nye EU-søknader om forbruk og miljø som resulterte i to nye europeiske prosjekter. Det ene startet opp i 2004 og berører sosiale innovasjoner i et bærekraftig perspektiv (EMUDE). Det andre starter opp i 2005 og har bærekraftig produksjon og forbruk som tema (SCORE).

På informasjonsteknologiområdet var SIFO engasjert i et større prosjekt om underholdning i digitale medier, finansiert av Norges forskningsråd og med NRK, Norsk Tipping og Telenor som samarbeidspartnere.

Høy kompetanse og relevant forskning om markedet

SIFO var engasjert i flere prosjekter om dagligvarehandelen. I ett av disse ble oppmerksomheten rettet mot grensehandelen mellom Norge/Sve-

rige og Norge/Finland. Gjennom en både kvalitativ og kvantitativ tilnærming satte instituttet søkelys på omfang, prisleforskjeller og betingelser for forbrukeratferd i disse grensemarkedene. I et annet prosjekt, som senere fikk mye omtale i media, ble maktforholdene i varehandelskjeden studert nærmere. Fokus ble særlig rettet mot kjedenes og næringsmiddelindustriens ulike avtaler.

Høy kompetanse og relevans i forskning om forbrukerpolitikken

I EU-prosjektet «Trust in Food» ble en undersøkelse av forbrukernes tillit til mat kombinert med en institusjonell undersøkelse av rammebetingelsene for denne tilliten. Det kom fram at en av fire forbrukere i Europa mener at utviklingen på matområdet over tid er negativ både med hensyn til pris, smak, kvalitet og produksjonsmåter. Det er færre som mener at maten er blitt dårligere med hensyn til sikkerhet og ernæring. Norske forbrukere skiller seg fra de andre europeiske forbrukerne ved å være de mest pessimistiske med hensyn til matsikkerhet.

SIFO avsluttet også EU-prosjektet «ToolSust», der oppmerksomheten ble rettet mot de miljømessige rammebetingelsene for forbrukernes atferd i flere europeiske byer, deriblant Fredrikstad i Norge. Prosjektet fokuserte på innkjøpsvirksomheten, transport i forbindelse med innkjøp, energibruk i husholdningene og kildesortering, og diskuterte virkemidler for endring av disse forholdene i mer miljøvennlig retning.

Mål og strategier

SIFO vil i 2006 fortsatt arbeide for å frambringe uavhengig kunnskap på områder av relevans for forbrukernes stilling og rolle i samfunnet. I løpet av 2005 skal instituttet evalueres av Norges Forskningsråd. Styret har også vedtatt å igangsette en strategiprosess som sikter mot å øke måloppnåelsen, effektivisere ressursbruken, videreutvikle kompetansen og heve den vitenskapelige kvaliteten. Prosessen er planlagt avsluttet tidlig i 2006.

SIFO skal forvalte og formidle kunnskap om produkter, markeder, politikk og forbruk. Høy relevans for forbrukerpolitikken og for forbrukernes hverdagsliv er førende for SIFOs strategiske prioriteringer. SIFO har lagt vekt på formidling av kunnskap og opplever stor etterspørsel fra media. Det er et mål å opprettholde synligheten og formidle kunnskap fra alle forskningsområder.

Høy kompetanse, synlighet og relevans i forskning om forbrukerøkonomi og forbrukeratferd

Forskningen vil i 2006 bli rettet inn mot både generelle husholdsøkonomiske problemstillinger og situasjonen til spesielt utsatte grupper.

SIFOs standardbudsjett for forbruksutgifter er blitt et stadig viktigere instrument for både private og offentlige institusjoner. Det vil i 2006 bli foretatt nødvendige prisjusteringer, samtidig som budsjettets tall vil bli nærmere kvalitetssikret. Instituttet vil i denne sammenheng også forske nærmere på sammenhengen mellom forbruksutgifter og levekår for utsatte grupper. For å sikre den faglige kvaliteten ønsker SIFO også å starte et arbeid med å standardisere innhold og metodikk på nordisk nivå.

Gjennom den årlige SIFO-surveyen vil instituttet overvåke utviklingen i forbrukerkompetanse og forbrukeratferd på utvalgte områder. I forbindelse med utformingen og formidlingen av undersøkelsene skal det samarbeides nært med forbrukerorganisasjonene. Teoretisk forankring, lange tidsserier og sammenligninger med tilsvarende undersøkelser fra andre land skal gi grunnlag for vitenskapelig publisering.

Barn og unges forbruk er kulturelt betinget og kan ha stor betydning i husholdningenes økonomi. SIFO vil på dette området samarbeide nært med andre nordiske forskere og delta aktivt i internasjonale nettverk.

SIFO vil også gå nærmere inn på årsakene til, omfanget og fordelingen av husholdningenes gjeldsproblemer. Som et ledd i arbeidet vil instituttet bygge opp nasjonale og europeiske nettverk og delta i internasjonale prosjekter som har dette som tema.

Høy kompetanse, synlighet og relevans i forskning om forholdet mellom forbruk, teknologi og miljø

Med grunnlag i sin kompetanse vil SIFO utvikle forskningsprosjekter med fokus på sammenhengene mellom forbruksmønster og energibruk, miljøpåvirkning og forutsetninger for bærekraftig praksis.

Energibruk i husholdningene påvirkes bl.a. av husholdningsapparatenes energieffektivitet. Riktig energimerking gir forbrukerne bedre forutsetninger for å treffe miljøvennlige valg. Gjennom testing av produkter og undersøkelser av energimerking i butikkene, opparbeider SIFO økt kunnskap om samspeillet mellom teknologi, forbrukeratferd og miljø.

Forskning omkring hvordan IKT innvirker på forbrukernes dagligliv blir et viktig forskningsområde. Moderne informasjonsteknologi representerer en ny kanal for forbruk, tilgang til nye tjenester og nye typer underholdning i hjemmet. Skillet mellom tjenester og varer blir glidende, og ulike grupper har ulik tilgang til og kompetanse til å bruke teknologien.

SIFO har lange tradisjoner og mye kunnskap innen områdene klesvaner og vaskevaner. Det samme gjelder produktgruppene som er involvert i dette forbruket: tekstiler, vaskemidler og husholdningsapparater. Instituttet vil utnytte den brede tverrfaglige kunnskapen på dette feltet i nye prosjekter.

På tekstilområdet har man gjennom laboratorievirksomhet, EU-finansierte prosjekter og forskning omkring bruk av klær og tekstiler, en betydelig tverrfaglig kompetanse. Denne ønsker instituttet å synliggjøre gjennom økt internasjonal publisering og markedsføring overfor nye, aktuelle brukere og oppdragsgivere. Økte oppdragsinntekter vil være viktig for å styrke lønnsomheten i laboratorievirksomheten.

Høy kompetanse, synlighet og relevans i forskning om markedsforhold og forbrukerpolitikk

Et hovedfokus for SIFO vil fortsatt være matvarer, matmarkeder og matforbruk. Aktuelle tema for videre forskning er bl.a. forholdet mellom matforbruk, ernæring og helse, barn og unge som matforbrukere og forbrukerrettet innovasjon i matvaremarkedene. Instituttet har også et mål om å utvide markeds- og politikkforskningen til andre produktområder, som klær/tekstiler, boligrelatert forbruk og finansielle tjenester.

Betydningen av merking og standarder i markedene vil også få oppmerksomhet. Informasjon framstår som stadig viktigere i forbrukerpolitikken. Det er grunn til å gå nærmere inn på hvilke potensialer og begrensninger informasjon til for-

brukere har, sett i forhold til reguleringer på tilbudssiden.

Deregulering og reregulering av markedene stiller forbrukerpolitikken og dens virkemidler overfor store utfordringer. SIFO vil arbeide for å øke forståelsen for de internasjonale økonomiske og politiske rammene omkring forbruket av varer og tjenester i Norge. Instituttet ønsker å øke forståelsen for virkningene av internasjonal handel for norske forbrukere, for internasjonale produsent- og handelsforetak og for forhold i produsentland.

Aktuelle tema for videre forskning er også forholdet mellom matforbruk, ernæring og helse, barn og unge som matforbrukere og forbrukerrettet innovasjon i matvaremarkedene.

Forvalte og formidle kunnskap om forbrukerspørsmål

Å forvalte kunnskap og kompetanse innebærer også å bidra til utvikling av forskere på området gjennom strategiske programmer og doktorgrads- og postdokfinansiering. Samtidig vil deltakelse i nasjonale og internasjonale nettverk fortsatt være viktig, både som bidrag til kompetanseutvikling og for å supplere egen forskning.

Det vil fortsatt være et prioritert mål å øke den vitenskapelige publiseringen, både for å bekrefte kvalitet, spre kunnskap og oppnå økt synlighet internasjonalt. Økt publisering skal også bidra til å øke bredden i det internasjonale prosjektsamarbeidet på forbruksområdet, bl.a. innenfor EUs 6. og 7. rammeprogram for forskning.

Økt omfang av prosjekter med brukerfinansiering skal bidra både til å sikre et forsvarlig omfang på instituttets virksomhet og styrke kompetanseoverføringen til brukere i offentlig forvaltning og næringsliv.

Oversikt over delmål og resultatmål for kap. 866 Statens institutt for forbruksforskning

Hovedmål: Frambringe, forvalte og formidle kunnskap til nytte for forbrukeren

Delmål	Resultatmål
Høy kompetanse, synlighet og relevans i forskning om forbrukerøkonomi og forbrukeratferd	Videreutvikle nytteverdien og bruken av instituttets standardbudsjett for forbruksutgifter Starte minst et nytt nordisk prosjekt og publisere minst en artikkel om barn og unges forbrukeratferd Gjennomføre SIFO-surveyen som en årlig kartlegging av forbrukerkompetanse og – atferd, og bruke resultatene i vitenskapelig publisering og annen formidling.
Høy kompetanse, synlighet og relevans i forskning om forholdet mellom forbruk, teknologi og miljø	Utvikle minst et nytt forskningsprosjekt med hovedfokus på energibruk, miljøpåvirkning av forbruk og forutsetninger for bærekraftig praksis Markedsføre laboratoriumkapasitet og tverrfaglig kompetanse på tekstilområdet overfor aktuelle nye brukergrupper Øke den internasjonale sampubliseringen av forskningsresultater på tekstil- og miljøområdet Starte opp ett til to nye prosjekter innen området klesvaner/vaskevaner/husarbeid som kombinerer kunnskap om produkt/teknologi og om forbrukskultur
Høy kompetanse, synlighet og relevans i forskning om markedsforhold og forbrukerpolitikk	Opprettholde høy aktivitet i forskning om forbrukerpolitikk og forhold i mat- og dagligvaremarkedene Utnytte kunnskap og kompetanse til vitenskapelig publisering og til å utvikle prosjekter i andre markeder som også er viktige for forbrukere Utnytte internasjonale nettverk i forskning på mat, ernæring og helse med sikte på søknader til EUs 7. rammeprogram for forskning
Forvalte og formidle kunnskap om forbrukerspørsmål	Øke publiseringen i tidsskrifter med referee til minst 0,5 per årsverk Opprettholde høy populærvitenskaplig formidling og presseomtale Videre utvikle internasjonale nettverk og starte opp minst ett nytt EU-finansiert prosjekt. Øke omfanget av brukerfinansierte prosjekter og etablere minst ett nytt kompetanseprosjekt med brukermedvirkning

Nærmere om budsjettforslaget

Post 50 Basisbevilgning

Posten dekker utgifter til lønn og godtgjørelse, samt driftsutgifter ved instituttet.

SIFO har også betydelige inntekter fra eksterne prosjektoppdrag.

SIFO er organisert som et forvaltningsorgan med særskilte fullmakter. Dette gir fritak fra det statlige bruttobudsjetteringsprinsippet, jf. § 4 i bevilgningsreglementet. De tilsattes tilsetningsforhold er regulert i lov om statens tjenestemenn. SIFO avgir årsrapport til departementet, jf. Bestemmelser om økonomistyring i staten.

SIFO hadde 46 tilsatte (44 årsverk) per 1. mars 2005.

Kap. 867 Sekretariatet for Forbrukertvistutvalget og Markedsrådet (jf. kap. 3867)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2004	Saldert budsjett 2005	Forslag 2006
01	Driftsutgifter	5 108	4 797	5 107
	Sum kap 867	5 108	4 797	5 107

Status for virksomheten

Sekretariatet for Forbrukertvistutvalget og Markedsrådet har i oppgave å forberede saker for avgjørelse i Forbrukertvistutvalget (FTU) og Markedsrådet. Sekretariatet har syv tilsatte per 1. mars 2005. Forberedelsen av sakene for FTU legger beslag på størstedelen av ressursene.

FTU er opprettet i medhold av lov av 28. april 1978 nr. 18 om behandling av forbrukertvister (forbrukertvistloven) og er tillagt oppgaver og myndighet direkte gjennom denne loven. Utvalget behandler saker (tvister) om forbrukerkjøp, håndverkertjenester og angrerett mellom en næringsdrivende og en forbruker, eller mellom to forbrukere (private parter). Vedtakene er bindende for partene og får virkning som dom med mindre saken bringes inn for tingretten. FTU behandler mellom 600 og 700 saker i året.

FTU består av en leder, to nestledere og åtte medlemmer som oppnevnes av Kongen for fire år av gangen. Halvparten av medlemmene har særlig innsikt i forbrukersidens interesser. De øvrige medlemmene har særlig innsikt i selger- eller tjenesteytersidens interesser.

En tvist som forbrukeren ønsker å bringe inn for FTU må først behandles ved et av Forbrukerrådets regionkontorer. Klagebehandlingen her reguleres i forbrukertvistloven, forskrift til loven og Forbrukerrådets retningslinjer. Helt grunnleggende er kravet til nøytralitet i saksbehandlingen. Muligheten for å bringe en sak inn for FTU dersom den ikke blir løst, gjør det lettere for forbrukerkontorene å få til minnelige løsninger.

Markedsrådet er opprettet med hjemmel i lov av 16. juni 1972 nr. 47 om kontroll med markedsføring og avtalevilkår (markedsføringsloven).

Markedsrådet består av en leder, nestleder og syv medlemmer med personlige varamedlemmer som oppnevnes av Kongen for fire år av gangen. Sammensetningen forutsettes å tilføre Markedsrådet en bred og allsidig innsikt i spørsmål av betydning for løsningen av de sakene det får seg forelagt. Markedsrådet behandler hovedsakelig saker som forelegges det gjennom Forbrukerombudet.

1. juli 2003 fikk Markedsrådet, og dermed også sekretariatet, utvidede oppgaver som følge av at Markedsrådet ble klageinstans for saker om brudd

på merkebestemmelsene i tobakkskadeloven og reklameforbudet i denne loven og i alkoholloven. Fra før er Markedsrådet også klageinstans for vedtak fattet av Statens medieforvaltning i medhold av kringkastingsloven § 3-1 tredje ledd om reklame for livssyn eller politiske budskap.

Resultatrapport 2004

Rapporteringen tar utgangspunkt i de resultatmål som ble presentert i St.prp. nr. 1 (2003-2004).

God og hurtig behandling av tvister om forbrukerkjøp, håndverkertjenester og angrerett

Gjennomsnittlig saksbehandlingstid for klagesaker i Forbrukertvistutvalget ned mot 6 måneder

Totalt for hele året var behandlingstiden for klagesakene i FTU på 6 ½ måneder i snitt. Behandlingstiden gikk imidlertid ned i løpet av året og var for sakene som ble behandlet i siste halvdel på 4 ½ måneder i snitt.

Sekretariatet satte i verk flere aktiviteter for å redusere behandlingstiden.

Det ble gjennomført flere møter i FTU enn vanlig og personalressursene ble i perioder styrket.

Både organiseringen av og kontrollen med saksavviklingen ble endret. I tillegg var det mer aktiv styring av sakene.

Det ble også gjort forbedringer i rapporteringen på IT-systemet, samtidig som sekretariatet utviklet et eget planleggingssystem for å bedre saksavviklingen.

Effektiv behandling av saker etter markedsføringsloven og klagesaker tilknyttet merkebestemmelsene i tobakkskadeloven og reklameforbudet i alkoholloven og tobakkskadeloven

Effektiv og kvalitetsmessig god behandling av Markedsrådets saker knyttet til alkoholloven og tobakkskadeloven

Fra 1. juli 2003 fikk Markedsrådet ansvaret for å behandle klager på vedtak knyttet til reglene om

merkeplikt for tobakksvarer og om forbud mot tobakks- og alkoholreklame. I 2004 mottok sekretariatet fire klager over vedtak gjort av Sosial- og helsedirektoratet (SHD) etter alkohollovens bestemmelser. En av sakene ble avgjort, mens en annen ble utsatt i påvente av en rådgivende uttalelse fra EFTA-domstolen. De to siste sakene ble satt opp for behandling i 2005.

Sakene ble behandlet raskt. Det ble arbeidet videre med å få til mest mulig effektive rutiner for samhandlingen mellom sekretariatet og SHD.

Opprettholde effektiviteten i behandlingen av saker etter markedsføringsloven

Det er gjennomført moderniseringstiltak i FTUs sekretariat i 2004, med sikte på redusert saksbehandlingstid og bedre informasjon utad. FTU og Markedsrådet har fått nye internettsider som bl.a. har opplysninger om saksgang og samtlige vedtak. Den gjennomsnittlige behandlingstid for sakene etter markedsføringsloven var i overkant av 3 ½ måned. Dette er noe mer enn vanlig. Den økte saksbehandlingstiden skyldes hovedsakelig de innkomne sakene knyttet til alkohol- og tobakkskadeloven, som både var omfattende og kompliserte.

Ved inngangen til 2005 hadde sekretariatet planer om å styrke arbeidet for Markedsrådet, slik at behandlingstiden igjen kan komme ned mot den normale på mellom to og tre måneder.

Mål og strategier

Hovedmålet for virksomheten er å sikre rettssikkerhet for individer og grupper på deler av forbrukerrettens område. Ut fra dette vil følgende mål bli prioritert i 2006:

Sikre tilgang til tvisteløsning og forebygge konflikter

Det har lenge vært en viktig del av norsk forbrukerpolitikk å legge til rette for at forbrukerne ikke bare skal ha rett gjennom et eget lovverk, men også få rett i en aktuell tvist dersom lovverket gir anvisning på det. For at FTU skal være en aktuell konfliktløser for folk flest er det avgjørende at de kjenner til eksistensen av utvalget. Det er også viktig at terskelen for å benytte tjenesten ikke blir for høy.

For at forbrukere skal sikres tilgang til FTU skal det arbeides systematisk med å informere for-

brukere om deres rettigheter. God informasjon til allmennheten er også viktig for at FTU og Markedsrådet skal være konfliktforebyggende organer. Dette gjelder informasjon både om FTUs eksistens og om utvalgenes vedtak.

Forsvarlig og hurtig saksbehandling

Sekretariatet har et mål om fire måneders saksbehandlingstid i saker for FTU. I saker for Markedsrådet som gjelder klage på markedsføring etter markedsføringsloven er målet en saksbehandlingstid på tre måneder. Saker om alkohol- og tobakksreklame og reklame i fjernsynet er ofte meget komplekse. Det må derfor påregnes en noe lenger saksbehandlingstid for disse sakstypene. I arbeidet med å sikre kort saksbehandlingstid er det aktuelt å se hen til saksavviklingen i andre klagenemnder både i Norge og i andre land for å se om det er god praksis som kan overføres.

Effektiv saksbehandling er viktig for at Markedsrådet og FTU skal oppfattes som reelle konfliktløsningsmekanismer. Samtidig må hensynet til riktige avgjørelser føre til at hurtighet ikke går på bekostning av god saksforberedelse.

Åpen og kvalitetsbevisst forvaltning

Det skal fortsatt arbeides aktivt med å brukerrete både FTU og Markedsrådet i tråd med regjeringens planer for modernisering. Systematisk arbeid med kvalitet i alle ledd av saksbehandlingen, herunder en profesjonell administrasjon, vil bli vektlagt. Internett som informasjons- og tjenestekanal for publikum skal videreutvikles.

En grunnleggende forutsetning for at Markedsrådet og FTU skal kunne ivareta sin funksjon som konfliktløser og forebyggende organ, er at utvalgene har tillit og legitimitet i befolkningen, næringslivet og i offentlige organer. Det avhenger av at organene oppleves som uavhengige og nøytrale. Avgjørelsene må ha god kvalitet, være forståelige og godt begrunnet.

Oversikt over delmål og resultatmål for kap. 867 Sekretariatet for Forbrukertvistutvalget og Markedsrådet

Hovedmål: Sikre rettssikkerhet for individer og grupper på deler av forbrukerrettens område.

Delmål	Resultatmål
Sikre tilgang til tvisteløsning og forbygge konflikter	
Forsvarlig og hurtig saksbehandling	Fire måneders saksbehandlingstid i saker som gjelder Forbrukertvistutvalget Tre måneders saksbehandlingstid for saker i Markedsrådet som gjelder klage på markedsføring etter markedsføringsloven
Åpen og kvalitetsbevisst forvaltning	

Nærmere om budsjettforslaget

Post 01 Driftsutgifter

Posten dekker utgifter til lønn for faste medarbeidere og øvrige driftsutgifter ved FTU og Markedsrådets sekretariat. Posten dekker også godtgjørelser til medlemmene av FTU og Markedsrådet.

Sekretariatet hadde 7 tilsatte (6 årsverk) per 1. mars 2005.

Posten er pris- og lønnsjustert, samt noe styrket.

Fra 1. januar 2006 blir det innført nettoordning for budsjettering og regnskapsføring av merverdiavgift i statsforvaltningen. Posten er redusert som følge av dette.

Kap. 3867 Sekretariatet for Forbrukertvistutvalget og Markedsrådet (jf. kap. 867)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2004	Saldert budsjett 2005	Forslag 2006
01	Diverse inntekter	56		
16	Refusjon av fødselspenger/ adopsjonspenger	1		
18	Refusjon av sykepenger	44		
	Sum kap 3867	101		

Post 01 Diverse inntekter

På posten regnskapsføres diverse inntekter.

nen er regnskapsført på kap. 867 Sekretariat for Forbrukertvistutvalget og Markedsrådet

Post 16 Refusjon av fødselspenger/ adopsjonspenger

Posten omfatter regnskapsført refusjon i henhold til ordningen med refusjon av fødselspenger og adopsjonspenger. Utgifter motsvarende refusjo-

Post 18 Refusjon av sykepenger

Posten omfatter regnskapsført refusjon i henhold til ordningen med refusjon av sykepenger. Utgifter motsvarende refusjonen er regnskapsført på kap. 867 Sekretariatet for Forbrukertvistutvalget og Markedsrådet.

Kap. 868 Forbrukerombudet (jf. kap. 3868)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2004	Saldert budsjett 2005	Forslag 2006
01	Driftsutgifter	16 423	15 417	15 298
	Sum kap 868	16 423	15 417	15 298

Status for virksomheten

Forbrukerombudet er et frittstående forvaltningsorgan som står faglig ansvarlig for egne prioriteringer og resultatmål i samsvar med lovpålagte oppgaver. Departementet har ansvar for å foreslå nødvendige bevilgninger til virksomheten og kontrollere bruken av midlene.

Forbrukerombudet skal føre tilsyn med at de næringsdrivendes markedsføring og avtalevilkår er i samsvar med lov om kontroll med markedsføring og avtalevilkår av 16. juni 1972 (markedsføringsloven). Det er forutsatt at Forbrukerombudet og de næringsdrivende skal søke å forhandle seg fram til frivillige ordninger. Dersom slik løsning ikke oppnås, kan saken bringes inn for Markedsrådet til avgjørelse. Markedsrådet kan fatte forbudsvedtak mot aktuelle tiltak. Som hovedregel skal det sammen med forbudsvedtaket også fattes vedtak om tvangsgebyr, som den næringsdrivende må betale dersom vedtaket overtres.

Forbrukerombudet håndhever også forskrifter om fiber- og vedlikeholdsmerking av tekstiler, gitt i medhold av lov om merking av forbruksvarer. Videre er Forbrukerombudet tillagt tilsynet med særskilte regler gitt i medhold av lov av 4. desember 1992 om kringkasting (kringkastingsloven), og etter lov av 21. juni 1985 om kredittkjøp (kredittkjøpoven). Siden 1. juli 2003 har Forbrukerombudet også vært nasjonalt kontaktpunkt for e-handel etter lov av 23. mai 2003 om visse sider av elektronisk handel og andre informasjonssamfunnstjenester (ehandelsloven). 1. januar 2004 fikk Forbrukerombudet også ansvar for tilsyn med markedsføring av alternativ behandling etter lov av 27. juni 2003 om alternativ behandling av sykdom.

Resultatrapport 2004

Rapporteringen tar utgangspunkt i de resultatmål som ble presentert i St.prp. nr. 1 (2003-2004).

Redusere forekomsten av lovstridige markedsføringsmetoder

Redusere bruken av villedende prisopplysninger innenfor prioriterte bransjer

Kontrollaksjoner av markedsføringen i brune- og hvitevarebransjen viste sterkt redusert omfang av villedende før-priser. Forbrukerombudet innskjerpet i tråd med en avgjørelse i Markedsrådet kravene til bruk av prisgarantier overfor flere aktører. Disse har senere bekreftet at de vil innrette seg etter Markedsrådets standpunkt. Det ble også

gjennomført en kontrollaksjon i sportsbransjen, og reglene for ulike former for prissammenligning ble innskjerpet overfor flere firma.

Det ble sendt ut orienteringsbrev til aktører i boligbransjen om hvordan det skal informeres om bokostnader i markedsføringen, og om at det ved markedsføring av boliger ikke må brukes fiktive lokkepriser. Forbrukerombudet gjennomførte også en kontrollaksjon om prisinformasjon i bilbransjen, og fikk en avklaring fra Markedsrådet om hva som skal/ikke skal tas med i totalprisen. Det ble etablert kontakt med Bilimportørenes Landsforening (BIL) for å sikre ensartet etterlevelse av reglene.

I tråd med en avgjørelse i Markedsrådet om bruk av veiledende pris i møbelbransjen, fulgte Forbrukerombudet opp med informasjon om reglene overfor konkurrerende leverandører.

Forbrukerombudet kom fram til enighet med Energibedriftenes Landsforening (EBL) og Konkurransetilsynet om bedre informasjon om betalingsvilkår i kraftprislister. Ombudet kom også til enighet med EBL om personlig varsling av prisøkning på strøm ved hjelp av SMS og e-post. Forbrukerombudet vant en sak i Markedsrådet om krav til å opplyse om totalpris ved inngåelse av alarmkontrakter.

Forbrukerombudet overtok ansvaret for reglene om prisopplysninger som tidligere var hjemlet i konkurranseloven, og gikk i gang med å følge opp arbeid som tidligere var igangsatt av Konkurransetilsynet overfor bilverksteder og bygg- og jernvarebransjen. I denne forbindelse ble advokatenes prisinformasjon tatt opp med Advokatforeningen, som sa seg villig til å lage interne retningslinjer for prisinformasjon på Internett som tar hensyn til de lovmessige kravene til slik informasjon. Det ble også avholdt møte med Den norske tannlegeforening og igangsatt arbeid for å sikre bedre etterlevelse av forskriften om prisopplysninger ved tannlegjetjenester.

Forbrukerombudet gjennomførte en oppfølgingsaksjon på markedsføring av internettaksess, med spesiell fokus på uriktige og villedende prisopplysninger samt manglende opplysninger av vesentlige avtalevilkår (som bindingstid). At antall klager i ettertid er redusert, indikerer at bransjen har innrettet seg etter ombudets krav.

Forbrukerombudet forhandlet med flybransjen og ferdigstilte retningslinjer for markedsføring av flybilletter. Det ble gjennomført flere kontrollaksjoner som viste at begrensninger i og forutsetninger for tilbudene gikk klarere fram av markedsføringen. Antall klager på at annonserte billigbilletter er vanskelige å få tak i, gikk også ned.

Bidra til bedre forbrukerinformasjon i markedsføring av finansielle tjenester

Forbrukerombudet fikk medhold i Markedsrådet om at det i markedsføring av boliglån må opplyses om effektiv rente minst like tydelig som andre lånekostnader, og fikk bransjen til å innrette seg etter kravet. Forbrukerombudet grep også inn mot, og klarte langt på vei, å få fjernet markedsføring av kreditt som spiller på rask saksbehandlingstid. I samarbeid med Forbrukerrådet og Kredittilsynet ble det utarbeidet en rapport om informasjonstilbudet til sluttbrukere i finansmarkedet.

Bidra til ryddig og informativ markedsføring av alternativ behandling

Etter at de nye reglene om markedsføring av alternativ behandling trådte i kraft 1. januar 2004, behandlet Forbrukerombudet de 70 første sakene om slik markedsføring. Det ble drevet utstrakt informasjonsvirksomhet om det nye regelverket.

Bidra til å redusere det kommersielle presset mot barn og unge

Forbrukerombudet videreførte arbeidet med å følge opp deler av regjeringens tiltaksplan *Nei til kommersielt press mot barn og unge*. Det ble lagt vekt på dialog med bransjeorganisasjoner, utarbeidelse av etiske retningslinjer, informasjonsarbeid og samfunnsdebatt.

Redusere bruken av uetisk reklame i motebransjen

Forbrukerombudet bidro til å få ferdigstilt etiske retningslinjer for motebransjen gjennom et samarbeid med bl.a. Kreativt Forum og Handels- og servicenæringens hovedorganisasjon (HSH).

Bidra til mindre kommersiell påvirkning gjennom idretten

Etiske retningslinjer for reklame i idretten ble ferdigstilt i samarbeid med Norges Idrettsforbund.

Bidra til økt kunnskap om markedsføringsloven, barn og reklame

Forbrukerombudet holdt 10 foredrag for lærere på høyskoler i Norge.

I samarbeid med Datatilsynet ble en veiledning om innhenting og bruk av barn og unges personopplysninger ferdigstilt. En kontrollaksjon viste at

de fleste aktørene i bransjen overholdt veiledningens krav.

Bidra til bedre forbrukerrettigheter i standardkontrakter

Bidra til at forbrukernes forbedrede rettigheter etter forbrukerkjøpsloven og markedsføringslovens kapittel om garantier blir innarbeidet i prioriterte bransjer

Sammen med Konkurransetilsynet laget Forbrukerombudet informasjonsmateriale om bilgarantier. Kontrakter i bilbransjen ble innhentet og vurdert og dannet grunnlag for videre forhandlinger om garantivilkår med bilbransjen. Det ble gitt omfattende informasjon til forbrukere om grensene mellom garanti, reklamasjon og angrerett.

Bidra til klare og rimelige kontraktsvilkår i løpende avtaler (abonnementer)

Forbrukerombudet fikk etter forhandlinger redusert bindingstiden i mobilmarkedet og boligalarmbransjen til maksimalt 12 måneder. Forbrukerombudet fikk flere utdanningsinstitusjoner til å innrette seg etter kravene som er utarbeidet til reglene om avbrutt skolegang i kontrakter for flerårige studier. Ombudet vant også fram i Markedsrådet med at det ikke er tillatt med usikret innbetaling av penger i forbindelse med tildeling av barnehageplass. Det ble gjennomført en kontrollaksjon i treningsbransjen med fokus på prisopplysninger og enkelte utvalgte avtalevilkår, som adgangen til oppsigelse og dopingtesting av medlemmer av treningssentre. Ved utgangen av året hadde alle aktørene i bransjen endret sine vilkår i samsvar med ombudets krav.

Forbrukerombudet deltok i arbeidsgruppen som la fram NOU 2004: 4 om lovregulering av strømavtaler sluttet med forbrukere.

Bidra til klare og rimelige kontrakter på persontransportområdet (fly, tog og buss)

Forbrukerombudet videreførte forhandlinger med aktører i flymarkedet om rimelige kontraktsvilkår. Det ble tatt initiativ til en lovendring slik at også reisende med rutefly skal være beskyttet gjennom reisegarantiordningen. Forbrukerombudet var prosjektleder for, og ferdigstilte, en nordisk rapport om togpassasjerers rettigheter. Forhandlinger med tog- og busselskaper om avtalevilkår ble foreløpig sluttført (vilkårene er godkjent av Samferdselsdepartementet med merknader på de punkter Forbrukerombudet fremdeles hadde innsigelser).

Bidra til tryggere handel via ny teknologi

Øke bevisstheten hos næringsdrivende og forbrukere om forbrukerrettigheter

Spørsmål fra forbrukere og næringsdrivende til en egen e-postkasse ble besvart.

Forbrukerombudet er nasjonalt kontaktpunkt for e-handel. I denne forbindelse ble det jevnlig lagt ut relevant informasjon på ombudets hjemmesider.

Bidra til at rimelige kontrakter utarbeides og benyttes

Det ble avholdt møter og forhandlet med aktører i IKT-bransjen om bl.a. prinsipper om bindingstider, vilkårsendringer og andre oppsigelseshindringer.

Bidra til at markedsføringen er sannferdig og tilstrekkelig veiledende

Forbrukerombudet utarbeidet krav til salg av flybilletter via sms og arbeidet med veiledning om informasjonsplikt ved salg av flybilletter via Internett.

Bidra til rimelig markedsføring på tvers av landegrensene

Utarbeidelse og revidering av felles retningslinjer for markedsføring på utvalgte områder i Norden

De nordiske forbrukerombudene forhandlet med flybransjen om bedre vilkår for reisende med fly. Videre ble det arbeidet med felles retningslinjer for prisopplysninger i informasjons- og kommunikasjonsteknologibransjen (IKT-bransjen), prisgarantier og bruk av etiske påstander og miljøargumentasjon i markedsføringen. Arbeidet ble videreført inn i 2005.

I samarbeid med tilsynsmyndigheter i andre land gripe inn mot ulovlig markedsføring fra utlandet

Forbrukerombudet behandlet mange klager mot firma som har hovedsete i Sverige. Dette ble gjort i nært samarbeid med Konsumentombudsmannen i Sverige.

Delta i europeisk samarbeid for å påvirke regelverksutforming og bedre rammeverk for håndheving av lovbrudd

Forbrukerombudet arbeidet med å påvirke arbeidet som pågår i EU med å harmonisere markedsfø-

ringsretten og å videreutvikle tilsyn og håndheving av reglene. Etter at det ikke lenger var åpning for å drive med påvirkning ble implementeringsfasen forberedt.

Mål og strategier

Forbrukerombudets hovedmål er å skape en enklere og tryggere forbrukerhverdag. Forbrukerombudet skal forebygge og stoppe ulovlig markedsføring og urimelige kontrakter. Dette skal oppnås gjennom dialog, forhandlinger, effektiv bruk av sanksjonsapparatet og informasjonsvirksomhet.

Foruten å følge opp og videreføre problemer det arbeides med i 2005, vil Forbrukerombudet i 2006 konsentrere innsatsen om følgende mål:

Redusere forekomsten av lovstridige markedsføringsmetoder

Redusere bruken av villedende sammenligningspriser og bidra til bedre prisinformasjon innenfor prioriterte bransjer

Villedende og utilstrekkelig prisinformasjon er et vedvarende problem i mange bransjer, og Forbrukerombudet vil derfor fortsatt prioritere dette.

IKT-markedet vil få særlig prioritet. I dette markedet kommer det stadig nye produkter og tjenester. Samtidig er konkurransen sterk og tilbudene ofte sammensatte slik at prisbildet lett kan tilsløres og bli uoversiktlig. Forbrukerombudet vil følge nøye opp at minste totalpris opplyses ved markedsføring av subsidierte produkter med bindingstid. Lignende ordninger som gjør det vanskelig for forbrukerne å foreta prissammenligninger, vil også få oppmerksomhet.

Forbrukerombudet vil videre bidra til bedre prisinformasjon i andre bransjer som er av stor økonomisk betydning for forbrukere, som bolig-, bil- og persontransportbransjen.

Bidra til at påstander som fremsettes i markedsføring av helsetjenester ikke fremstår som villedende eller støtende for forbruker

Forbrukerombudet vil bidra til at markedsføring av private helsetjenester skjer på forsvarlig måte. Samtidig vil ombudet bidra til god prisinformasjonen.

Det blir stadig flere private aktører som tilbyr helsetjenester. Samtidig er det åpnet opp for mer markedsføring av alternativ behandling. Markedsføringen ser ut til å bli stadig mer aggressiv både med hensyn til omfang og virkemidler. I tilknytning til reklame for kosmetisk kirurgi markedsføres for eksempel også kreditt.

Bidra til at reglene som skal sikre at forbrukerne ikke mottar uønsket reklame etterleves

Forbrukerombudet vil bidra til at forbrukernes rett til å ikke motta uønsket reklame blir reell.

Markedsføringsloven inneholder regler som skal sikre forbrukernes rett til å ikke motta uønsket reklame. For adressert reklame og telefonsalg er dette løst ved at forbrukerne kan reservere seg i Brønnøysundregisteret. Mange opplever likevel å bli oppringt av telefonselgere.

Forbrukerne skal også kunne reservere seg mot uadressert reklame ved bruk av oblater der de klargjør at de ikke ønsker å motta dette. Forbrukerombudet får henvendelser fra mange forbrukere som likevel mottar slik reklame.

Mange forbrukere mottar også såkalt spam, til tross for at det er forbudt å sende ut reklame via e-post og sms uten at det er innhentet positivt samtykke til dette på forhånd.

Bidra til at markedsføring som er rettet til barn, eller som barn for øvrig utsettes for, ikke er urimelig

Forbrukerombudet vil fortsatt ha fokus på villedende og urimelig markedsføring rettet mot barn og unge, og da særlig innenfor IKT-markedet.

Markedsføringen av IKT-produkter og -tjenester til barn og unge er meget omfattende, og antakelig økende. I et relativt stort og uoversiktlig marked som IKT-markedet er det særlig viktig å beskytte barn og unge slik at deres naturlige godtroenhet og uerfarenhet ikke blir utnyttet.

Bidra til bedre forbrukerrettigheter i standardkontrakter

Bidra til klare og rimelige vilkår i IKT-bransjen

Forbrukerombudet vil bidra til at kontraktene på IKT-markedet blir mer klare og rimelige.

Mange av de nye produktene og tjenestene på IKT-markedet som mobiltelefoni, Internett og bredbånd utvikler seg raskt til å bli nødvendighetsgoder. Samtidig inngår stadig flere kontrakter om mottak av ulike former for fjernsynssendinger. Utviklingen går i retning av stadig mer sårbar teknikk, mer sammensatte produkter og større behov for kundeservice. Det er vesentlig at avtalene er klare og balanserte og ikke innskrenker de rettigheter forbrukeren ellers ville hatt.

Bidra til klare og rimelige avtalevilkår ved private helsetjenester

Markedet for private helsetjenester er i stadig vekst. Grensen mellom å være pasient og forbruker glir over i hverandre, noe som kan ha betydning for hvilke rettigheter brukeren av helsetjenestene har. Pasientene har rettigheter etter forvaltningsloven og pasientrettighetsloven. Som forbruker av en tjeneste bør man ha det minimum av rettigheter som ellers følger av forbrukerkontraktsgivningen. Forbrukerombudet vil derfor bidra til at forbruker blir godt informert om sine rettigheter, og at kontraktens innhold ikke er urimelig.

Bidra til at kontraktsvilkår ikke er utformet på en måte som virker innelåsende for forbruker, og således hindrer forbrukers adgang til å benytte seg av konkurransen i markedet

I mange bransjer har det utviklet seg praksis som gjør at kontraktene virker innelåsende ved at det for eksempel stilles krav om bindingstid og krav om forskuddsbetaling som ikke tilbakebetales dersom kontraktsforholdet avbrytes. Muligheten til å være en aktiv forbruker og gå inn på de avtaler og priser som finnes blir med dette begrenset, samtidig som de næringsdrivendes insitament til å konkurrere på pris og kvalitet blir dårligere.

Oppmerksomheten vil bl.a. bli rettet mot kontraktsvilkårene til private skoler, som Forbrukerombudet mottar mange henvendelser om.

Bidra til klare og rimelige kontraktsvilkår i andre utvalgte bransjer som forbrukere til enhver tid opplever som problematiske

Standardkontrakter er som regel utarbeidet av den næringsdrivende selv og er farget av dennes interesser. Forbrukerhensynene vil ikke alltid være vektlagt i samme grad. Dette kan føre til en ubalanse i kontrakten.

For å gjøre det enklere og tryggere for forbruker å inngå kontrakter er det en prioritert oppgave for Forbrukerombudet å gripe inn mot kontrakter i ulike bransjer som forbrukerne til enhver tid opplever som problematiske. I 2006 vil bl.a. kontrakter innenfor forsikring og energi bli vurdert. Ombudet vil også se på vilkårene for Autopass (bomring).

Bidra til tryggere handel via fjernsalgskommunikasjon

Bidra til at barn og unge ikke inngår avtaler de ikke vil, kan eller ser konsekvensen av å inngå

Forbrukerombudet vil bidra til å forhindre at barn og unge ikke overtales til å inngå avtaler de ikke kan, vil eller ser konsekvensen av å inngå.

Det foregår en rask utvikling i forskjellige måter man kan inngå avtaler på og på måter man kan betale for varene eller tjenestene på. Mobiltelefonen kan nå for eksempel benyttes til innkjøp og betaling av ulike tjenester.

Etter vergemålsloven er det begrensninger i barn og unges avtalekompetanse. Dette medfører at det må stilles strengere krav til vilkårene som ligger til grunn for avtaler med mindreårige, enn ved avtaler med myndige.

Bidra til at forbrukere ikke opplever å bli bundet til kontrakter som de selv mener de ikke har inngått ved telefonsalg (negativt salg)

Forbrukerombudet mottar stadig flere henvendelser fra forbrukere som opplever å motta faktura fra, eller melding om at de har blitt kunde hos, en næringsdrivende som de selv mener de ikke har inngått avtale med.

Mange produkter eller tjenester som selges via telefonsalg er lite egnet for salg på denne måten. For noen produkter er det derfor i lovgivning stilt opp formkrav som begrenser muligheten for å inngå avtaler via telefon, ved at det stilles krav om skriftlig avtaleinngåelse.

Forbrukerombudet vil bidra til å unngå at forbrukerne havner i betalingssituasjoner de mener de ikke har inngått avtale om. Ombudet stiller strenge krav til de samtalemaler og rutiner de næringsdrivende benytter, og vil følge nøye opp de firmaene forbrukerne opplever å ha problemer med.

Bidra til klare og rimelige vilkår i kontakter for internetthandel

Forbrukerombudet vil bidra til at standardkontraktvilkårene for Internetthandel fremstår som klare og balanserte i forhold til forbrukers rettigheter.

En gjennomgang av en rekke internettbudikkers standardvilkår i 2005 viste at vilkårene var lite tilgjengelige for forbruker, at de ikke inneholdt sentrale vilkår om forbrukers rettigheter, og at de til dels også inneholdt vilkår som ga feil informasjon om forbrukers rettigheter.

Bidra til tryggere avtaleinngåelse og betaling ved utvikling av nye tekniske løsninger

Forbrukerombudet vil bidra til at løsninger om elektronisk avtaleinngåelse og betaling blir enklere og tryggere.

Forbruker oppfordres i stadig større grad til å kjøpe varer og tjenester elektronisk, samt til å benytte seg av elektroniske betalingstransaksjoner, for å oppnå gunstige tilbud.

Det utvikles også stadig nye betalingssystemer. Stadig flere bruker nettbank til å betale regninger. Når forbruker på denne måten overtar mer av arbeidet som før ble gjort av den næringsdrivende og banken, kan det være grunn til å reise spørsmål om dette ikke også bør gjenspeiles i ansvarsbalansen mellom den næringsdrivende og forbruker.

Bidra til bedre regelverk og tilsyn på tvers av landegrensene

Utarbeidelse av felles standpunkter til markedsføring og avtalevilkår på utvalgte områder i Norden

Forbrukerombudene i Norden utvikler stadig sitt samarbeid for å få et bedre og mest mulig effektivt tilsyn. På grunn av stor grad av nordisk rettsenhet kan ombudene utvikle felles veiledninger til de næringsdrivende i det nordiske markedet, slik at rammeverket for markedsføring og avtalevilkår blir enhetlig. Dette skal sikre forbrukerne et enklere og tryggere nordisk marked. I 2006 vil særlig samarbeidet om markedsføring og avtalevilkår på IKT-området bli videreført.

Bidra til at norske forbrukere ikke utsettes for urimelig markedsføring og svindel via Internett over landegrensene

Forbrukerombudet mottar fortsatt mange klager på uanmodet e-post og SMS-reklame. Samtidig medfører utviklingen i bruk av Internett og mobiltelefon at norske forbrukere i stadig større grad risikerer å bli offer for grovt villedende markedsføring og/eller bedrageri. Meldinger om gevinster i lotterier og at man har vunnet pakkereiser er noen eksempler.

Forbrukerombudet er norsk kontaktpunkt for gjennomføringen av OECDs retningslinjer mot svindel og deltar i The London Action Plan, hvor både myndighetsorganer og industrien er involvert for å forsøke å bekjempe spam-problemet.

Delta i europeisk og internasjonalt samarbeid for å påvirke regelverksutforming og bedre rammeverk for håndheving av lovbrudd

Forbrukerombudet vil delta aktivt i samarbeid mellom de nordiske land på forbrukerområdet. Forbrukerombudene i de nordiske landene møtes to ganger i året og utvikler felles strategier og avgir felles holdninger der dette er hensiktsmessig.

Forbrukerombudet vil bidra i forberedelsene til implementeringen av regelverkene fra EU om harmonisering av markedsføringsretten, og om videreutvikling av tilsyn og håndheving.

Forbrukerombudet deltar i det uformelle nettverket International Consumer Protection and Enforcement Network (ICPEN), som har både en europeisk og en internasjonal gruppe. Innenfor disse gruppene vil Forbrukerombudet i 2006 særlig prioritere å arbeide med uanmodet e-postmarkedsføring (spam) og effektivisering av tilsyn.

Oversikt over delmål og resultatmål for kap. 868 Forbrukerombudet

Hovedmål: Skape en enklere og tryggere forbrukerhverdag

Delmål	Resultatmål
Redusere forekomsten av lovstridige markedsføringsmetoder	<p>Redusere bruken av villedende sammenlikningspriser og bidra til bedre prisinformasjon innenfor prioriterte bransjer</p> <p>Bidra til at påstander som fremsettes i markedsføring av helsetjenester ikke framstår som villedende eller støtende for forbruker</p> <p>Bidra til at reglene som skal sikre at forbrukerne ikke mottar uønsket reklame etterleves</p> <p>Bidra til at markedsføring som er rettet til barn, etter som barn for øvrig utsettes for, ikke er urimelig</p>
Bidra til bedre forbrukerrettigheter i standardkontrakter	<p>Bidra til klare og rimelige vilkår i IKT-bransjen</p> <p>Bidra til klare og rimelige avtalevilkår ved private helsetjenester</p> <p>Bidra til at kontraktsvilkår ikke er utformet på en måte som virker innelåsende for forbruker, og således hindrer forbrukers adgang til å benytte seg av konkurransen i markedet</p> <p>Bidra til klare og rimelige kontraktsvilkår i andre utvalgte bransjer som forbrukere til enhver tid opplever som problematiske</p>
Bidra til tryggere handel via fjernsalgskommunikasjon	<p>Bidra til at barn og unge ikke inngår avtaler de ikke vil, kan eller ser konsekvensen av å inngå</p> <p>Bidra til at forbrukere ikke opplever å bli bundet til kontrakter som de selv mener de ikke har inngått ved telefonsalg (negativt salg)</p>

Delmål	Resultatmål
Bidra til bedre regelverk og tilsyn på tvers av landegrensene	Bidra til klare og rimelige vilkår i kontrakter for internetthandel
	Bidra til tryggere avtaleinngåelse og betaling ved utvikling av nye tekniske løsninger
	Utarbeidelse av felles standpunkter til markedsføring og avtalevilkår på utvalgte områder i Norden.
	Bidra til at norske forbrukere ikke utsettes for urimelig markedsføring og svindel via Internett over landegrensene
	Delta i europeisk og internasjonalt samarbeid for å påvirke regelverksutforming og bedre rammeverk for håndheving av lovbrudd

Nærmere om budsjettforslaget

Post 01 Driftsutgifter

Posten dekker lønn til faste medarbeidere og øvrige driftsutgifter ved Forbrukerombudet. Ombudet hadde 25 tilsatte (25 årsverk) per 1. mars 2005.

Fra 1. januar blir det innført nettoordning for budsjettering og regnskapsføring av merverdiav-

gift i statsforvaltningen. Posten er redusert som følge av dette.

Forbrukerombudet vil ha inntekter i forbindelse med diverse prosjekter. På grunn av usikkerhet om størrelsen på inntektene ber BFD om fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 868, post 01 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3868, post 01, jf. forslag til romertallsvedtak II.

Kap. 3868 Forbrukerombudet (jf. kap 868)

Post	Betegnelse	(i 1 000 kr)		
		Regnskap 2004	Saldert budsjett 2005	Forslag 2006
01	Refusjon og diverse inntekter	818		
16	Refusjon av fødselspenger / adopsjonspenger	384		
18	Refusjon av sykepenger	61		
	Sum kap 3868	1 263		

Post 01 Refusjon og diverse inntekter

Posten omfatter regnskapsførte prosjektinntekter, refusjoner og diverse inntekter.

nen er regnskapsført på kap. 868 Forbrukerombudet.

Post 16 Refusjon av fødselspenger/ adopsjonspenger

Posten omfatter regnskapsført refusjon i henhold til ordningen med refusjon av fødselspenger og adopsjonspenger. Utgifter motsvarende refusjo-

Post 18 Refusjon av sykepenger

Posten omfatter regnskapsført refusjon i henhold til ordningen med refusjon av sykepenger. Utgifter motsvarende refusjonen er regnskapsført på kap. 868 Forbrukerombudet.

Programområde 28

Programkategori 28.50 Fødselspenger og adopsjonspenger

Kap. 2530 Fødselspenger og adopsjonspenger

Post	Betegnelse	(i 1 000 kr)		
		Regnskap 2004	Saldert budsjett 2005	Forslag 2006
70	Fødselspenger til yrkesaktive, <i>overslagsbevilgning</i>	8 897 413	9 599 500	9 900 000
71	Engangsstønad ved fødsel og adopsjon, <i>overslagsbevilgning</i>	419 764	390 000	415 000
72	Feriepenger av fødselspenger til arbeidstakere, <i>overslagsbevilgning</i>	250 258	270 000	280 000
73	Adopsjonspenger, <i>overslagsbevilgning</i>	145 976	141 000	146 288
	Sum kap 2530	9 713 411	10 400 500	10 741 288

Resultatrapport 2004

Rapporteringen tar utgangspunkt i de resultatmål som ble presentert i St.prp. nr. 1 (2003-2004).

Muligheter for mødre og fedre til å kombinere yrkesaktivitet og barneomsorg

Et enklere og mer brukervennlig regelverk for fødsels- og adopsjonspenger

Folketrygdloven kap. 14 regulerer retten til fødsels- og adopsjonspenger fra folketrygden. Regelverket er etter hvert blitt komplisert og uoversiktlig. I St.prp. nr 1 (2003-2004) for BFD ble det varslet at departementet innen utgangen av 2003 ville sende ut et høringsnotat med forslag til endringer i fødsels- og adopsjonspengeordningen med sikte på forenklinger og større brukervennlighet. Dette arbeidet ble noe forsinket. Høringsnotat om forslag til forenklinger i fødselspengeregelverket ble sendt ut i 2004. I høringsnotatet foreslås det bl.a. å gjøre ordningen mer fleksibel ved å gi adgang til å ta ut fedrekvoten i de første seks ukene etter fødselen, og ved å utvide og forenkle muligheten til å forlenge fødselspengeperioden i kombinasjon med gjenopptakelse av arbeidet. Departementet la våren 2005 fram en odelstingsproposisjon med forslag til forenklinger og forbedringer i fødselspengeordningen.

Gjennomgang av selvstendig næringsdrivendes rettigheter i forbindelse med svangerskap, fødsel og omsorg

Stortinget ba ved behandlingen av Ot. prp. nr. 57 (2002-2003) Om lov om endringer i folketrygdloven (Svangerskapsenger til selvstendig næringsdrivende), om en nærmere vurdering av om selvstendig næringsdrivende bør gis rett til 100 prosent dekning av svangerskapsenger og fødselspenger, jf. Innst.O.nr. 93 (2002-2003). I St.meld. nr. 29 (2002-2003) Om familien – forpliktende samliv og foreldreskap ble det varslet en nærmere gjennomgang av selvstendig næringsdrivendes rettigheter i forbindelse med svangerskap, fødsel og omsorg for småbarn. De sosiale rettighetene må ses i sammenheng med avgiftssystemet. Det er i 2004 gjennomført et interdepartementalt arbeid med å gjennomgå selvstendig næringsdrivendes rettigheter i forbindelse med svangerskap, fødsel og omsorg for små barn.

Tilstandsvurdering

Vel 1/5 av kvinnene som får barn mottar engangsstønad. Resten får løpende fødsels- eller adopsjonspenger. Om lag ¾ av mottakerne av fødselspenger velger 80 prosent-alternativet for lønnskompensasjon, som gir en forlenget stønadsperiode. Andelen

er noe lavere for kvinner som mottar adopsjons-
penger.

Det er fortsatt ingen tendens til økt bruk av
tidskontoordningen – kun 2,1 prosent av kvinnene

og 1,1 prosent av mennene benyttet ordningen i
forbindelse med fødsler. I forbindelse med adop-
sjon ble ordningen henholdsvis benyttet i 9,4 og 4
prosent av tilfellene.

Tabell 7.20 Fødsler og bruk av fødsels- og adopsjonspengeordningen i 2003 og 2004

Antall/kroner	2003	2004	Endring 2003/2004
Antall fødsler	55 587	56 087	530
Antall levendefødte barn	56 458	56 951	493
Antall kvinner som avsluttet minst en periode med fødselspenger	46 690	48 364	1 674
- herav med 80 prosent lønnskompensasjon	34 732	35 504	772
Antall menn som avsluttet minst en periode med fødselspenger	33 164	34 577	1 413
- herav med permisjon 21-39 dager	1 422	1 620	198
- herav med permisjon i 40 dager eller mer	3 601	4 125	524
Gjennomsnittlig fødselspengegrunnlag for kvinner (kroner)	233 662	246 000	12 338
Gjennomsnittlig fødselspengegrunnlag for menn (kroner)	289 470	298 875	9 405
Antall kvinner med tidskonto ved fødsel	1 027	1 029	2
Antall menn med tidskonto ved fødsel	307	371	64
Antall fødsler utenfor institusjon	530	538	8
Antall kvinner som avsluttet minst en periode med svangerskapspenger	1 449	1 593	144
- herav selvstendig næringsdrivende	25	51	26
Antall kvinner som avsluttet minst en periode med adopsjonspenger	752	744	-8
- herav med 80 prosent lønnskompensasjon	516	524	8
Antall menn som avsluttet minst en periode med adopsjonspenger	560	578	18
- herav med permisjon 21-39 dager	37	38	1
- herav med permisjon 40 dager eller mer	128	150	22
Gjennomsnittlig adopsjonspengegrunnlag for kvinner (kroner)	263 637	272 084	8 447
Gjennomsnittlig adopsjonspengegrunnlag for menn (kroner)	300 640	311 602	10 962
Antall kvinner med tidskonto ved adopsjon	70	70	0
Antall menn med tidskonto ved adopsjon	21	23	2
Antall kvinner med engangsstønad ved fødsel og adopsjon	13 476	12 435	-1 041
Antall menn som tok ut fødselspenger basert på egen opptjeningsrett ¹	1 049	1 094	45
- herav med permisjon 21-39 dager	108	111	3
- herav med permisjon 40 dager eller mer	819	871	52

¹ Tallene for 2003 er korrigerert i forhold til St.prp. nr. 1 (2004-2005). Tallene refererer seg til 1 ½-årsperioden, henholdsvis 1.7.2002-31.12.2003 og 1.7.2003-31.12.2004.

Fedres rettigheter

Det var en svak økning i fedres uttak av fødselspenger fra 2003 til 2004. 1 413 flere fedre tok ut fødselspenger i 2004. I forhold til antall fødsler var andelen 1,9 prosentpoeng høyere enn året før. Det er tilsvarende liten økning i uttak av fedrekvote. Departementet har beregnet at om lag 89 prosent av de fedrene som kommer inn under ordningen, tok ut fedrekvote i 2004 som i 2003. Vi har ikke god nok kunnskap om hvorfor om lag 11 prosent av fedrene med rett til fedrekvote ikke benytter den. Departementet vil i samråd med Rikstrygdeverket arbeide med å forbedre datagrunnlaget på dette området.

Andelen fedre med fødselspermisjon ut over fedrekvoten, det vil si mer enn fire uker, var på 16,6 prosent, 1,4 prosentpoeng høyere enn i 2003. Tilsvarende andel ved adopsjon var 32,5 prosent, en økning på 3 prosentpoeng fra 2003.

Det har også vært kun en svak økning i antall fedre som tar ut fødselspenger basert på egen opptjening. Det var 1 094 i tidsrommet 1.7.2003 – 31.12.2004. I 871 av tilfellene varte stønadperioden 40 dager eller mer. Tilsvarende tall for tidsrommet 1.7.2002 – 31.12.2003 var henholdsvis 1 049 og 819 fødselspengetilfeller.

Tallene viser at tendensen til økt uttak av fødselspenger blant fedre holder seg, men har flatet noe ut.

I 2005 er det gjennomført to endringer i fødselspengeordningen som styrker fedres rettigheter og som forventes å bidra til økt uttak. Begge endringene er oppfølging av forslag i St.meld. nr. 29 (2002-2003) Om familien – forpliktende samliv og foreldreskap, og er viktige skritt for å legge bedre til rette for fedres omsorgsdeltakelse i barnets første leveår og for økt likestilling mellom foreldrene.

Den første endringen ble gjennomført 1. januar 2005 ved at far ble gitt rett til lønnskompensasjon basert på egen stillingsandel under fedrekvoten, i samsvar med forslag fremmet i St.prp. nr. 1 (2004-2005) jf. Ot.prp. nr. 7 (2004-2005). Endringen gir økt lønnskompensasjon under fedrekvoten der mor jobbet deltid i 50-75 prosent stilling før fødselen. Tidligere fikk far i disse tilfellene lønnskompensasjon beregnet ut fra mors stillingsandel.

Fra 1. juli 2005 ble fedrekvoten utvidet med en uke i form av en forlengelse av den samlede stønadperioden i samsvar med forslag i Revidert nasjonalbudsjett 2005. Det vises til St.prp. nr. 65 (2004-2005) Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet medregnet folketrygden 2005 og Ot.prp. nr. 98 (2004-2005). Dette er den første forlengelsen av stønadperioden for fødsels- og

adopsjonspenger og av fedrekvoten siden fedrekvoten ble innført i 1993. Fedrekvoten utgjør etter dette fem uker av stønadperioden, som ved 100 prosent dekningsgrad nå utgjør 43 uker for fødselspenger og 40 uker for adopsjonspenger. Ved 80 prosent dekningsgrad utgjør stønadperioden 53 uker for fødselspenger og 50 uker for adopsjonspenger. Den ekstra uken tilfaller mor jf. folketrygdloven § 14-8, hvis mor er enslig forsørger, hvis far ikke har rett til fødselspenger eller hvis far har unntak fra fedrekvoteuttak.

Med dagens regelverk er det fortsatt en gruppe fedre som ikke har mulighet til å ta ut fødselspenger til tross for egen opptjening. Det gjelder de fedre som ikke har rett til fedrekvote fordi mor ikke har opptjent rett til fødselspenger, og som heller ikke kan ta ut fødselspenger på selvstendig grunnlag fordi mor er hjemmeværende etter fødselen.

Svangerskapspenger

I 2004 mottok 1 593 kvinner svangerskapspenger til gravide som etter lov eller forskrift ble pålagt å slutte i arbeidet på grunn av risikoforhold ved arbeidsmiljøet, og som ikke kunne omplasseres til annet høvelig arbeid. Dette er 144 (9,9 prosent) flere enn året før.

Av disse var 51 selvstendig næringsdrivende kvinner.

Forenklinger i fødsels- og adopsjonspengerregelverket

Departementet har i juni 2005 lagt fram Ot.prp. nr. 104 (2004-2005) med forslag til endringer i regelverket for ytelser ved svangerskap, fødsel og adopsjon. Siktemålet er forenkling og større brukervennlighet. Det skal bli lettere for foreldrene å dele stønadperioden slik de selv ønsker. Odelstingsproposisjonen bygger på høringsnotat om forslag til forenklinger i fødselspengeregulverket som ble sendt på offentlig høring i 2004. Proposisjonen inneholder forslag om en gjennomgående redaksjonell forenkling av lovteksten i folketrygdloven kap. 14, bl.a. ved å slå sammen reglene for fødselspenger og adopsjonspenger. Det foreslås å endre stønadens navn fra fødsels- og adopsjonspenger til foreldrepenger, bl.a. for å understreke at ordningen er ment for både mor og far. Proposisjonen inneholder materielle endringsforslag om regler for gradert uttak av foreldrepenger til erstatning for dagens regler om graderte fødsels- og adopsjonspenger og tidskonto. Det foreslås også å gi adgang til å ta ut fedrekvoten i de første seks ukene etter fødselen og begrense unntaksadgan-

gen fra fedrekvoten. For øvrig foreslås bl.a. at etterlønn utbetalt som en engangssum skal gi opptjeningsrett til foreldrepenger og at svangerskaps-penger skal gi opptjening til feriepenger på samme måte som sykepenger.

Selvstendig næringsdrivendes rettigheter ved svangerskap, fødsel og omsorg for små barn

Departementet har i juli 2005 sendt på offentlig høring «Vurdering av selvstendig næringsdrivendes trygderettigheter ved svangerskap, fødsel og omsorg for små barn». Bakgrunnen for høringsnotatet er bl.a. at Stortinget ved behandlingen av Ot.prp. nr. 57 (2002-2003) Om lov om endringer i folketrygdloven (Svangerskaps-penger til selvstendig næringsdrivende), ba om en nærmere vurdering av om selvstendig næringsdrivende bør gis rett til 100 prosent dekning av svangerskaps-penger og fødsels-penger, jf. Innst.O.nr. 93 (2002-2003). Høringsnotatet tar utgangspunkt i et interdepartementalt arbeid som ble gjennomført i 2004 og som ble varslet i St. meld. nr. 29 (2002-2003) Om familien – forpliktende samliv og foreldreskap. Høringsnotatet drøfter hvilken betydning en styrking av regelverket kan ha for rekruttering av kvinnelige selvstendig næringsdrivende, hvorvidt en frivillig tilleggssikring er egnet for ytelser ved svangerskap og fødsel/adopsjon og forholdet mellom rettigheter og nivået på trygdeavgiften. En eventuell styrking av rettighetene vil også berøre familier der far er selvstendig næringsdrivende. Høringsinstansene inviteres til å gi sine synspunkter på om selvstendig næringsdrivende bør gis tilsvarende rettigheter som arbeidstakere når det gjelder svangerskaps-penger, fødsels- og adopsjons-penger, pleiepenger/opplærings-penger, sykepen-ger ved graviditetsrelatert sykefravær og omsorgs-penger ved syke barn ut over 10 dager.

Mål og strategier

For 2006 prioriteres følgende mål:

Muligheter for mødre og fedre til å kombinere yrkesaktivitet og barneomsorg

En fleksibel og brukervennlig fødselspen-geordning

Departementet vil følge opp Stortingets behandling av Ot.prp. nr. 104 (2004-2005) om forslag til forbedringer og forenklinger av fødsels- og adopsjonspengeordningen, jf. nærmere redegjørelse for innholdet under Tilstandsvurdering.

Departementet ser på regelverket for opptjening av fødsels-penger med sikte på å vurdere rettighetene for foreldre som får barn med kort tidsintervall.

Vurdering av selvstendig næringsdrivendes rettigheter i forbindelse med svangerskap, fødsel og småbarnsomsorg

Departementet vil vurdere oppfølging av høringsnotatet «Vurdering av selvstendig næringsdrivendes trygderettigheter ved svangerskap, fødsel og omsorg for små barn», jf. nærmere redegjørelse for innholdet under Tilstandsvurdering. På bakgrunn av høringsinstansenes synspunkter vil departementet ta stilling til hvordan saken eventuelt skal følges opp.

Styrke fedres rettigheter

Utvide fedrekvoten fra fem til seks uker

Det foreslås å utvide fedrekvoten med en uke fra fem til seks uker med virkning for fødsler eller omsorgsovertakelser fra og med 1. juli 2006, som en forlengelse av den samlede stønadsperioden. Departementet vil fremme en odelstingsproposisjon med forslag til nødvendige lovendringer.

Fedres omsorgsovertakelse i barnets første leveår er viktig for tidlig å etablere god kontakt mellom far og barn og for å skape et godt grunnlag for foreldrenes fordeling av omsorgsansvaret. Fedrekvoten har vist seg som et svært effektivt virkemiddel for å øke fedres uttak av fødsels-penger. Forslaget vil ventelig medføre at fedreuttaket vil øke tilsvarende. At utvidelsen foreslås som en forlengelse av stønadsperioden betyr at foreldrene beholder en tilsvarende periode som i dag til fordeling ut fra individuelle vurderinger av familiens beste.

Oversikt over delmål og resultatmål for kap. 2530 Fødselspenger og adopsjonspenger

Delmål	Resultatmål
Muligheter for mødre og fedre til å kombinere yrkesaktivitet og barneomsorg	En fleksibel og brukervennlig fødselspengeordning
	Vurdering av selvstendig næringsdrivendes rettigheter i forbindelse med svangerskap, fødsel og småbarnsomsorg
Styrke fedres rettigheter	Utvide fedrekvoten fra fem til seks uker

Nærmere om budsjettforslaget

Stønadsordningene under kap. 2530 Fødselspenger og adopsjonspenger er hjemlet i folketrygdloven kap. 14.

Mål

Stønadsordningene under dette kapitlet skal kompensere for inntektsbortfall i forbindelse med fødsel og adopsjon og sikre støtte til kvinner som ikke har opptjent rett til fødsels- og adopsjonspenger.

Tildelingskriterier

Tildelingskriteriene er nærmere beskrevet under de enkelte budsjettposter nedenfor.

Oppfølging og kontroll

Fødsels- og adopsjonspenger forvaltes av Rikstrygdeverket, jf. tilsvarende punkt under kap. 844 Kontantstøtte.

Rapport 2004

Jf. Resultatrapport 2004.

Budsjettforslag 2006

Det foreslås at fedrekvoten utvides med en uke, til seks uker, med virkning for fødsler og omsorgsovertakelser fra og med 1. juli 2006. Utvidelsen foreslås som en forlengelse av den samlede stønadperioden. Forslaget omfatter fedre som har rett til fedrekvote jf. folketrygdloven § 14-10 og § 14-19. Den ekstra uken går til mor hvis far ikke har rett til fødsels- og adopsjonspenger, hvis mor er alene om omsorgen for barnet eller det er gjort unntak fra fedrekvoten, jf. folketrygdloven §14-8 og § 14-17. Det er ikke foreslått andre endringer i satsene eller regelverket for fødsels- og adopsjonspenger.

Budsjettforslaget bygger bl.a. på tall fra Statistisk sentralbyrås siste befolkningsfremskriving (mellomalternativet), herunder et fødselstall på 54 726 i 2006. Det legges til grunn en vekst i fødselspengegrunnlaget tilsvarende anslaget på den generelle lønnsveksten fra 2005 til 2006. Anslaget for utgifter under post 70 er økt med 120 mill. kroner som følge av utvidelse av fedrekvoten fra 4 til 5 uker fra 1. juli 2005 og 10 mill. kroner som følge av utvidelse med ytterligere en uke fra 1. juli 2006.

Post 70 Fødselspenger for yrkesaktive, overslagsbevilgning

En kvinne som har vært yrkesaktiv i minst seks av de 10 siste månedene før stønadperioden tar til, har rett til løpende fødselspenger fra folketrygden, jf. folketrygdloven §§ 14-4 til 14-10. Likestilt med yrkesaktivitet er perioder hvor kvinnen har mottatt sykepenger, stønad ved barns sykdom med mer, dagpenger under arbeidsledighet, lønn fra arbeidsgiver under permisjon i forbindelse med videre- og etterutdanning, ventelønn, vartpenger, løpende etterlønn fra arbeidsgiver, samt svangerskapspenger, fødselspenger eller adopsjonspenger. Avtjening av militær- eller siviltjeneste eller obligatorisk sivilforsvarstjeneste gir også opptjening til fødsels- og adopsjonspenger.

Det stilles tilsvarende krav til yrkesaktivitet ved utbetaling av fødselspenger til far.

Det er et vilkår for rett til fødselspenger at inntekten per år overstiger en halv ganger folketrygdens grunnbeløp. Per 1. mai 2005 utgjør dette 30 350 kroner.

Det beregnes ikke fødselspenger av inntekter som overstiger seks ganger folketrygdens grunnbeløp. Per 1. mai 2005 utgjør dette 364 194 kroner.

For fødsler fra 1. juli 2005 er stønadperioden 43 uker med 100 prosent lønnskompensasjon eller 53 uker med 80 prosent lønnskompensasjon. Siden stønadperioden med 100 prosent dekning er begrenset til 43 uker kan det maksimalt refunderes 301 160 kroner per fødselspengetilfelle. For fødsler

fra 1. juli 2006 er stønadsperioden 44 uker med 100 prosent lønnskompensasjon eller 54 uker med 80 prosent lønnskompensasjon, jf. Budsjettforslaget. Etter utvidelsen av stønadsperioden til 44 uker kan det maksimalt refunderes 308 164 kroner per fødselspengetilfelle.

Tre uker av stønadsperioden skal tas av moren før fødselen. Dersom kvinnen helt eller delvis lar være å benytte disse tre ukene eller barnet blir født for tidlig, blir stønadsperioden tilsvarende kortere. Kvinnen kan påbegynne stønadsperioden inntil 12 uker før forventet fødsel.

De første seks ukene etter fødselen er av medisinske grunner forbeholdt moren.

Dersom både moren og faren har opptjent rett til fødselspenger og moren har arbeidet minst halv stilling, er fem uker av stønadsperioden forbeholdt faren (fedrekvoten). Fedrekvoten ble utvidet med en uke for fødsler fra 1. juli 2005, og utvides med ytterligere en uke for fødsler fra 1. juli 2006. Dersom faren ikke benytter fedrekvoten vil de fem ukene normalt falle bort.

Dersom moren ikke har opptjent rett til fødselspenger, har faren rett til fødselspenger basert på eget opptjeningsgrunnlag hvis moren går ut i arbeid eller etterutdanning. Dersom mor arbeider deltid etter fødselen, blir fars fødselspenger redusert tilsvarende reduksjonen i mors arbeidstid. Utgjør mors arbeidstid minst 75 prosent av full stilling, får far likevel rett til fødselspenger beregnet etter egen stillingsdel. Også i de tilfeller der mor kombinerer arbeid og utdanning slik at det til sammen utgjør heltid, får far utbetalt fødselspenger basert på egen opptjening. Det samme gjelder situasjoner der mor på grunn av sykdom eller skade er avhengig av hjelp til å ta seg av barnet, eller der mor er innlagt i helseinstitusjon.

En mor som ikke har opptjent rett til løpende fødselspenger får utbetalt engangsstønad ved fødsel. I tilfeller der mor får utbetalt engangsstønad kan far, såfremt vilkårene er oppfylt, få utbetalt fødselspenger på eget grunnlag i inntil 29 uker med full lønn, inntil 6 G, eller 39 uker med 80 prosent lønn.

Yrkesaktive som har rett til fødselspenger kan velge å ta ut en del av permisjonen som tidskonto. På denne måten gis foreldrene mulighet til å forlenge uttaket av fødselspenger i kombinasjon med delvis gjenopptak av arbeidet. Uttak av tidskonto er begrenset til to år.

Gravide arbeidstakere kan få utbetalt svangerskapspenger dersom de etter bestemmelsene i lov eller forskrift er pålagt å slutte å arbeide og det ikke er mulig for arbeidsgiver å omplassere dem til annet høvelig arbeid. Svangerskapspenger beregnes på samme måte som fødsels- og sykepenger og

ytes fram til tre uker før fødselen, deretter går kvinnen over på fødselspenger. Svangerskapspenger gis til friske gravide kvinner som må slutte i arbeidet på grunn av at arbeidsmiljøet er skadelig for fosteret, dersom risiko er dokumentert og hun ikke har mulighet til å tilrettelegge sitt virke. Selvstendig næringsdrivende kvinner har rett til svangerskapspenger etter tilsvarende vilkår som arbeidstakere. For selvstendige næringsdrivende er imidlertid dekningsgraden 65 prosent, som for fødsels- og sykepenger for denne gruppen. Den frivillige tilleggforsikringen om utvidet dekningsgrad omfatter også svangerskapspenger.

Post 71 Engangsstønad ved fødsel og adopsjon, overslagsbevilgning

Engangsstønad ved fødsel og adopsjon utbetales til kvinner som ikke har rett til løpende fødsels- og adopsjonspenger. Engangsstønaden utgjør 33 584 kroner i 2005 og videreføres uendret i 2006. Ved flerbarnsfødsler og flerbarnsadopsjoner ytes det en engangsstønad per barn.

Etter folketrygdloven §§14-12 og 14-20 blir det utbetalt engangsstønad i tilfeller der kvinnen er hjemmearbeidende, under utdanning eller når forutgående yrkesaktivitet ikke er tilstrekkelig til å oppfylle vilkårene for rett til løpende fødselspenger. Engangsstønaden opprettholdes og utbetales fullt ut til mødre som er berettiget til den også i de tilfeller der far mottar løpende fødsels- og adopsjonspenger på eget opptjeningsgrunnlag.

Under post 71 hører også stønad ved fødsel utenfor institusjon, folketrygdloven § 5-13, som ytes til kvinner som ikke blir innlagt på sykehus eller fødestue i forbindelse med fødselen. Stønaden er på 1 765 kroner.

Post 72 Feriepenger av fødselspenger til arbeidstakere, overslagsbevilgning

Etter § 14-5 ytes det feriepenger av fødsels- og adopsjonspenger til arbeidstakere. Folketrygden betaler feriepenger med 10,2 prosent av utbetalte fødsels- og adopsjonspenger de 12 første ukene av stønadsperioden, alternativt for 15 uker dersom redusert lønnskompensasjon (80 prosent) er valgt.

Post 73 Adopsjonspenger, overslagsbevilgning

Adopsjonspenger ytes til yrkesaktive ved adopsjon av barn under 15 år. Bestemmelsene om dette er hjemlet i folketrygdloven §§ 14-14 til 14-19. Bestemmelsene er i hovedtrekk de samme som for fødselspenger, jf. omtalen under post 70.

For omsorgsovertakelser fra 1. juli 2005 er stønadperioden for adopsjonspenger 40 uker, alternativt 50 uker dersom redusert lønnskompensasjon (80 prosent) er valgt. For omsorgsovertakelser fra 1. juli 2006 er stønadperioden 41 uker, alternativt 51 uker, jf. Budsjettforslaget. Foreldre som adopterer har ikke rett til å motta stønad før

selve omsorgsovertakelsen. Ved adopsjon kan foreldre velge å benytte tidskontoordningen etter samme regler som ved fødselspenger.

Personer som overtar omsorgen for barn under 15 år ved tildeling av foreldreansvaret etter barneloven, har på visse vilkår rett til adopsjonsstønad.

Barne- og familiedepartementet

tilrår:

1. I St.prp. nr. 1 om statsbudsjettet for år 2006 føres opp de summene som er nevnt i et framlagt forslag:

a. Sum utgifter under kap. 800-868, 2530	kr	46 122 368 000
b. Sum inntekter under kap. 3830, 3854, 3855, 3859	kr	625 899 000

Forslag til vedtak om bevilgning for budsjettåret 2006, kapitlene 800-868, 2530, 3830, 3854, 3855, 3859

I Utgifter:

Kap.	Post	Kr	Kr	Kr
0800	Barne- og familiedepartementet (jf. kap. 3800)			
	01	Driftsutgifter	83 881 000	
	21	Spesielle driftsutgifter	3 402 000	87 283 000
0830	Samlivstiltak og foreldreveiledning (jf. kap. 3830)			
	21	Spesielle driftsutgifter, foreldreveiledning, <i>kan nyttes under kap. 854 post 21</i>	3 239 000	
	22	Driftsutgifter til samlivstiltak	954 000	
	70	Tilskudd	31 506 000	35 699 000
0840	Krisetiltak			
	21	Spesielle driftsutgifter	4 941 000	
	60	Tilskudd til krisesentre, <i>overslagsbevilgning</i>	117 431 000	
	61	Tilskudd til incestsentre, <i>overslagsbevilgning</i>	29 226 000	
	70	Tilskudd til voldsforebyggende tiltak mv.	4 091 000	155 689 000
0841	Samlivsbrudd og konfliktløsning			
	21	Spesielle driftsutgifter, meklingsgodtgjørelse, <i>overslagsbevilgning</i>	11 131 000	
	22	Opplæring, forskning, utvikling mv.	5 850 000	16 981 000
0842	Familievern (jf. kap. 3842)			
	01	Driftsutgifter, <i>kan nyttes under post 70</i>	147 660 000	
	21	Spesielle driftsutgifter	6 006 000	
	70	Tilskudd til kirkens familievern mv., <i>kan nyttes under post 01</i>	113 565 000	267 231 000
0843	Likestillings- og diskrimineringsnemnda			
	01	Driftsutgifter	1 500 000	1 500 000
0844	Kontantstøtte			
	21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan nyttes under kap. 846 post 50</i>	1 112 000	
	70	Tilskudd, <i>overslagsbevilgning</i>	2 680 000 000	2 681 112 000

Kap.	Post	Kr	Kr	Kr
0845	Barnetrygd			
	70 Tilskudd	14 310 000 000	14 310 000 000	
0846	Familie- og likestillingspolitisk forskning, opplysningsarbeid mv.			
	21 Spesielle driftsutgifter, <i>kan nyttes under post 50</i>	5 671 000		
	22 Refusjon av utgifter til DNA-analyser, <i>overslagsbevilgning</i>	5 082 000		
	50 Forskning, <i>kan nyttes under post 21 og kap. 844 post 21</i>	8 797 000		
	70 Tilskudd	4 789 000		
	71 Særlige familiepolitiske tiltak	977 000		
	72 Tiltak for lesbiske og homofile	2 100 000		
	79 Tilskudd til internasjonalt familie- og likestillingsarbeid, <i>kan overføres</i>	2 130 000	29 546 000	
0849	Likestillings- og diskrimineringsombudet			
	50 Basisbevilgning	26 582 000	26 582 000	
0850	Barneombudet (jf. kap. 3850)			
	01 Driftsutgifter	7 853 000	7 853 000	
0852	Adopsjonsstøtte			
	70 Tilskudd til foreldre som adopterer barn fra utlandet, <i>overslagsbevilgning</i>	26 456 000	26 456 000	
0854	Tiltak i barne- og ungdomsvernet (jf. kap. 3854)			
	01 Driftsutgifter - Fylkesnemndene for sosiale saker	91 760 000		
	21 Spesielle driftsutgifter, <i>kan nyttes under kap. 830 post 21</i>	33 098 000		
	50 Forskning, <i>kan nyttes under post 71</i>	13 762 000		
	64 Tilskudd ved bosetting av enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger, <i>overslagsbevilgning</i>	134 745 000		
	65 Refusjon av kommunale utgifter til barneverntiltak knyttet til enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger, <i>overslagsbevilgning</i>	120 022 000		
	70 Tilskudd til Rostad ungdomsheim og Rostad ettervernsheim	2 238 000		
	71 Utvikling og opplysningsarbeid mv., <i>kan nyttes under post 50</i>	36 710 000	432 335 000	
0855	Statlig forvaltning av barnevernet (jf. kap. 3855)			
	01 Driftsutgifter, <i>kan nyttes under post 22</i>	2 032 682 000		

Kap.	Post	Kr	Kr	Kr
	21	Spesielle driftsutgifter	53 285 000	
	22	Kjøp av private barneverntjenester, <i>kan nyttes under post 01</i>	1 199 237 000	
	45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	47 379 000	3 332 583 000
0856		Barnehager (jf. kap. 3856)		
	21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres, kan nyttes under post 51</i>	77 859 000	
	50	Tilskudd til samiske barnehagetilbud	11 435 000	
	51	Forskning, <i>kan nyttes under post 21</i>	6 250 000	
	60	Driftstilskudd til barnehager, <i>overslagsbevilgning</i>	10 349 119 000	
	61	Investeringsstilskudd, <i>overslagsbevilgning</i>	200 000 000	
	62	Tilskudd til tiltak for barn med nedsett funksjonsevne i barnehage	736 173 000	
	63	Tilskudd til tiltak for å bedre språkforståelsen blant minoritetsspråklige barn i førskolealder	99 260 000	
	65	Skjønnsmidler til barnehager	2 065 709 000	13 545 805 000
0857		Barne- og ungdomstiltak		
	21	Spesielle driftsutgifter	1 664 000	
	50	Forskning, <i>kan nyttes under post 71</i>	6 180 000	
	70	Barne- og ungdomsorganisasjoner	75 290 000	
	71	Utviklingsarbeid, <i>kan nyttes under post 50</i>	6 120 000	
	72	Styrking av oppvekstmiljøet mv., <i>kan overføres</i>	5 512 000	
	73	Barne- og ungdomstiltak i større bysamfunn, <i>kan overføres</i>	41 364 000	
	79	Tilskudd til internasjonalt ungdomssamarbeid mv., <i>kan overføres</i>	30 612 000	166 742 000
0858		Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (jf. kap. 3858)		
	01	Driftsutgifter, <i>kan nyttes under kap. 855 post 01</i>	108 757 000	
	21	Spesielle driftsutgifter	1 866 000	110 623 000
0859		UNG i Europa (jf. kap. 3859)		
	01	Driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	5 446 000	5 446 000
0860		Forbrukerrådet		
	50	Basisbevilgning	82 359 000	82 359 000
0862		Positiv miljømerking		
	70	Driftstilskudd til offentlig stiftelse for positiv miljømerking	4 010 000	4 010 000

Kap.	Post	Kr	Kr	Kr
0865	Forbrukerpolitiske tiltak og internasjonalt samarbeid			
	21 Spesielle driftsutgifter, forskning, utviklings- og opplysningsarbeid		7 611 000	
	79 EUs rammeprogram for forbrukerpolitikk, <i>kan overføres</i>		4 128 000	11 739 000
0866	Statens institutt for forbruksforskning			
	50 Basisbevilgning		23 101 000	23 101 000
0867	Sekretariatet for Forbrukertvistutvalget og Markedsrådet (jf. kap. 3867)			
	01 Driftsutgifter		5 107 000	5 107 000
0868	Forbrukerombudet (jf. kap. 3868)			
	01 Driftsutgifter		15 298 000	15 298 000
2530	Fødselspenger og adopsjonspenger			
	70 Fødselspenger til yrkesaktive, <i>overslagsbevilgning</i>		9 900 000 000	
	71 Engangsstønad ved fødsel og adopsjon, <i>overslagsbevilgning</i>		415 000 000	
	72 Feriepenger av fødselspenger til arbeidstakere, <i>overslagsbevilgning</i>		280 000 000	
	73 Adopsjonspenger, <i>overslagsbevilgning</i>		146 288 000	10 741 288 000
	Sum Utgifter			46 122 368 000
	Sum departementets utgifter			46 122 368 000

Inntekter:

Kap.	Post	Kr	Kr	Kr
3830	Samlivstiltak og foreldreveiledning (jf. kap. 830)			
	01 Diverse inntekter		400 000	400 000
3854	Tiltak i barne- og ungdomsvernet (jf. kap. 854)			
	01 Diverse inntekter		1 200 000	
	04 Refusjon av ODA-godkjente utgifter		12 800 000	14 000 000
3855	Statlig forvaltning av barnevernet (jf. kap. 855)			
	60 Kommunale egenandeler		609 577 000	609 577 000
3859	UNG i Europa (jf. kap. 859)			
	01 Tilskudd fra Europakommisjonen		1 922 000	1 922 000
	Sum Inntekter			625 899 000
	Sum departementets inntekter			625 899 000

Fullmakter til å overskride gitte bevilgninger

II

Merinntektsfullmakter

Stortinget samtykker i at Barne- og familiedepartementet i 2006 kan:

dekke merverdiavgift under kap. 1633 post 01 og overskride bevilgningen under	mot tilsvarende merinntekter under
kap. 842 post 01	kap. 3842 post 01
kap. 855 post 01	kap. 3855 postene 01, 02, 03 og 60
kap. 858 post 01	kap. 3858 post 01
kap. 868 post 01	kap. 3868 post 01

Andre fullmakter

III

Satser for barnetrygd

Stortinget samtykker i at Rikstrygdeverket for 2006 i medhold av lov 8. mars 2002 nr. 4 om barnetrygd, § 10, kan utbetale barnetrygd med 11 640 kroner per barn per år.

Enslige forsørgere som fyller vilkårene for rett til utvidet stønad etter barnetrygdloven og full overgangsstonad etter folketrygdloven, og som har barn i alderen 0-3 år har rett til et småbarnstillegg på 7 920 kroner per år. Dette tillegget gis per

enslig forsørger, uavhengig av hvor mange barn i alderen 0-3 år vedkommende faktisk forsørger.

For stønadsmottakere bosatt i Finnmark og Nord-Troms (Karlsøy, Kvænangen, Kåfjord, Lyn-gen, Nordreisa, Skjervøy og Storfjord) ytes et tillegg i barnetrygden på 3 840 kroner per barn per år, det såkalte Finnmarkstillegget.

Finnmarkstillegget skal også utbetales for barn i fosterhjem eller barneverninstusjon i de aktuelle kommunene.

IV

Satser for kontantstøtte

Stortinget samtykker i at Rikstrygdeverket for 2006 i medhold av lov 26. juni 1998 nr. 41 om kontantstøtte til småbarnsforeldre, kan utbetale kontantstøtte med følgende beløp for 1- og 2-åringer:

Oppholdstid i barnehage	Prosentandel av full sats	Kontantstøtte i kroner per år
Ikke bruk av barnehage	100	43 884
Til og med 8 timer per uke	80	35 112
9-16 timer per uke	60	26 328
17-24 timer per uke	40	17 556
25-32 timer per uke	20	8 784
33 timer eller mer per uke	0	0

V

Satser for engangsstønad ved fødsel og adopsjon og stønad ved fødsel utenfor institusjon

Stortinget samtykker i at Rikstrygdeverket for 2006 i medhold av lov 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd, kan utbetale:

1. Engangsstønad ved fødsel og adopsjon, lovens §§ 14-12 og 14-20	kr	33 584 per barn
2. Stønad ved fødsel utenfor institusjon, lovens § 5-13	kr	1 765 per fødsel

VI

Nettobudsjettering

Stortinget samtykker i at kap. 849 Likestillings- og diskrimineringsombudet gis unntak fra bevilgningsreglementet § 3 fjerde ledd.
